

נהלך
ברגע
פרקי חיים

גדליה שרייבר

נהל ברגש

פרקי חיים

© כל הזכויות שמורות למחבר

OVADIA YOSSEF
RISHON LEZION
AND PRESIDENT OF TORAH SAGES COUNCIL

עובדיה יוסף
הראשון לציון
נשיא מועצת חכמי התורה

JERUSALEM י"ב מנחם י"ד ירושלים
תש"פ

דברי ברכה

הובאו לפני גליונות הספר היקר "נהלך ברגש" פרקי חיים אשר פעל ועשה ידיד נפשי וחביבי אהוב למעלה ונחמד למטה, חכו ממתקים וכולו מחמדים, זך וישר פעלו הרב רבי גדליה שרייבו שליט"א. וזוהי גדולתו ותפארתו שבכל הימים אשר שימש בתור יושב ראש המועצה הדתית בירושלים, היה שלוחא דרבנן, ולא סטה אל רהבים ושטי כזב, כי ביראת ה' על פניו היה נדבק לגדולי הדור אשר העריצוהו וכיבדוהו על מעשיו הטובים להגדיל תורה ולהאדירה ירבו כמותו בישואל.

השי"ת יאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים, וישמח צדיק בכל יוצאי חלציו בשובע שמחות וברוב נחת, פירותיהם בעולם הזה והקרן לעולם הבא, נגילה ונשמחה בו.

בברכת התורה

אוריאל יוסף
עובדיה יוסף
ראשון לציון
נשיא מועצת חכמי התורה

Yona Metzger
Chief Rabbi of Israel
President of The Chief Rabbinic Council

יונה מצגר
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית

בס"ד, כ"ט תמוז, תשע"ג
7 יולי, 2013
ספח' - 591 ע.

מכתב ברכה

היו לנגד עיני עלים לתרופה, מן הספר "נהלך ברגש", אשר בו נכתבו פרקים מאורחות חייו והליכותיו של כבוד ידידי ורב חביבי, איש רב פעלים לתורה ותעודה, עוסק בצרכי ציבור באמונה מזה שנים רבות, איש ירא אלוקים וישר דרך, רבי גדליה שרייבר שליט"א.

כאשר עיינתי בספר, נהייתי מאוד מן היוזמה הברוכה של בני המשפחה, אשר חרטו בעט סופרים עלי גיליון, מתולדותיו של הרב ר' גדליה שיחיה, מילדותו עת ניצול על ידי השגחה פרטית מגיית ההריגה בזמן השואה, ועד חייו בארץ הקודש, פעילותו ועשייתו הברוכה אשר הותירה חותם מיוחד במינו בכל מקום בו היה.

תמיד הערכתי את ר' גדליה, כאיש טוב הגומל חסדים טובים לכל אדם ואדם, אך לאחר קריאת הספר התחלתי להעריצו, למדתי על המקורות מהם ינק את טוב ליבו ואמונת החכמים הטבועה בו, שכן אמו - מאמצתו החדירה בו תכונות אלה מערש ילדותו, כפי שהאמינה לעצת הרבי מסדיגורא זצ"ל לברוך מברלין ולעלות מיד לא"י מפני הצורך הנאצי ימ"ש, וכך, להציל את עצמה ומשפחתה. כן למדתי מתוך הסיפורים על טוב ליבה בהכנסת אורחים עניים וגלמודים ודאגתה לקשישים וכדו'.

מכיר אני מזה שנים ארוכות את ר' גדליה, ובידעתי ומכירי קאמינא, כי כל מעשיו לשם שמים, בכל שנות פעילותו למען הכלל והפרט, אם בתפקידו כראש המועצה הדתית בירושלים, ואם בתפקידו כמנכ"ל משרד הדתות ומנכ"ל הרבנות הראשית לישראל, ועיסוקיו למען חינוך ילדינו, ובשאר המקומות בהם פעל בשירות הציבורי. בכל מעשיו היתה לנגד עיניו טובת הציבור בלבד, ובמקום בו היה לו ספק כיצד יש לנהוג, שאל בעצת גדולי ישראל, ופעל כפי הוראתם בלב שלם ובנפש חפצה, מתוך אמונה שלמה שזו היא חובתו כאיש ציבור, ואף אם דרכו לעתים לא הוסכמה ע"י אחרים, פעל עפ"י האמת הצרופה במצפון טהור תוך ראייתו את טובת הכלל.

במיוחד יש לציין, את מסירותו המיוחדת לכלל העובדים בשלל הגופים שאותם ניהל בכל מקום ומקום בו עבד, דאג לכולם כאב לבן ממש, ונתן לכולם הרגשה של בני משפחה. אציין כי עד היום, שנים רבות לאחר שסיים את תפקידו בניהול הרבנות הראשית, יש לא מעט מאלו שעבדו עמו אז, שמתקשרים מידי ערב שבת לאחל לו שבת שלום מתוך הכרת הטוב, הערכה ואהבה. די בעובדה זו, כדי ללמד על אופיו המיוחד של ידידי ר' גדליה שיחיה, ועל יחסו המיוחד והאנושי אל הסובבים אותו.

דבר טוב ונפלא עשו בני משפחתו היקרים, אשר בכשרון ברוך העלו את הדברים עלי ספר למשמורת ולמזכרת עולם לדורות הבאים, ויהי רצון שגליונות אלו יביאו ברכה, כי ממנו יראו אחרים וילמדו היאך יש לנהוג ולפעול למען הציבור, ופעולותיו הברוכות יהיו דוגמא ומופת לכל החפץ לעסוק בצרכי ציבור באמונה.

לסיום, אברך מעומקא דליבא את ידידי רבי גדליה, יהי רצון שיזכה לאריכות ימים ושנים, לרוב נחת יהודית ממשפחתו, ויזכה לראות את הדורות הבאים אחרי ממשכיכם בדרך אותה סלל ובה צעד, מתוך בריות גופא ונחורא מעליא לאורך ימים ושנים טובות, אכ"ר.

הכו"ח בידעות בלב ונפש ובברכה נאמנה,

יונה מצגר
הרב הראשי לישראל

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

שלמה משה עמאר
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, י"א אב, תשע"ג
18-1-556/ע"ג

דברי ברכה

היו למראה עיני גליונות ועלים מספר **"נהלך ברג"ש"**, הכולל בתוכו את קורות חייו של ידידי הדגול היקר והנעלה לשם ותהלה, איש חי ורב פעלים, אשר עסק בצרכי ציבור באמונה רבות בשנים, ושימש כמנכ"ל הרבנות הראשית וכיו"ר המועצה הדתית בעיר עוז לנו ירושלים, כש"ת הר"ר **גדליה שרייבר** שליט"א, אשר לא היה דבר שבקדושה שלא הותיר בו אות וחותם לטובה, והכל יעידון יגידון תהלותיו. ואין לי אלא לברכו שיתמיד הקב"ה בריאותו, ויזכה לרוב נחת מכל יוצאי חלציו, נטיעות הדומות לשרשים, ויתברך בכריות גופא ונהורא מעליא, ושובע שמחות ושלוה וחיים עד העולם, אכ"ר.

בברכה נאמנה, **ה"ר**

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

בסייעתא דשמיא,

"אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה"

זכות גדולה היא לנו לראות את ספרו של אבינו מורנו הי"ו **"נהלך ברג"ש"** יוצא לאור. את מילות הפסוק הללו, מתוך תהלים נ"ה, שיש בהן את ראשי התיבות **"ר' גדליה שרייבר"**, המליץ הרבי מליובאוויטש זצ"ל לאבא שיבלחטו"א, בהיותו אצלו מספר פעמים.

ואכן, נאים הדברים למי שאמרם ולמי שעליו נאמרו. **"בבית אלקים נהלך ברג"ש"** זוהי תמצית מפעילות ציבורית מתמשכת ורבת שנים למען הכלל והפרט, שיש בה הליכה בבית אלקים מתוך רגשי קדושה.

ב"ה זוכים אנו בתקופתנו לדור חדש של הנהגה, דור צעיר הנכון להיכנס בעול הציבור ולעסוק בצרכי ציבור באמונה. אך רבים וטובים מחפשים מורי דרך ללמוד מהם, כיצד ניתן לעשות את הדברים לשם שמים ולהצליח. מהיכן שואבים כח לדבוק במשימות למרות כל הקשיים. וכיצד, דווקא מתוך גישה של אהבת ישראל ואהבת אדם בכלל, ניתן לפעול גדולות ונצורות להטבת המציאות ולתיקונה. אנו מאמינים שספר זה יכול להוות להם מקור להשראה. התחלנו בכתובת הספר בכ"ד בטבת תשע"ב, ומאז, במשך למעלה משנה, נפגשנו מידי כשבוע, כאשר הדברים קולחים מפיו של אבא הי"ו ואנחנו מעלים על הכתב.

יותר ממה שנכתב ניתן היה לספר, אך מטרת הספר אינה מצטמצמת רק בזיכרון העבר, אלא בעיקר בקיום הציווי **"בינו שנות דור ודור"**. להתבונן וללמוד מן הדברים שהיו מימות עולם, לצורך המשך העשייה של הדורות הבאים, ומתוך כך נבחרו הפרקים הללו.

אנו מאחלים להורינו היקרים בריאות טובה, נחת, שמחה ואריכות ימים בעזה"י.

המשפחה

תוכן

11	הקדמה	
15	עולים לארץ ישראל	פרק ראשון
22	תל אביב בטעם של פעם	פרק שני
38	תורה וחלוציות בישיבת כפר הרואה	פרק שלישי
48	למשמר העם בהגנה ובצה"ל	פרק רביעי
63	בסגל הרבנות הצבאית	פרק חמישי
83	רינה וישועה באהלי צדיקים	פרק ששי
94	חינוך לדורות בבית הנוער בקעה	פרק שביעי
126	בחק משפחה אהובה	פרק שמיני
145	"ירושלים של מעלה" במועצה הדתית	פרק תשיעי
185	"לוע הארי" במשרד לענייני דת	פרק עשירי
199	"מרכזים של תקווה" בקרן ילדנו	פרק אחד עשר
210	ברבנות הראשית לישראל	פרק שנים עשר
229	מעלות ומורדות במפלגה הדתית לאומית	פרק שלשה עשר
237	בשדה החינוך המשלים	פרק ארבעה עשר
244	קהילת "עדת ישראל"	פרק חמישה עשר
252	"לשמוע אל הרינה" בארץ ובגולה	פרק ששה עשר
261	תורה ותפילה בבית הכנסת ישורון	פרק שבעה עשר
269	אחרית דבר	
271	נספחים	

הקדמה

זה שנים שבני משפחתי וידידי היקרים לחצו עלי להעלות על הכתב את כל אשר עברתי בימי חיי הסוערים, למען ישפיעו הדברים על דרכם.

לאורך כל הדרך סירבתי להיענות להפצרות, והשתמטתי מלבצע את מבוקשם. אלא שעם הגיע לגבורות, חשתי שגלגלי הזמן שוחקים את בריאותי, וכי יכול אני להחמיץ את ההזדמנות, להשאיר אחרי קורות חיים שהיו מרתקים מראשיתם עד היום הזה.

כשתקראו ספר זה, תיווכחו לדעת, כי מאז שאחותי התאומה היקרה שושנה תחי' ואנוכי נולדנו, עברנו תחנות רבות בחיינו וטבלנו במים סוערים.

החיים לא פינקו אותנו, ולולא ברכתו של הקב"ה, כפי שאנו מתפללים יום יום - "מלך עוזר ומושיע ומגן", בודאי לא היינו שורדים את קיומנו, בעולם שהוא כולו מסוכן ואכזרי.

אלא שגם בחושך ובימים אפלים, זרחה השמש מידי פעם, והאור הופיע בקצה המנהרה.

לא הייתי מאחל לאף אחד להיוולד ללא אמא, שתיקח את גוזליה לחיקה ותשקה אותם חלב אם. גם לא הייתי מאחל לאף אחד, להיות בקטנותו בבית יתומים.

עלינו נגזר לעבור את הטראומות הללו במלוא חריפותן. אלא שמנגד הופיע מלאך מן השמים בדמותה של אמנו החורגת, שהעניקה לנו פיצוי מלא על

החסר הזה. היא גידלה אותנו כרחם אם על בנים, וטיפחה אותנו במשך שנים במלוא כוחה ומרצה. היא הייתה בעלת חסד לא מעלמא הדין, כל כולה רודפת חסד ומחפשת עם מי להיטיב. רוב הנצרכים קראו לה "הדודה בריינדל". בזכותה ובזכות אבא היקר שלנו, זכינו לעבור את הנהר הסוער ולהגיע לאן שהגענו.

אני אישית, זכיתי למורי דרך מופלאים בדמותם של הרב נריה זצ"ל, הרבי מסדיגורה זצ"ל ועוד צדיקים יראי ה', שמילאו אותי באהבת האדם, אהבת התורה והארץ, ובעיקר חתירה להקרבה ולמסירות נפש למען הזולת ולמען כלל ישראל. כל ימי השתדלתי לתרום ליחיד ולציבור, עם כל המטען הנכבד שהעניקו לי הורי ומורי.

זכיתי להשתתף כמעט בכל מלחמות ישראל ובמחתרת, ואפשר בהחלט לציין כי לא פעם ראיתי את המוות לנגד עיני. עשרות פעמים קראתי בקול רם "שמע ישראל" והתכוננתי לעבור לעולם שכולו טוב! אלא שהקב"ה החליט אחרת והעניק לי פתיל לחיים ארוכים, כדי שאוכל להגשים את מסכת העשייה והיצירה שעוד נכוננו לי בהמשך דרכי, בעזרתו יתברך.

במהלך חיי פגשתי אנשים מסוגים שונים. הכרתי כמעט את כל האדמור"ם שגרו בתל אביב, והייתי בין החסידים שזכו לקרבתם. הם חממו את ליבי והחדירו בי אהבה לקדושת החיים.

אף זכיתי להסתופף בחצרותיהם של משוררים וסופרים, של מנהיגים וראשי עם שהיו בשבילי מודל לחיקוי.

אולם גולת הכותרת של חיי היא משפחתי, שרעייתי היקרה ואני ב"ה הבאנו לעולם. זכינו, תודה לאל, למשפחה נפלאה, שהתנחלה ברחבי הארץ והקימה בית יהודי למופת, שעליה ניתן לומר "מלח הארץ" ותפארת עם ישראל. הצאצאים ב"ה ממשיכים ללכת בדרך התורה והמסורה, ומגשימים בגופם ובנפשם את ערכי התורה והמצוות.

בתום כל הכהונות בהן פעלתי, כקצין דת ברבנות הצבאית, כמנהל המרכז השכונתי ובית הנוער בשכונת בקעה בירושלים, כראש המועצה הדתית בירושלים, כמנכ"ל משרד הדתות, כמנכ"ל קרן ילדנו - מרכזי תקוותנו, כמנכ"ל הרבנות הראשית לישראל, ולבסוף, כנשיא בית הכנסת המרכזי בישורון, חש

אני כי מיציתי את שליחותי הממלכתית והציבורית, ובכך שילמתי את חובי לחברה ולמדינה.

איני יכול לדלג בהקדמה זו על האסון הכבד שאירע למשפחתנו, כשבתנו הבכורה חיה מלכה פריידא ע"ה, נלקחה מעמנו במיטב שנותיה, עקב מחלה קשה שפקדה אותה. היא הייתה לנו בת למופת, ולמרות מחלתה הקשה, סיימה בהצלחה את האוניברסיטה העברית בירושלים ואת אוניברסיטת בר אילן. היא הייתה בעלת כישרונות נעלים, והעיקר, אצילה ובעלת מידות תרומיות. התרחקה מלשון הרע כמטחווי קשת, ואצרה בליבה ערכים של קדושה וטהרה. מותה גרם לנו לעצב רב ולצער גדול שעד היום לא נמחו.

לסיום, חב אני את כל מה שניתן לי על ידי הקב"ה, לרעייתי המסורה והנפלאה העומדת לצדי בשישים שנות נישואינו, תומכת בי ומאפשרת לי להתמודד עם כל הבעיות שהזמן מוליד. בזכותה יכולתי למלא את שליחותי בהצלחה.

כמו כן, חב אני תודה לכל צאצאי העומדים לימיני כסלע איתן וכצור חלמיש. למרות שפגשתי בימי חיי אנשים רבים, בהם צבועים ומכוערים במעשיהם, לא התאכזבתי מעולם מהחלק הבריא והיפה שבחברה הישראלית, וזה מה שנתן לי את הכוח להמשיך ולהאמין ביחיד ובחברה.

מודה אני לקב"ה על כל החסד שהעניק לי ולמשפחתי, ומתפלל שנזכה כולנו לגאולה קרובה, אמן.

גדליה שרייבר,

ירושלים ת"ו, אדר תשע"ג

פרק ראשון עולים לארץ ישראל

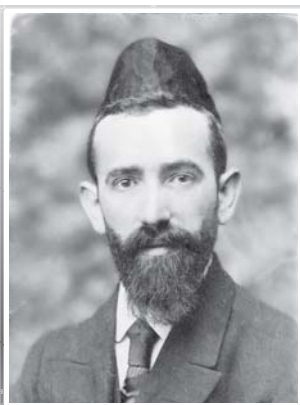
בטרם אתחיל לספר את קורות חיי, ברצוני לתת שבח והודיה לקב"ה על כל החסד שגמל עמי ועם אחותי התאומה היקרה שושנה תחי', מרגע שיצאנו מרחם אמנו ביום חמישי בשבת, י"ד כסלו תרפ"ח (1927), לפני שמונים וחמש שנים.

אבי יתומים

לצערנו הרב, לא זכינו להכיר את אמנו ע"ה, שנפטרה חמשה ימים לאחר לידתנו, והיא בסך הכול בת ארבעים ושתים שנים. היא הייתה בת למשפחת ברגלס מרימנוב בפולניה, והייתה צדיקה גדולה מאוד באישיותה ובמעשיה. לאחר הלידה ופטירת אמנו ע"ה, הובאנו לבית החולים של קהילת "עדת ישראל"

אמא, מרת גיטל זעמנע ע"ה

אבא, ר' יששכר שרייבר ז"ל

בברלין, ששימש גם כבית יתומים לתינוקות. שהינו שם כשנה וחצי, עד לאותו יום שאבי מורי, ר' יששכר ז"ל, התחתן פעם שנייה עם אמנו החורגת, מרת בריינדל לבית ליבוביץ. היא הייתה נשואה כעשר שנים ללא ילדים

והתגרשה מבעלה. היה לה רצון עז לאמץ ילדים, כדי שתוכל לטפל בהם כבר מראשית לידתם.

בשידוכו של סבי, אבי אמי ע"ה, הרב שלמה זלמן ברגלס, הביא אבא את אמי החורגת מרימנוב לברלין, ושם תחת חסותה וחסותו, התחברנו לשלושת האחים שלנו: מקס (מנחם מנדל), יואל ויהושע ע"ה. כך התחלנו בעצם את החיים בבית משפחת שרייבר.

שורשים

לאבא ז"ל היו שמונה אחים ואחיות. אביו היה ר' חיים ז"ל, בן למשפחת שרייבר המיוחסת למשפחת החת"ם סופר, שמוצאה מקרקוב. במשך השנים עברו בני המשפחה לבוכניה הסמוכה לקרקוב, ומשם עבר אבא לרימנוב, התחתן עם אמא ע"ה, ושם נולדו להם שלשת אחי הגדולים.

אמו של אבי הייתה מרת רויזא בת ר' יואל אמסטרדמר ז"ל, מצאצאיו של הרב שאול אמסטרדמר זצ"ל בעל ה"בנין אריאל" ולמעלה בקודש.

אחותי התאומה נקראה שושנה, על שמה של הסבתא רויזא (שושנה) ע"ה. בעת קריאת שמה, הייתה עוד אמי בחיים. אך בעת קריאת שמי בברית המילה, שמונה ימים לאחר הלידה, כבר נפטרה אמי גיטל זעמע ע"ה, ואני נקראתי בשם "גדליה זאב" על שמה.

מצבות הסבא והסבתא ר' חיים ורויזא שרייבר

"עדת ישראל" בברלין

עקב קשיי הפרנסה בתקופה שלפני מלחמת העולם הראשונה, עברו יהודים רבים מגליציה לגרמניה, בתקווה להתבססות כלכלית. גם בני משפחתנו עברו אז לגרמניה, והשתייכו לקהילה החרדית "עדת ישראל" במזרח ברלין, מיסודו של הרב עזריאל הילדסהיימר זצ"ל, כדי לחזק ולבסס את הבית מבחינה יהודית. במקום זה נולדנו אנו התאומים, ושם נפטרה אמנו ע"ה.

האחים ז"ל, מקס יואל ויהושע

לקהילה זו היה בית עלמין מפורסם, שקבורים בו כשלושת אלפים ומאה חברי הקהילה, ובתוכם גם אמי, מרת גיטל זעמע ע"ה אשר קבורה שם עד היום הזה. מקום מגורנו בברלין היה על קו התפר, בין מזרח העיר למערבה, בסמוך לכיכר אלכסנדר. אבא ז"ל עסק במסחר, והייתה לו חנות אשר שכנה באזור אלכסנדר פלאץ. הוא עבד כל היום בחנות, כדי לפרנס ולהאכיל אותנו.

גדליה ושושנה הי"ו, התאומים לבית שרייבר

באותו מקום היו הסוחרים נוהגים לפתוח את חנויותיהם גם בשבתות וחגים. אמי החורגת לא הייתה מרוצה

מכך, ואסרה על אבא לפתוח את החנות. על אף שבימים אלו היו תושבים רבים עורכים את קניותיהם, ומי שסגר את חנותו היה עלול להפסיד קונים רבים, עמדה אמא על שלה. ואכן, אבא נעתר לבקשתה ולא פתח את החנות.

הרבי אמר...

אמא בריינדל ע"ה הייתה חסידה של הרבי מסדיגורה - פשמישל, שם הייתה גרה בעבר לפני בואה לברלין.

בשנת תרצ"ג (1933) נודע לה שהרבי הגיע לברלין לפגוש את חסידיו. מובן מאליו שבתור חסידה שלו, היא הלכה לקבל את ברכתו, ונתנה לו "קוויטל", כמקובל. הרבי הסתכל על מה שכתוב בו, ושאל אותה: "מה את עושה כאן?" היא סיפרה לו על כך שהתחתנה עם אבא ז"ל ואימצה את הילדים ובפרט התאומים הקטנים שנותרו יתומים, ומגדלת אותם עכשיו בברלין.

כשסיפרה לרבי על כך, הוא אמר לה: "האדמה רועדת! תשמעי בקולי, תעזבי את ברלין ותעלי עם המשפחה לארץ ישראל". היה זה כאמור בשנת תרצ"ג (1933). אמא, כחסידה נאמנה, קיבלה את הדברים ללא אומר ודברים וללא היסוס כלשהו, וחזרה הביתה נרגשת כולה. בערב סיפרה לאבא על הביקור אצל הרבי, ובעיקר

על מה שהורה לה לעשות. היא אמרה: "הרבי אמר לנו לעלות. אני רוצה לעלות עכשיו לארץ ישראל, בוא ניסע לארץ ישראל, אנחנו והילדים עמנו".

אבא קבל את "שוק" חייו ולא האמין למשמע אזניו, ומשום כך אמר: "איך אני יכול לעזוב? בארץ ישראל המצב קשה, הפרנסה קשה, יש מלריה, מחלות וגם תושבים חילוניים. ומצד שני, יש לי פה אחים ואחיות, וגם העסקים שלי כאן, החנות, הפרנסה, איך אני יכול

האדמו"ר ר' מרדכי שלום יוסף פרידמן זצ"ל, בעל ה"כנסת מרדכי" מסדיגורה (בתוך הכרכרה)

לעזוב? זה בלתי אפשרי, זה כמעט כמו איבוד עצמי לדעת!"

אמא הייתה אישה חזקה מאוד, ולא ויתרה. היא אמרה לו: "אם הרבי אמר - אז עושים! אם אתה לא רוצה לנסוע, אני אקח את התאומים ואסע לבד לארץ ישראל, ומה שיהיה יהיה. בוודאי שברכתו של הרבי תעזור לנו".

אבא לא הסכים בשום אופן, וחשב שהזמן יעשה את שלו, והרושם החזק של דברי הרבי יפוג לאיטו. "נחכה ונראה" אמר לאמא, וקיווה שהעניין ישכח וירד מסדר היום.

השגחה פרטית

אך מה שקרה אחר כך, היה יוצא דופן לחלוטין, השגחה פרטית מופלאה. השלטון הנאצי, שאך זה תפס את מוסדות השלטון, התקין תקנות חדשות בענייני יצוא ויבוא, שנגעו גם לעסקיו של אבא. סחורה חדשה שאבא הביא, לא הייתה תואמת לתקנות החדשות, אותן אבא לא הכיר.

המשטרה - שהנאצים מן השלטון החדש כבר הושתלו בתוכה - עקבה אחר יישום התקנות החדשות, ואבא הוזעק לתחנת המשטרה כדי להעמידו לדין על שעבר על התקנה.

כאשר הגיע אבא לתחנת המשטרה, הורידו אותו למרתף עמוק מתחת לאדמה. הקולות שנשמעו שם לא הותירו ספק כלשהו באשר למתרחש, ובאשר הצפוי ל"עבריינים".

צעקות האנשים המוכים נשמעו היטב מעבר לקיר, השוטרים הנאצים הפליאו את מכותיהם באנשים הללו, שמרביתם היו קומוניסטים, צוענים ויהודים. אבא שמע את הצעקות הנוראות הללו, שהעידו ללא כל ספק - שם יהיה סופם.

אבא היה מבוהל לחלוטין, והמוות עמד מול עיניו. ואז קרה משהו בלתי רגיל. אבא שיחד את אחד מקציני המשטרה כדי שיתיר לו לחזור הביתה לזמן קצר, להודיע מה קורה איתו ואחר כך יחזור.

הקצין קיבל את השוחד בשמחה, ושחרר אותו לעשרים וארבע שעות. כשאבא חזר הביתה - כך סיפרה אמא אחר כך - הוא היה לבן יותר מהקיר עצמו. אבא היה שרוי בחרדה עצומה, כי ידע והבין היטב שאם הוא חוזר לתחנת המשטרה, אין לו שום סיכוי לשוב הביתה.

אמא ע"ה, הצדקת הגדולה, כאילו ניבאה מה שיהיה. ובסבר פנים יפות, קצת בחיור, אמרה לאבא: "אל תדאג, הכנתי לך ויזה לארץ ישראל, וגם ויזה נוספת לי ולתאומים. חשבתי לעצמי שבוודאי ה' יעזור ואתה תסכים בכל זאת לעלות לארץ ישראל".

אבא לקח את הויזה, נפרד מאמא ומאתנו וללא שהיות מיותרות פשוט קם ונסע. כך ניצלו חייו, וכך בסופו של דבר, הוא הגיע לארץ ישראל עוד לפני אמא ולפנינו.

עולים חדשים,
התאומים עם ההורים, תרצ"ד

היה זה נס כה גדול וגלוי, שאין לתארו בכלל. במשך חודש ימים, דאגה אמא בכוחות עצמה לכל מה שנדרש לנסיעה קשה כזו, עם צמד התאומים בני השש. ובחודש כסלו תרצ"ד (סוף 1933) הפלגנו יחדיו באוניה עם מעט מטלטלנו, וזכינו לעלות לארץ ישראל ולהתחבר עם אבינו בתל אביב.

כך זכתה משפחתנו להינצל ממוות לחיים ולעלות לארץ החיים, בזכות ברכתו של הרבי מסדיגורה זצ"ל.

שלושת אחינו הגדולים זכו ב"ה גם הם להינצל מגיא ההריגה. אחי הבכור מקס,

כבר היה נשוי באותם ימים, ויצא עם אשתו לארה"ב, ממשי לפני פרוץ המלחמה. האח השני, יואל, הצליח גם הוא לעלות לארץ ישראל, זמן מה לפני המלחמה. ואילו האח השלישי, יהושע, הגיע לארץ כמה חודשים לפנינו ואף לפני אבא, באוניה שהיו בה כאלף וארבע מאות חלוצי העלייה הרביעית. היה זה לאחר שסיים את לימודיו התיכוניים ורצה להתקבל לאוניברסיטה בברלין, אך הנאצים שכבר עלו לשלטון מנעו מיהודים מלהתקבל לאוניברסיטאות.

בעצת ידיד, עלה אחי יהושע לארץ עם אשרת תייר זמני, ובסופו של דבר זכה להישאר בה באורח קבע.

ראוי לציין שברקע כל האירועים הללו, עמד מקרה שאירע אחר עליית הנאצים

לשלטון. באחד הימים, כשאבא בא לחנות, הוא מצא על החלון צלב קרס שצויר בידי הנאצים, ולידו כתובת: "יודן ראוס" [יהודים החוצה].

היה זה סימן מובהק שהגיע הזמן לעזוב את ברלין, בנוסף על ציווי וברכתו של הרבי.

בהזדמנות זו אספר, שלצערי הגדול "זכיתי" לראות את אותם הרשעים ימ"ש, היטלר, גבלס וגרינג וכל הפמליא, כשהיו באים להפגין מידי פעם עם מדיהם החומים, בכיכר אלכסנדר שליד ביתנו. אותו רשע היה צורח במיקרופון צרחות נגד היהודים. ראיתי ושמעתי את החוליגנים האלה ממרפסת ביתנו, והמחזה היה מבהיל מאוד.

גם זה היה אות שצריך לעזוב מיד את המקום. לצערנו הרב, רוב היהודים לא הבינו זאת, ושילמו על כך מחיר יקר, בחייהם.

פרק שני תל אביב בטעם של פעם

קשיי קליטה

התאומים, על רקע בתי העיר הצעירה תל אביב

הגענו ארצה לתל אביב בשמחה רבה ובשעה טובה, כשאנו התאומים בני שש, אך אז התחילה מלחמה חדשה - מלחמת הקיום.

קשה היה מאד להתרגל לאוויר, לאווירה, ולמצבה הפיזי של תל אביב.

בתחילה גרנו ברחוב מכבי באיזור שיינקין, וההורים

פתחו חנות מכולת קטנה ברחוב שיינקין.

הימים היו קשים, הבריטים שלטו בארץ, ומידי פעם הטילו עוצר. ימים רבים היינו צריכים להישאר בבית בלא אפשרות לצאת, והפרנסה הייתה בדוחק רב. כעבור זמן עברנו לצפון תל אביב לרחוב דיזנגוף, שם הייתה לנו מכבסה בבית. בהמשך, פתח אבא ז"ל חנות למוצרי בשר ששירתה את תושבי הסביבה. הייתה לנו עז ליד החנות, אותה היינו חולבים מדי בוקר. בהמשך, עברנו לגור קרוב יותר לחנות, והיו לנו לולי תרנגולות ליד הבית.

אבא שהיה איש תם וישר, שכר עובד שיעזור לו בחנות. עובד זה היה אדם נחמד מאוד, שאבא מצא חן בעיניו. יום אחד הגיעו שלושה אנשים מההסתדרות, שביקשו להכניס לחנות עובד אחר מטעמם. למרות כל מחאותיו של אבא, מאומה לא עזר ונאלצנו לפטר את העובד הנאמן והמסור, ולקבל במקומו את עובד ההסתדרות.

ליד החנות

לצערנו הרב, העובד החדש גנב מכל הבא ליד ורושש אותנו לחלוטין מבחינה כלכלית. כל מחאותינו ודרישותינו שהופנו להסתדרות לפטר את העובד הזה - לא התקבלו, וכך נאלצנו להמשיך לעבוד איתו, עד כדי עוני וחרפת רעב.

למרות שאבא ואמא עבדו קשה מנשוא כדי לפרנס את המשפחה, משעות הבוקר המוקדמות ועד שעות לילה מאוחרות, לעתים רבות לא היה די כסף כדי לממן את ההוצאות. עד כדי כך הגיעו הדברים שאפילו שכר דירה לא יכולנו לשלם.

יום אחד חזרנו מבית הספר, ומצאנו

את הרהיטים שלנו מונחים בערבוביה על המדרכה ליד הבית. התברר שבעל הבית סילק אותנו מן הדירה, עקב אי תשלום שכר הדירה במשך מספר חודשים. היה זה איום ונורא לשבת על המדרכה ולאכול ארוחה שקיבלנו מהשכנים, מבלי לדעת היכן נישן בלילה הקרוב. אלא שהקב"ה הכניס רחמים גדולים בלב ידידינו ושכנינו, והם החליטו להתארגן ולממן לנו את שכר הדירה לשנה שלמה. בכך ניצלנו מגורל אכזרי ומשהייה ברחוב.

לאחר מכן עברנו לגור ליד מגרשי (גני) התערוכה. במשך השנים עברנו עוד, לרחוב שד"ל, ולבסוף לרחוב מאז"ה.

שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל...

שנים רבות התגוררנו ברחוב שד"ל מול בית הכנסת הספרדי "אוהל מועד". דירתנו הייתה קטנה, אך גרו בה יחד לא פחות מחמש משפחות, שמנו ביחד כעשרים וחמש נפשות.

על אף שבדירה זו היו רק חדר שירותים אחד ואמבטיה אחת, אינני זוכר שום מריבה במשך אותם שנים. למרות הצפיפות הגדולה ותנאי השירות הקשים ביותר, השתדלו השכנים לחיות זה עם זה בצוותא, בידידות ובאהבת הבריות. לרשות משפחתנו עמדו שני חדרים ומטבחון קטן מאד, ועם כל זאת לא אמר אף אחד מאיתנו "צר לנו המקום", וקבלנו הכל באהבה, ביראה ובתודה. במטבחון קטן זה הצליחה אמא ע"ה לבשל לא רק למשפחה, אלא גם לאורחים הרבים וביניהם חסידי הרבי מסדיגורה שבאו מידי שבת להתארח אצלנו, וכן חמין וקיגל לרבי ולחסידים בבית הכנסת. היה זה שיעור מאלף, כיצד ניתן לחיות בשלום זה עם זה, ואף להרבות אהבה ושמחת חיים.

נזכרתי במה שנכתב בפרקי אבות על עולי הרגל שהצטופפו בבית המקדש ש"עמדו צפופים והשתחוו רווחים". וכן באמרה נוספת שיש בה חכמת חיים, שאנשים הרוצים לעשות שלום ביניהם, צריכים ללמוד ממה שעושים בסיום תפילת העמידה. בעת שאומרים "עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל" - מתכופפים והולכים שלש פסיעות לאחור...

"שִׁמְח בַּחֲלָקוֹ"

חיינו לא היו קלים באותן שנים ראשונות. אבא ז"ל לא השתמש בתחבורה הציבורית אלא היה הולך ברגל, בכדי לחסוך מעט כסף. אנו התהלכנו בסנדלים ישנים, בהם האצבעות היו בולטות החוצה מן הסנדל, ובבגדים שהיו מטולאים בטלוי על גבי טלוי.

אני זוכר שהלכנו לבית הספר, וראינו את התלמידים בהפסקות. הבטנו בקנאה

בפתח הבית עם אבא ז"ל

באותם תלמידים בעלי יכולת שאכלו בהפסקה סנדוויצ'ים עם מטעמים, ואף קנו לעצמם אסקימו, גלידה, פלאפל וגזוז בקיוסק הסמוך.

עינינו יצאו מחוריהן למראה המחזה, כיצד כולם אוכלים נהנים וצוחקים, ואילו אנו באים אל בית הספר ללא דמי כיס וללא שום אפשרות לקנות את כל המטעמים הטובים שחברינו זכו להם. מצד שני, ידענו שזוהי הדרך שה' מוליך אותנו בה, וקיבלנו את הכול באהבה. במשפחתנו הייתה אהבה גדולה לשירה. בשבתות היינו שרים בשמחה ובערגה את זמירות השבת.

באחת השבתות היה חם והחלונות היו פתוחים לרווחה. כשיצאנו לאחר הסעודה להתאוורר מעט במרפסת, ראינו ברחוב אנשים רבים שנאספו כדי להאזין לשירה הבוקעת מדירתנו. הם ביקשו שלא נפסיק לשיר...

לא סתם מגרש...

למרות הקשיים, הייתה לנו ילדות מאושרת ושמחה, עם הרבה משובת נעורים. בסביבות ביתנו ברחוב דיזנגוף, לא היה מגרש משחקים. ילדים בטבעם הרי זקוקים לכך, ועל כן נאלצנו לשחק בין המכוניות בכביש.

פעם אחת, בעט אחד הילדים בכדור, וזה עף גבוה, ונכנס לתוך מרפסת בקומה שלישית בבנין סמוך. האישה בעלת הבית כעסה על כך שכדור נכנס לה למרפסת, והיא שפכה עלינו מים.

כשהתכוננה לשפוך פעם שנייה, כיוון אחד הילדים השובבים רוגטקה לעבר כוס המים, והאבן פגעה בדיוק רב בכוס וניתצה אותה לרסיסים.

בעירייה שמעו על המקרה, והזעיקו את המשטרה לחפש את ה"עבריינים". כשראו את המצב והבינו שלילדים אין מגרש משחקים, עזרו לנו להגיש בקשה בצורה מסודרת, ומאז היה לנו מגרש לשחק בו...

טשרניחובסקי וביאליק

את לימודי בבית הספר, התחלתי בבית הספר "תחכמוני" ששכן אז בצריף בצפון תל אביב. רופא הילדים שלנו בבית ספר זה, היה המשורר הידוע שאול טשרניחובסקי. הוא היה אדם נפלא, רופא מצוין, ותמיד אהב להצחיק אותנו מאד.

לא פעם אמר לנו, שאם נהיה ילדים טובים, ואם נשמע לבקשותיו: איך להתנהג, מה לאכול, איך לאכול וכן הלאה, הוא ייתן לנו מתנה.

היינו נרגשים ומתוחים, איזו מתנה נקבל מהמשורר הדגול הזה. ואכן, לאחר השיעור שנתן לנו בנושא הרפואה, ולאחר שכמובן נתן לנו שמן קיק, הגיע תורה של המתנה: רשות לסובב את השפם שלו...

זו הייתה המתנה!

לאחר שנתיים, עברתי לבית הספר "בילו" בשדרות רוטשילד. היה זה בית ספר נפלא, בראשותו של המנהל המיתולוגי, מישורי. אדם נהדר, שניהל את בית הספר בכישרון רב. שם למדתי שנתיים ולאחריהן עברתי ללמוד בבית הספר "מוריה" בניהולו של מר פויכטונגר, שם שהיתי שנתיים נוספות.

מבית הספר "מוריה" עברתי לישיבת תל אביב, ששכנה באותם ימים ברחוב טרומפלדור, ליד בית הקברות. בישיבה זו כיהנו רבנים חשובים מאוד, כישרונות גדולים, גדולי תורה, מפיהם למדנו הרבה מאוד תורה, וגם לימודי חול נלמדו שם.

בבית הספר "בילו", היה לנו מנצח וחזן דגול, שלמה רביץ ז"ל, שלימד אותנו פרקי חזנות ושירי בית הכנסת.

האולם היחידי שהיה אז בתל אביב, היה אולם "אוהל שם" ברחוב בלפור, שם שרו והופיעו. הייתה שם תכנית 'עונג שבת', בניהולו של המשורר הדגול, חיים

נחמן ביאליק ז"ל, שבא ברגל מרחוק וניהל את מסיבת ה'עונג שבת' בכישרון רב, כפי שרק הוא ידע לעשות.

בתום ההרצאה שלו, המקהלה שלנו, מקהלת בית הספר "בילו" בניצוחו של שלמה רביץ, הופיעה על הבמה.

גם בחלקי נפלה הזכות להיות שם ויחד עם ילדים נוספים שרנו שם עד מוצאי שבת. לאחר מכן ביאליק היה לוחץ את ידינו, מברך אותנו ומלטף את לחיינו.

מעשי חסד

באותם ימים עברו הורי ופתחו חנות אחרת ברחוב יהודה הלוי. גם חנות זו הייתה למוצרי בשר ואמא ע"ה וגם אבא ז"ל עבדו בה קשה מאד, מבוקר עד ליל.

שושנה אחותי ואני, ידענו היטב מה עובר עליהם, ומשום כך החלטנו לעשות מעשה של חסד להורינו היקרים. כמובן שבחיי היום יום לא ראינו את ההורים כי הם היו בחנות כל היום משום כך החלטנו יום אחד להכין להם ארוחת ערב חגיגית. הייתה זו ארוחה המורכבת מלחם, חמאה, תפוזים ועוד. הכנו להם את הכול על גבי שולחן ערוך יפה בצלחות, וגם את נעלי הבית לא שכחנו להניח להם בסמוך.

כששבו ההורים בערב הביתה וראו את הארוחה, לא היה קץ לאושרם. הם היו כל כך מאושרים מכך שילדיהם הכינו להם את האוכל, ובצורה כל כך יפה, עד שכל הצרות שהיו להם במשך היום נשכחו כלא היו.

כשראינו את שמחתם הרבה החלטנו אחותי ואני להפוך את הדבר למנהג קבוע, ומני אז ואילך המתינה להורינו היקרים ארוחת ערב, וכך בכל ערב וערב בלי הפסקה.

הייתה זו גמילות חסד גדולה ומצוות כיבוד הורים שאין למעלה הימנה. שמחה גדולה מלאה את לבנו על שיכולנו לגמול חסד עם הורינו היקרים, שביתם בעצמו היה תמיד בית של גמילות חסדים.

אמא גומלת חסדים

גומלת חסדים, האמא בריינדל ע"ה

חסד גדול גמל עמנו הקב"ה, כשזיכנו לקבל את אמנו השנייה מרת בריינדל ע"ה, שכל מהותה הייתה חסד. זכינו ממנה לטיפול החם והמסור ביותר שיכול להיות, והיא הייתה עבור כולנו, דוגמא אישית מובהקת למעלת החסד.

כעבור זמן, כאשר ב"ה כבר רווח לנו מעט, הייתה אמא

מארכת יום יום עניים מרודים. מעל עשרים נזקקים היו באים בקביעות אל ביתנו כדי לקבל ממנה מתת צדקה. היא הייתה מכניסה אותם לביתנו, ובנוסף לכספי הצדקה היתה דואגת שגם יטעמו דבר מאכל ומשקה.

זכור לי אחד הנזקקים, זקן כבן תשעים, היה בוכה לפני אמא שהוא מאוד רעב, ושתרחם עליו כי הוא יתום...

אורח אחר היה מגיע, כשכיסיו מלאים שאריות מזון והוא כולו מדיף ריח שקשה היה לעמוד בפניו. אך אמא ע"ה לא הסתכלה על החיצוניות, אלא אירחה אותו במאור פנים וסיפקה לו את האוכל הדרוש לו.

בנוסף, עמדה אמא ע"ה בראש ארגון חסד, שכלל ארבע מאות נשים מתל אביב והסביבה. מידי חודש היו מתאספות ובאות הנשים לתרום את תרומותיהן לקופה שנוהלה על ידה, ובעזרת מספר נשים פילנתרופיות שעמדו לצידה וסייעו בעדה, היו מעבירות את הכספים לעניים.

אלא שאמא לא הסתפקה בכך, ומידי ראש חודש בחודשו, ארגנה ארוחת צהרים חגיגית במושב זקנים בפתח תקווה, כשאחותי התאומה שושנה היקרה ואני, סוחבים את סירי האוכל לארוחת הצהרים החגיגית.

בכל פעם שהופענו יחד עם אמא בבית זקנים זה, מצאנו כמאתיים זקנים

וזקנות ששהו במקום, וממש רעבו לארוחה טובה. עקב התקציב הדל שעמד לרשות מושב הזקנים הזה, לא זכו זקנים אלו לארוחות מזינות ומשביעות, ונשארו כמעט תמיד רעבים.

דיירי בית הזקנים ציפו בכליון עיניים לאמא שלנו, ובבואה זכו לארוחת צהרים מפוארת בדרגת חמישה כוכבים.

בנוסף זכו הזקנים לשמוע את הקול הצלול והיפה של אחותי ושלי כששרנו זמירות, והזקנים מחאו כפיים בהתרגשות ובשמחה לאורך כל הסעודה.

בשנותינו הראשונות בארץ, הגיעה לתל אביב משפחה קרובה לנו אותה הכרנו עוד בברלין. הם ארזו לנו את החפצים שלנו לפני העלייה לארץ, אך כשהגענו הרוב היה שבור... בכל אופן הם הגיעו לארץ בחוסר כל, זוג הורים ולהם ארבעה ילדים. בהגיעם לא היה להם היכן להיות וממה להתקיים. כמובן, שהם התקבלו בביתנו בשמחה וברצון רב.

בעיניה של אמא ע"ה בעלת החסד, כמובן לא הייתה דירתנו צרה מלהכיל אורחים רצויים אלו. אך מה עושים בלילה בשעת השינה? אמא השכיבה את הנשים במיטתה שלה, את האב והבנים שיכנה בחדר אחר יחד עם שאר הגברים, ואני הושכבתי בקצה המיטה של אמא והאורחות.

לא פעם קרה שנפלתי בלילה מחמת הצפיפות של שש נפשות במיטה אחת... בקושי היה לי מקום לחזור....

כך התנהלו הדברים במשך כחצי שנה. היה זה בשבילנו לימוד גדול של הכנסת אורחים ואהבת חסד, למשפחה יקרה שהייתה זקוקה לסיוע. לימים התפרסמו הם עצמם כבעלי חסד, ואבי המשפחה איש רב פעלים ר' ראובן שפנייר ז"ל נודע כ"סבא ממירון".

לא הייתה בביתנו שבת שלא היו בה אורחים. עקב הסמיכות לבית המדרש של הרבי מסדיגורה זצ"ל, היו מגיעים חסידים רבים לישון בביתנו, לעתים גם מבלי הודעה מוקדמת. כמה דקות לפני כניסת השבת, היו דופקים בדלת ואומרים: "גיט שאבעס" - הגענו!"

אמא הצדקת הכניסה אותם בשמחה, סידרה להם מקום ללון, דאגה שיטעמו במשך השבת מהתבשילים אותם הכינה, והעמידה את דירתנו כאכסניה קבועה לחסידים יקרים אלו.

גם לאחר שנים, כשאמא עברה לגור בירושלים, היא לקחה את רעייתי היקרה, חוה תחי', בכל יום ששי, לחלק מתנות לאברכים שהייתה להם שמחה בביתם. לא עבר שבוע, שאמא ע"ה לא חילקה צדקה לעשרות עניים שדפקו על דלתותיה, וקיבלה כל אחד מהם בסבר פנים יפות תוך כדי מתן ארוחה קלה. את רוב זמנה הקדישה אמא בעיקר לטיפול התאומים שלה, שושנה ואני, שתהיה לנו שמחה ושנוכל ללמוד ולתפקד היטב בלי בעיות.

מצבת אמא ע"ה
בבית החיים "עדת ישראל" במזרח ברלין

למדנו ממנה לא רק מה זה לעשות חסד, אלא גם לרדוף אחר חסד, ועד היום אנו ב"ה ממשיכים במסורת זו.

אמנו בריינדל זכתה במשך השנים גם לראות נכדים, שמאוד אהבו אותה והתרפקו על ברכיה, וזה היה לה פיצוי על כל מה שעבר עליה.

יש לציין שעד שהגענו לגיל שש עשרה, לא ידענו כלל אחותי ואני שהיא לא האמא הביולוגית שלנו. רק מתוך מקרה שהיה, נודע לנו הדבר. אחותי הסתכלה על תמונות אצל אחינו יהושע ז"ל בביתו בתל אביב, ומצאה תמונת מצבה בברלין שעליה כתוב:

פ"ט האשה הצנועה החשובה והמושלמת,
מרת **גיטל זעמע**, בת מו"ה ר' שלמה זלמן נ"י
אשת ר' יששכר נ"י **שרייבער**,
אחרי הולידה תאומים שבקה חיים
ביום י"ט כסלו תרפ"ח..."

רק אז נודע לנו על אמנו הביולוגית שנפטרה, ועל כך שאמא בריינדל היא למעשה אמא חורגת שלנו. ידיעה זו העצימה בקרבנו את ההערכה וההוקרה היתירה על גדולת תפארתה ויפעת מעשיה.

הרב אברהם יעקב פרידמן זצ"ל

הרב אברהם יעקב פרידמן זצ"ל

בהיותי כבן שש עשרה, נפטר אבא ז"ל והוא בן ששים וארבע שנים. במשך השנים שלאחר מכן נאלצה אמא ברינדל ע"ה להתחתן מחדש. הרב אברהם יעקב פרידמן זצ"ל, עבר את השואה הנוראה, וניצל לחיים בדרך נס בכפר בצרפת. דמותו ניצבת בפני יום יום עד עצם היום הזה כאיש קדוש וטהור, תלמיד חכם מובהק מגדולי חסידי טשורטקוב, שכל כולו ומהותו תורה וחסד. הוא נותר אלמן מאשתו ושכול ממשפחתו ומבנו היחיד הי"ד, וחיפש בית חם הקשור עם בית רוז'ין. הוא התחתן עם אמא, והם חיו יחד חיי אושר וחדווה במשך חמש עשרה שנים.

הקשר ביניהם היה אמיץ וחם, והם כיבדו זה את זה בצורה יוצאת מגדר הרגיל. היו אלו שנים יפות של אמא ושל הרב אברהם יעקב פרידמן זצ"ל. תמיד ציינתי בפני ידידיי שהרב פרידמן, למרות היותו תלמיד חכם עצום ואיש עניו וצנוע, היה שותף מלא לחיי הבית שלנו, ובכל אפשרות עזר וסייע בכדי שאנו הילדים נוכל לבוא בשמחה הביתה.

הוא היה חסיד מובהק של בית רוז'ין, מעורב עם

הרב פרידמן זצ"ל עם בני משפחה

הבריות, בעל קול נעים ומבוקש מאוד כבעל תפילה בחצרות רוז"ן. הוא הוציא לאור מחדש את ספרו של האדמו"ר ר' ישראל מטשורטקוב זצ"ל "תפארת ישראל", וספרו התורני "איזו"ב" נלמד בישיבות בארץ ובעולם. יהי זכרו ברוך.

מערבולת בלב ים

ביום בהיר אחד, באמצע הקיץ החם, הלכנו שושנה אחותי ואני לים. עמדנו על שפת הים וראינו שהוא שקט וניתן להיכנס ולשחות בו. אני נכנסתי לים ושחיתי, אך כנראה שמבלי לשים לב נכנסתי לעומק. לפתע הופיעה מערבולת שסחפה אותי עמוק לתוך המים והתחלתי לטבוע. מידי פעם צץ ראשי החוצה ואני זעקתי לעזרה. לשמחתי הרבה הופיעה במקום סירת מצילים, שמשו אותי מן המים והביאו אותי לחוף מבטחים.

שתיתי המון מי ים, והרגשתי שאני עומד לאבד את הכרתי, אלא שבעזרת צור ישראל וגואלו הצליחו להוציא ממני את המים אחרי שעמלו עלי קשות, ובכך הצילו את חיי.

שושנה אחותי עמדה ובכתה ללא הרף, כאשר מסביב לה עומדים המון אנשים שבאו לראות את המחזה הנורא.

מודה אני לקב"ה שהציל את חיי באמצעות המצילים הנועזים. מני אז, בכל פעם שנכנסתי לים נזהרתי שלא לעשות שוב את השטות הזו.

רוכבי הסוסים

באותם הימים, התקיימו בתל אביב אירועי תרבות רבים. בראש האירועים, עמדה העדלאידע בפורים ברחוב נחלת בנימין. במרכזו של אירוע זה, רכבו שני אנשים חשובים על סוסים.

הראשון שבהם היה מר מאיר דיזנגוף, ראש העירייה הבלתי נשכח. והשני, היה אברהם שפירא, ראש השומרים בפתח תקווה (מלבס). שניים אלו שרכבו על סוסים אצילים, תפסו את מירב תשומת הלב של כל החוגגים, וכולנו רקדנו סביב הסוסים ורוכביהם...

הקצינים הבריטיים

בזמן שגרנו ברח' שד"ל, באחד הימים תוך כדי משחק ילדים בכדורגל, ראינו משאית גדולה מאד נכנסת אל הרחוב ונעצרת לדינו. לפתע, קפצו מתוכה שני קצינים בריטיים, והמשאית הסתלקה מיד. כולנו נבהלנו מאד. תוך דקות הופיעה מכונית משטרה צבאית בריטית, ואספה לתוכה את שני הקצינים.

פשר הדברים נודע לנו רק למחרת, כפי שסופר בכל העיתונים. התברר שכתגובה על מאסרם של שנים מחברי האצ"ל על ידי הבריטים, נחטפו חמישה קצינים בריטיים בתל אביב על ידי אנשי האצ"ל, תוך כדי איום שיוציאו אותם להורג בתליה. הנהגת האצ"ל החליטה על חטיפת הקצינים ואף ביצעה זאת, ושלחה את המסר, שאם האנגלים יפגעו באנשי האצ"ל, האצ"ל מצידו יוציא להורג את הקצינים שנחטפו על ידם.

הבריטים נבהלו ושחררו את שלשת אנשי האצ"ל, ואז שחררו אנשי האצ"ל את הקצינים החטופים הבריטיים, כאשר שנים מהם הורדו ברחוב שלנו. הייתה זו חוויה מרגשת מאד לראות מחזה זה.

כעבור שנה בקיץ תש"ז (1947), הגיע ההמשך לאירועים אלו במה שהתפרסם כפרשת "הסרג'נטים (סמלים) הבריטיים". אלו נחטפו והוצאו להורג על ידי אנשי האצ"ל בנתניה, כתגובה על תלייתם של שלשת לוחמי האצ"ל הקדושים שנתפסו במבצע הפריצה לכלא עכו ונהרגו על קידוש השם. ה' יקום דמם.

אברהם שטרן הי"ד - יאיר

יום אחד הגיעה שמועה לאוזנינו, כי ברחוב מזרחי ב' תפסו את יאיר שטרן מפקד הלחי האגדי. רצנו כולנו במהירות הבזק לרחוב המדובר ולבניין שבו התרחשו הדברים, כדי לראות את העומד להתרחש. לצערנו הרב, מצאנו את יאיר שטרן כשהוא הרוג על ידי הבריטים.

התברר שהוא התחבא בתוך ארון בגדים בביתה של לוחמת המחתרת טובה

סבוראי, אך מישוהו הלשין עליו. הבריטים נכנסו לבית, גילו אותו והקצין האנגלי מרתון ירה בו בעומדו ליד החלון.

הייתה זו עבורנו מכה אנושה, לראות את המפקד המהולל והמשורר הדגול יאיר שטרן, מובל הרוג על ידי הבריטים. רבים בישראל בכו את האבידה הגדולה הזו.

מנחם בגין - הרב ססובר

במשך כמה שנים בזמן מגורנו בתל אביב, הייתי מתפלל בקביעות בבית כנסת "שלום" ברח' יהושע בן נון.

בין המתפללים היה יהודי שהציג את עצמו כ"רב ישראל ססובר". הוא היה עטור בזקן ובעל עיניים בורקות וחודרות בדומה לשתי קרני לייזר. התקרבותי מאד לרב נכבד זה, ולעתים לאחר התפילה הוא היה שם את ידיו על ראשי ומברך אותי.

לימים, התברר שאותו רב היה לא אחר מאשר מפקד האצ"ל מר מנחם בגין, שכדי להסתתר מעיני הבריטים התחפש לרב בבית כנסת. ולא זו בלבד, בית כנסת "שלום" שימש לאצ"ל גם כ"סליק", בור ובו מאגר נשק. הייתה זו בשבילי הפתעה מרעושה לגלות שזכיתי להסתופף אצל אדם ענק זה, ולקבל את ברכתו החמה.

"אלטלנה"

בשנת תש"ח הייתי עד לאירוע הנורא שהתרחש סביב הספינה "אלטלנה", על שפת ימה של תל אביב. כידוע, האוניה "אלטלנה" נרכשה בחו"ל על ידי אנשי האצ"ל, במטרה להביא נשק למחתרת בארץ, ולהשתמש בו כתגבורת ללוחמים ובעיקר לפריצת הדרך לעיר העתיקה בירושלים. אלא שלאחר הקמת המדינה בן גוריון קבע נחרצות כי לא יהיו שני צבאות, ועל כן דרש עוד קודם לכן לפרק את כל המחתרות מנשקם, ולהשאיר כגוף לוחם רק את צבא ההגנה לישראל, שזה עתה קם.

כשהגיעה "אלטלנה" לחופי ישראל, היא עגנה לא הרחק מכפר ויתקין, ובן גוריון ושליחיו דרשו במפגיע מהנהגת האצ"ל למסור את כל הנשק שבאוניה לידי צה"ל.

כפי שנכתב אז, מנחם בגין לא הסכים להעביר את כלי הנשק לידי צה"ל, משום שרצה להשתמש בו לפריצת הדרך לעיר העתיקה בירושלים, שם עדין פעל האצ"ל כגוף עצמאי, וכן לגדודי האצ"ל שהשתלבו בינתיים בצה"ל.

כשנותק הקשר בין בן גוריון לבגין, התחילו לפרוץ יריות והיה חשש שרוצים לנצל אירוע זה כדי לחסל את הנהגת האצ"ל ואת מנחם בגין בראשם, בתואנה שהם הביאו כביכול את האוניה כדי למרוד בשלטון. הוחלט אז על ידי המחתרת להביא את האוניה לחופי תל אביב.

כששמענו את הסיפור הזה, רצנו מיד לחוף הים בתל אביב, לראות מה יעלה בגורלה של האוניה הזו. כאשר הגיעה האוניה לחוף תל אביב, ירו עליה בתותח מהבית האדום שברחוב הירקון בתל אביב. כפי שנאמר אז, הירי בוצע על ידי יצחק רבין, ואת התותח כינו בשם "התותח הקדוש".

כתוצאה מהירי, נפגעה האוניה עם הלוחמים שבקרבה, והיה חשש גדול לפיצוצה וטביעתה, ושכל הנשק שבה יכלה כעשן.

בגין סרב לעזוב את האוניה ואמר לפקודיו שהוא יישאר על סיפונה עד ליציאת הפצוץ האחרון. אלא שכשגברו היריות היה חשש סכנה מידי לחייו של המפקד הנערץ ושל שאר האנשים שבאוניה. על כן הורידו בכוח את בגין לסירה שהביאה אותו לחוף.

אנו ראינו מקרוב את ההתרחשות האיומה והנוראה הזאת, וכמובן שחששנו מאד לפריצת מלחמת אחים, כפי שפרצה בבית המקדש השני כתוצאה משנאת חינם ויד איש באחיו.

עקבנו מקרוב אחר הסירה הקטנה שהגיעה אל החוף עם בגין ואנשיו, וראינו שכאשר הגיעה הסירה אל החוף יצאו יורדיה לעבר בית החולים "פרויד" שברח' יהודה הלוי. היה זה בית חולים ליולדות שבמשך כמה חודשים הפך למפקדה ובית חולים צבאי של האצ"ל. לשם הובלו בגין וחבריו שהיו באוניה.

נכנסתי אחריהם לתוך בית החולים. במו עיני ראיתי את מנחם בגין מפקד האצ"ל, כשהוא שרוע על המיטה באפיסת כוחות. לידו עמדו מפקדי האצ"ל

הגיבורים, שהיו נסערים מאד מהעובדה שבן גוריון החליט לחסל את מפקדם הנערץ ואנשיו. הם פנו אל בגין שיסכים לאמץ את החלטתם, לנקום בבן גוריון ויצחק רבין ובכל אלו שירו על "אלטלנה".

אני זוכר היטב כיצד בגין התרומם בשארית כוחותיו וזעק: "מלחמת אחים - לעולם לא!"

הוא אמר להם נחרצות שאינו מסכים בשום אופן למלחמת אחים ושלא יעשו שום דבר שעלול לפגוע באחדות האומה.

כמובן שהחברים הנאמנים והממושמצים קבלו את החלטה הנרגשת, הנמרצת והאחראית, למרות כאבם העז, ולא יצאו לפעולת נקם במבקשי נפשם.

ראיתי בזה אות גבורה של אדם אמיץ, בעל לב גדול ונשמה ענקית, שברגע האחרון החליט למנוע מלחמת אחים שהייתה יכולה להסתיים באסון לאומי. בזה הוכיח מנחם בגין את נאמנותו העצומה לעם ישראל ולמדינת ישראל. זכות זו עמדה לו כל ימי חייו, עד להסתלקותו מן העולם. יהי זכרו ברוך.

בבית הכנסת הגדול בת"א. מברך ראה"מ בן גוריון ולידו שרי ממשלה
יושבים מאחור האדמו"רים האביר יעקב והכנסת מרדכי מסדיגורה זצ"ל

יהלומים

בהיותי כבן חמש עשרה, לפני שסיימתי את לימודי בישיבת תל אביב, נאלצתי לעזוב את ספסל הלימודים לכמה שנים כיון שהתעורר צורך לעזור לפרנסת הבית.

התחלתי לעבוד בבית חרושת ליהלומים בתל אביב, ואת הלימודים השלמתי בלימודי ערב. נחלתי הצלחה גדולה מאוד בעבודה זו. גיליתי כישרונות גדולים בנושא הזה והרווחתי יפה מאוד.

לצד העבודה, הצטרפתי באותם ימים לשורות ההגנה, וכפי שיסופר להלן. במשך לימודי בישיבת תל אביב, ולאורך כל תקופת העבודה ביהלומים,

מטרתי הייתה לעבור לאם הישיבות של בני עקיבא בכפר הרואה, לישיבה בראשותו של הרב הגדול והדגול, איש יחיד ומיוחד, איש האשכולות, הרב משה צבי נריה זצ"ל.

רב חשוב זה הטביע בנו חותם עמוק מאוד בנפש ובנשמה, באצילותו ובאישיותו המיוחדת והמקרינה, ובאהבתו את התלמידים. שם בעצם קיבלתי את החינוך הטוב ביותר שיכולתי לקבל, עד לגיוסי לצה"ל בשנת תש"ח.

במלטשת יהלומים

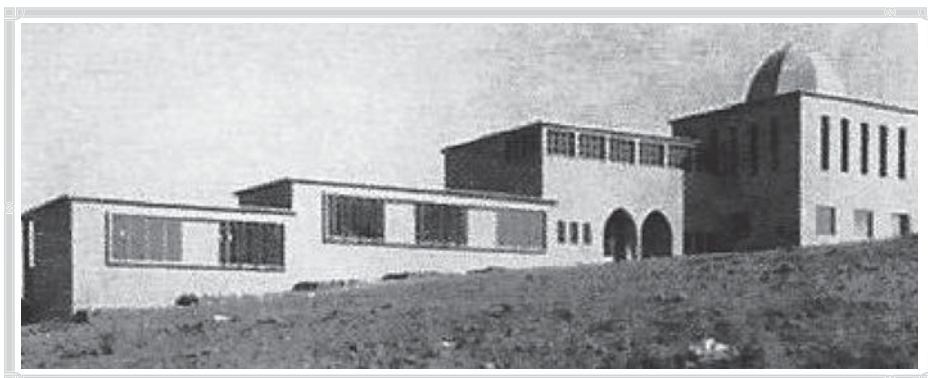

פרק שלישי תורה וחלוציות בישיבת כפר הרואה

בישיבה

כפי שכתבתי, משאת נפשי הייתה להתקבל לישיבת בני עקיבא בכפר הרואה, שהייתה אם הישיבות של בני עקיבא, בראשותו של האיש הקדוש והצדיק הרב משה צבי נריה זצ"ל.

כבר אז שמעתי על אישיותו הנעלה, ועל היותו תלמידו של מרן הרב קוק זצ"ל הרב הראשי לארץ ישראל. ידעתי על מידותיו הנאצלות ועל אישיותו התורנית והרבנית, ותמיד חיפשתי אדם שאוכל להתחמם לאורו ולקבל ממנו הדרכה לחיים לעתיד.

הישיבה בשנת הקמתה - ת"ש (1940)

ואכן, תשוקתי זו התגשמה בשנת תש"ו (1946), אז התקבלתי לישיבה. זכיתי ללמוד בחברותא עם טובי התלמידים, שברבות הימים הפכו לרבנים מפורסמים ואישי ציבור ידועים. ביניהם היו הרב שמחה קוק שליט"א, הרב יהושע רוזן שליט"א, הרב פרופ' נחום רקובר שליט"א, הרב אליהו אביחיל שליט"א, הרב אלחנן סמואל ז"ל, השופט המחוזי צבי הכהן ז"ל, הרב פרופ' מיכאל צבי נהוראי, ועוד תלמידי חכמים רבים.

אי אפשר שלא להעלות על הכתב את החוויות העצומות שחווינו, בשיחותיו של הרב נריה, מהלימוד והסדרים. וכן מהרמ"ם והעובדים המצוינים, שבראשם הרב אברהם צוקרמן שליט"א, הרב פרופ' נתן שלזינגר, הרב ברויאר, הרב אופן, הרב בינה, גרינבלט, שטיגליץ ועוד ועוד. כולם אנשים נפלאים שנרקמו עמם יחסים משפחתיים ללא מחיצות והרים מפרידים.

גולת הכותרת הייתה אישיותו של הרב יעקב כלאב זצ"ל, שהיה אחד המלמדים המפורסמים בדור ועמד בראש השיעור הגבוה בישיבה.

כתוצאה מהתמסרותי ללימודים זכיתי לקפוץ כיתה ולהשתלב בכיתה הגבוהה של הישיבה בראשותו. הרב כלאב זצ"ל הקרין עוצמה, ידע עצום, תפיסה מזהירה והשכלה רחבת ממדים. ללמוד אצלו - הייתה חוויה וזכות.

זכיתי ללמוד אצלו ולהתחמם לאורו עוד כשכיהן כר"מ בישיבת תל אביב, וכבר אז נתגלו בו כישרונות מזהירים בשליטה בש"ס ובזיכרון פנומנאלי. הייתה זו משאת נפשם של התלמידים להגיע לכיתתו ולשיעוריו וליהנות מאישיותו המיוחדת.

התמסרתי כולי ללימוד התורה שהייתה אז ללא לימודי חול, והוספתי הרבה דעת וחכמת חיים.

השעות היפות שאני זוכר, היו בישיבה על הדשא בשבת, ושמיעת השיחות של מורנו ורבנו הרב נריה זצ"ל. שעות אלו של בין השמשות גרמו לנו להתעלות למרומי הפסגה. הרב נריה ידע להגביה אותנו למרום בסיפוריו הנפלאים ודרשותיו המצוינות, עד שנדבקנו בו באהבה גדולה.

בתפילותיו של הרב נריה בימים הנוראים, הוא סחף את כולנו לספירות העליונות וחיבר אותנו בקולו הנעים והחרישי לבורא עולם.

בכל שיחותיו דרש מאיתנו הרב נריה שנשתדל להיות מצוינים בתורה, בהלכה

תמונת הישיבה כיום

ובמחשבת ישראל, ושנדאג למעורבות עם כל שבטי ישראל, לחבר את כולם יחד למעמד הר סיני.

הוא היה נאה דורש וגם נאה מקיים, בכל הליכותיו הוכיח הרב נריה ששורשי משנתו טמונים באגדת חייו של הרב קוק זצ"ל, ושהוא עצמו הולך באותה הדרך ומקנה אותה גם לתלמידיו. דרך שיש בה שלוש אהבות גדולות: עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל.

כל שיחותיו של הרב נריה היו מכוונות לשלוש אהבות אלו. הסיסמה הייתה להשתלב בכל מערכות היצירה והעשייה, להתיישב בכל פינה בארץ, להתגייס לכל קריאה הדורשת את טובת המדינה, ולעבור חלוצים לפני המחנה.

תקופה גדולה

הייתה זו תקופה רבת משמעות לקיומו של עמנו בארץ ובנכר. בארץ התארגן הישוב שנקרא "המדינה שבדרך" לקראת עצמאותו, חרף כל הצרות והמאבקים הקשים שהיו מנת חלקו.

מצד אחד, מחתרות הנאבקות באויב המשותף, ערבים ואנגלים, ומאידך, מאבקים פנימיים אכזריים לא פחות; הלשנות, גירוש ושנאת אחים נוראה.

ומנגד, הגעת הגלים הראשונים של העלייה המנסה להביא לגבולותינו אודים מוצלים מאש, שרידי מחנות המוות, שעורם הכחוש והיבש תלוי על בשרם. חלקם שולח לקפריסין וחלקם הגיע בחתירה בלתי פוסקת נגד גלי הים הסוערים וגלי המשטמה של הבריטים שהחליטו למנוע בכל מחיר את בואם של אחינו לארץ מולדתם, וגרשום באכזריות נוראה בחזרה אל האין קץ ואל הבלתי נודע! בתווך עמד הישוב על כל פלגיו למצוא דרכים לא דרכים כדי להציל - ולו במעט - את מה שניתן.

בחודשים ההם תרמה הישיבה את חלקה וזכתה לקלוט עולים רבים שזה עתה באו מגיא ההריגה, תלמידים מזי רעב שאיבדו את יקיריהם בנכר ובאו עריריים ודוויים. כאן הם קיבלו לא רק בגדים ומזון, אלא גם לב חם ואהבת אחים שרק הישיבה על ראשיה ותלמידיה יכלו להפגין. לא אשכח לעולם את המחזות הנפלאים כיצד קיבלנו אותם בחיקנו בזרועות פתוחות ובנשיקות.

השיא היה כשליווינו בשיירה גדולה את הרב מנחם אופן היקר והחביב, כשקיבל בשערי הכפר את רעייתו לעתיד. היא נשלחה בזמנו באנייה לקפריסין לאחר שיצאה מגיא ההריגה ממחנות ההשמדה, ועתה זכתה לעלות לארץ ישראל ולהתחבר לבעלה. כולנו עמדנו מרותקים וסכר הדמעות נפתח במלוא היקפו, כשאנו פורצים בשירה אדירה "ושבו בנים לגבולם".

באותה דרך גם קיבלנו באהבה ובהוקרה רבה את הרב אריה בינה, שבזמן מלחמת העולם השנייה התגייס לצבא הבריטי, נשבה על ידי הנאצים, וברח מן המחנה והגיע - בדרך לא דרך - חזרה לישיבה.

באותם ימים נשלח הגאון הרב ברויאר זצ"ל על ידי הרב נריה למחנות בקפריסין, שם נכלאו העולים שהוחזרו מגבולות הארץ ע"י הבריטים. המטרה הייתה ללמדם תורה ויהדות ולהביא את הנוער לישיבה בכפר הרואה.

מדי שבת היה הרב נריה קורא לנו ממכתביו של הרב ברויאר שהיו מעשי אומן וחללו ללבבות כולנו. הרב נריה היטיב לקרוא בפנינו את רשמיו המרתקים של הרב ברויאר מהנעשה במחנות, ולהעלות את הדמויות שפעלו שם בלשון ציורית, כובשת ומשכנעת.

לאחר כשנה מאז בואי לישיבה, הוצע לי לצאת למחנה של ההגנה בקיבוץ אורים, שם יוכשרו החברים לתפקידי פיקוד. כשבאתי לישיבה, כבר הייתי חבר בהגנה והשתלבתי בפעולותיה. על פי הצעתו ודברונו של הרב נריה יצאתי למחנה זה לשלושים יום, שם עברתי אימונים מפרכים.

כשחזרתי, נבחרתי על ידי ההגנה לאמן את הנוער והמבוגרים בכפר הרואה בשעות הלילה בנשק ובאימוני שדה.

זוכר אני כיצד באחד הערבים נמנע אסון באימון בנשק. קיבלתי כדורים "עקרים" מה"סליק" ולבסוף התברר כי הם כדורים חיים ורק מתוך שמירה קפדנית ומתוך הזהירות הרבה שלנו, הכדורים נתקעו בתקרת כיתת בית הספר של הכפר, ולא פגעו באיש.

בלילות נשלחתי עם עוד חברים לשמור על הגשר בקיבוץ מעברות, הסמוך לכפר הרואה. אפשר לומר בהחלט שהישיבה, בעידודו של הרב נריה, לקחה חלק פעיל בפעולות ההגנה.

מהישיבה יצאה גם קבוצת תלמידים לביריה, לשם חיזוק הישוב. בלילה יצאו התלמידים כשדמעות וברכות בערבוביה מלוות את הגיבורים בדרכם!

כך היא דרכה של תורה...

את התנאים בישיבה באותם ימים, לא אשכח אף לרגע. המזון היה דל ביותר, ובתיה - מנהלת המטבח ורעייתו של הרב יעקב כלאב, דאגה להשלים את החסר בחיוכה המתוק... אבל הדבר לא עזר לה. כידוע קוימו שמירות של התלמידים בישיבה ומסביב לה. חלק נכבד מהשמירה הלילית היה מכון כנגד אלו, העלולים להפריע בעד חברינו לרוקן את המקרר! וביום... נערך מבצע צבאי מדוקדק לכרסם במיקשות של חקלאי הכפר... רק מזון נוסף זה הצליח להחזיק את התלמידים על הרגליים ולאפשר להם ללמוד ללא קרקורי קיבה!!

"זכינו" לדור באוהלים. בלילות רבים היה הגשם דולף פנימה, ואנו היינו נאלצים לצאת מן האוהל ולשבת על מדרגות הישיבה כשאנו מכוסים בשמיכות הרטובות, ולחכות לבוקר שיפציע מבלי שנדע שינה מה היא.

רב פורים (במרכז עם הזקן והשטריימל)

פעמים רבות חסכנו לראש הישיבה הרב נריה זצ"ל, את הטורח לקרוא: "ישראל עם קדושים קומו לעבודת הבורא". הצטיידנו בדליי מים ושפכנו את מלוא תוכנם על ראשי התלמידים שלא הזדרזו לקום...

מעשה עם הרב כהנמן זצ"ל

מסורת הייתה נהוגה בישיבה, שלקראת סיום שנת הלימודים, היו שולחים את בחירי הישיבה לשהות כשבועיים בישיבות גבוהות ברחבי הארץ. אני ועוד ארבעה חברים מהשיעור הגבוה בישיבה, נשלחנו לישיבת פוניבז' בראשותו של הגאון והצדיק הגדול הרב יוסף כהנמן זצ"ל.

הרב כהנמן הסכים לקבל אותנו לשבועיים אלו, מתוך חרדה מסוימת שח"ו לא תהיה התנגשות בין תלמידי ישיבת פוניבז' לבין ה"סחורה" שהגיעה מכפר הרואה, עקב הבדלי ההשקפה והמנטאליות שביניהם.

כבר בבואנו לישיבת פוניבז', החלטנו בינינו להקדיש שבועיים אלו ללימודים אינטנסיביים ביום ובלילה, כדי להוכיח לרב כהנמן ולבני הישיבה, שבחורי הישיבה בכפר הרואה אינם נופלים מהם ביראת שמים ובלימוד התורה. ואכן, כך עשינו ומיד בבואנו לישיבה ישבנו בימים שקודים על תלמודנו וגם בלילות הדרנו שינה מעיננו, כדי לקיים את לימוד התורה במלוא מובן המילה.

באחד הלילות בעת לימודנו, ראיתי לפתע צל של אדם הנשקף עלינו. כשהסתכלתי לאחור, ראיתי את הרב כהנמן זצ"ל עומד מאחורינו. הוא היה מלא התפעלות מכך שכל אולם הישיבה כבר היה ריק לחלוטין, ורק אנו חמשת הבחורים תוצרת ישיבת בני עקיבא בכפר הרואה, לנים בעומקה של הלכה. מרוב התפעלות זלגו עינינו דמעות, שירדו על חולצתי הצחורה.

כולנו קמנו לכבודו. ראינו לפנינו דמות אגדית שכולה נסוכה הוד והדר, כיאה לאדם ענק זה, שעוד בהיותו בחו"ל היה ידוע כגאון עולם וכאדם דגול, הדואג לבני עמו ובעיקר לצאן מרעיתו.

הרב כהנמן לא האמין למראה עיניו. הוא נישק כל אחד מאיתנו והודה לנו על בואנו לישיבתו, ועל מסירות הנפש שלנו ללימוד התורה. כבר למחרת צלצל הרב כהנמן לראש ישיבת כפר הרואה הרב נריה זצ"ל, וסיפר לו על מה שראה וחוה.

בשובנו לישיבה בכפר הרואה, עמד הרב נריה זצ"ל לפני כל תלמידי הישיבה, ובירך אותנו על קידוש השם שעשינו, ושבזכות מעשה זה ישיבת בני עקיבא בכפר הרואה זכתה להדים מצוינים גם בקרב ציבור בני התורה באשר הם.

הכרזת המדינה ונפילת גוש עציון

באוהל שבו גרתי, היו ארבעה תלמידים יוצאי כפר עציון, שבאו לשנת לימודים בכפר הרואה. ליד מיטתי עמדה מיטת הקדוש יעקב ציטרין הי"ד, שהיה המא"ז של כפר עציון.

לקראת תום השנה, כשכפר עציון היה נתון בסכנת כיבוש על ידי הערבים, נסעה לשם שיירה אחרונה כשבתוכה נמצאים ארבעת החברים. ליוונו אותם בשיירה גדולה תוך כבידמעות אין סוף, כשאננו בטוחים שהם יצליחו להגיע ליעדם. לאחר שהגיעו ליעדם והשתלבו בחיי היישוב ובשמירה על המקום, נפל כפר עציון בידי הערבים וארבעת חברינו היקרים נרצחו ונטבחו על ידי האספסוף הערבי יחד עם חברי כפר עציון. היה זה משבר גדול עבור בני הישיבה, בשמעם שטובי חברנו נטבחו.

הרב נריה נתן לכך ביטוי הולם, בכנסו אותנו למעמד עצוב ומיוחד. במעמד זה

העלה על נס את גבורתם של עשרת הרוגי המלכות בראשות ר' עקיבא, ואת כל הדורות שבהם בני ישראל נהרגו על קידוש השם בכל הארצות והישובים, ובפרט בשואה הנוראה שכילתה כשליש מעמנו ועד לנופלים האחרונים, ידידינו היקרים.

לאחר הטבח הנורא בכפר עציון, הוקמה מדינת ישראל. היה זה אחד הרגעים הדרמטיים, שנוסף על השמחה הגדולה שהייתה חמישה חודשים קודם לכן, בשעת ההכרזה באו"ם על הקמת המדינה. לא אשכח את התפילה והשמחה שפרצו אז בישוב ובישיבה. שמחה כזו לא נראתה מאז ראשית הציונות. כולם יצאו במעגלי ריקוד וחשו את פעמי המשיח!

אלא ששמחות אלו נמהלו בעצב כבד, בהיודע לנו כי גוש עציון נפל, וכי מיטב הבחורים שלנו נפלו בקרב קשה, ואחרים נפלו בשבי. ידיעה זו הכתה בתדהמה את כולנו והשרתה אבל כבד, שכאמור, העיב על שמחת הקמת המדינה. הבנו כי עצמאותנו תדרוש דמים יקרים, תרתי משמע.

שאלת ההמשך

כמה צער ועוגמת נפש נגרמו לנו, בעת שעמדה על הפרק שאלת הגיוס לצה"ל ערב מלחמת השחרור.

הרב נריה, כמי שזכה לצקת מים על ידי הרב קוק זצ"ל והקים את אם ישיבות בני עקיבא בכפר הרואה, ראה את התגייסות התלמידים לצבא כדבר טבעי ומובן מאליו. מנגד, הרב כלאב דגל בהמשך הלימודים.

בשעות קשות אלו עמדו זו מול זו השקפות עולם נוגדות שאי אפשר היה לגשר ביניהן. התוצאה הייתה כי כמעט כל תלמידיו של הרב כלאב ז"ל עברו עמו לירושלים לישיבת מרכז הרב. רק שני תלמידים, התגייסו, אני ועוד חבר אחד. היה זה בחודש ניסן תש"ח, ועם גיוסנו השתלבנו בקרבות הקשים ובמלחמת המגן להתקפות שהערבים פתחו בהן.

זוכר אני כי כל אימת שקיבלתי חופשה, סרתי לישיבה, אם בימות החול או לשבת. הרב נריה זיכה אותי לשבת עם כל תלמידי הישיבה, ולספר להם את החוויות של חייל יהודי בצבא ההגנה לישראל, הנלחם על עצמאות המדינה וביסוס

"זכור ימות עולם..."

עם הרב נריה זצ"ל ויבלחטור"א הרב צוקרמן שליט"א

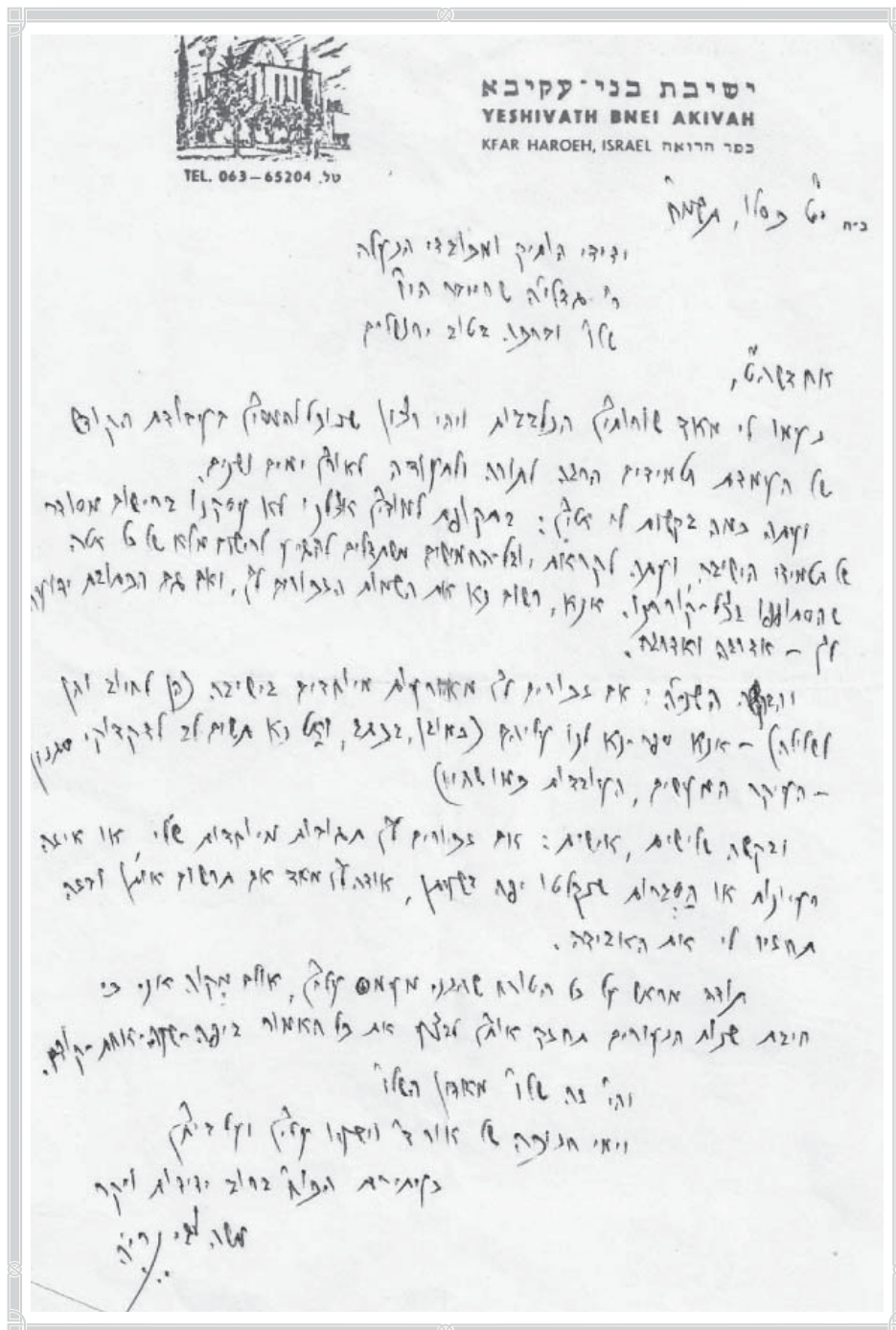
ערכיה המוסריים. היו אלו פגישות מרתקות ומקרינות, שהשאירו רושם רב בתלמידים ובי.

תקופה זו של אותן שנתיים בהן למדתי בישיבה, נתנה לי צידה לדרך הארוכה מאז ועד היום הזה. השירה האדירה שבקעה בישיבה, דיבוק החברים,

וההתעלות הרוחנית שדבקה בכולנו, ההטפה לחלוציות ולמסירות למען העם והמדינה מתוך הכרה והשקפת עולם כי זו מדינתו והארץ שלנו, כל אלה עשו את הישיבה ולומדיה למקור מים חיים ולמעין נובע המפכה ומזין ונותן טעם לחיים.

חב אני תודה עמוקה למורנו ורבנו עטרת ראשינו הרב נריה זצ"ל על מסירותו לכולנו. יהי זכרו ברוך.

גיוס ופעילות בהגנה

בגיל שש עשרה כבר התגייסתי להגנה. הסיבה שהתגייסתי להגנה דווקא, קשורה למקום עבודתי באותו זמן. כפי שסופר לעיל, לאחר לימודי בישיבת תל אביב ולפני המעבר לכפר הרואה, עבדתי בבית חרושת ליהלומים, כדי לסייע לפרנסת המשפחה. רוב העובדים בבית החרושת היו חברים בהגנה, ומידי פעם היו מגיעים פוקדים למקום כדי לגייס חברים להגנה. כך שבאופן טבעי התנדבתי להתגייס למחתרת זו.

מאז ועד מלחמת השחרור תפקדתי בכל מיני פעולות, והשתתפתי באימונים שהתקיימו בבת ים ובחולון. עברנו אימונים מפרכים, והייתה לי הזכות להשתתף במבצעים של הצלת הפליטים שבאו מהשואה באניות רעועות.

המעפילים הורדו מהאניות באישון לילה, הועברו בסירות אל החוף, ומשם הובלו למקומות שונים כדי להסתירם מעיני הבריטים.

אנחנו, אנשי ההגנה, קבלנו את פניהם על החוף, הורדנו אותם מהסירות, ופיזרנו אותם בבתים בקיבוצי הסביבה. נתנו להם מיד בגדים של קיבוצניקים, כדי שלא ירגישו שהם באו זה עתה מאירופה הדוויה.

כך הצלנו מאות רבות מהפליטים המעפילים שהגיעו ארצה. לא מעט ניסים היו לנו, כשהבריטים כמעט תפסו אותנו וירו לעברנו, וב"ה הצלחנו להסתתר מהם ולהביא את העולים בשלום לבתיהם של הקיבוצניקים.

גם כשבאתי לכפר הרואה ללמוד בישיבה, המשכתי את חברותי בהגנה ואף אימנתי את תושבי הכפר, מבוגרים כצעירים. לימדתי והדרכת אתם בנשק חם ובפעילות בשדה, וכן בתחומים שונים של ההגנה, ביום ובלילה. בלילות שמרנו על גשר מעברות, קיבוץ הנמצא קרוב מאד לכפר הרואה. השמירה על הגשרים הייתה נחוצה כדי שהערבים לא יפוצצו אותם. זו הייתה חוויה בלתי רגילה.

כשרות בקורס מפקדים

כפי שנוזכר לעיל, תוך כדי הלימודים בישיבה בכפר הרואה, יצאתי לקורס מיוחד לתפקידי פיקוד של ההגנה, בקיבוץ אורים. באותה עת היה הקיבוץ ליד רעננה, ומאוחר יותר עברו תושביו לנגב.

היינו שם שבעה חיילים דתיים מתוך חמישים חברי ההגנה, בקורס שנמשך כחודש ימים.

כשבאנו לקיבוץ להתאמן, התברר שזה קיבוץ של השומר הצעיר, ואצלם לא יודעים מהי כשרות ומהם שבת וחג.

אנו מצידנו עמדנו על כך שיתנו לנו אוכל כשר, ולצערי הרב הם אמרו שבשביל כמה אנשים דתיים שבאים לקורס הזה, לא צריך להתעסק בכשרות, ולא נתנו לנו שום סיוע. כך שנאלצנו לאכול רק פירות וירקות, ולהתאמן כרגיל כאילו מאומה לא קרה. נתון שכמובן היה בעוכרנו.

אני ראיתי בזה עניין של עקרון - לא לוותר, כיוון שהיום זה אני ומחר זה מישהו אחר, משום כך עמדנו בתוקף על כך שנקבל אוכל כשר.

כשראו מפקדי הקורס את עמידתנו האיתנה על עקרונותינו, פנו ואמרו לנו: "סעו הביתה, לא צריכים אתכם פה, אל תבלבלו לנו את הראש".

אני התעקשתי ואמרתי: "אני לא אזוז מפה עד סוף הקורס. אני דורש במפגיע שיתנו לנו אוכל כשר ויפתרו לנו את הבעיה הזו".

באותו זמן הגיע לקיבוץ איש יקר, יחיאל אליעז ז"ל, שהיה חבר המפקדה העליונה של ההגנה, איש המפד"ל, וכשהוא שמע את הסיפור הזה, הוא בא לשאול אותי במה העניין. סיפרתי לו את פרטי המקרה וקבלתי בפניו שיש צורך לעשות משהו.

יחיאל ניצל את מעמדו, ובהוראתו הביאו טבחית משדה יעקב, נתנו לה פינה במטבח, והיא בישלה אוכל כשר בשביל שבעת החיילים שלנו. אלא שהאוכל היה כל כך טעים, עד שהצטרפו עוד עשרה חיילים חילוניים למטבח הזה ולאוכל הזה...

כך שמרנו על העקרונות ולא ויתרנו עליהם.

הקורס היה מוצלח מאוד, וקיבלתי בו דרגת מפקד מחלקה בהגנה. דרגה זו נחשבה למעמד מכובד מאוד. כאמור, את הידע שצברנו בקורס הפיקוד ניצלנו גם בכפר הרואה, ללמד, לחנך ולהדריך את בני הנוער וגם את המבוגרים, בנשק ובכל שאר המשימות שהיו בהגנה. זו הייתה חוויה גדולה.

הגיוס לצה"ל

המשכתי בפעילות במסגרת ההגנה לאורך כל התקופה, עד שהגיעה מלחמת

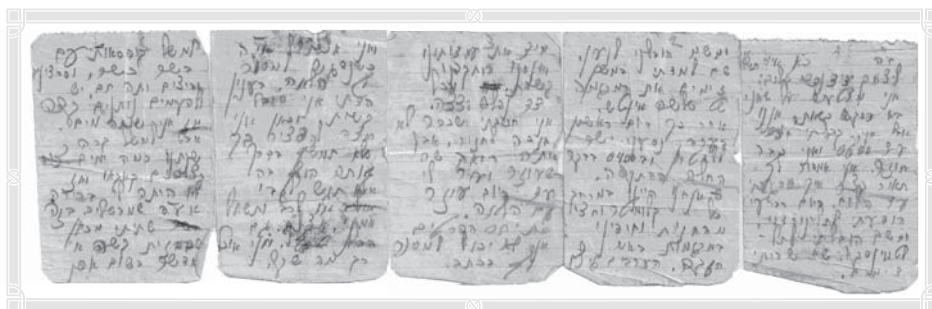
תפילה ליד המרגמה

השחרור. כשפרצה המלחמה, הייתי עדיין בשיבה בכפר הרואה, בכיתה הגבוהה אצל הרב כלאב זצ"ל. כפי שכבר סיפרתי, רוב התלמידים עברו לירושלים ולא התגייסו, ואני עם עוד חבר היינו היחידים שהתגייסנו לצה"ל, כי ראש הישיבה הרב נריה היה מאוד מעוניין שנתגייס וניקח חלק במערכות ישראל.

וכך, בחודש ניסן תש"ח התגייסתי לצה"ל, ונתמנתי להיות אחד מהלוחמים בחטיבה שבע גדוד 73, שלימים הפך לגדוד 79. אני הייתי שייך לפלוגה ד' מסייעת, שהייתה בה מחלקה למרגמות. עברנו קורסים בקיבוץ חולדה ובקיבוץ נען להפעלת מרגמות, ואני הפכתי לרגם בגדוד.

שביתת רעב ראשונה בצה"ל

גם בתחילת השירות בצה"ל היה צורך "להלחם" על השגת אוכל כשר. היה זה מיד עם התחלת הקרבות בלטרון. נאלצתי יחד עם רבים וטובים מחברי שומרי המצוות, לדחות את דרישת המפקדים לאכול מזון לא כשר שהובא ביבוא מחו"ל. כמובן, שהייתה אצלנו התנגדות מוחלטת לדרישה זו. ביקשנו ודרשנו לקבל מזון כשר בצבא היהודי שזה עתה קם.

כ"ה כ"א אייר תש"ח
אויסמך ידיד נפשי אום!
אני מצטער על שאתי בא דוקא בשעה שאני איננו, אבל אני קבאלי מופש עד 06:00 ואני כבר חוזר.
אני אמסור את גאון קצבי איך שהצגתי עד היום. היום נכדתי חופשית לגל-ענדיו, ומשם הובא לי אלוויוסקי. שם שהיתי שלש ימים ומשם הובא לי אלוויו. שם אמרתי במשך שלש ימים את המצב שלי שלש אינטל. אחר כך היום ראשון העדה, נסעתי ישר לארדן, וה-9:00 בבוקר החלה ההגדלה. אנחנו היינו במחנה של קלואטור וחצי מהמחנה ומיפניו במחנות באש חשקה.
הערכים גיוו חיד את עצמאותנו ואנחנו התקפנו קשה מכל

3 נפלה פצצה. אני חשבה שבה לא אסבה לחזור, אבל אנה נראה שה' שלוצר ועזר לי עד היום עוזר גם הלאה. את יגר הפדטים אני לא יכולה לחסור את הכנה. ואני אשגור אי"ה בשנפנש לחסור את הלאה.
העניין הדתי אני סובל קשה, ובאן אני חוצה להפציד כך שלא גמשיך בדרכי שאנה הולך בה, אלא גיגש ארבי או ארבי ומשאל מחנה אצלו גם הכא טרף. ואני אוכל רק מה ששש, אמל קופסאות עם בשר כשה סרדיניס, היצימ וגה חס. יש ופדטים נעגמ קפה, אז אני שנה מי. אבל אמל קרה שנגע כמה ימים רצופים קאקאו, ואס לא הייגה אי הכידה ואף על פי שהבשלים בה אפדטים בשר שגיי. מכיוון שהחציג אי אפשר בשום אופן...

פתקים שנכתבו לחבר לאחר הגיוס לצה"ל, על המערכה בלטרון ועל המסירות בשמירת הכשרות

מפקד הגדוד, חיים לסקוב (שלאחר מכן נתמנה למפקד החטיבה, לאלוף ואף לרמטכ"ל), הזמין אותי לשיחה אישית, והסביר לי כי תוך כדי המלחמה עדיין לא נעשו הסידורים הדרושים להבטחת מזון כשר, ועל כן אין אפשרות לתקן את המצב כל עוד שהקרבות נמשכים.

לא קיבלתי טענה זו ודרשתי במפגיע לקבל מזון כשר. לאחר שלא נענית, פתחתי כעבור שבועיים בשביתת רעב, אבל המשכתי למלא את כל המשימות הצבאיות שהוטלו עלינו. כמובן שסבלתי מאוד והרבה חיילים השתתפו בצערי, אך המג"ד לסקוב לא נשבר והזמין אותי לשיחה אישית חמורה. בשיחה זו הוא הודיע לי, כי אין מקום בצה"ל לשביתות רעב, ואם אמשיך הוא "יזרוק" אותי לכלא.

לא הקשבתי לו ולא נענית לבקשתו ולאיומיו, והמשכתי בשביתה מבלי לפגוע בפעילותי. דבר זה נמשך זמן רב עד להפוגה הראשונה, ורק אז זכינו לקבל מזון כשר, כשאני חש ומרגיש ניצחון גדול, שבא בעקבות עקשנות יהודית טהורה, מבית מדרשו של הרב נריה זצ"ל בכפר הרואה.

לאחר תקרית קשה זו, הזמין אותי לסקוב ובירך אותי על השמירה על עקרונות היהדות והדת ועל אומץ הלב. לימים, אף זכיתי לקבל ממנו צל"ש כאשר היה אלוף פיקוד הדרום, על פעילותי במלחמת קדש.

המערכה בלטרון

בפרוץ מלחמת השחרור, מיד עם גיוסי לצה"ל וההכשרה בקורסים למרגמות שהזכרתי לעיל, הגענו למערכה בלטרון. הייתה זו אולי החזית הקשה ביותר בהיסטוריה של צה"ל.

לחמנו שם כאריות, היינו מיעוט שבמיעוט מול המון הערבים שהיו בלטרון ובמנזר השתקנים. הם היו חזקים מאד בעמדותיהם שהיו מלמעלה ואילו אנחנו היינו בעמדות נחותות מלמטה.

הערבים ירו בנו אלפי אלפי פגזים, רבים מאוד נהרגו או נפצעו, ואני ניצלתי בניסים ונפלאות. היה זה ממש נס גדול שיצאנו בשלום מהתופת הזו. היו שם שלוש נסיגות, כאשר בכל פעם ידינו הייתה על התחתונה, הערבים ממש טבחו בנו וירו עלינו ללא הפסקה.

אחד מהקשיים במלחמה שם היה, שהביאו לשם עולים חדשים, מח"לניקים וגח"לניקים, שבאו מאירופה הדוויה. במקום לתת להם מנוחה בבואם ארצה, גייסו אותם מיד, אף שעדיין לא הספיקו להתאקלם בארץ וכבר נשלחו להשתתף במלחמה, ללא הכשרה מספקת.

מזג האוויר אף הוא היווה להם גם קושי גדול מאוד, כיון שהיו אז ימים חמים מאוד, ימי הקיץ הלוהטים של יולי-אוגוסט. בנוסף, לקחו להם את המימיות כדי שלא ירעישו בלילה, ובבוקר, התפתחו תנאי שרב כבד ולא היה להם מים לשתות. העולים החדשים המסכנים ממש לא היו מסוגלים להילחם. הם נעצרו במקום ששם היו, ולא התקדמו הלאה, וכך הם ספגו בלי סוף פגזים עד שהתפללו כבר למות. לא היה בהם כוח לעמוד יותר במשימות האלו.

באותה עת, עלינו על המשורין עם מפקד הגדוד חיים לסקוב ז"ל, ונסענו יחד כדי לאסוף את העולים החדשים הללו שכבר לא נותר בהם כוח לנשום. הגענו אליהם ממש בשעות האחרונות של גסיסה, והבאנו אותם לתחנת הנפגעים ובכך הצלנו רבים מהם שאחר כך הכירו אותנו והודו לנו על כך שהצלנו את חייהם.

הקרב שם נצרב בזיכרוננו כחווייה קשה מאוד. טובי חברינו נהרגו שם, חלקם נפצעו ויש כאלה שנשארו נכים לכל חייהם. המלחמה הייתה קשה ואכזרית מאוד, אך אנחנו לחמנו כאריות נגד האויב הערבי.

אני זוכר שלפני היציאה לקרב ביקרו אותנו, יגאל ידין ודוד בן גוריון. הם באו בטיסה מיוחדת במטוס פייפר, עם עורך העיתון "גואיש קורניקל", ג'ון קמחי, מאנגליה. בן גוריון דיבר עמנו ואמר שלמרות הקרבות הקשים וחוסר הוודאות בניצחון המערכה במקום, יש בידיהם מסר עדכני שהגיע, ולפיו העיראקים גייסו שתי חטיבות כדי לצור על ירושלים. הם רוצים להביא את ירושלים למצור שבו לא יהיה אוכל כדי שכולם ימותו. תפקידנו עכשיו - כך אמר - לרתק את שתי החטיבות האלה אלינו, כדי למנוע את המצור מירושלים.

כביש בורמה

ואכן, על אף האבידות הקשות וחוסר ההצלחה במערכה על לטרון עצמה, זכינו ב"ה לפרוץ דרך לירושלים הנצורה, ב"דרך בורמה" אותה סללנו בלילות במטרה להביא לירושלים מזון שתיה ותרופות, כיוון שתושבי ירושלים היו כבר במצור קשה מאוד מזה תקופה ארוכה, וכמעט שלא נותר להם אוכל. ריתקנו את חיילי האויב אלינו, ובכך הרווחנו זמן כדי שנוכל להביא אוכל, מזון

והצלה לתושבי ירושלים. הייתה זו חוויה שאי אפשר לתארה במילים, באיזו שמחה סללנו את הכביש הזה, ובאיזו הנאה הבאנו את המזון לירושלים. כך עברה לה התקופה בלטרון. שלוש פעמים עברנו קרבות קשים עד שהפסקת האש נכנסה לתוקפה.

אחוזות לוחמים (שלישי משמאל)

מבצע חירם ושחרור הגליל

לאחר הפסקת האש בלטרון, עברנו למחנה אחר, מחנה עין שמר ליד פרדס חנה. שהינו שם כחודש ימים, וגם שם לחמנו נגד הערבים, עד שהגענו לגליל למבצע חירם. למבצע מפואר זה יצאנו מיד לאחר שמחת תורה בשנת תש"ט. החטיבה שלנו, חטיבה שבע, צעדה בראש הכוחות הלוחמים, והגדוד שלנו, גדוד 79 עמד בראש החטיבה. על כלי הרכב שלנו כתבנו את שמות התנאים הקדושים וגיבורי ישראל שבכל הדורות, כאשר בראש הטור של הלוחמים יצא "בר יוחאי". המלחמה התנהלה מול כוחותיו של קאוקג'י וחיילים סורים. לחמנו בכל חזית הצפון, והגענו עד לכשבעה עשר קילומטרים בתוך לבנון. במבצע זה זכינו לכבוש ולשחרר את כל הגליל, ולהיפטר מן המובלעת הערבית

כיבוש הגליל במבצע חירם

צור ישראל נצחון לך הנחיל... כיבוש גוש חלב

צהלי ורוני חטיבה 7...

שהתבצרה במרכז הגליל. השיא היה בשחרור מירון וקבר הרשב"י, שהיה בידי האויב והושבתה בו השמחה בהילולת ל"ג בעומר המסורתית של שנת תש"ח. במהלך המלחמה התרחשו לנו ניסים ונפלאות בכל מיני קרבות קשים, וגם במירון היה לנו נס גדול. כשהתקרבו למירון, התברר שהערבים עדיין בשטח. הם ירו עלינו פגזים וכמעט שפגעו במשאית מלאה פגזים שלנו. בנס נמנע אסון גדול, כשכמעט גם הפגזים שלנו התפוצצו והיו יכולים לגרום ח"ו להרג המוני.

חיל שריון
שחרר הגליל...

אמר ר' עקיבא
אשריכם
ישראל...
(למטה
משמאל, ר'
מאיר חובב)

על הניסים...

סג"מ צבי

גם אני עצמי עברתי ניסים גדולים וגלויים בכך שיצאתי בשלום מקרבות אלה, בכל מיני מבצעים.

באחד הערבים, התבקשתי להתקדם למוצב קדמי שלנו, כדי לבדוק הכנות של מיקוש האיזור על ידי האויב. היה זה מרחק של כמאתיים מטר מהכביש. נצטוויתי להאזין תוך כדי הצמדת האוזניים לקרקע, ולהקשיב להכנת המיקושים של האויב באזור, ואחר כך לדווח לממונים עלי.

תוך כדי הליכה בשביל, שמעתי צעקות נוראות מהמפקדים שעמדו על הכביש. הם צעקו לי לעצור מיד, משום שנכנסתי לשדה מוקשים בלא ידיעתי. הטעות נבעה מכך שכבר ירדה החשיכה, ולא ראיתי את השלט המתריע על כך שזהו שדה מוקשים.

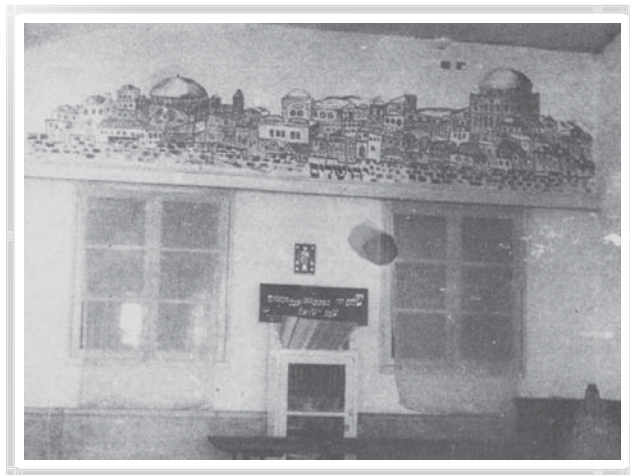
כמובן שנעצרתי במקום והתחלתי לחזור על עקבותיי לעבר הכביש. אך מכיוון ששמעתי שהאזור ממוקש, פחדתי מאוד להיתקל באיזה חוט "שרפנל", והרמתי את הרגלים כדי לא לדרוך בטעות על מוקש.

באחד הצעדים נתקלתי בחוט ובטעות הרמתי אותו למעלה. הייתי כבר משוכנע שזהו זה, והתחלתי לצעוק "שמע ישראל"... אך לשמחתי והתרגשותי הרבה לא קרה מאומה, ותוך חמש דקות כבר הייתי על הכביש.

ברגע שדרכתי על הכביש, שמעתי פיצוץ עז, ואז התברר ששועל נתקל בחוט זה והתרסק לגמרי. לפתע חשתי שאני נמצא בעקידת יצחק בהר המוריה, ואברהם מצא איל אחר שנאחז בסבך בקרניו ואותו העלה לעולה תחת בנו. גם כאן נפשי ניתנה לי כשלל. היה זה אחד הניסים מתוך שלל הניסים שהתרחשו עמי במלחמות.

בית הכנסת הגדודי

בין משימה קרבית אחת לשנייה, שהינו רבות בבית הכנסת שהקמנו במחלקה, והפכנו אותו לבית מדרש ולמקום עונג רוחני. חיילים דתיים רבים ואף כאלה שאינם דתיים הצטרפו לבית כנסת זה יום יום, ובעיקר בשבתות ובחגים.

בית הכנסת של גדוד 79

קיימנו שם תפילות מסודרות וכן סעודות שבת וחג, תוך כדי זמירות ושירה חסידית, כשכל הקהל מצטרף להווי נפלא זה.

למעשה אפשר לומר, שהפכנו את הצריפון ששימש כבית כנסת, למקום פעיל של תרבות והווי דתי. לא פעם

כשחיילים אחרו להתעמלות בוקר, ולא יכלו להיכנס לחדר האוכל כדי לקבל את המנה הקבועה, פנו לבית הכנסת שבו גם היה מחסן פרודוקטים, וסמל הדת היקר והאהוב שלנו, ר' יוסף הגלילי, היה מכין מטעמים ומגיש לחיילים את האוכל של בית הכנסת. במקום זה נוצר הווי דתי שמשך אליו רבים מחיילי הפלוגה.

בין יתר התפקידים, נתבקשתי על ידי מפקד הגדוד לערוך מסיבות 'עונג שבת', למאתיים חיילים לערך שנשארו בעורף. ואכן מידי שבת, ערכנו 'עונג שבת' יפה בליווי שירה וארוחות מיוחדות. מסיבות 'עונג שבת' אלו, הדביקו את כל החיילים והמפקדים בהתלהבות של שמחה וקרבה לקב"ה, תוך כדי הודאה על כל הניסים והנפלאות שעשה לנו במלחמה.

משה אמדו ז"ל

קומנדקר "גוש חלב" ע"ש סמל משה אמדו
פלוגה ד' מרגמות גדוד 79 חטיבה 7

תוך כדי קרבות קשים
שניהלנו בצפון, סמל
המרגמות במחלקה
שלנו, משה אמדו
ז"ל, נתן לנו סיסמא
כדי שלא ניפול
מכדורי חיילינו.

לצערנו הרב, פעם
אחת כששהינו בגוש
חלב, יצא הסמל
בעצמו לשירותים,

וכשאחד החיילים שאל לסיסמא, הוא שכח את הסיסמא שהוא עצמו נתן לנו,
אולי מתוך בלבול או מהפתעה, והחייל ירה בו למוות בטעות. היה זה אסון גדול
לפלוגה ולמחלקה וליווינו אותו לקבורה בבית הקברות בראש פינה, כשכל עיני
החיילים דומעות.

צועד לפנייך בר יוחאי...

כאמור, במהלך מבצע חירם, זכיתי להיות בין משחררי מירון. לאחר חיסול
הערבים במקום, נכנסנו למירון, לקבר הרשב"י, והייתה לי הזכות להיות
הראשון שמדליק נר זיכרון על ציונו. הייתה זו חוויה עצומה עבורנו, הזלנו
דמעות וביקשנו רחמים גדולים מהתנא הקדוש, שיתפלל עבור עם ישראל,
מדינת ישראל וצה"ל.

לאחר שהשלמנו את שחרור הגליל, הבאנו את הרב נריה זצ"ל להיות עמנו
באחת השבתות, וקיימנו שבת הודיה לקב"ה על שהציל אותנו מכל הקרבות
הקשים, ועל הנסים הגדולים שעשה עמנו בבואנו לטהר את כל הגליל מידי

האויבים. שרנו ושמחנו
והייתה זו ממש שבת
מיוחדת במינה.
במוצאי שבת, חיברנו יחד
עם הרב נריה, את מילות
השיר הידוע "צהלי ורוני
חטיבה שבע":

צהלי ורוני חטיבה

שבע - הנודעת מדן

ועד באר שבע - צור

ישראל ניצחון לך הנחיל

- חיל שריוןך שחרר

הגליל - שיר למעלות

אל הגבעות אל ההרים

אשא עיני - ממירון רבי

שמעון, צועד לפניך בר

יוחאי".

עד מהרה נתפרסם השיר
והפך לשיר ידוע מאוד
ולהמנון בכל צה"ל.

והנה, חלפו למעלה
משישים שנה, ומידי
שנה עולים לקברו של
התנא הקדוש ביום
ל"ג בעומר מאות אלפי
יהודים מהארץ ומחו"ל,

הבאים לציין את יום ההילולא ומתרפקים על תורת הזוהר הקדוש והקבלה
שהנחיל לנו התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי, ובמיוחד את מלחמתו

השיר "צהלי ורוני" על גבי זחל"ם

שחרור המקומות הקדושים - קבר הרשב"י במירון

פנחה בכינוס גדוד 79 עם מפקדי הגדוד לדורותיו

ברומאים, הכובש הזר. יהי רצון שמורשת זו שהנחיל לנו רשב"י תלווה אותנו עד סוף כל הדורות.

לאחר כיבוש מירון ומבצע חירם, התחלנו לארגן שוב את חגיגות ל"ג בעומר בקבר רשב"י. לאחר שראיתי את ההדלקה של המוני בית ישראל ושמחת ל"ג בעומר סביב ציונו של התנא האלקי, הצעתי לרב הראשי לצה"ל, הרב גורן, לערוך יום עיון לחיילים מכל החילות, ולאחר מכן להדליק משואה מיוחדת על שם צה"ל.

הרב גורן קיבל בהתלהבות את הצעתי, ומדי שנה נאספו במחניים כמאתיים חיילים מכל החילות, ליום עיון מיוחד על גבורת ישראל בימים ההם ובזמן הזה. בתום יום העיון נסעו כולם ממחניים לקבר הרשב"י, ושם הדליקו משואה מיוחדת של צה"ל. הדבר הפך למסורת קבועה מידי שנה.

מושב מירון

לאחר המלחמה, החלטנו, אני ועוד שבעה חברים שלחמו איתי, להתיישב במירון, במסגרת "חוג מורשת". גרנו בתחנת המשטרה הבריטית שברחוב הראשי. במשך הזמן לאחר מכן, הוקם במקום מושב על ידי עולים חדשים ואנו זכינו לבתים במקום, בזכות היותנו משחררי המקום. לרשותי הועמד בית מיוחד עם שלושה חדרים, שם התגוררתי תקופה קצרה.

באחד הימים קבלתי טלפון בהול מרב המקום, שסיפר לי על בואה למירון של משפחה ברוכת ילדים, כשנים עשר במספר. משפחה זו עברה טלטולים ותלאות מרובות בימי השואה עד שהגיעה לארץ ישראל, ועתה באו למירון ואין להם היכן לגור. שאלתו הייתה האם אני מסכים לתת להם זמנית את הדירה עד שימצאו פתרון אחר.

בו במקום החלטתי להעביר להם את הדירה יחד עם הרהיטים שבה לצמיתות, שתהיה להם תחנה סופית לטלטולים הרבים שעמדו בדרכם. המשכתי לגור בבסיס הרבנות הצבאית בפיקוד צפון שבו גרתי עד אז, עד שעברתי לירושלים והקמתי בסייעתא דשמיא בית חדש.

ב"ה ר"ח אלול תש"ט שנה ב' למדינת ישראל ת"ו פה בני-ברק.

אל חברי היקרים אנשי "מורשת" באשר הם שם, לכל אלה אשר השתחררו כבר בינתיים, ולכל אלה אשר עתידים להשתחרר, ולכל אלה אשר עדיין משרתים בצבא ישראל. ואחרון אחרון להזכיר בימים האלה להתנחל על אדמת מירון המקודשת אשר שחרנו בעזרת צור ישראל בחרבנו ובקשתנו, והחזרנו לנחלה, נחלה לישראל, רב שלום לכם ולכל גלוים אליכם!

קריאתי היא בזה אל כל החברים אשר השתתפו באסיפת יסוד ארגון "אנשי מורשת" אשר בה החלטנו לקדש את יום שחרור הגליל לדורות, ולחוג אותו בתור יום הילולא יהודי כלות משורחא רבה בכל שנה ושנה בחדש תשרי בכ"ו בו... בעיר הקודש מירון ת"ו. ועל זה באנו על החתום מרבית חברי בית הכנסת שהיו באותו מעמד קימו וקבלו עליהם לקיים את כל דברי ההודיות והמשורות הישומות באיגרת החתומה בכל שנה ושנה.

ובהתאם לתפקיד שהיטילו עלי באותו מעמד מוטלת עלי החובה לפרסם להודיע ולהזכיר בזה לחברים שיחזונו לאותו מעמד אשר יתקיים איה"ת באור ליום רביעי כ"ו תשרי תש"י לפ"ק 19 ימים בחדש אוקטובר 1949 העל"ט בעיר הקודש מירון ת"ו.

תכנית המשורחא עוד תפורסם בזמנה. ואיגרת זו באה רק להזכיר לחברים להיות עתידין לאותו היום מוכנים בכל המוכנים, כחמר וברוח, בכדי שכינסו זה יצליח ויפעל אותה הפעולה הרצויה אשר לקראתה אנו צועדים, והיא הרחבת ארגון "אנשי מורשת" לפעולה תרבותית מורכבת בקרב הנוער החרדי בארץ לאחות חברים ולעזרה הדדית וכו'.

כמו כן הוחלט להוציא עתון דוגמת "מורשת" מספר א' ולכן נדרשים החברים להכין חמר רב הכמות והאיכות ולמסור לידי ח' הנאמן במערכת מאיר חובב המטפל בעניין במסירות רבה. כתובתו היא גודד 79 דאר צבאי מ"ס.....

ואם כי תהיה יד מארגנת לאותו הכינוס בסידור תכנית מתאימה. רצוי מצד החברים לשלח גם תכניות מצדם ויקדשו להצעותיהם תשומת לב ויתחשבו בהן.

נא לקחת לידעתכם שכל הסידורים הנ"ל קשורים בהוצאות מרוכזות ואם כי ישנה תקוה להשיג הקצבה מיוחדת לצורך זה אעפ"כ תהיה ההשתתפות מצד החברים נחוצה ורצויה מאד.

בקשתי היא בזה לפרסם את המכתב הזה בקרב חברינו ובפרט ה"ח הנכבד מאיר מתבקש בתור חבר הועד לשלוח הודעה זו לכל החברים אשר כבר השתחררו.

ובזה גומר אני את מכתבי זה ומאחל לכם ולכולנו שנת גאולה וישועה.

חברכם הצפה לראותכם בקרוב

יוסף הגלילי.

מכתב לחברים אנשי "מורשת" על ציון יום שחרור הגליל בכ"ו בתשרי

פרק חמישי בסגל הרבנות הצבאית

ליל הסדר באילת

את שירותי בצבא הסדיר, סיימתי בעיר אילת בשנת תש"י (1950), שם כיהנתי בתור מפקד האזור. סמוך לחג הפסח פניתי לרב הראשי לצה"ל, הרב שלמה גורן זצ"ל, שיבוא לאילת לערוך את הסדר הציבורי הראשון במקום. ואכן, הוא נעתר לבקשתי והגיע עם פמליא לחוג עם החיילים את חג הפסח.

ליל הסדר היה במוצאי שבת קודש, וכל האזור היה רק בסיס צבאי שנקרא אז "אום רשרש", על שפת הים. הקימו שם גם בסיס צבאי ימי ושק"ם לחיילים.

ערכנו את הסדר בצורה ממלכתית, צבאית ומרשימה ביותר, כשמאות חיילים השתתפו ולקחו בו חלק. הרב גורן, כיד ה' הטובה עליו, נאם נאום חוצב להבות, על זכותנו על הארץ הזאת ועל כך שאילת היא חלק בלתי נפרד מארץ

ישראל, והבטיח
שהקב"ה ישמור על
צה"ל ושהעיר אילת
- שהייתה אז רק אום
רשרש, בסך הכל צריף
אחד... - תהפוך לעיר
ואם גדולה בישראל.

במוצאי החג, ערך
הרב גורן "שירת
הים" בצריף שעל
שפת הים, כאשר
חיילים רבים באים
למקום. באותו מקום
התאספו גם כשנים
עשר איש, אנשי סולל
בונה שסללו שם
כבישים, הביאו איתם
לחם, פרסו אותו על

מטוס "אילתה" בדרך לאילת

השולחנות בשק"ם, ולנגד עינינו הדומעות אכלו לחם בפסח. הרב גורן נפגע
קשות מהתנהגות נלוזה זו.

בסייעתא דשמיא, היה שם באותו הזמן ראש מטה חיל הים, אלוף משנה,
בבגדים אזרחיים, שגם הוא ראה את המתרחש לנגד עינינו. תוך שניות הוא
נעלם מן השטח, וכעבור חצי שעה הוא הופיע עם עשרים חיילים לבושים במדי
חיל הים, כשגם הוא כבר היה לבוש עם מדי הצבא שלו. הם הקיפו את אנשי
סולל ובונה, ומאחר שלא היה במקום בית סוהר ולא תחנת משטרה, לקחו
החיילים את העבריינים לגבעה בגובה עצום, הניחו אותם במקום, ונתנו להם
יומיים "מעצר בית".

כמובן, שבמעמד זה, מעמד 'שירת הים' השמחה הייתה גדולה והשירה פרצה
שוב בצורה הכי אקטואלית שאפשר, כשהרב גורן בעצמו מנצח על המקהלה.

עם הרב גורן (יושב מימין) ופמלייתו על שפת ים סוף באילת

הרב גורן וצוותו באילת

הבאת החללים משטח האויב

באותו לילה פנה אלי הרב גורן, ודיבר על ליבי שלא אשתחרר מהצבא, ושאסכים להיכנס לצבא הקבע ברבנות הצבאית, לתפקיד מיוחד במינו. הוא הציע לי להיות סגן מפקד המחלקה לאישות, המכילה בתוכה גם את החברא

קדישא הצבאית, ולצאת עמו ועם החברא קדישא לשטח האויב, כדי לאסוף את גופות החיילים שנהרגו במלחמת השחרור ולהביאם לקבר ישראל. הרב גורן אף הוסיף ואמר לי שהוא נותן לי פסק הלכה, שאני חייב לחתום קבע כדי להשתתף במשימה קדושה זו, של הבאת החללים לקבר ישראל.

בו במקום נתתי את הסכמתי, ואכן כעבור שבוע עברתי לרבנות הצבאית הראשית, למחנה מטכ"ל, ומשם ניהלנו יחד את החזרת חיילינו משטח האויב לקבר ישראל.

הצלחנו ב"ה להביא גופות חללים רבים לקבורה, תוך שיתוף המפקדים הישירים שלחמו באותו איזור, כאשר פעמים רבות מתלווה למבצע גם הרב גורן בעצמו.

קיבלנו עדויות ממפקדים, חיילים וגם מערבים בשטח. בכל מקום שהגיעו אליו ושבנו התבצע קרב, פשוט התחילו לחפור עד שמצאו את הנדרש.

מסרנו את החללים לידי המשפחות, ועל אף שהיו מתים, ההתרגשות שאחזה בהורים כשקיבלו את יקיריהם הייתה עצומה. העובדה שסוף סוף התאפשר להם לקבור את בניהם, ושיש קבר מסודר שניתן לפוקדו, הקילה עליהם מאד.

הייתה זו משימה היסטורית שלקחתי בה חלק ניכר, לצדו של מפקד המחלקה לאישות סא"ל הרב יצחק מאיר שליט"א, שלאחר מכן נתמנה להיות ראש עיריית בני ברק. עד היום אני מודה לה' על הזכות הגדולה שנפלה בחלקי, לעסוק במצווה חשובה זו.

ברצוני להוסיף סיפור מעניין ומרתק שחוויתי. במלחמת השחרור לא היה זמן לטפל באופן יסודי בהרוגים. לעתים נדחסו ההרוגים בתוך מכוניות והובאו לקבורה, גם ללא שזיהו את הגופה. כדי להפיס את דעת ההורים, נרשמו על המצבות שמות ההרוגים, מבלי לוודא שהדבר נכון לאמתו.

היו הורים שלא הסתפקו במידע שקבלו מטעם צה"ל, והרימו את המצבות כדי לראות אם אכן קבורים שם יקיריהם. לצערנו הרב ולצער המשפחות, נתברר לא פעם כי לא נמצאת שום גופה בקבר, וכל העניין של רישום השם הייתה הונאה אחת גדולה.

הורים אלו פנו אל דוד בן גוריון ששימש כשר הביטחון, ותינו בפניו את יגונם, בכך, שלא די שאיבדו את בנם בקרבות, אלא שאף לקבורה נכונה לא זכו הנופלים הקדושים, ובעיקר התלוננו ההורים על ההונאה שעשו להם.

בן גוריון שהיה איש אמת, לא יכול היה לעבור על כך בשתיקה, וזימן אליו את הרב גורן לשיחה, בניסיון למצוא דרך להתגבר על תופעה מבישה זו, שמקומה לא יכירנה בצה"ל.

תוך כדי שיחה ביניהם על נושא זה, התברר שישנם עשרות עריקים שנעלמו מיחידותיהם, ולא ידוע כלל אם הם חיים או לא והיכן הם נמצאים.

כדי לוודא שחיילים אלו לא נהרגו אלא ברחו מיחידותיהם וערקו, יש לקיים מעקב אחריהם ולבדוק אם אכן הם עדיין חיים, והאם הם נבלעו בתוך משפחותיהם שמסתירות אותם.

הרב גורן זימן אותי לשיחה מיוחדת עם בן גוריון, ושניהם הטילו עלי את התפקיד לעקוב אחר חיילים אלו. לצורך כך קיבלתי מספר חיילים מוכשרים מאוד מאנשי המודיעין, והם התלוו אלי למעקב בו התחלנו לבלוש אחר חיילים אלו.

לצורך המעקב, נפגשנו עם שכנים ועם בעלי חנויות בסביבה, ותשאלנו אותם בדיסקרטיות רבה אם הם יודעים היכן נמצאים החיילים.

ב"ה זכינו לשיתוף פעולה מלא, וכתוצאה מכך נתגלו כשמונים אחוזים מהחיילים המתחבאים במקומות מסתור שונים. כמובן, שעצרנו אותם והבאנו אותם למשטרה הצבאית לחקירה מיוחדת. תוך כדי כך התברר, שחלק מחיילים אלו נרשמו כהרוגים שכביכול לא נמצאו במקומות קבורתם, כשעל המצבות חקוקים שמותיהם... בכך גלונו את החרפה שצה"ל היה שותף לה בהעלמת ידיעות חיוניות להורים ולצה"ל, וכן מנענו נישואים שניים באיסור חמור שעלולים היו ח"ו להיגרם כתוצאה מהונאה זו.

על הפעולות והמאמצים הרבים הללו זכיתי לברכתם החמה של שר הביטחון דוד בן גוריון, ושל הרב הצבאי הראשי הרב שלמה גורן, שבירכו על המבצע המוצלח שהנחיל כבוד רב לצה"ל.

פתרון לבעיית העגונות

בתום מלחמת השחרור, כאשר התברר שיש בצה"ל עשרות עגונות שאין איש יודע מה עלה בגורל בעליהם, עמדה בכל חריפותה הבעיה של פתרון העגונות. כפי שצינתי לעיל, נכנס הרב הראשי לצה"ל הרב גורן זצ"ל לעובי הקורה, כדי לחפש פתרון שיגאל את העגונות ממצבן העגום.

לאחר שהרב גורן ערך מחקר יסודי בנידון, הוא הכין תיקים אישיים לכל נעדר שנשאר בשטח האויב, ותחקר את המפקדים שניהלו את הקרבות בשטחים אלה, כדי לדעת מי מהם חי ומי מת.

כדי להחליט סופית על מעמדן של אומללות אלו, הוא שלח אותי אישית לרב הראשי לישראל, הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל, כדי שייתן את החלטתו הסופית בעניינן של העגונות. כשבאתי עם התיקים לרב הרצוג, הוא ביקש אותי להעבירם לרב צבי פסח פרנק זצ"ל, ואכן קיימתי את בקשתו ופניתי אל הרב פרנק כשהתיקים עמי.

הרב פרנק זצ"ל היה משכמו ומעלה, תלמיד חכם עצום, בקי גם בכל ההלכות

הקשורות לדיני עגונות, והסכים לקבל על עצמו את האחריות הגדולה לבדוק נושא זה לעומקו.

ימים ולילות ישבתי בביתו על כל תיק ותיק, ולאחר שקרא את דוחות המפקדים בשטח, וראיין באופן אישי כמה מהם, החליט הרב פרנק זצ"ל להתיר את רוב העגונות ולאפשר להן חיים חדשים.

למדתי להכיר מקרוב את הסוגיות הקשות האלו, שהיו יכולות ח"ו לגרום לעגונות אלו לשבת באבלותן שנים רבות, מבלי שיוכלו להקים משפחה חדשה. הדמעות שנשפכו כמים מעיניהן של העגונות הללו, הרטיבו גם את הרב וגם אותי, ולא נתנו לנו מנוחה עד שנביא לפתרון מושלם וסופי. ואכן, כשראיתי את מסירותו הבלתי רגילה של הרב פרנק זצ"ל ואהבתו לחיי אדם, למדתי להכיר מקרוב מה תפקידו של אדם בעולם הזה ועד כמה עליו להשתדל כדי להציל נפשות ולהעניק חיים חדשים לנשים אומללות אלו.

בזכותו ובזכות מסירותו הבלתי נלאית, זכו רוב העגונות להקים חיי משפחה חדשים. ועל כך יש להודות הן לרב פרנק והן לרב גורן שחקרו ודרשו כל מקרה לגופו לעומקו כדי להתיר עגונות אלו.

היה זה מבצע אדיר שחייב הרבה סבלנות וכוח עמידה מכל הצדדים הנוגעים.

בית קברות זמני במבצע קדש

היות שכבר הזכרנו פרקים הנוגעים לקבורת וזיהוי חללים לאחר מלחמת השחרור, כדאי להזכיר גם את מבצע קדש, שהתקיים בתחילתה של שנת תשי"ז (סוף 1956).

זוכר אני שקבלתי צו גיוס דחוף, צו 8, להתייצב במסגרת מילואים בבאר שבע, במפקדת פיקוד הדרום. מטרת הגיוס הייתה להתכונן למבצע מיוחד עליו הוחלט בדרגים הגבוהים של המדינה, ושאמור היה להיות חלק מהתקפה משולבת של הבריטים והצרפתים, וישראל כמובן.

מטרת המבצע הייתה עצירת ההתקפה של מצרים על המיצרים בדרום סיני, שעבדול נאצר סגר בפני המדינות. ההנהגה בישראל הפיצה בציבור את המסר

כאילו ישראל נלחמת נגד הירדנים, וכל ההכנות מכוונות כלפי עבר הירדן. אני אישית שלחתי את אשתי והילדים הקטנים, אל אחותי שושנה בגבעתיים, עד שאחזור מהמשימה.

כקצין שלישות בפיקוד הדרום, המשימה שלי במסגרת ההערכות הייתה, להכין מקום קבורה לחיילים שעלולים ח"ו להיהרג במבצע זה. מטרת המבצע הייתה כיבוש עזה וצניחה במעבר המתלה בדרך למצרים, וההערכה המוקדמת הייתה, שעלולים להיות הרבה הרוגים ופצועים, ועל כן צריך מיד להקים מספר בתי קברות

זמניים. עלי הוטלה המשימה להקים בית עלמין כזה באזור בארי שבנגב.

כדי לא לעורר תשומת לב מיוחדת, החזיקו את כל המבצע בסודיות גמורה, וההוראות להקים את בית הקברות הזמני נמסרו לי רק סמוך למבצע. יומיים לפני המבצע, העמידו לרשותי מחלקה של חיילי מילואים וכן ציוד להכנת בית הקברות.

כשבאתי למקום יחד עם אנשי, מצאתי שאי אפשר באמצעות אתים וקלשונות להעמיק את הבורות באדמה, ולא היה מנוס אלא לחפש אמצעים אחרים כגון טרקטורים ודחפורים. כמובן שבמקום לא היו אמצעים אלה, משום כך פניתי לכמה קיבוצים באזור וביקשתי שיעמידו לרשותי את הכלים הכבדים הנחוצים לי.

לצערי, סירבו הקיבוצים באזור להעמיד לרשות צה"ל את הציוד הדרוש, ולא הייתה ברירה אלא להחרים את הכלים הדרושים בכוח. כך עשינו, ותוך יומיים הכנו בית קברות גדול שעל פי ההערכה יטמנו בו ח"ו כמאתיים הרוגים.

ואכן, כשהתחיל המבצע הגיעו כבר עשרות הרוגים, דבר שדרש מאיתנו לקבור אותם מידית. אולם, נזכרתי באותו זמן בחוויות הקשות והנוראות שהיו לי

במלחמת השחרור. כפי שנזכר לעיל, כאשר אז לא היה שום סדר ולא נתנו הוראות ותקנות ברורות ביחס להרוגים, ומשום כך נקברו רבים מהם ללא ציון שמותיהם, תאריכי ומקומות מותם, דבר שהביא לעשרות עגונות.

דרשתי במפגיע להעמיד לרשותי ארונות קבורה בהם יוטמנו ההרוגים, לאחר שנבדוק את זהותם. כמי שהיה רגיל לזהות גופות גם במלחמת השחרור, הייתי זקוק גם למצלמה שתצלם את מערכת השיניים ועוד אמצעי זיהוי, וזאת משום שחלק גדול מהם הגיעו שרופים.

לצערי, לא היה אז ברבנות הצבאית ציוד כזה, ולכן הייתי מוכרח לאתר מצלמה גדולה שתצלם את זהות ההרוג בצורה ודאית.

למזלי הגיע למקום כתב צבאי, ששמע על אחד ההרוגים, קצין גבוה, שהיה חברו משכבר הימים, והוא רצה לזהות אותו. הכתב הצבאי הביא עמו מצלמה ענקית, ואני בקשתי ממנו שימסור לי אותה, כדי שאוכל לצלם את ההרוגים לפני הכנסתם לארון. הכתב סירב בטענה שזה ציוד הכרחי לעבודתו. לא הייתה בידי ברירה אלא להחרים מצלמה זו ולהשתמש בה לצורך זיהוי הנפגעים.

כתוצאה ממהלך זה זכינו שכל הנפגעים שהובאו לקבורה בארונות, זוהו וצוינו שמותיהם, ובכך נמנע אסון גדול של נשים עגונות. כמובן, שהקבורה הייתה זמנית, עד שאחרון הנפגעים הועבר למקום קבורתו הקבוע.

תוך כדי קבורתם של הנפגעים, הופיע הרב הראשי לצה"ל, האלוף הרב שלמה גורן, עם פמלייתו ממטה הרבנות הצבאית. הם עמדו מקרוב על המבצע שעשיתי כדי להציל את הנשים מעגינותן, ולדעת בוודאות מיהו הנפגע הנמצא בארון הקבורה.

במבצע זה אף זכיתי לצל"ש אישי מאלוף פיקוד הדרום דאז, חיים לסקוב.

בפיקוד הצפון

נחזור לשנת תשי"א (1951). במסגרת שירות הקבע ברבנות הצבאית, נשארתי עוד שנה בצה"ל, ונתמנתי להיות קצין דת פיקודי בפיקוד הצפון. במהלך תפקידי, יצאתי מבסיס הפיקוד ששכן בנצרת, לבקר במחנות צה"ל

שהיו פזורים בכל איזור הצפון. עיקר עיסוקי היה לדאוג לכשרות המזון ושמירת השבת, ויצירת הווי דתי בכל מחנה ומחנה.

הקשרים שלי עם מפקדי הצבא בצפון היו נפלאים, ומצאתי תמיד שפה משותפת עם כל אחד ואחד מהם, כך שבאופן טבעי קיבלנו ליווי וסיוע לצרכים המיוחדים של החיילים הדתיים במקום.

עם זאת, נזכר אני באחד הימים הקשים שהיו לי בפיקוד הצפון. היה לנו סמל דת בשם ש.ס. שנשלח לאחד הגדודים של גולני בתל אל מוטילה שליד ראש פינה, שם היה בסיס הגדוד. מפקד הגדוד ג. היה אמור להשגיח על האויב שנמצא בקרבת מקום ולבדוק את הכנותיו להתקפה על הגזרה.

באותו פרק זמן, השתתפו חיילים מהפיקוד בקורס קצינים, ואחת המשימות שהוטלו על הצוערים הייתה, להתקדם במרחק של כשני ק"מ מן הבסיס, כדי למלא משימות שונות שהוטלו עליהם שם.

בליל שבת אכלו חיילים אלו ארוחת ערב, ולאחר הארוחה, דרש סמל הדת מהטבחים, לא לכבות את התנורים שהיו בהם מאכלי בשר וחמין, לארוחת שבת בבוקר. אלא, שמפקד הבסיס דרש לכבות את התנורים ולהדליקם רק בבוקר. כתוצאה מכך, כל התכולה שהייתה בתנורים התקלקלה, ולמחרת אכלו החיילים את המזון המעופש הזה, בלי שירגישו בדבר. לאחר שיצאו למשימה קיבלו כולם התקפי בטן ושלשולים, ועל כן נאלצו כולם להישאר

שלג במחנה חצור

במקומם ולא להתקדם למקום אליו היו אמורים להגיע על פי התכנון הראשוני.

באותו הזמן, במסגרת אימון, נצטוו החיילים בעורף לירות לשטח האויב, אך הם לא ידעו על נוכחות החיילים באזור, ולצערנו הרב הם פגעו בחיילים רבים שנשארו בשטח.

קמה מהומה גדולה על הכישלון הקולוסאלי הזה, ובבסיס חיפשו על מי להטיל את האשמה. כמובן שהאשמה הוטלה על סמל הדת, על אף שהוא זה שדרש להשאיר את האש דלוקה ומפקד הבסיס סירב לכך והוא זה שהורה על כיבוי האש, אך משום מה נוח היה להטיל את האשמה על סמל הדת, כאילו הוא אשם בקלקול האוכל ובמה שאירע שם.

מיד קרא מפקד הגדוד לסמל הדת, נזף בו קשה, והטיל עליו להעביר תחמושת בגי'פ שהועמד לרשותו, למוצב הקדמי. סמל הדת ידע, שהחיילים שם יאשימו אותו באסון, ויחסלו אותו. הוא הרים אלי טלפון למטה הפיקוד בנצרת, וסיפר לי את המעשה. נתתי לו הוראה לבוא אלינו מיד למחנה, כדי להינצל מלינץ', ובו בעת הזמנתי את הרב גורן לפגישה עם מפקד הגדוד.

הרב גורן הופיע מיד, ובנוכחותי נזף קשות במג"ד על שהוא מטיל עלילה כזו על סמל הדת ועל הרבנות הצבאית, ואיים עליו שיעביר את הנושא על כל פרטיו לשר הביטחון. בזכותו של הרב גורן הוקמה ועדת חקירה מיוחדת בראשות אלוף, כדי לחקור את הכישלון שהוביל לאסון מיסודו.

לצערנו, ליווינו חיילים אלו לקבורה, כשהמשפחות לא יודעות את כל הסיפור הנורא הזה.

מחנה המעצר בעתלית

גם במסגרת המילואים שהיתי לעיתים בפיקוד הצפון. באחד הימים, קבלתי צו מילואים במסגרת הרבנות הצבאית, להתייצב בפיקוד צפון לחודש ימים, כדי למלא את מקומו של קצין הדת הפיקודי. ליבי אמר לי שכדאי שאבקר במחנה המעצר בעתלית, שם יושבים במעצר כמאה וחמישים עריקים שהסתלקו

ממחנות צה"ל כדי לעזור להוריהם בפרנסתם. כשנתפסו, הכניסו אותם לבית המעצר לתקופה ארוכה. ואכן, מיד עם בואי לפיקוד הצפון נסעתי למחנה זה כדי לראות מה קורה במקום.

חיפשתי את בית הכנסת של המחנה, ומצאתי שהפכו אותו לחדר תרבות. חיפשתי חיילים דתיים עם כיפה לראשם, מצאתי כמה מהם מסתובבים במחנה. נפגשתי עימם ושאלתי האם הם מתפללים כל יום, וכיצד הם מצליחים לשמור את השבת.

תשובתם הייתה מפתיעה ומדהימה. התברר שמפקד המחנה שהיה איש ה"שומר הצעיר" הכריח את החיילים הדתיים להתגלח בשבת ולנכש עשבים במחנה. הוא לא אפשר להם להתפלל במניין, והפך את בית הכנסת לחדר תרבות.

לא האמנתי לדברים אלו, ולא יכולתי להבין כיצד מפקד זה שהיה רב סרן, בועט בכל פקודות מטכ"ל ומכריח אנשים דתיים לחלל שבת ואף לא מאפשר להם להתפלל במניין.

לצערי הרב, הרב הצבאי המחוזי של חיפה והאזור, לא מצא לנכון במשך שנים לבקר במחנה זה שהיה בסמכותו, ועל כן לא היה מי שיפקח על הצד הדתי שבמחנה.

פניתי אל המפקד בנחרצות ואיימתי עליו כי אעביר את הסיפור הזה לרב הראשי לצה"ל שיפעל מיידית לתיקון המצב. במקום לקבל את דברי בצורה הנכונה, הוא סילק אותי מן המחנה ואף איים שיכביד את עולו על החיילים הדתיים.

פניתי מיד לרב הראשי לצה"ל, אלוף הרב גורן זצ"ל, וסיפרתי לו את כל הסיפור מראשיתו ועד סופו. הרב גורן הזדעזע מסיפורי זה והודיע שתוך מספר ימים יגיע בעצמו לבקר במחנה. ואכן, כעבור שבוע הודיע לי הרב גורן שהוא בדרך למחנה ושהוא כבר דיבר עם מפקד המחנה שיקבל את פניו בבואו לשם.

הצטרפתי לביקורו של הרב גורן שהגיע עם פמליא גדולה ממטכ"ל הרבנות הצבאית. הרב גורן שוחח עם החיילים הדתיים וקיבל מהם תמונה קשה ביותר על ההתייחסות הנבזית של מפקד המחנה כלפיהם. בנוכחותי נזף הרב גורן במפקד המחנה והודיע לו, שאם תוך פרק זמן קצר לא יתקן את מעשיו, יחזיר את חדר התרבות למעמדו הקודם כבית כנסת, ויפסיק להעסיק את החיילים

בשבתות, הוא יפנה ישירות לשר הביטחון ולרמטכ"ל כדי להחליפו מתפקידו במחנה.

מפקד המחנה רעד כולו מפחד, והתחייב בו במקום לשנות את מעשיו ולתקנם, ולהחזיר את סדרי הדת במחנה למתכונתם. עם סיום הסאגה הזאת, הבטיח הרב גורן לחיילים, לבוא כשבוע לקראת חג השבועות ולדרוש בפניהם על ענייני החג.

ואכן, הרב גורן הופיע שוב במחנה, אסף את כל החיילים העריקים, נאם בפניהם נאום חוצב להבות אש על קדושת החיים והדבקות בתורה ובמצוות, וגם על הצורך למלא את כל הפקודות כפי שמתחייב. החיילים לא ידעו את נפשם מרוב אושר והודו לרב בחיבוקים ונשיקות.

היה זה עבורי ניסיון רציני, למלא את חובתי כקצין דת פיקודי, העומד על המשמר ודואג לערכי ישראל סבא.

השגחה על ספר תורה...

אחת האנקדוטות בשירותי הצבאי שחוויתי על בשרי, הייתה במעשה הבא:
באחד הימים, קבלתי זימון למילואים מטעם הרבנות הצבאית, המייעד אותי לאזור אילת. היה זה בחודש אוגוסט החם והלוהט ביותר באילת.

עד לאותה תקופה, הנוהג שם היה שתקן האחראי על הכשרות וההתנהלות הדתית באזור, היה של סמל דת בלבד. לאחר מאבק עיקש של הרב גורן נגד מצב זה, התקבלה החלטה באגף כוח אדם בצה"ל, לעלות את דירוג האחראי על הדת באזור לדרגת קצונה. הרב גורן שלח אותי במיוחד לחנוך תפקיד זה בדרגת קצונה, ולהיות אחראי כחודש ימים על האזור.

מיד עם בואי לאילת, ערכתי סיורים בכל האזור, כולל ביישוב באר אורה שליד אילת.

כשהגעתי לבאר אורה, מצאתי שמשרתים שם חיילי נח"ל, שברובם היו מ"השומר הצעיר". כמובן, שהם היו רחוקים מלנהוג על פי פקודות מטכ"ל בכל הקשור למזון, והם היו תופסים באזור כל מיני שרצים ובעלי חיים, הורגים

אותם ומבשלים אותם ללא כל תנאי כשרות. ובעיקר היו מולקים את ראשי התרנגולות, מבלי להתייחס לשחיטה כשרה וכל דיניה.

סמל הדת שנשלח לשם על ידי הרב גורן, היה פרופסור גילת, גיסו של הרב נריה זצ"ל. כשפגשתי אותו בבאר אורה, מצאתיו שרוי בדיכאון עמוק, כי מה לסמל דת, במקום שאין התייחסות כלל ועיקר לשמירת פקודות מטכ"ל, הנוגעות ישירות לכשרות המזון ולהתנהלות מוסרית.

כמובן שלפרופסור גילת לא היה מה לחפש במקום זה, והוא התיישב באוהלו ושם עסק בלימוד התורה ושינונה. היה זה שבוע ראשון לשהותו במקום זה, והוא היה אכול דאגות וייסורי נפש.

ריחמתי עליו והחלטתי להוציאו משם ולהחזירו לביתו, עד תום המועד של ימי המילואים שלו. וכדי לא להסתבך עם הרב גורן, מסרתי בידיו ספר תורה שהיה טעון תיקון, וביקשתי ממנו שיסע לתל אביב לתקן אותו, או להחליפו בספר כשר. והודעתי לו שהוא חייב לטפל בדבר, עד יום אחד לפני שחרורו המיועד מן המילואים... היה זה בבחינת אהבת הבריות, ורחמים על אדם יקר כזה, שהיה מפורסם כאיש מורם מעם, שחינך דורות של תלמידים לתורה, למצוות ומעשים טובים. הרגשתי שעשיתי מעשה ראוי ונכון.

בתום שירותי בצבא הקבע ברבנות הצבאית, החלטתי כבר לפשוט את המדים ולעבור לחיים אזרחיים. אלא שאז, כארבעה חדשים לפני השחרור, ירדו גשמים במשך כשבועיים רצופים, גשמים שהציפו את המעברות של העולים החדשים ברחבי הארץ, וגרמו לסכנת חיים לאלפי עולים חדשים ובעיקר לילדיהם.

במשרד הביטחון הוחלט להציל את הילדים על ידי הוצאתם מן המעברות, והבאתם למחנות הצבא, עד יעבור זעם.

בפיקוד הצפון הוקם מחנה מיוחד, בטירה - מחנה דוד, לשבע מאות ילדים מגיל שש ועד גיל שמונה עשרה.

נתבקשתי על ידי הרב הראשי לצה"ל, הרב גורן, לרכז את המחנה ולהקים מערכת חינוכית שתספק לילדים את הצרכים הבסיסיים. ואכן התגייסתי

במחנה דוד

למשימה זו בחפץ לב, והשקעתי בה את כל כוחותיי שנשארו לי ממלחמת השחרור.

לצורך כך גייסנו במסגרת מילואים של הרבנות הצבאית כחמישים מורים, מחנכים ומדריכים, שמשימתם הייתה לשקם את חייהם של הילדים האומללים שהוריהם נשארו מאחור, ולהעניק להם חיים נורמאליים. חילקנו את הילדים לכיתות לפי גילים ורמות, כדי שיתחילו ללמוד ולקיים חיים שגרתיים.

הבעיה הדחופה והמשמעותית הייתה כיצד רוחצים אותם על מנת להסיר מהם כל מיני מחלות שדבקו בהם במעברות, כגון כינמת, גרענת וגזזת. לצערנו לא היו במקום לא מטפלות ולא אחיות, וכל העבודה הקשה הזו נפלה על כתפינו. לא היה מנוס אלא לגייס את המורים והמדריכים לרחוץ את הילדים מכף רגל ועד ראש, ולבצע בהם חיטוי כנגד המחלות.

לצערנו הרב, סירבו המורים והמדריכים לעסוק בכך, הם אמרו שזה לא תפקידם, וגם בבית זה תפקיד האישה, והם אינם עוסקים בכך. לא נותרה לי ברירה, ויחד עם קומץ עובדים נאלצנו לקיים את המצווה בעצמנו. ניקינו אותם וחיטאנו אותם חיטוי רציני, זרקנו את הבגדים הישנים, שרפנו אותם,

ר' יוסף הגלילי ז"ל

והלבשנו אותם בבגדים חדשים שנתרמו על ידי שלושה ארגוני חסד שנענו לבקשתנו.

מיד עם תחילת הלימודים, נכנסו הילדים לכיתות יחד עם המורים, אך כבר בשלב ראשון הם זרקו על המורים תפוחי זהב ועוד דברים מכל הבא ליד. שאלנו את הילדים למה הוא עושים זאת, והם ענו: "אם למורים אין לב ונשמה, והם מתרחקים מאיתנו, זה מה שמגיע להם!"

לעומת זאת, היה שם אדם נפלא ששמו ר' יוסף הגלילי ז"ל, שהיה ראש וראשון לכל ענייני ההתנדבות. הוא היה מראשי

עם הילדים במחנה דוד יושב במרכז

המסייעים ברחיצת הילדים וחיטויים, וגם עסק בעצמו בכביסת הבגדים. הוא ביחד עם מספר מתנדבים טיפלו בילדים אלו במסירות נפש.

כשיוסף הגלילי ראה את התפרעות הילדים כלפי המורים, נכנס לכיתות עם המקל שבו היה עושה את הכביסה, והתחיל לאיים עליהם על כך שהם מעיזים לתקוף את המורים.

הילדים לא רק שלא נפגעו מכך, אלא נישקו את המקל, ואמרו: "מקל זה שבא לכבס את הכביסה שלנו ולעזור לנו, לא נפגע בו אלא ננשק אותו, כי הוא עבורנו יוסף הצדיק... לא רק שלא בחל בטיפול בנו, אלא אוהב אותנו אהבה עזה ועל כן נחזיר לו אהבה..."

כחודש וחצי לאחר בואם של הילדים מהמעברות למחנה צה"ל, הרגשתי צורך לתת כבוד לארגוני הסעד שתמכו כספית במחנה זה, והכנתי עם הנערים הצגה מיוחדת לחג החנוכה. הזמנתי את נציגות ארגוני הסעד לבוא למסיבה זו, ולחזות בהצגה שהכנו עם ילדי המעברות.

התלהבותן של הנשים הייתה מדהימה, והם הכפילו ושלשו את תמיכתם במחנה זה כתוצאה מן ההנאה המרובה שהייתה להן.

בראש ארגון הנשים של נשי מזרחי באמריקה, עמדה הגב' רבינוביץ' ע"ה. היא התפעלה באופן יוצא מן הכלל מן האירוח וההצגה של הילדים, שזה עתה נפגשו יחד לאחר שבאו מכל קצות תבל, וכבר הצליחו 'להרים' הצגה כה נפלאה. בו במקום, היא הציעה לי לבוא לנהל את המרכז השכונתי ובית הנוער בקעה בירושלים, שאף בו ישנה אוכלוסייה מיוצאי המעברות.

נתתי את הסכמתי העקרונית, כי ראיתי בעבודה זו משאת נפש וחשיבות עליונה בשילוב נערים אלו בחיי החברה בישראל.

מיד לאחר שפשטתי את המדים, ולאחר התייעצות עם הרבי מסדיגורה זצ"ל, התייצבתי בפניהן וקיבלתי את המינוי. ניהלתי מוסד חשוב ונכבד זה כעשרים ואחת שנה, כפי שעוד יסופר בהמשך.

הג"א ומלחמת ששת הימים

לאחר שעברתי את גיל הלחימה הקרבית, צירפו אותי להג"א, מה שלימים הפך להיות "פיקוד העורף".

בכ"ו באייר תשכ"ז (בחמישי ביוני), כשפרצה מלחמת ששת הימים, שמענו

את צפירות האזעקה ומיד הצטרפתי לאנשי הג"א שהתמקמו בגבעת מרדכי, בתחנת מכבי האש. היינו שם כמאה וחמישים חיילים, ויצאנו מידי פעם לכבות שריפות שנוצרו כתוצאה מירי האויב.

הערבים עוד ישבו אז במעבר מנדלבוים וגם במטה האו"ם בארמון הנציב ורמת רחל, וירו לתוך האוכלוסייה האזרחית בעיר. חיילי הג"א שברובם כבר עברו את גיל הארבעים, מגודלי כרס ובעלי כושר גופני נמוך, נתקפו בבהלה. בכל פעם שהיה צריך להוציא צוות לכיבוי שריפה או להציל אנשים מבתים בוערים, פחדו הללו לנסוע בכבישים, והיה צריך לדרבן אותם בכל מיני אמצעים.

תפקידי היה ליצור אצלם מוטיבציה, ולהסביר להם שכל משימה קשורה עם קידוש השם והצלת נפשות.

בכל בוקר קיימנו מסדר של כל החיילים, ואני הייתי קורא פרק מן התנ"ך, בתוספת קבלת עול מלכות שמים, ושירה שמלכדת את כולם. לאחר מכן התפזרו החיילים, כל אחד למשימותיו.

בשבתות ארגנו תפילה ברוב עם, וכמובן שלא היה אחד שנעדר מתפילה זו, ולאחר מכן ערכנו סעודה בה השתתפו כל המפקדים והחיילים. אני הייתי אומר בפניהם דברי תורה על הפרשה, ועל תפקידם של חיילי ישראל להתמסר לכל המשימות ההכרחיות שהמפקדים הטילו עלינו.

נוצרה אחווה גדולה בין כל החיילים, ואחוזה זו נשארה עד עצם היום הזה. בכל פעם שאני עובר ברחובות ירושלים, ובעיקר בשוק מחנה יהודה, אני פוגש פרצופים מוכרים ממלחמת ששת הימים, רובם יש להם בסטה במקום, והם מכריחים אותי לקבל הנחה על כל קניה...

תוך כדי המלחמה, ברגע ששמענו על שחרור בית לחם וחברון, נסענו בכמה משוריינים, והיינו בין הראשונים שנכנסו לקבר רחל בשירה ובהתלהבות שהרקיעה שחקים. הודינו לקב"ה על הניסים והנפלאות שעשה עמנו, ובקשנו מרחל אמנו שתמשיך לבכות ותבקש ברחמים גדולים על עם ישראל ועל ארץ ישראל.

משם המשכנו לחברון ופקדנו את קברי אבותינו הקדושים במערת המכפלה, וגם שם התפללנו בהתרגשות על עם ישראל ועל הגאולה השלימה.

במטה הג"א
בגבעת מרדכי

בקבר רחל

בפתח מערת המכפלה

בית הרבי מסדיגורה

שנה טובה מהאדמו"ר בעל ה"כנסת מרדכי"
ר' מרדכי שלום יוסף פרידמן זצ"ל

אחת מהחוויות הגדולות ביותר בחיי הייתה, ההיכרות עם בית האדמו"ר מסדיגורה, הרב מרדכי שלום יוסף פרידמן זצ"ל, בעל ה"כנסת מרדכי". הרבי מסדיגורה התגורר בתל אביב, בתחילה בשדרות רוטשילד ואח"כ ברח' בצלאל יפה.

כשנודע לנו שהרבי הגיע לארץ ישראל ובא לגור בתל אביב, אבא ז"ל לקח אותי בשבת קודש לחצרו. כשהגענו לשם, נכנס אבי ז"ל פנימה ואני נותרתי בחוץ. זרם של חסידים התחיל להגיע לבית מדרשו של הרבי, וכשרציתי אני להיכנס, עמד הגבאי, ר' מרדכי רכמן ז"ל, ועצר בעדי באומרו כי אין כניסה לילדים. התחלתי

לבכות, ואז הוא שאל אותי בן מי אני. כשסיפרתי לו שאני בנו של ר' יששכר שרייבר, והרי אנו המשפחה שבעצת הרבי זכינו לעלות לארץ, חיבק אותי ונישק

שולחן עורך...

אחזתיו ולא ארפנו...

אותי והכניס אותי
פנימה ל"קודש
הקדשים".

כשראיתי את הרבי
זצ"ל בפעם הראשונה,
עמדתי נדהם מיופיו
ומזיו פניו. באותו רגע
כאילו התחשמלתי, וזיק
של אהבה נולד בקרבי.

במוצאי שבת קודש,
בעריכת סעודת
ה'מלווה מלכה',
הצטופפו בבית מדרשו
של הרבי כמאה
חסידים, ששתו בצמא
את דברי תורתו.

אני הצעיר ישבתי
ביניהם כשארבעה
מזקני החסידים, כל

אחד מהם לערך בן תשעים, התחילו לספר על בית רוז'ין. חסידים אלו עוד
הכירו את סבו של הרבי. ומאז, התמדתי לבוא בכל שבת כדי להיות במחיצתו
של הרבי.

התנדבתי להעביר את סעודת 'מלווה מלכה' מדירתו של הרבי לבית המדרש
הסמוך באותו בנין, והייתי קשור גם לרבנית הדגולה הרבנית מירל ע"ה, רעייתו
של הרבי זצ"ל, והייתי עוזר על ידה בכל סדרי ה'מלווה מלכה' והגשת האוכל.
אמי, מרת בריינדל ע"ה, הייתה שולחת אותי בכל שבת בבוקר, לעתים יחד עם
אחותי התאומה שושנה תחי', להביא חמין וקיגל לצורך הקידוש בבית המדרש.
המטעמים היו נפלאים והחסידים בשולחנו של הרבי נהנו מהם מאוד.
הבעיה הייתה בדרך לקלויז. חסידים שהיו פוגשים אותנו בדרך היו שולחים ידיהם

לסיר וטורפים מן המטעמים... לא נותרה כל ברירה אלא לעשות מעקפים דרך חצרות כדי להימלט מהם ולהגיע בשלום אל הרבי...

לא מדובר בסיפור של יום יומיים, שבוע שבועיים או חודש חודשיים. מדובר בסיפור של שנים רבות, כשבית הרבי הפך לבית. גדלתי שם על הסיפורים הנפלאים של בית רוז'ין, ובמיוחד של בית סדיגורה. הייתי יושב בקביעות בין חסידים ואנשי מעשה, שלמרות קשיים כלכליים שהיו מנת חלקם, לא ויתרו על הסתופפות בבית

הרבי, וקבלת חיזוקים ותמיכות מצד הרבי ומצד החסידים, עד שכולם הפכו למשפחה אחת גדולה.

לעולם לא אשכח את הניגונים והזמירות שהיו מושרים בתפילות ובהתוועדויות, מנגינות אלו מתנגנות באוזני עד עצם היום הזה.

גם כשהתגייסתי לצה"ל, לאחר סיום לימודי בשיבת כפר הרואה, לא עזבתי את הקשר עם בית מדרשו של הרבי, ובכל עת שקיבלתי חופשה, נקשרתי מיד להווי הנפלא של הבית הקדוש הזה, והייתי מקורב מאוד לרבי זצ"ל.

בערוב ימיו של הרבי זצ"ל, בעל ה'כנסת מרדכי', נכנסתי לחדרו, וסיפרתי לו שאני עומד לפשוט את מדי צה"ל, ולעבור לירושלים להמשך לימודים תורניים בשיבת מרכז הרב.

ביקשתי מהרבי את ברכת הדרך ואף סיפרתי לו שהציעו לי עבודה בירושלים כמנהל מרכז קהילתי גדול בשכונת בקעה, ובית נוער לילדים ונוער. ביקשתי שיורה לי את הדרך מה לעשות, האם ללמוד כל היום בשיבה, או לעסוק בחינוך הנוער ובשירות לקהילה, תוך חלוקת הזמן ביניהם.

להפתעתי הגמורה, ענה לי הרבי במילים אלו: "בעז"ה יהיה זיווג טוב".

חשבתי שאולי הרבי לא הבין כל כך טוב את בקשתי, ובמקום לענות לי תשובה לשאלתי, בירך אותי בזיווג טוב. לאור כל זאת חזרתי וסיפרתי את סיפורי ובקשתי שוב עצה והדרכה. ושוב פעם, ענה לי הרבי: "שיהיה זיווג טוב".

הרהבתי עוז בנפשי ושאלתי שוב, כיוון שחשבתי שהרבי איננו מבין את דברי. ואז קם הרבי, הושיט לי את ידו, ואמר: "שיהיה זיווג טוב".

כעבור שבועות אחדים השתחררתי מצה"ל, ונסעתי לירושלים להתחיל בעבודה שהציעו לי בניהול המרכז השכונתי ובית הנוער בשכונת בקעה, שכונה של עולים חדשים שזה מקרוב באו.

ביום בואי לירושלים, לנתי בלילה במלון באב"ד. מלון זה היה כמעט המלון היחידי בירושלים באותם ימים, בשנת תשי"ב. בארוחת הערב, שמתי לב שאישה אחת מסתכלת בי כל הזמן ללא הפסקה. כעבור חצי שעה האישה קמה מכיסאה, הצטרפה לשולחן שלי, ושאלה אותי אם אני מוכן להכיר את בתה, כי מאוד מצאתי חן בעיניה.

הבנתי שברכת הרבי הולכת להתגשם, וכששאלתי אותה היכן נמצאת בתה, ענתה לי שהיא לומדת באוניברסיטה העברית, וגרה במרכז השכונתי שאני אמור לנהל ולהגיע אליו למחרת. באותו מרכז שכונתי היה בית חלוצות ובית לסטודנטיות וסמינריסטיות.

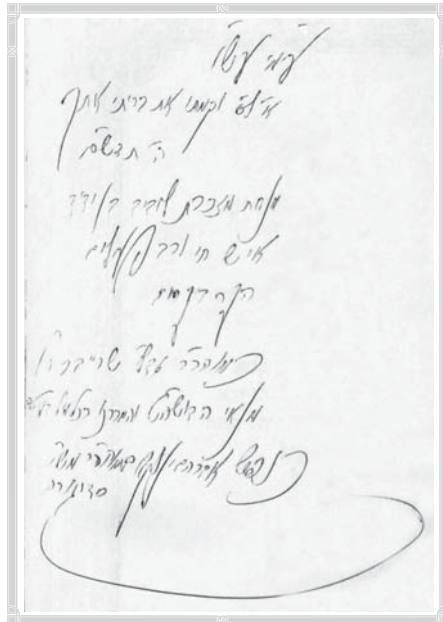
לאחר שראיתי את הבחורה המוצעת, הבנתי ששידוך זה לא בשבילי. אלא שהקב"ה כבר זימן לי את אשתי לעתיד, שהייתה ממש באותו זמן גננת ומנהלת הגן שבתוך המרכז השכונתי.

כעבור כמה חודשים, נישאנו בשעה טובה ומוצלחת, והתברר שהרבי מסדיגורה ניבא - וידע מה ניבא!

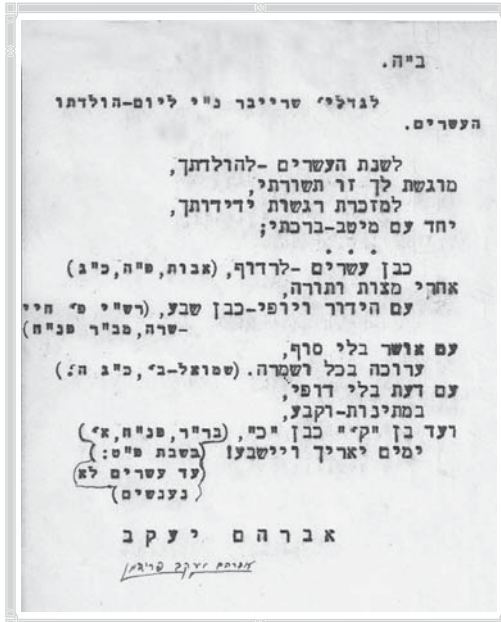
לאחר פטירתו של הרבי ר' מרדכי שלום יוסף זצ"ל, בעל ה'כנסת מרדכי', מילא את מקומו בנו היקר, הרב האהוב והדגול רבינו הרב אברהם יעקב פרידמן (שליט"א) זצ"ל, שנפשי נקשרה בנפשו, ומאז ועד היום רוחש אני לו כבוד רב וקשור אליו בכל נימי נפשי, אליו ולאישיותו האצילה.

זכיתי עמו לידידות רבה וקשר חברי מיוחד, ואף זכינו ללמוד יחד בישיבת תל אביב במשך כשנתיים. יום יום הייתי מכין עמו בחדרו את שיעורי הבית, ואף היינו משחקים יחדיו דמקה ושחמט.

אפשר בהחלט לומר שבית סדיגורה הפך לביתי השני ונתן לי טעם ותוכן לחיי האישיים והציבוריים. ב"ה בני האהוב, הרב אברהם יעקב, ממשיך במסורת ובמורשת וגם הוא קשור לרבי (שליט"א) זצ"ל בכל נימי נפשו.

הקדשה לספר קובץ ספרי רוזין

הקדשה לספר, מתנת יום הולדת עשרים, כסלו תש"ח, מהאדמו"ר מסדיגורה זצ"ל

האדמו"ר מסדיגורה בסנדקאות לנכד באלון מורה

בהכתרת הרב בכפר דרום ת"ו בשנת תשנ"ז,
יושב מימין בנו ממלא מקומו האדמו"ר ר' ישראל משה פרידמן שליט"א

בכפר דרום ת"ו

בעת כתיבת שורות אלו, בבוקר יום יט' טבת תשע"ג, קבלנו את הבשורה המרה והכואבת על פטירתו של הרבי מסדיגורה הרב אברהם יעקב פרידמן זצ"ל, וחשך עלינו עולמנו בבשורה נוראה זו. הרגשתי באותו רגע שכאילו אבר מאברי נסדק. כל כך הייתי קשור אליו בכל ליבי ונפשי. למדתי במשך השנים על אישיותו הנאצלה, על דבקותו באהבת החסידים, עם ישראל וארץ ישראל. כל כולו היה קדוש וטהור, וכל מעייניו לנגד עיניו היה טובת עם ישראל בכלל ובפרט.

עוד ידובר עליו רבות מפי חסידים ואנשי מעשה שהיו דבקים בו, אבל אני אישית יכול לומר שאבד כתר המלכות של סדיגורה לדורותיה ונסתם הגולל. הרבי זצוק"ל נצרב בתודעתי, כמלאך ה' צבא-ות המהלך בארץ, שמסר את נפשו למען עם ישראל, למען החינוך היהודי הטהור, ולמען ארץ ישראל השלימה.

בכלל כל אלו, כל כך עודד וחיזק הרבי זצ"ל את ליבם ונפשם של תושבי כפר דרום, שהתנסו בפיגועים רבים וכמה מהם נהרגו או נפצעו ונעשו נכים לכל ימי חייהם. הרבי זצ"ל עודד את רוחם וחיזק את ליבם, ביקר במקום ואירח אותם בביתו, והוא והרבנית ע"ה עודדו וחיזקו את תושבי הישוב ובמיוחד את

עם ילדי כפר דרום הי"ו

בני היקר הרב אברהם יעקב שעד היום משמש כרבו של כפר דרום, ואף תרמו תרומות נכבדות לרכישת קרקע באזור.
קשה להספיד את הרבי כי בעיני עודנו חי וקיים וליבו נתון לצרות עם ישראל.
יהי זכרו ברוך.

חצרות אדמו"רים בתל אביב

סעודת ברית מילה לבן אחותי. נראים בתמונה: שני מימין - האדמו"ר מזלטיפולי, ר' שלמניו מסדיגורה, גיסי ר' נח קאופמן ז"ל, (מוסתר) האדמו"ר מסדיגורה בעל הכנסת מרדכי.

אין זה סוד, כי העיר תל אביב זכתה בזמנו לאכלס בתוכה כמעט את כל האדמו"רים המפורסמים, שהקימו את משכנם בתוך העיר. אני הייתי "שרוף" כמעט על כל האדמו"רים, וכמעט בכל ליל שבת הייתי הולך לטיש אצל אדמו"רים רבים.

בשנת תש"ד, כשהביאו

את הרבי מבעלז ר' אהרון רוקח זצ"ל, מהגולה לארץ ישראל, הוא השתכן בדירה ברחוב אחד העם בתל אביב, וסחף אחריו חסידים רבים שעוד זכרו אותו מחו"ל. כשהביאו אותו ארצה הוא שקל שלשים וששה קילוגרם, והייתה לו רק חתימת זקן. כפי שסופר, העבירו אותו חסידיו מהגולה לארץ דרך תורכיה ולבנון, בתוך ארגז סגור עם חורים כדי שיוכל לנשום, על הארגז היה כתוב שזה מוצר מאכל, כדי שאף אחד לא יחשוד שיש אדם בתוך הארון. את כל זה יכולים היו החסידים לעשות תמורת שוחד בתשלום גבוה מאוד, כמעט כמו אצל עפרון החיתי. היה זה שוחד לגנרל נאצי, שהסכים להעביר את האדמו"ר לגבולות הארץ. זכיתי להיות בין מקבלי פניו, ומצאתי בו אדם קדוש וטהור, שכל כולו רק למען כלל ישראל. בלילות שבת באתי אליו, ויחד עם עוד חסידים נהנינו מהשיריים שחילק לחסידים.

בתל אביב היו אז האדמו"רים מסדיגורה, בויאן, טשורטקוב, הוסיאטין ויז'ניץ ועוד, זכר צדיקים וקדושים לברכה, שגם אצלם שהיתי בלילות שבת כדי להתקרב ולהתחמם לאורם.

הייתי מקובל מאוד אצל אדמו"רים אלו, והם הכניסו אותי לחדרם בלב פתוח. כמובן, שהשפעתם עלי ועל דרכי הייתה עצומה, ועד היום הזה אני קשור בעבותות אהבה לחצרותיהם ולצאצאיהם.

הייתה לי גם הזכות המיוחדת לבקר בדירתו הצנועה של מרן החזון איש זצ"ל בבני ברק, בזכות הגבאי שלו, שבנו למד עמי בישיבת תל אביב. זכיתי לבוא אליו מידי פעם, ויחד עם חברי לישיבה היינו מלווים את החזון איש כאשר היה מטייל בחולות זיכרון מאיר, על פי ציווי הרופאים. זכות גדולים, קדושים וטהורים אלו, תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

הרבי מחב"ד

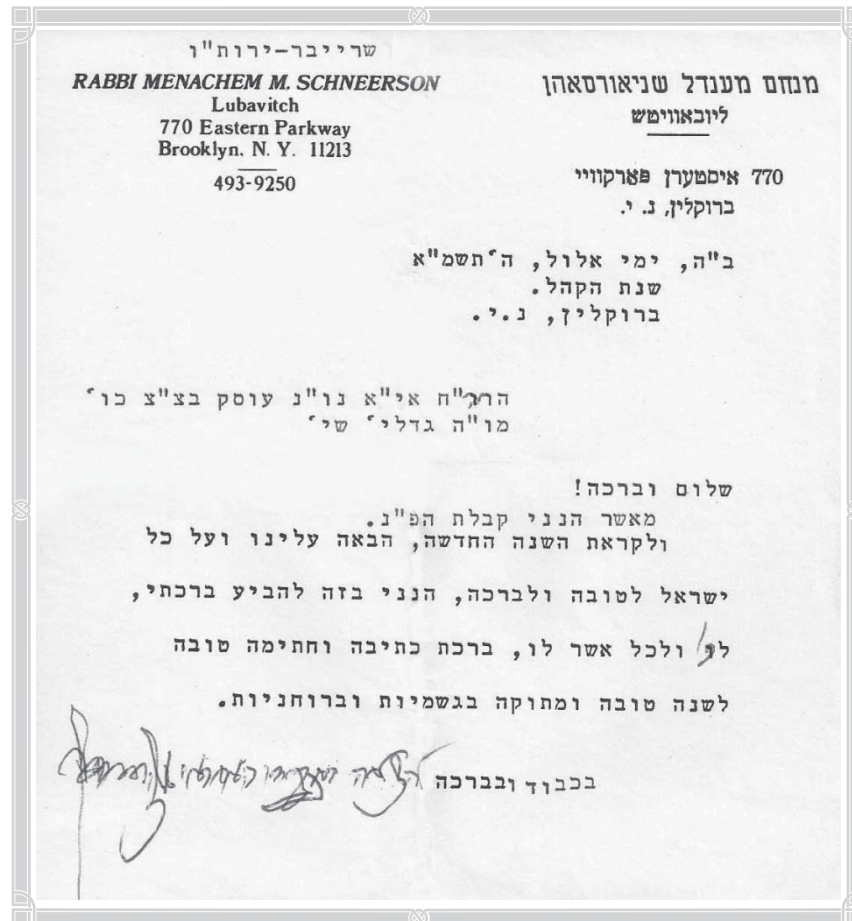

בבית אלקים נהלץ ברג"ש... במרכז - המזכיר, הרב חזקוני

כאן המקום גם לספר על הקשר המיוחד עם הרבי מחב"ד, קשר שזכיתי לו לאחר שנים רבות. באחד מביקורי בחו"ל, נסעתי במיוחד לרבי מחב"ד-ליובאוויטש הרב מנחם מנדל שניאורסון זצ"ל, כדי להכירו מקרוב ולהתחמם לאורו.

זכיתי להיכנס לחדרו האישי בבית המדרש, ולקבל ממנו דולרים כפי שנתן לכל עם ישראל, ולשוחח עמו על בעיות השעה במדינת ישראל.

במפגש זה לא הייתי לבדי. הייתי לצידו של כ"ק האדמו"ר מסדיגורה זצ"ל, ויחד עמנו היו גם חה"כ אברהם (מוני) שפירא ז"ל ועוד כמה חסידים.

מכתב קדש מהרבי מליובאוויטש זצ"ל

הרבי קיבל אותנו בכבוד רב ושהה עמנו כשעה וחצי בחדרו. באותה הזדמנות שאל הרבי מליובאוויטש את הרבי מסדיגורה זצ"ל, היכן ממוקמים מוסדותיו ומה הן תוכניותיו לעתיד.

הרבי מסדיגורה ענה שכמעט כל המוסדות נמצאים בבני ברק, ואף הוא חושב לעבור להתגורר בבני ברק כדי להיות עם החסידים והתלמידים.

הרבי מחב"ד התריע באותה ההזדמנות שלא לעשות את תל אביב כ'עיר הנידחת' ח"ו, משום שאז כבר עברו רוב האדמו"רים לבני ברק עם מוסדותיהם. כנראה שעשיתי על הרבי רושם טוב מאוד, והוא הפקיד בידי צוואה רוחנית ומוסרית, לשמור על ארץ ישראל ולא להחזיר אף שעל אדמה לידי האויב. היה

זה, כמובן, שנים לאחר מלחמת ששת הימים, לאחר שחרור מרחבים רבים מארצנו הקדושה.

הבטחתי לרבי לעשות כל שביכולתי לשכנע רבים מן הפוליטיקאים בארץ בעמדה זו, ועמדתי איתו בקשר הדוק.

באותה שיחה הוא אמר לי, שדוד המלך אומר בתהלים "בבית אלקים נהלך ברג"ש" והם ראשי תיבות ר' גדליה שרייבר... כמובן ששמחתי מאוד מאמירה זו, והדבר נתן לי מוטיבציה אדירה להתחבר לבית ליובאוויטש, עד עצם היום הזה. כמובן שהמפגש ההוא עם הרבי, והמפגשים הנוספים שבאו לאחריו, נטעו בי אמונה חזקה בצדקת דבריו, שיש לשמור מכל משמר על כל פיסת אדמה בארץ, ולא לנטוש שום ישוב.

כבר אז ראיתי איזה מבט למרחוק יש לרבי מליובאוויטש, וחוויתי את כאבו הנורא ממה שעתיד להיות במדינת ישראל, אם ילכו בדרך הנסיגות חלילה.

ברכה מהרב יצחק כדורי זצ"ל

כפי שציינתי קודם, נתמנתי לנהל את המרכז השכונתי ובית הנוער בשכונת בקעה בירושלים. היה זה בשנת תשי"ב (1952), מיד לאחר סיום שירותי בצה"ל. הייתי משוכנע שבד בבד עם עבודתי זו, אוכל להתמסר גם ללימודים תורניים בישיבת מרכז הרב. אולם מיד התברר, שהעבודה החדשה שהטילו עלי מעסיקה אותי מבוקר ועד לילה, וכפי שהצברים אומרים: מצאת החמה עד צאת הנשמה...

היכרות ראשונה

היה זה בל"ג בעומר, אייר תשי"ב, כשאני נמצא בעיצומה של הילולת רבי שמעון בר יוחאי במירון, ומשתלב במעגל הריקודים של מאות חסידים שזרמו מכל קצוות הארץ, ולפתע אני נתקל בקבוצת נערים המנסים אף הם להיצמד למעגל. לאחר הריקודים הסוערים ניגש אלי רכז הנוער ושאל אותי האם אני מכיר את הגליל. עניתי לו כי בקי אני בכל שבילי הגליל, שם לחמתי במלחמת השחרור, ואף הייתי בין כובשי מירון. הרכז, אברהם סרוק ז"ל, שאל אותי האם אני מוכן להדריך את הנוער בטיול זה באזור הגליל ועד מטולה.

משנודע לי כי הקבוצה היא מבית הנוער בקעה שבירושלים, שמחתי מיד להשיב בחיוב ולהצטרף כמדריך. תשובתי נבעה ממניע אחד חשוב, שכן אז כבר היה בכיסי המינוי של הסתדרות נשי מזרחי באמריקה, לניהול המרכז השכונתי ובית הנוער בבקעה, ומשום כך שמחתי שיש לי הזדמנות להיות במחיצת חמישים נערים משם.

מבנה המועדון

בהדרכת הטיול ניתנה לי הזדמנות ראשונה להוכיח את סמכותי המוסרית ואת יכולותיי, ולמעשה להתקבל עליהם. כמובן שלא סיפרתי לאיש כי אני מתעתד בעוד כמה ימים להיות מנהל בית הנוער.

ממירון נסענו לחולה דרך ישובים אחדים ששוחררו על ידי צה"ל, במטרה להגיע למטולה. כשהגיעה המכונית לאגם החולה, קפצו כמה נערים אל תוך המים. הרכז והמדריכים איימו עליהם שאם לא יצאו מיד ישאירו אותם בחולה עד שיחזרו ממטולה, אך הנערים לא שעו למדריכים ונשארו במים.

שמתי לב שהמדריכים נשארו במבוכה, ולא ידעו כיצד לנהוג.

מחד, מסוכן היה להשאיר את הנערים לבדם בחולה, והאחריות כולה עלולה ליפול על כתפי המדריכים. ומאידך, באם לא יעמדו בדיבורם, עלול הדבר לגרום לחסרון ולזלזול במשמעת. לאחר התלבטות קשה, פנו אלי לשמוע את דעתי.

הסברתי להם כי למשמעת ישנה חשיבות עליונה וערך חינוכי, וכי אם הם הצהירו על כוונתם עליהם ליישמה גם אם הדבר מסוכן. יש לחשוב לפני שאומרים או חורצים משפט, ויש לקחת בחשבון את הסיכויים והסיכונים הנובעים מכך. הוספתי גם לתומי שמדובר כאן בנערים מבוגרים שיוכלו להתמודד עם הגזרה. ואכן, לשמחתי נשמעו לי המדריכים והמשאית זזה לעבר מטולה ללא שמונת הנערים שהיו בחולה. לאחר הביקור במטולה וארוחת צהרים, חזרה המשאית לדרך, ולתימהון כולם מצאו את הנערים ישובים בצדי הדרך מצפים מפוחדים, ומיחלים שהמדריכים יעצרו ויאספו אותם אל המשאית. ואכן, המשאית נעצרה, הנערים עלו בבושת פנים תוך כדי איפוק רב, התיישבו כעוסים בשתיקה רבת משמעות.

הייתה זו טבילת האש הראשונה שלי, לקראת הכניסה לתפקידי כמנהל בית הנוער של אותה קבוצה.

השכנת שלום וארוחת ערב...

מקרה נוסף קרה לי בבואי לבקר בפעם הראשונה בבית הנוער, יומיים לפני קבלת התפקיד באופן רשמי. באתי בחליפה אמריקאית כחתן הצועד אל חופתו, בכדי לראות מקרוב את ה"סחורה" שמכרו לי...

לפתע מצאתי את עצמי בתוך קטטה שנתגלעה בכניסה לבנין, בין שלושים חניכים למדריכה צעירה לימים. החניכים סחבו את צמותיה, קללו אותה ואף הכו אותה כמה מכות. אנוכי, עד שהבנתי מה קורה, מצאתי את עצמי בלב הסכסוך, כשאני מנסה להצילה ולהושיעה. להפתעתי, ראיתי כמה מדריכים עומדים מסביב ולא נוקפים אצבע. מתוך שהיו בהלם, שתקו לחלוטין.

תוך כדי ניסיוני לסייע למדריכה, תפס נער כבן שלוש עשרה את כנף בגדי וקרע אותו, הסתכל עלי במבט זועם ואמר: "מי שמך? האחד בא לגור וישפוט שפוט? מה אתה מתערב?"

תוך כדי הרהור של שנייה, חשבתי בליבי: גדליה, לאן אתה הולך? למקום ג'ונגל וקרקס? כדאי לך לסגת מיד ולברוח, טרם יהיה מאוחר ואי אפשר יהיה לחלץ אותך מן התופת והשנאה בעיניים. חשבתי לעצמי, לך וחפש לך עבודה אחרת. אלא, שמנגד, באה צעקה גדולה בליבי ואמרה: גדליה! שכחת שהיית לוחם וקצין והשתתפת בקרבות קשים ועזים במלחמת השחרור, עתה עומד אתה לברוח ממערכות חינוכיות קשות. אדרבה, יש לך אתגר לחנך נערים ונערות ולקדם אותם.

מיד התעשתתי, תפסתי את הילד בחזקה והעליתי אותו לקומה העליונה, שם ניסיתי בכוח השכנוע להסביר לו את חומרת התנהגותו. ביקשתי שייתן לי הזדמנות להיפגש יחד עמו ועם המדריכה לקראת עשיית 'סולחה' ביניהם. במקום לקבל את הצעתי, דחף אותי הנער, שבר שמשה, וניסה לדקור אותי. משום כך, השכבתי אותו על הרצפה והפלאתי בו את מכותי. הילד התחמק מתחת ידי, ורץ להביא את אחיו ובני משפחתו. המדריכים ושאר הנערים שהיו

מסביב, יעצו לי להסתלק מן המקום במהירות לפני בואם של אחיו, שמהם כבר לא אצא שלם.

כמובן, שהגאווה הגברית והצבאית שלי לא נתנו לי לזוז מן המקום ונשארתי מצפה למר גורלי. ואכן, כעבור זמן מה הגיעו הוריו ואחיו של הנער, ואנוכי ראיתי בדמיוני את המוות לנגד עיני. התחלתי למלמל בתוכי "שמע ישראל", לחוש רעדה, ותוך כדי כך גם להקדים ולהסביר להם במה מדובר, ולהדגיש את מעשיו של בנם כלפי המדריכה שנראו בעצמם מחפירים.

וראה זה פלא, במקום להכות אותי, פנו ההורים אל הנער והפליאו בו מכות, אליהם הצטרפו גם האחים.

אחר תום ההצגה פנו אלי ההורים ואמרו לי: "מר שרייבר, טוב מאד מה שעשית, אצלנו במרוקו היו שורפים לו את הידיים! מה זה להרביץ ולהשפיל מדריכה?

זוהי בודאי התרבות המערבית שהאשכנזים רוצים להדביק לנו". והם המשיכו: "אנא ממך, בוא אלינו הביתה, נאכילך ונשקה אותך וגם נתפור לך את הבגד שנקרע לך". ולילד אמרו: "מהר בקש סליחה ממנו, ביישת

אותנו ואת כל המשפחה". בסופו של דבר, נעניתי לבקשתם, אכלתי עמם ארוחת ערב, שטעמה נשאר עמי עד עצם היום הזה. בשתי התקריות הללו, קניתי לי כרטיס כניסה מכובד לבית הנוער בקעה.

קשיי הקליטה וערכים חינוכיים

כשהתחלתי את תפקידי כמנהל המרכז השכונתי ובית הנוער בקעה, מצאתי לפני ילדים, נוער וקשישים המשתוקקים לינוק חינוך, תרבות, חברה וקהילה תוך כדי פעילות יום יומית.

במהרה מצאתי כי ילדים ונערים אלה, הם חומר מצוין לטיפול חינוכי וחברתי, ואם רק נדע לקנות את ליבם ואמונם, נוכל לעשות עמם גדולות ונצורות.

היו אלה ימים קשים להורים, שזה עתה הגיעו מן הנכר והיה עליהם להתערות בארץ, להתאקלם בתרבותה, ולהכיר את סודות הבירוקרטיה והיחסים שבין

האזרח לשלטון. היה

עליהם ללמוד שפה

חדשה, לעשות הסבה

מקצועית ואף להסתגל

לסוג של חברה

הטרוגנית.

כל אלה הקשו על

החיים, על תפקודם

והמשכיות חיי המשפחה

בצורה נורמאלית. מלבד

ביקור מאמריקה...

משפט ציבורי מרתק בהנחיית ר' ברוך דובדבני ז"ל

זאת, העצמאות שקיבלו הילדים בחברה החדשה, הקשתה על שמירת דפוס המשפחה המקובלת מדורי דורות, וסמכות ההורים במשפחה פחתה והלכה.

האמצעי היחידי שדרכו היה אפשר לגשר על פני הפערים שיצרו את המשברים הללו, הייתה ה"אהבה לזולת" במלוא משמעותה. אהבה ללא מיצרים, המאמינה בילד, בכישרונותיו וסגולותיו. האמונה בצורך לשמור ולשמר את כבוד ההורים, ואת התרבות שכל ילד ינק בביתו, במשפחתו, בעדתו ובמולדתו ללא בושה.

ערך נוסף מעשרת הדברות של בית הנוער היה ה"אמת". לומר אך ורק את האמת - גם אם היא קשה ואכזרית או בלתי נעימה. באם רצונך שהנער המתחנך יאמין בך, יבטח בך, תן לו את אהבתך ואמיתותך, שכנע אותו כי ברצונך לקדמו באמת ולתמוך בו בכל מצב.

חז"ל אומרים "אין לך אדם שאין לו שעה". ועוד אמרו "הוה דן את כל האדם לכף זכות". וערך נוסף וחשוב ביותר, דוגמא אישית. כבר נאמר "קשוט עצמך ואחר קשוט אחרים". היה צנוע ועניו, ולמד להודות בפומבי על שגיאות, שכן אין אתה מלאך הנקי משגיאות. יסוד חינוכי נוסף הוא, מתן האפשרות לילדים להתנסות עוד ועוד, ולא להעביר ביקורת שאינה בונה.

ב"ה זכה 'בית הנוער בקעה' למשוך אליו אלפי חניכים מכל שכבות הגיל, ולהעניק לכולם את כל מה שהיו צמאים לקבל.

הפעילות נעשתה תמיד בשיתוף מדריכים וחניכים, לכולם ניתנה הזדמנות וכל פרט קיבל תשומת לב שווה. העבודה החינוכית הנפלאה נעשתה על ידי צוותי ההדרכה מן הטובים שידעה מדינת ישראל.

המדריכים שהובילו את בית הנוער בקעה, היו ברובם לפני כן חניכים בעצמם, והם קיבלו את שבט ההנהגה לאחר שהוכיחו שהם עצמם הפנימו את משנת 'בית הנוער בקעה'.

למעשה, 'בית הנוער בקעה' היווה בית אחד משני בתים שהרכיבו את המרכז הקהילתי בבקעה. בית אחד היה מרכז שכונתי שעמד לרשות הקהילה כולה, ובו גן ילדים גדול של מאה ששים ושלושה ילדים, בית חלוצות לסטודנטיות וסמינרסטיות, וכן מרכז לפעילות קהילתית רחבה ומקיפה, שנתן שירות לתושבי השכונה והסביבה בכל התחומים החברתיים.

הבית השני היה כל כולו בית נוער, שקלט יום יום את הילדים והנערים מבתי הספר שבאזור, לאחר סיום לימודיהם.

המרכז השכונתי

במרכז השכונתי קיימנו מידי שבת תכנית שנקראה "בצהרי היום" בה קיימנו הרצאות בתחומי היהדות והחברה, שניתנו בידי טובי המרצים בירושלים.

כדאי להזכיר אנקדוטה מיוחדת שהפתיעה את כולנו. היה זה כשפרופסור ליבוביץ' העביר סדרת הרצאות, ורבים באו לשמוע אותו. ביניהם היה גם הסופר הדגול ש"י עגנון, שבא במיוחד משכונת תלפיות-ארנונה, שם התגורר, כדי לשמוע ולהאזין לדברים.

משוך בחבל...

הכנסת ספר תורה

אני ליוויתי אותו אישית מביתו וגם החזרתי אותו אחר ההרצאה לביתו. פעם אחת הגיע ש"י עגנון להרצאה, וכששמע את דברי פרופסור ליבוביץ', הוא סתם את אוזניו ועל פניו ראו אי שביעות רצון. שאלתי: "ר' ש"י עגנון, מדוע

סתמת את האוזניים?" והוא ענה לי בזו הלשון: "אינני מסכים לדבריו, אבל למרות זאת אני יכול שלא לבוא ולשמוע אותו גם כשלא נוח לי ולפעמים עלי לאטום את האוזניים כדי שלא לשמוע אמרות לא רצויות, כיון שאני מתפעל מחכמתו והשכלתו הרחבה".

דרשה מפי הרב אבוחצירה זצ"ל מרמלה "הבבא חאקי", במסגרת פעולות תרבות במרכז השכונתי

עמדה לי גם הזכות להתפלל בבית הכנסת שהיה בצריף ידוע בשכונת ארנונה, כשאני מתחזן בשבתות ובחגים, וכשלידי יושב ש"י עגנון המנוח.

בכל יום עצמאות נהג ש"י עגנון להזמין אותי אל ביתו עם עוד ידידים לחגוג את החג, והוציא מן המחסן בקבוק יין מיוחד שהביא מפריז, את הבקבוק הזה הוא שמר במיוחד ליום העצמאות, ונתן לנו רביעית יין ממנו שנוכל לומר עליו ברכה.

עוד חוויה גדולה הייתה לי עם ש"י עגנון, עת נפגשנו בשבתות עם רב השכונה הרב גרוס ז"ל, לסעודה שלישית. בסעודה זו

אכלנו מצות ודג מלוח. ש"י עגנון לקח מזלג, נעץ בדג המלוח לכל ארכו, ואכל בתאבון רב. שאלתי, מדוע הוא מחדיר את המזלג לאורך כל הדג, והוא השיב לי כי הוא מחפש בדג זה את גן העדן...

בין היתר, הקמנו במרכז השכונתי, מרכז בישול ישראלי שמעורב עם בישול ים תיכוני, כשתושבות השכונה מנצחות על הבישול, ומגישות את המזון לנשות החיל של השכונה. גם אשתי זכתה ללמוד את הבישול המיוחד הזה, ועד עצם היום הזה אני טועם את המאכלים בתיאבון רב, אפילו אם זה קצת משמין... כאמור, היה המרכז השכונתי בנין מיוחד ששירת את הקהילה.

בית הנוער

הבית השני שהיה כולו נתון לילדים ולנוער, העמיס על כתפיו, מאות מאות בני נוער מכל השכונות, העדות והזרמים, והעניק להם שמחת חיים ובילוי משותף. ילדים ונערים אלו נסחפו בפעילות היום יומית ובאירועים השונים, ובית הנוער הפך להם לבית של קדושה ובית מקדש מעט, ומקור לשמחת חיים.

דאגנו לכך שהילדים יתפתחו על ערכי היסוד של עם ישראל וקדושתו, ועם מטען זה הם הגיעו הביתה יום יום בשמחה ובטוב לב, והחדירו בתוך הבית והמשפחה את שמחתם ואת סיפוק נפשם.

גם ההורים היו חלק בלתי נפרד מן הפעילות, וידעו להעריך מאד את התמסרות המדריכים לילדים אלו וקידומם בכל שלבי החיים.

'בית הנוער בקעה' שם לו למטרה, לפעול גם במסגרות ותחומים בלתי רגילים שהיו חובקי עולם. בכל פעולה ופעולה שמו דגש על ההיבט החינוכי.

בכל החוגים כמו נגרות, מתכת, קרמיקה ותפירה, שמנו דגש על הכללים החינוכיים של שיתוף פעולה, עזרה הדדית והתחשבות בזולת, דייקנות ומשמעת עצמית, שמירה על הציוד ועוד.

חניכי בית הנוער השתתפו בכל פעולות הספורט מטעם העירייה, כגון כדורגל, כדורסל, טניס שולחן, מרוצים ואתלטיקה. כמו כן השתתף בית הנוער בכל שנה ביום הנוער והנופש בל"ג בעומר, ובכל שנה זכה במקום הראשון.

גולת הכותרת בפעילות השנתית הייתה הפעילות בפורים במסגרת הלונה

מיצירות החניכים

פארק השנתי, כאשר במשך שלושה ימים הפעילו חניכי בית הנוער באמצעות "מועצת שושן" את כל חדרי משחקי הקליעה, המזל והשעשועים.

אלפי ילדים ובני נוער נטלו חלק בפעילות מהנה זו, שעמה היו גם פרסים למכביר.

במסגרת צעדות פורים שאורגנו על ידי העירייה, בוצעו על ידי בית הנוער, עדלאידות שמשכו את לב הקהל. ראשי העיר התמוגגו מנחת כשראו את חניכי 'בית הנוער בקעה' מביאים את שמחת החג לתושבי ירושלים ולאורחים הרבים שבאו מכל קצוות הארץ והעולם.

בנוסף, היו פעולות אחרות, כמו חוגי דרמה, שהולידו הצגות נפלאות בהפקת בית הנוער. וכן פעילות מוסיקלית, מקהלות נהדרות, תזמורות פיקולו, חצוצרות ותופים, שהופיעו בפני קהל רב וזכו לתשואות.

בעבודתי זו במועדון, השקעתי מאמצים על אנושיים כדי לעמוד בצפיות של הנוער ושל ההורים. בשעות המאוחרות אל תוך הלילה, היינו מלווים את החניכים ובעיקר את החניכות, לביתם במעברות שהיו אז בשכונות מקור חיים ובתלפיות.

ילדים ונערים אלו חיו בתוך פחונים וצריפים כשבחורף הקור נכנס לעצמות, ובקיץ לוהט בתוך הבית. למרות זאת, ילדים אלו לא באו בטענות וקבלו הכול באהבה.

בית הנוער הפך להיות אבן שואבת, לילדים, לנוער ולהורים, והפך לתל תלפיות שהכול באים אליו ומתבשמים מפעילותו.

כישרונות גדולים

בבית הנוער ידעו להוציא מן הכוח אל הפועל, את כל הכישרונות החבויים בחניכים ואת כוח היצירה שבתוכם. שחקנים ואנשי מוסיקה נולדו בבית הנוער, לצד מחנכים ופרופסורים, עורכי דין, רופאים, אנשי תקשורת ובעלי מקצועות רבים ומגוונים.

בית הנוער עשה מאמצים להקנות לבוגרים מקצועות שונים, ביניהם גם

הדרכה, והכריח אותם לצאת לקורסים ולמכוני השתלמות, בכדי שילמדו ויצטיידו בתעודה ובתואר.

ואכן, רבים מהחניכים המשיכו לימודיהם וזכו בתעודות ותארים, וכיום תופסים הם עמדות מפתח בכל תחומי החיים במדינה: במוסדות הציבור, בתעשייה ובחרושת, בכלכלה ובמינהל הציבורי, בעירייה ובמשרדי הממשלה, בשדה החינוך, בבנקאות, בתקשורת ובעוד תחומים רבים.

אחד מן הנערים שחי בתוך משפחה ברוכת ילדים, ועבר קשיי גידול רבים, עשה מאמצים גדולים למרות כל הצרות והבעיות במשפחה ובחברה. הוא חתר להישגים לימודיים, וכך הפך למחנך דגול ולמפקח ראשי של בתי ספר יהודיים בארה"ב. הוא הוציא ספר מעניין על חייו ועל מחוזות ילדותו, ובהם הכניס גם מאמר

על "מחולל הפלאים במועדון הנוער" שמופיע כאן בחלק ה'נספחים' בסוף הספר (נספח ד' עמ' 287).

יש לציין, כי ראש העירייה מר טדי קולק, נטע את אוהלו בבית הנוער, ואת כל האורחים החשובים שהגיעו אליו לביקור בעיר, נהג להביא אל בית הנוער.

בביקורים אלו הוא הראה לאורחים, כיצד נערים שחיים בתנאים קשים ביותר, מסוגלים בכוח הרצון להתגבר על כל הקשיים ולא להיכנע להם.

פעילויות חוגים למוסיקה ודרמה

פעילות
נופש ביער
ירושלים

מטבח
שדה

שמחת פורים וחודש אדר במועדון

מגילה אקטואלית...

"חזון אחרית הימים"... תהלוכת נדלאידע בחוצות ירושלים

קהל הצופים ב"מפגש יידי ישראל בשדה בוקר"

ראש העיר טדי קולק
בביקורו במועדון

יחד עם סגן ראש
העיר דאז, הרב
שאר ישוב כהן
שליט"א

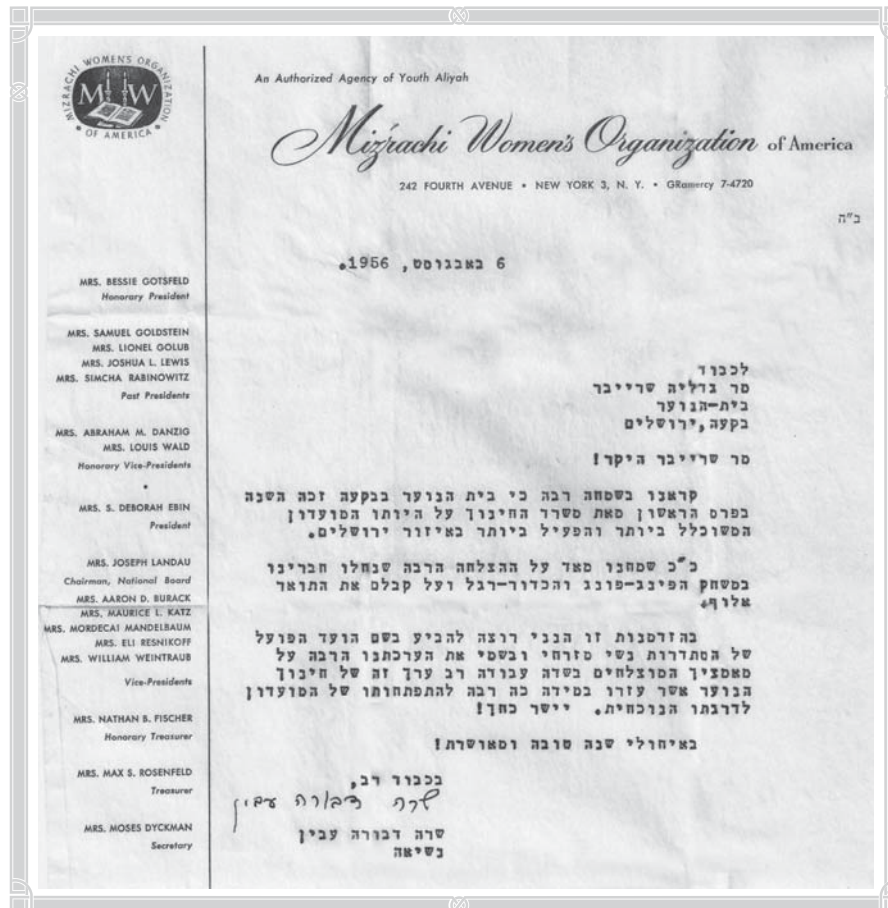

בחוג לנגרות

מסיבת חנוכה
במלון הולילנד,
תשכ"ט
עם ד. בן גוריון,
ראש עיריית ים
וסגניו

מכתב מהגב' עבין, נשיאת ארגון נשי מזרחי באמריקה

מפעלי חברה וספורט

משחקים עם מסר... הסבר מפורט מפי ציון דהן

קבוצת הכדורגל של המועדון, תשט"ז (1956)

אלופים!

ואכן בית הנוער זכה גם להישגים חברתיים וספורטיביים, ועשרות עשרות גביעים נחתו בתוך ארון הגביעים של בית הנוער.

אינני יודע אם ידוע לציבור, שאחת מאהבותי הייתה משחק הכדורגל. אהבתי מאד ספורט זה, ועוד בנערוטי שחקתי עם טובי השחקנים של הקבוצות הבוגרות, כשאני נועל נעלי בית. אלא שלאחר זמן מה, שמתי לב כי הקבוצות משחקות משחקים בינעירוניים בשבתות והדבר כרוך ח"ו בחילול שבת. על כן החלטתי להפסיק לחלוטין את משחקי הכדורגל. אך זה לא מנע ממני לעקוב אחרי המשחקים, להכיר את השחקנים מן הקבוצות השונות, וגם ליהנות ממשחקים יפים שהביאו הרבה כבוד למדינה.

פנלולי ספורט

צר היה לי מאד
שהמשחקים
מתנהלים בשבתות,
ועל כן כתבתי בזמן
שירותי הצבאי
מכתב לשר היקר
והאהוב דוד פנקס
ז"ל, שיפעל להעביר
את המשחקים לימי
ששי או ראשון
בשבת. על אף

השינויים המסוימים בשנים האחרונות, עד היום לא נענתה בקשתי זאת, ואני
עדין מצפה לראות את מעבר המשחקים לימות החול.

ההשתתפות במשחקי הכדורגל סייעה לי לימים, בזמן עבודתי כמנהל בבית
הנוער. יכולתי כך לאמן את בני הנוער בשכונה, להפנות את מרצם ולגבשם
סביב ערכים חינוכיים במשחק, כשאני הכוכב הראשי...

ארוחה ודיבוק חברים

לא יאומן כי יסופר. אחת מהפעולות המרתקות ביותר בבית הנוער, הייתה
שעת סיום הפעילות החברתית, של החניכים בגיל בית הספר היסודי. בכל
יום בשעת הסיום, חולקו לחניכים סנדוויצ'ים שהוכנו במועדון, ושתייה חמה
בחורף, או קרה בקיץ.

החניכים ישבו בעיגול, כשבכל יום משמש חניך אחר כתורן, המחלק לילדים
את פרוסות הלחם עם גבינה ומלפפון חמוץ, שהגב' רבקה אשכנזי ועזיזי יהלומי
הכינו.

החניכים היו אוכלים את הארוחה הקלה הזו בתאבון רב ובלהיטות יתר.
בשבילם זה היה כעין מזון רוחני, כיון שזה ניתן במסגרת חברתית.
לא פעם באו ההורים לקחת את הילדים הביתה, ופגשו אותם בזמן האכילה.

כשהם ראו שהילדים שלהם אוכלים בתאבון גדול כל כך, הם פנו אלי ואמרו: "בבית שלנו, הילדים אפילו לא היו מסתכלים על הסנדוויצ'ים, ואילו פה הם אוכלים בתאבון כה גדול, איך אתם עושים זאת?"

הסברתי להם את החשיבות של אכילה בצוותא, תוך כדי סיפוק והנאה מן הפעולות שנעשתה קודם, ועל כך שזה נותן להם סיום מרענן, גשמי ורוחני כאחד.

חלוקת אוכל
ושתייה בלב
רחב ושמח

בית הכנסת במועדון

גם בנושאי התפילה והברכות בזמני הארוחות, לפני האוכל ולאחריו, הקפידו החניכים במועדון. החניכים עצמם ניהלו גם את בית הכנסת לנוער, שריכוז

פעילות רוחנית מתמדת

סביבו כמאה חניכים והורים שהתפללו מידי שבת בשבתו, ערכו קידוש לאחר התפילה, שרו זמירות שבת והדבר הפך להם לעונג שבת אמיתי. רבים מהצעירים ויתרו על משחקי הכדורגל ופנו לענג את השבת בבית הכנסת במועדון.

קבלנו הדים נפלאים מבתי הכנסת בשכונה, והתפעלות גדולה מן הנוסח המיוחד של בית הכנסת לנוער של בית הנוער. החניכים היו המארגנים והחזנים, וההורים היו גאים בבניהם, ולא פעם שמחו עד דמעות, כשראו כי אכן יש להם ממשיכי דרך.

אורח החודש

פעילות מעניינת הייתה בדמות "אורח החודש". פעילות זו נולדה ממעשה שהיה.

בימי ראשון כשהגיעו החניכים למועדון, הם התווכחו על משחק הכדורגל שהתקיים בשבת. אוהדי הפועל תקפו את אוהדי בית"ר, וכן להיפך. הקולות הלכו וגברו וכפסע היה ביניהם ובין הרמת ידיים. התמונה הייתה כמעט כמו

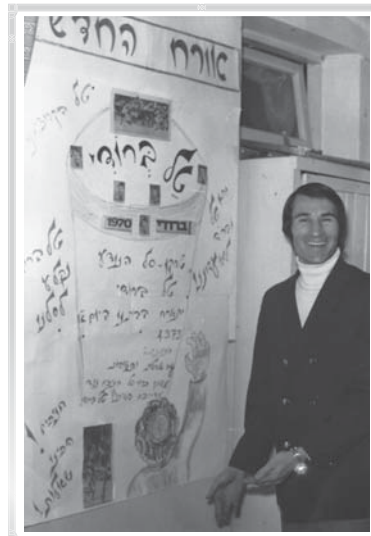
השחקן דני
קי, בביקורו
בארץ מבקר
במועדון.
עומד מימין,
יהודע חיים

השחקן גיורא שפיגל, מימין אברהם כהן ז"ל

שר החינוך יגאל אלון

במגרשים עצמם... שמעתי את החניכים מקללים שחקנים ידועי שם על שהחמיצו גול. לא יכולתי להשלים עם תופעה כזאת, ובמיוחד שגם קיללו את השופט בגסות מוגזמת. חשבתי שיש לעשות משהו בנידון כמעשה חינוכי.

לאחר התייעצות עם המדריכים, החלטנו להזמין את השחקנים הבולטים של הספורט הישראלי למועדון, ולקיים היכרות פנים אל פנים, שלא במגרש ובעת המשחק עצמו, עם גדולי השחקנים.

כך הגיעו שחקנים מוכרים לבית הנוער, הדגימו תעלוליהם וסיפרו על עצמם ודרכי צמיחתם. הם סיפרו על התקדמותם, על הקשיים והמתחים שעברו ושעדיין מנת חלקם, ועל הפחד מן הקהל.

בדבריהם הם ריגשו את בני הנוער עד כדי דמעות, החניכים חשו לפתע כי גם ספורטאים מוערצים אלו, הם בסך הכול בשר ודם, והם רוצים להצליח כמו כולם וזקוקים לעידוד. ואכן, כבר בימים הבאים חל שינוי גדול באווירה, והקטטות נתמעטו להם. הייתה זו פעילות חינוכית נפלאה בתחום "אורח החודש".

קשר משפחתי

מטעמים שכונתיים...

בית הנוער מצא לנכון לקרב את ההורים לתוך המרכז הפעיל הזה, ומידי פעם ערך אירועים יוצאי דופן, כגון הלונה פרק הגדול שנזכר לעיל, וכן סעודות משותפות לעשרות משפחות ברחובה הראשי של השכונה, מאובטח על ידי משטרת ישראל ופקחי העירייה. ההורים באו עם סירים גדולים ובהם תבשילים מיוחדים, ועם תלבושת מסורתית מבית אבא, וכל העניין הפך לחוויה ססגונית ומעניינת.

גם כשהנערים גדלו והתגייסו לצבא,

לא ננטשו על ידי המועדון, החברות והידידות בין המדריכים לחניכים הלכה ונתחזקה, ונמשכה עשרות שנים עד עצם היום הזה.

גם כשהחניכים עצמם הפכו להורים ואף אחרי שנולדו להם נכדים, 'בית הנוער בקעה' הפך אצלם לבית שני, ולעיתים אף לבית ראשון. כאן הם קיבלו משוב ותקווה, כאן הם מצאו ידידים ורעים, שכל מה שביקשו זה לראות את קידומם והשתלבותם בחברה ובקהילה בצורה מכובדת.

מעשה בקורס קצינים

היו לנו בבית הנוער, הרבה מאד אירועים חברתיים, משפחתיים ואישיים, והפעילות התפרסה על שטחים רבים ותחומים מרתקים. מעבר לפעילות השוטפת והיום יומית, דאג הצוות בבית הנוער, גם לזוויות אחרות שמחוץ לבית הנוער - הן כאלו שבתוך המשפחה עצמה, והן מסביב לה. על אחד האירועים האלה, המלמד על הכלל אני רוצה לספר.

במשך תקופה ארוכה מאד, חניכים שהגיעו לגיל הצבא, החליטו שלא להתגייס לצה"ל, משום שהם שנאו את הצבא והתחמקו מלמלא בו את חובתם.

בבית הנוער ניטש ויכוח קשה בין החניכים על הצורך לקיים אזרחות למופת. חלק גדול וניכר מן החניכים חשבו, שהשירות בצבא הוא בזבוז, ושעדיף לנצל את הזמן לתועלות אחרות.

כל ניסיונותי להסביר להם את החשיבות הרבה במילוי חובתם, עלו בתוהו ולא העלו תוצאות חיוביות.

לשמחתי הרבה, היה בין החניכים חניך מצטיין, צ. כ. שהתגייס לצבא בשמחה רבה. בכל פעם כשקיבל חופשה, הופיע במועדון עם מדיו המגוהצים, אך החניכים היו מלגלים עליו ואומרים לו שהוא "פראיר" גדול.

כמובן שהוא נפגע מאד, אבל אני אישית עודדתי אותו וחזקתי אותו, ונתתי לו מחמאות רבות בפני כל החניכים, כעין "כזה ראה וקדש". חניך זה שהיה תלמיד מצטיין כבר בבית הספר, המשיך בהצטיינותו גם עם כניסתו לצה"ל, עבר קורסים רבים וסיים את כולם בהצלחה רבה.

מסיבת סיום שנה עם ההורים

באחד הימים הציעו לו מפקדיו, להיכנס לקורס קצינים שנמשך כמה חודשים. החניך קיבל את ההצעה בחפץ לב. למרות האימונים והתרגילים הקשים והמפרכים, הוא קיבל הכל באהבה ועמד בכל המשימות בהצלחה, וכך עבר וסיים את הקורס בהצלחה יוצאת מן הכלל. שמרתי עמו על קשר הדוק מאד,

וביקשתיו שבכל פעם שיבוא לחופשה מן הצבא, יכנס למועדון ויראה לחניכים, איזה תועלת תצמח מהתגייסותם.

יום אחד, קבלתי ממנו זימון לטקס סיום הקורס וקבלת דרגת קצין בצה"ל. שמחתי מאד למראה הזמנה, ותליתי אותה על הקיר, כדי שכל החניכים יראו איזה חניך מצטיין הוא.

סמוך לתאריך המיועד של קבלת הדרגה והסיכה, נודע לי כי הוא הודח מהקורס, וההזמנה לטקס בוטלה. לאחר זמן, ראיתיו עובר לידי ופניו נפולות מאד. נגשתי אליו, ובקשתי ממנו לספר לי מה באמת קרה. בתחילה הוא סירב לדבר עמי על כך, וחשתי מיד שהוא נמצא בדיכאון עמוק. לאחר הפצרותיי הרבות, הסכים לספר לי את מה שקרה בקורס.

התברר שביום הסיום שבו החיילים ממסע אלונקות, והם חזרו לבסיס עייפים ומותשים. ברגע שנכנסו לחדר האוכל, הייתה התנפלות על המטבח, וכיון שהיו רעבים מאד, חטפו מכל הבא ליד. מפקד הבסיס ראה בחומרה רבה התנהגות זו, והחליט להעניש בעונש חמור ביותר את אחד הצוערים, שבמקרה זה היה החניך המדובר. הוא הפך אותו לשעיר לעזאזל עבור כולם, והחליט להדיח אותו מן הקורס.

כמובן שהוא לא ידע את כל הרקע של חניך זה, שעמד מול כל חבריו לשכונה, ועל אף סירובם להתגייס היה זה הוא שהחליט למרות הכול, להתגייס לצה"ל ולעבור את כל הקורסים הצבאיים, מתוך תחושת שליחות קדושה.

ברגע שהודח החניך מן הקורס, הייתה זו עבורו מכה אנושה, שהציגה אותו באור שלילי, וזאת למרות כל מאמציו להשתלב במערכות הביטחוניות של עם ישראל.

הוא פנה למפקד הקורס ולמפקד הבסיס, וביקש מהם להתחשב בכך שכבר הזמין את משפחתו ומכריו לטקס הסיום, ועכשיו הוא עומד בפני שוקת שבורה, ואיננו יודע מה לומר לכולם, אך בקשתו לא נענתה.

שאלתיו מה בדעתו לעשות, ואז הוא ענה לי תשובה מבהילה ומרעישה. הוא אמר שיש בפניו שתי אופציות: או לנסוע לחו"ל ולהיפרד מהמדינה שהוא כל כך אוהב, או להתאבד! הוא לא יכול לעמוד בפני חבריו ובני משפחתו בכישלון זה.

התחננתי בפניו שלא יעשה שום צעד נמהר, וייתן לי חודש ימים לטפל בנושא, ועד אז ימתין בשקט. לאחר הפצרות רבות, הוא נאות לבקשתי, הבטיח לי שלא לעשות שום צעד נמהר, ולחכות לתשובה על מאמצי התערבותי בנושא.

בלילה זה לא יכולתי להירדם, וחשבתי כל מיני מחשבות כיצד לטפל בנושא. עם קומי באשמורת הבוקר, החלטתי לכתוב מכתב אישי לשר הביטחון משה דיין. במכתב פירטתי את כל המסלול שעבר חניך זה בבית הנוער בבקעה, על הלגלוג והיחס המזלזל כלפיו, על שהוא פגע כביכול באחדות החניכים והיה יוצא דופן בהתנהגותו, בכך שלמרות הכול הוא התגייס ועבר את כל התהליך שעובר חייל בקורסים השונים. ציינתי במכתבי זה, כי גם המעשה שבגיני הודח מהקורס היה מעשה שלא רק הוא לבדו עשה, אלא כל החיילים התפרעו והתנפלו על האוכל, ומדוע דווקא הוא יהיה הקרבן.

ביקשתי ממנו, שלאור כל עברו המצטיין והייחודי בבית הנוער, יסלחו לו על תקלה זו, ויתחשבו גם בהצלחתו הרבה במהלך קורס קצינים.

שלחתי את המכתב, אך הייתי משוכנע שמכתבי זה יישאר במדפי משרד הביטחון, ושמשה דיין לא ימצא את הזמן הדרוש להתמודד עם נושא זה.

חלפו שלשה שבועות, וטרם קבלתי תשובה. הבנתי שאנו מתקרבים למועד שנקצב של חודש ימים, מבלי שנקבל תשובה עניינית, וחרדתי מאד על התוצאות שיבואו מכך. בקשתי מהחניך להתאזר בסבלנות, תוך תקווה שבכל זאת תבוא התשובה הנכספת. החניך הסכים כשהוא אומר לי, שהוא לא מאמין בשום אופן שיצא מזה משהו, אך בכל זאת הסכים לחכות עוד שבוע.

להפתעתי הגמורה ולשמחתי הרבה, קבלתי מכתב רשום ממשרד הביטחון. פתחתי מכתב זה בידיים רועדות ובדחילו ורחימו, כשאני נושם בכבדות ומרגיש דפיקות לב. היה זה מכתב ארוך שנכתב על ידי שלישי של שר הביטחון, בו הוא כותב ששר הביטחון קיבל את מכתבי ומאד התרגש למקרא תכנו, ומיד התערב בנושא.

שר הביטחון נזף במפקד הקורס ומפקד הבסיס, כשהוא מודיע להם שהוא לא יאריך את חוזה הקבע עמם. במקביל, הזמין את החניך למפקד חיל המודיעין, חיל שאליו היה אמור להצטרף, ומזמין אותו אישית להעניק לו את הדרגה והסיכה.

הרבה דמעות נקוו בעיני למראה דברים אלו. בלא שהיות מיותרות הלכתי אל ביתו של החניך והראיתי לו את המכתב שהגיע משלישו של משה דיין.

גם הוא פרץ בבכי, נישק וחיבק אותי, ואמר לי שהוא גאה ש'בית הנוער בקעה' אינו רק חממה ואכסניה לחניכים רגילים, אלא יודע גם לעסוק בבעיות אנושיות קשות, ולהציל ממצבים הנראים בלתי פתירים.

לא עבר זמן רב והזמינו אותנו למפקד החיל, שם העניקו לו את הדרגה והסיכה, תוך כדי התנצלות על מה שנעשה לו, ותוך הבעת תקווה שהוא יהיה קצין מצטיין. ואכן, הוא היה קצין מצטיין לאורך כל הדרך, והגיע לדרגת סגן אלוף. ראיתי בזה משימה קדושה שיש להקפיד בהתמודדות אתה, והייתה בי הכרת הטוב לצה"ל, שידע להודות בשגיאה ולהציל את המצב הקשה שנוצר לחניך ולמשפחתו כולה.

עם סיום הפרשה, ערכנו לחניך זה מסיבה מפוארת בבית הנוער, כשכל המשפחה ניצבת עמו, ואנחנו מודים לו על המסירות וההקרבה למען מדינת ישראל, עם ישראל וצבא ההגנה לישראל.

"אח נאמן"

ראוי לציין גם את הקשר האישי שהיה למדריכים עם החניכים. הם ליוו אותם בכל מקום, והיוו עבורם מעין אחים גדולים, תוך כדי שיחות נפש וטיפול נמרץ לקידומם בחומר וברוח, ושילובם בחיי העשייה והיצירה בכל המסגרות והתחומים. עקב קשיים כלכליים חמורים שניחתו אז על ההורים, נוצרו בעיות משפחתיות קשות, עד כדי כך שחלק מן הנוער התדרדר לסמים ולעבירות קשות. בית הנוער הפך כל אבן כדי להחזיר נערים אלו למסלול התקין ולעמוד לימנם בכל צרה אישית משפחתית וחברית.

באחד הלילות בשעות המאוחרות, דפקה הגברת ט. על דלת הכניסה לבית הנוער, ובצריחות נוראות צעקה: "גדליה, גדליה, תפתח את הדלת, רוצים לרצוח אותי". נבהלתי מאד ומיד פתחתי את הדלת, מצאתי אותה כשהיא חצי מעולפת ובקושי מסוגלת לומר את אשר על ליבה.

לאחר שהתאוששה סיפרה לי, שבנה הצמיד סכין לגרונה ואיים לרצוח אותה אם לא תיתן לו את כל כספה. הוא היה זקוק לכסף כדי לרכוש סמים.

האישה נבהלה ונתקפה בהלם מוחלט ממעשה זה, וברגע האחרון התעשתה ואמרה לו שהיא הולכת למטבח להביא את הכסף. כשנכנסה למטבח, היא יצאה מהדלת האחורית וברחה לבית הנוער כדי שניצל אותה ממוות. כמובן, שהבן היה שרוי אז במצב של חוסר שליטה עצמית, והיה מסוגל באותו רגע לעשות את הדבר הגרוע מכל.

השכבנו אותה במיטה אצלנו בבית, וצלצלתי לאחד המדריכים המוכשרים ביותר, שם-טוב (שמי) אמסלם, המשמש כיום כמנהל האגף לתרבות, נוער וספורט בעיריית ירושלים, וביקשתי לבוא מיד, כדי לטכס עצה כיצד להתגבר על סוגיה קשה זו.

התברר שנער זה צורך סמים קשים ביותר, ומשתייך לכונופיה שלא בוחלת בשום אמצעים על מנת להשיג את הסמים. בו במקום הוחלט, כי המדריך שמי אמסלם יהיה צמוד אל הנער עשרים וארבע שעות ללא הפסקה, ויאמץ אותו אליו כדי ללוות אותו בכל העובר עליו.

ואכן, במשך הזמן הייתה לו השפעה גדולה מאד על נער זה, והוא חזר למוטב. המדריך שמי סידר לו מקום עבודה, ואף נטל את מלוא האחריות כלפיו כדי שהמעסיק לא יפטר אותו. במשך הזמן הוא אף נתן לו דמי כיס קבועים, כדי שיוכל לקנות מצרכים שהוא זקוק להם. כמובן, שאת הכסף נתן 'בית הנוער בקעה'.

נער זה גדל ברבות הימים והתפתח בצורה מרשימה, ואף זכה לשאת אישה ולהביא לעולם ששה צאצאים.

באותו זמן, החלטנו לבנות שיטה של "אח מאמץ" לכל ילד בעייתי, כדי ש'אח' זה ילווה אותו לאורך כל הדרך, וייתן לו תקווה ומסלול חיים בו יוכל להתקדם לעצמאות מלאה. "אח מאמץ" זה הפך להיות לנחלת הכלל, ובכל בתי הנוער בארץ אמצו את הגישה הזו.

היה זה עוד אחד מפלאי העבודה עם הנוער, שנעשה ברוב חמלה ואחריות אישית, לכל אחד ואחד הזקוק לליווי נאמן ומסור.

הנהגה צעירה

מהרגע הראשון בעבודתי, טרחתי ועשיתי מאמץ גדול כדי לדובב נערים צעירים, לקראת הפיכתם למדריכים צעירים ולמנהיגים חברתיים. תמיד חפשנו חניכים מצטיינים כדי שנוכל להטיל עליהם משימות למען הכלל ולהצמידם לעבר מנהיגות והדרכה.

בכל קבוצת גיל מצאנו כמה חניכים מצטיינים בולטים, שיכולים לקחת על עצמם משימות כאלו. ואכן, לאורך כל השנים איתרנו כוחות צעירים שגילו בשלות ומנהיגות, ויכולת אישית לקחת על עצמם תפקידים ומשימות המצריכות דביקות במטרה, אחריות אישית ומסירות אין קץ.

לאחר שאיתרנו נערים אלה, טיפחנו אותם באופן אישי, והענקנו להם כלים שיוכלו לגדול בעזרתם ולקדם אותם לבאות.

לא אוכל למנות את כל החניכים המצטיינים, אבל את הבולטים שבהם נציין בשמחה רבה, משום שהם ענו על כל הצפיות וענו על הקריטריונים שהצבנו לעצמנו.

החניך המצטיין יורם לוי שהוכיח את עצמו כמדריך בעל שאר רוח וכשרון רב, הפך לאט לאט לרכז ההדרכה ובבוא היום גם ניהל בעצמו את בית הנוער. כעבור שנים זכה להיות מנהל המחלקה למורשת ישראל בעיריית ירושלים. יורם הוציא עד היום שנים עשר ספרים העוסקים בתחום החברתי, החינוכי והתורני, ושמם יצא לתהילה בכל הארץ. הוא גם שימש כיו"ר ארגון עובדי הדרכה בישראל, והחליף אותי בתפקיד זה.

חניך נוסף היה דני בונפיל, שגילה כישרונות מזהירים, וגם הוא הפך במשך הזמן לרכז הדרכה בבית הנוער ולמנהל בית הנוער. בכישרונותיו זכה דני לגדול ולהצמיח כנפיים, עד שנבחר להיות יו"ר ארגון עובדי עיריית ירושלים, כשבעת אלפים עובדים במספר, כאשר במשך שנים רבות שימש דני כסנגורם של כל העובדים בעירייה, כשהוא מעניק להם ביטחון אישי ומסייע להם להתפרנס בכבוד. לאחרונה אף נבחר דני לשמש כיו"ר מרחב ירושלים בהסתדרות הכללית.

הבן השלישי הוא ד"ר יהודע חיים, שגדל מתוך מצוקה כלכלית נוראה שפקדה את ביתו במעברות. הוא ומשפחתו גרו בפחון חם ולוהט, ואפילו שולחן ראוי

לשמו כדי להכין עליו שיעורי בית - לא היה להם.

למרות כל זאת, חניך זה לא נכנע לפגעי הטבע וחתר בכל כוחו להגיע להישגים לימודיים משמעותיים ביותר. הוא התפתח בצורה חסרת תקדים, ולימים הפך להיות שגריר ישראל בהודו וסין, ושימש אף בשגרירות ישראל בארה"ב ובלונדון.

ד"ר יהודע חיים הינו איש יוצא דופן, הן בהשכלתו האקדמית, והן בהתנהלותו כחבר אל חבר וכאדם אל

אדם. למרות שהגיע לפסגה, לא זחה דעתו והוא שמר אמונים לבית הנוער, לחבריו ולידידיו, ועד היום הוא בקשר מתמיד עם כולנו.

הנער הרביעי הוא שם-טוב (שמי) אמסלם שגם הוא היה דמות מרשימה ביותר, שנתן את כל כולו למען הכלל, ודאג לחברים בכל מה שהיה יכול לסייע להם.

גם הוא התבלט בכישרונותיו, וכיום הוא מנהל האגף לתרבות, נוער וספורט בעיריית ירושלים. שמו יוצא לפניו, כמי שמכניס לעיר ירושלים תרבות ואומנות ברמה הגבוהה ביותר.

שומרים על קשר, חניכים שהם כבר סבים וסבתות...

הנער החמישי הוא ידידנו הצעיר והיקר ציון דהן, שכיום משמש כיו"ר ארגון העובדים בעיריית ירושלים, וגם הוא ניכר בבית הנוער כבחור מוכשר, בעל לב טוב, ההולך בדרך הישר ובאהבת האדם.

תמיד בחרו בו כולם, הן בבית הנוער והן בקרב האוכלוסייה המתבגרת, כמי שיכול להוביל להישגים גדולים בתחום החברתי והציבורי.

וכמובן, אי אפשר שלא להזכיר במיוחד את הגברת סימה כהן, שהייתה חניכה מצטיינת באופן יוצא מן הכלל בבית הנוער. היא הצליחה להיות מנהיגה מקובלת בבית הנוער, וכשבגרה, "נחטפה" על ידי עיריית ירושלים כדי למלא תפקידים חינוכיים ותרבותיים ברמה הגבוהה ביותר.

כמובן שיש עוד רבים מספור שזכו לעמדות מפתח בציבוריות הישראלית, אחד מהם היה דוד מגן (מונסנגו), שכיהן כראש עיריית קריית גת, ולאחר מכן זכה לכהן כסגן שר וכשר בממשלת ישראל. גם הוא ניחן בכישרון יוצא מן הכלל, וזכה לאהדת הציבור עקב מסירותו הבלתי נלאית למען הכלל.

אפשר לומר שבית הנוער היווה תשתית מפוארת לטיפוחם ולגידולם של הצעירים, ששרביט המנהיגות היה בידיהם כבר בצעירותם. בית הנוער התגאה בחניכים נפלאים אלו, ובעוד רבים שתרמו רבות להווי החברתי התרבותי והחינוכי של בית הנוער.

כמובן, שכל זה לא היה קורה בלי שיתוף פעולה נפלא עם ההורים היקרים, שלמרות מצוקתם הכלכלית הקשה, תרמו מכוחם ומסירותם לבנים יקרים אלו כדי שיתפתחו ויהיו חוליה חשובה בשרשרת הדורות.

אנו שמחים ומאושרים על שנשמר הקשר עם רבים מן החניכים, שלמרות שהינם כבר סבים וסבתות בעצמם, הם לא מוותרים על הקשר האישי עם המדריכים ומנהלי בית הנוער, והם אינם שוכחים את כור מחצבתם, את בית הנוער, שמלווה אותם כל ימי חייהם.

לסיום פרק זה ניתן לומר, שדור שלם התחנך על ברכי 'בית הנוער בקעה', והפך לתופעה מרתקת ברקמת החיים החברתיים והציבוריים.

ראשי העירייה בירושלים וראשי משרד החינוך והתרבות, היללו ושבחו את המסירות וההקרבה של מדריכי בית הנוער למען הילדים וההורים, ונתנו כבוד

רב למרכז חברתי זה, שבא לידי ביטוי בדגלים, סמלים, גביעים ובהקצבות כספיות מיוחדות.

הייתה זו זכות גדולה לחיות ולגדול בבית הנוער בקעה יחד עם המדריכים והחניכים.

לא היה זה רק מתנ"ס, אליו באים לזמן קצר לחוג מסוים, וחוזרים הביתה. היה זה עולם ומלואו, שבו הקדשתי אני כמנהל עשרים ואחת שנה ממיטב שנות חיי.

יותר ממה שנתתי - קיבלתי, והאהבה נשארה לנצח נצחים ואין לה גבולות ומחיצות, ותחיה לעד בקרבנו ובלבבנו.

תודה מיוחדת אני חב לתושבי שכונת בקעה, ההורים הנפלאים שנתנו בנו אמון מלא ופרגנו לנו לאורך כל הדרך, כאשר אוצרם הטוב נמצא בידינו.

עשינו כל שביכולתנו מתוך אמונה, באהבה ובידידות.

פרק שמיני בחק משפחה אהובה

כאמור, בשנת תשי"ב (1952) השתחררתי מצה"ל, ועברתי לירושלים לנהל את המרכז השכונתי הקהילתי בשכונת בקעה. התגוררתי בבית הנוער אותו ניהלתי במשך עשרים ואחת שנה, ועבדתי במרכז זה מבוקר עד לילה, כשאני עדין רווק. באופן טבעי, חשבתי על כך שחייבים להקים משפחה, אלא שבגלל טרדותי הרבות לא התפניתי לכך.

אשת חיל!

כשנכנסתי לתפקידי, היה במרכז השכונתי גן ילדים ובו מאה ששים ושלושה

גננת אחראית בגן הילדים במרכז השכונתי (מימין עם כובע הליצן)

ילדים. בגן זה עבדו שלוש גננות ושלוש סייעות. הגננת האחראית על הגן, הייתה הגברת חוה אקשטיין, בחורה שחרחרת וחיננית שניהלה את הגן בצורה מרשימה מאוד ובאחריות מקסימלית.

לצורך עבודתה נפגשה איתי לעתים קרובות, והגישה לי רשימת דרישות. בתום הפגישה הראשונה היא אמרה לי שהיא לא מאמינה שיצא מזה משהו, משום שהיה לה כבר ניסיון עם מנהלים קודמים, שהבטיחו הבטחות ולא קיימו שום דבר, והיא

הרעיה חוה תחיי בצעירותה, עם אמה ע"ה

חוששת מאוד שגם הפעם לא תזכה למענה לדרישות אלו.

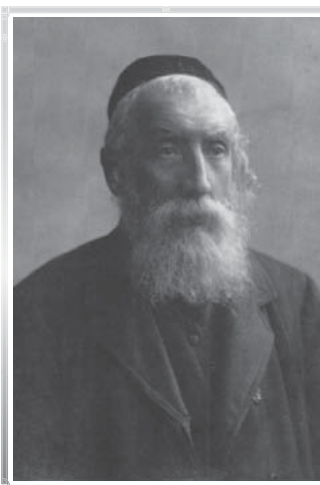
להפתעתה הגמורה, גילתה מהר שאני אכן מתייחס לדרישותיה, בחיוב רב ובנפש חפצה. עשיתי זאת, משום שידעתי שדרישות אלו הכרחיות לקיום גן הילדים ולקידומו.

לאחר שבועות אחדים, כשהרגישה שאכן מתחיל הביצוע בשטח, היא באה להודות לי על כך. פגישות אלו הולידו קשר אישי עמה, והתחלנו להיפגש גם מעבר לשעות העבודה.

מה אומר ומה אדבר, פגישות אלו הולידו אהבה גדולה ושמחה רבה. פתאום

ובנו - הסבא ר' מאיר אקשטיין

הסבא רבא של רעייתי חוה, ר' מוטיש אקשטיין, פרנס הקהילה ברישא.

חשתי שברכת הרבי מסדיגורה, שנפרד ממני בברכת "שיהיה זיווג טוב", אכן הולכת ומתגשמת. לאחר כמה חודשים של מפגשים, הגענו למסקנה, שאנו יכולים לבוא בברית הנישואין ולהקים יחד משפחה.

לצערי, הייתה הגננת המהוללת בלי הורים, משום שאביה הי"ד נספה בתקופת השואה בערבות רוסיה, ואמה ע"ה נפטרה לאחר המלחמה בחו"ל, ורק אחיה שיבלחטו"א נשאר עמה בירושלים.

היא בעצמה חוותה את השואה הנוראה בפולניה, שם נולדה בקראקוב, עד שהגיעה לארץ בשנת תש"ו (1946), סיימה סמינר לגננות בתל אביב, ולאחר מכן נתמנתה לנהל את גן הילדים בשכונת בקעה.

לשמחתי הרבה, אבי החורג, הרב אברהם יעקב פרידמן זצ"ל, הכיר את משפחת רעייתי מקראקוב, וגמר את ההלל על דמותם של ההורים והסבים הבאים ממשפחות אקשטיין ושנקר המיוחסות לרמ"א, לש"ך ולרבים מגדולי ישראל, על צדקותם ומעשי החסד שלהם ועל אהבתם לציון וירושלים. הדבר נתן לי אור ירוק ומוטיבציה לקשור את גורלי בגורלה.

ואכן, בסיעתא דשמיא, בתאריך ח' בניסן תשי"ג (1953) התקיימה חתונתנו ב'בית הנוער בקעה', כשאת החופה עורך הרב הראשי לצה"ל, הרב שלמה גורן זצ"ל, יחד עם כל פמליית הרבנות הצבאית הראשית.

משמאל מסדר הקידושין הרב גורן זצ"ל והרב אפשטיין

בברית הנישואין

ילדינו היקרים

ב"ה נולדו לנו ששה ילדים נהדרים ונפלאים, שגרמו לנו לשמחה רבה ולסיפוק נפש.

השתדלנו להעניק להם את כל מה שיכולנו, הן בשטח החומרי, הן בשטח החינוכי והן בשטח המשפחתי. טיפחנו אותם לאהבת

התורה והמורשת, לאהבת עם ישראל ולאהבת ארץ ישראל, ובעיקר, לאהבת הבריות ולמידות טובות.

השקענו בהם את מיטב חילינו והענקנו להם אהבה רבה, חינוך למידות טובות ולמעשי חסד, לישרות דרך וליראת שמים.

לשמחתנו הרבה הם הלכו בדרך שהנחלנו להם וקיימו את כל התקוות שתלינו בהם.

לצערנו הרב הלכה מאיתנו בתנו הבכורה היקרה והאהובה, חיה מלכה פריידא ע"ה, עקב מחלה קשה, בגיל שלשים ושבע, כשהיא מותירה אחריה בעל ובן יקר בעל כישרונות מזהירים.

חרף המחלה הקשה שפקדה אותה, היא סיימה את שנות לימודיה באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת בר אילן, מתוך רצון עז שלא להתייאש ולא ליפול ברוחה, אלא להתמיד בעשייה ובפעילות חברתית.

היא הייתה אישה אצילה ובעלת חסד, מחנכת דגולה ודמות חברתית נעלה. המוסר והיושר היו נר לרגליה, וכן כיבוד אב ואם, ויחס חם למשפחתה ולכל מכריה וידידותיה. הליכתה מעמנו הייתה עבורנו אבדה גדולה שעד היום אנו מתמודדים איתה, ומתקשים להשלים עמה.

חרף מחלתה, היא נישאה לחתננו אפרים גרינפלד. למרות שידע את מצב בריאותה, לא היסס והתחתן עמה. הרופאים שהיו מאוד קרובים אליה ביחס נפשי, הורו לה לאחר החתונה שלא להביא צאצאים לעולם, משום שהדבר

בתנו חיה מלכה נ"ה

מהווה סכנה לבריאותה ולבריאות העובר. אך מה' יצא הדבר, היא נכנסה להריון, והרופאים ציוו עליה להפיל את עובריה. כמובן שהיא לא רצתה לשמוע להם, משום שמאוד רצתה להשאיר אחריה צאצא, משום כך פנתה לרבנים רבים כדי לשמוע בעצתם. הרבנים סירבו להיענות לבקשתה משום שלא רצו לצאת נגד דעת הרופאים והיא הייתה כמעט בייאוש מוחלט.

אז עלה במוחי רעיון, לפנות לרב בן ציון אבא שאול זצוק"ל, גאון הדור והדרו, שעמו הייתי מיודד מאוד, ורציתי לשמוע את עצתו. נפגשתי עמו בשיבת פורת יוסף, ולאחר שקיבל את המסמכים הרפואיים ושלשה ימים למחשבה, אמר לי בזו הלשון: "עליה להמשיך בהריונה, ובעז"ה היא תלד בן שיאיר עיני כולם בתורתו". הוא אף ביקש ממני להזמין אותו לברית המילה.

היה זה אות מבשר טובות לבתי ולמשפחה כולה, ולמרות הקשיים היא אכן זכתה בסוף הריונה להביא לעולם את הצאצא שכל כך חשקה בו.

"צלילים משמחים" בשעות קשות (מנגנת בפסנתר מחוברת לחמצן).
עם הבן יקיר אמיתי הי"ו

ביום הברית, כאשר כל הקהל בא לאירוע החגיגי הזה, היא שמה לב שהרב בן ציון אבא שאול לא נמצא בתוך הקהל. היא פנתה אלי ואמרה: "אבא, אני לא מוכנה לקיים את הברית עד שהרב בן ציון אבא שאול יבוא לברית, כפי שהבטחנו".

'טסתי' במהירות לישיבה, ובתחנונים רבים הבאתי אותו לברית, למרות שהיה באמצע שיעור. אז ניתן האות והברית התקיימה, כאשר התינוק יושב על ברכיו של הסנדק, כב"ק האדמו"ר מסדיגורה זצ"ל. זכתה בתנו להשתעשע עם הילד הנולד, והדבר הביא לה סיפוק נפש ושמחת חיים, עד שלצערנו פתיל חייה נותק. תהא נשמתה צרורה בצרור החיים. בתנו השנייה תבלחטו"א, טובה ויינשטיין היקרה והאהובה, התחתנה עם בעלה אליעזר ויינשטיין, גם הוא משכונת בקעה, וב"ה זכו לששה ילדים נפלאים שכולם ב"ה כבר נשואים.

טובה היקרה לנו מאוד, מחנכת דגולה ומורה בחסד עליון שעושה גדולות ונצורות לחינוך הדור הצעיר ומקנה לו מידות טובות, ערכים קדושים המסורים

חתונת בתנו טובה תחי'

המשפחה המורחבת

מהר סיני, וממלאת אותם בחוויות רגשיות שיש בהן אהבת התורה, אהבת הבריות ואהבת הארץ.

טובה ואליעזר התיישבו בישוב אלון מורה ליד שכם, כל ילדיהם גדלו שם, וב"ה עד היום הם כחלוצים לפני המחנה, עוסקים בחינוך, בלימוד בישיבה ובשמירת המורשת שנכלו מהוריהם היקרים.

אליעזר חתננו היקר

חתונת בנו בניצי נ"י

והאהוב הוא סופר
סת"ם והגבאי
הראשי בבית
הכנסת באלון
מורה, ושניהם
מגדלים את
הנכדים שנולדו
ב"ה למשפחתם,
בצורה מעוררת
כבוד והערצה.

אחרי טובה
היקרה, נולד בנו
היקר והאהוב
בן ציון יששכר,
שלמד בבית ספר
"חורב" ולאחר
מכן בישיבת "אור
עציון" בראשותו
של הרב דרוקמן
שליט"א.

לאחר סיום לימודיו בישיבה ושירותו הצבאי, למד בניצי באוניברסיטה העברית וסיים דוקטורט במנהל עסקים. לאחר סיום לימודיו התקבל לעבודה בבנק ישראל בירושלים, ועד היום הוא עוסק שם במחקר ובניהול פרויקטים חשובים, וכן מרצה באוניברסיטאות.

בנו היקר בניצי התחתן עם כלתנו היקרה והאהובה, דפנה, נכדתו של הרב הגאון הגדול הרב אברהם קרול זצ"ל, ובתם של ד"ר יונה ז"ל ותבלחטו"א פרופ' תרז מלאכי. דפנה ובניצי זכו לשלושה ילדים, שני בנים ובת העושים חיל הן בישיבה והן בלימודים אקדמאיים. דפנה כלתנו מנהלת במכון ואן-ליר בניהולו של פרופסור רוטנברג.

לאחר בן ציון
יששכר, נולדה בתנו
היקרה והאהובה
יפה שיינדל, שהיא
עקרת בית ונולדו
לה חמישה ילדים.
יפה ברוכת כישרונות
ומחזיקה את הבית
באהבה גדולה.
שלוש בנותיה
הגדולות התחתנו והן
מאושרות מאוד.
אחרי יפה שיינדל,
נולדה בתנו היקרה
והאהובה תהילה,
שבמקצועה משמשת
גננת ומורה, וכיום
מנהלת גן ילדים
ממלכתי דתי בתל
אביב. תהילה נישאה

חתונת בתנו יפה תחי'

חתונת בתנו תהילה תחי'

לרב נדב פרידמן, מראשי הישיבה הגבוהה 'מעלה אליהו' בתל אביב, ולהם שבעה ילדים הלומדים בישיבות גבוהות ותיכוניות, בתי ספר ות"ת.

בתנו תהילה ובעלה נדב התגייסו בכל כוחם ואונם לגשר בין דתיים וחילוניים, ומרבים בקירוב לבבות והחדרת מסר של דורות לדורנו. מסר של תורה, יהדות, ערכות הדדית ובעיקר אהבת הבריות. יומם ולילה הם עוסקים בחיזוק הקשרים בין כל חלקי האומה, כשהפלטפורמה היא הדת והאמונה וחיזוק השורשים.

אחרי תהילה נולד בננו היקר והאהוב הרב אברהם יעקב, שלמד בבית ספר "חורב", ואחר כך בישיבת ירושלים לצעירים ובישיבת מרכז הרב. בננו היקר נישא לבתו של ראש ישיבת הצעירים הרב ירחמיאל וייס שליט"א, כלתנו היקרה והאהובה רוני, והם זכו להביא לעולם שמונה ילדים שיהיו בריאים, והם גאוות המשפחה ומפארים בדרכם את קורות ישראל, אהבת הארץ וקידוש שם שמים ברבים.

משפחת בננו עברה לגור בכפר דרום בגוש קטיף ובננו משמש כרב הישוב. כאשר - לצערנו ולבושתנו - גורשו מן הגוש, שהו במשך כמה שנים באשקלון, ומשם עברו להקמת הישוב החדש "שבי דרום" בנגב. הן כלתנו רוני שהיא מורה במקצועה, והן בננו היקר שכאמור הוא רבו של כפר דרום ושבי דרום,

חתונת בנו אברהם יעקב נ"י

עברו מסכת קשה של התעללות ופגיעה קשה בהם, על ידי אחים בצבא ההגנה לישראל ומשטרת ישראל, ועד היום הזה הם חווים את הטראומה הקשה של גירוש יהודים מבתיהם.

אמנם, בנו היקר מחזק את הלבבות ומחבר אותם לאדמה בזכות הקמת הישוב החדש, מתוך תקווה שבוא יבוא היום והם יוכלו לחזור לחיק יישובם בכפר דרום.

בסייעתא דשמיא, זכינו אשתי חוה ואני, לרוב נחת מצאצאינו וצאצאי צאצאינו, ולנינים רבים ב"ה, שביחד מהווים משפחה אחת גדולה ההולכת בתלם, שומרת על המסורת, צועדת יחד עם כל חלקי העם, בתקווה לעצמאות ישראל ולהמשך מעמד הר סיני.

אין בפינו מילים להודות לקב"ה על החסד הגדול שעשה עמנו - לאחר שאשתי היקרה עברה את השואה הנוראה, ואני איבדתי את אמי ע"ה חמישה ימים לאחר שילדה את אחותי ואותי - שזיכה אותנו הקב"ה למשפחה מפוארת ולצאצאים רבים הנותנים טעם לחיינו ותקווה לעתיד.

וראה בנים לבניך...

ואילו פינו מלא שירה...
סנדקאות לנין.

וביחד אור גדול...

את אחי אנוכי מבקש

כפי שסופר לעיל, היינו במשפחתנו חמישה אחים. שלושת הגדולים, מקס, יואל ויהושע, והתאומים - שושנה אחותי ואני, שנולדנו בברלין. אחינו הגדול והיקר יואל ז"ל, שהיה מבוגר מאיתנו בשמונה עשרה שנים, עלה אף הוא לארץ ישראל סמוך לפרוץ מלחמת העולם השנייה. מיד לאחר הגיעו, הקים חנות לממכר כלי נגינה ותווים בתל אביב וב"ה זכה לפרנסה יפה, שאפשרה לו להקים משפחה לתפארת עם רעייתו בתיה ע"ה לבית ורטקובסקי.

עוד בילדותנו בתל אביב, בזמן שהמצב הכספי אצלנו בבית היה קשה, היה אחי יואל ז"ל מסייע בהלוואות להורים ז"ל, ואף היה בא לסייע בעבודה בחנות. ליואל אחי נולדו שתי בנות, האחת פנינה כ"ץ והשניה טובי סטוצקי, שגם לכל אחת מהן נולדו שתי בנות.

אחינו היקר יהושע ז"ל, המבוגר מאיתנו בארבע עשרה שנים, עלה לארץ כמה חודשים לפנינו. הוא הגיע עם אשרת תייר לכניסה זמנית לארץ, אך עם הגיע האוניה לנמל, מנעו ממנו להיכנס לארץ, כיון שהחפצים שהיו עמו הסגירו את רצונו להשתקע בארץ מעבר לטיול 'תמים'.

בעזרת יהודי נדיב לב ששילם שוחד לחבר הועדה האנגלי, נפתר מכשול זה והוא זכה להיכנס לארץ בנמל חיפה. כנער בודד חיפש בית לגור בו באזור תל אביב. למזלו הוא קיבל מקלט חם אצל קרוב משפחתנו, יהודי יקר בשם מנחם אלדובי, שאירח אותו בצורה יפה ביותר, כדי לתת לו תחושת בית.

יהושע היה אדם חרוץ מאין כמותו, ותמיד מצא מקום עבודה פה ושם, כדי

לפרנס את עצמו. במשך הזמן, הוא הכיר את אשתו פנינה ע"ה לבית מנטל מהעיר הנובר בגרמניה, והם הקימו משפחה יפה.

אחי יהושע עסק גם בצרכי ציבור באמונה והיה מגבאי בית הכנסת החשוב 'איחוד שיבת ציון' בתל אביב. הוא היה בן נאמן ומסור למשפחה ושמר על מורשת ישראל ועל חינוך הבנים. ליהושע נולדו שני בנים, גדעון ואיתן, שאף הם הקימו משפחה אהובה.

הן אחי יהושע ז"ל והן אחי יואל ז"ל זכו לצאצאים נפלאים וראו נחת בחייהם. אחותי התאומה שושנה היקרה תחי', התחתנה עם גיסי נח קאופמן ז"ל, שהיה בעל נפלא וחרוץ מאין כמותו ובעל מוסך לתיקון מכוניות. הם התגוררו בגבעתיים והקימו משפחה למופת, שני בנים ובת.

והיום...

אז...

הבן הראשון יששכר, עו"ד במקצועו ועוסק בענייני כלכלה בבנק דיסקונט כבר שנים רבות, כסמנכ"ל הבנק, ועושה חיל בעבודתו. ליששכר ולרעייתו חוה ישנם בת ובן שאף להם צאצאים נחמדים.

הבן השני הוא אביגדור קאופמן כיום מנכ"ל הישיבה לצעירים שליד מרכז הרב בירושלים. בכישרונו הגדול הצליח לגרום למהפכה גדולה בכל מה שקשור לאחזקת הישיבה ושדרוגה לממדים עצומים. לאביגדור ולרעייתו דינה ארבעה ילדים, כולם מוצלחים ומלאי כישרונות.

לבת, יוני טסלר שני ילדים שאף הם בעלי משפחות מפוארות. יוני נשואה לרב שמעיה טסלר והיא אישיות מיוחדת במינה. אנו מכנים אותה: 'המלאך שבמשפחה'.

אחותי שושנה תחי' זכתה ב"ה לצאצאים נפלאים העומדים לימינה לאורך כל השנים ויודעים להעריך את כל מה שהיא נתנה להם לאורך כל שנות חייהם.

חיפוש אחר אח אובד

אחינו הבכור והיקר מקס ז"ל, נשאר לגור בברלין, גם לאחר שאנו עזבנו אותה ועלינו לארץ ישראל. סמוך לפרוץ מלחמת העולם השנייה, הוא ואשתו גרדה, הפליגו לארצות הברית לעיר שיקגו, שם גר אחיה של אשתו. קבלנו ממנו מכתבים ובהם הוא מספר לנו על מאבקו בהשגת עבודה ופרנסה. ימים רבים לאחר מכן, נותק הקשר בינינו ולא ידענו מה קורה עמו ועם גיסתנו גרדה.

משאת נפשי הייתה לנסוע אליו ולהיפגש עמו, ובכך לחדש את הקשרים המשפחתיים בינינו. אלא שצפייה זו ארכה שנים רבות, ורק במהלך נסיעתי כראש משלחת מטעם עיריית ירושלים לאירופה, החלטתי להחזיר את הקבוצה במטוס מהעיר וינה לארץ ישראל, ולקחת בעצמי מטוס שנוסע לשיקגו בארצות הברית. התחלתי לחפש בין הנוסעים במטוס, מישוה שאולי מכיר אותו ושיוכל להדריך אותי כשנגיע לשיקגו, כיצד למצוא את אחי.

למזלי הרב, היה במטוס יהודי שהתפלל עמי בבית הכנסת הגדול "היכל שלמה" בירושלים, כשהוא נוסע לחגוג עם משפחתו בר מצווה לנכדו. ספרתי לו שאני מחפש את אחי האובד, שבמשך שנים רבות לא פגשנו אותו ולא דברנו עמו משום שהיה ניתוק גדול בינו לבין משפחתנו. יהודי זה נתן לי את מלוא עזרתו לאתר את אחי.

כשהגענו לשיקגו, הגיע בנו של אותו אדם, אבי הבר מצווה, לקבל את פניו, וכמובן שידיד יקר זה סיפר לבנו על מטרת בואי לחפש את אחי האובד. איש זה, על אף שהיה עסוק בהכנות לבר המצווה, הקדיש לי את מלוא תשומת ליבו, על מנת לאתר את מקום מגוריו של אחי.

מיד עם הגיענו לביתו, הוא חיפש בספר הטלפונים, ומצא שלשה אנשים הגרים בשיקגו העונים לשם מקס שרייבר. הוא צלצל אליהם, אך לאכזבתי הרבה איש מהם לא זוהה כאחי.

הראיתי לו את המכתב האחרון שקבלנו מאחי לפני עשרות בשנים, שם הייתה

כתובתו המדויקת שבה הוא התגורר בשיקגו. מיד התקשר המארח לאותה כתובת, ומחברת הניהול של הבניין נודע לנו שהבניין מאכלס כתשעים אחוז פורטוריקנים, ואילו היהודים שהיו שם בעבר, כבר עזבו את המקום.

בו במקום נסענו יחד לבנין זה. הייתה שם שומרת לבנין, שסיפרה לנו שנשאר עוד יהודי אחד בבנין, ושהוא זקן מאד ובודאי זוכר את אותם האנשים שגרו בבנין לפני הרבה שנים. עלינו אליו לקומה השישית, וצלצלנו בדלת דירתו. יהודי זה פחד לפתוח את הדלת, ושאל מעבר לדלת מי ומי הם הבאים.

המארח שלי דיבר עמו מלב אל לב, וביקש ממנו לפתוח את הדלת על מנת שנוכל לשוחח עמו. אלא שהזקן סירב לפתוח את הדלת, ופתח רק צוהר קטן לראות מי אנו. שאלנוהו אם הוא מכיר וזוכר אדם בשם מקס שרייבר שגר פה לפני הרבה זמן.

לשמחתנו ולהפתעתנו הוא השיב שאכן הכיר אותו, ועד כמה שידוע לו, הוא העתיק את מקום מגוריו למיאמי ביץ' שבפלורידה. הוא הסביר לנו שיהודים רבים הגרו לשם בזקנותם, משום שבאזור זה יש מזג אויר חמים ונעים.

היה זה כבר ביום חמישי סמוך לשבת, ולא רציתי להפריע למשפחה זו בארגון בר המצווה שלהם. צלצלתי לגיסי, אח אשתי, ד"ר חיים אקשטיין המתגורר בניו ג'רסי, הודעתי לו על בואי, וביקשתי לשבות עמם בשבת הקרובה.

הודיתי מאד למארחים על טוב ליבם, איחלתי להם מזל טוב וטסתי לניו יורק. שם אסף אותי גיסי ולקחני לביתו לשבת, וכן את דודתה של אשתי שגרה גם היא בארצות הברית, הגב' בתיה לנדאו ע"ה, שהצטרפה עמנו לשבת זו.

ספרתי לדודה שאת אחי אנוכי מבקש, ושהוא נמצא באזור מיאמי ביץ', ושאלתי אותה האם היא יכולה לסייע לנו לאתר אותו. היה זה כארבעה ימים לפני חג השבועות, והיא הציעה לנו לנסוע בינתיים לוויניגטון, לראות את הבית הלבן ואת המוזיאונים בסביבה, ולחזור לקראת חג השבועות. ובימים אלו היא תחפש דרך לעלות על עקבות אחי.

הדודה הייתה אישה מאד אינטליגנטית ומשכילה, ומיד הגתה רעיון שמא אחי מקס עדין קשור לקהילה של יהודים יוצאי גרמניה הנמצאת במיאמי ביץ' או בשיקגו, ושבוודאי יש להם קשרים הדוקים זה עם זה ואולי אף מוציאים עיתון משותף, ואולי כך ניתן יהיה לעלות על עקבותיו.

נסענו לווינגטון, שם שהינו כיומיים, נכנסנו לבית הלבן מבלי שנראה את הנשיא, ובקרנו באתרים שונים, כשליבי הולם מידי פעם בקרבי, בתפילה שה'

הדודה בתיה לנדאו ע"ה עם בנה בנימין קליין ז"ל ובתו קרן תחי'

הגיס ד"ר חיים אקשטיין ואשתו לביאה עם חוה

יעזור לנו למצוא את אחי. עם הגיענו ערב חג השבועות לביתו של גיסי בניו ג'רסי, קפצה עלינו הדודה בשמחה רבה, וסיפרה לנו שאכן היא איתרה אותנו ואף שוחחה עמו בטלפון. היא ספרה שהוא היה בהלם, שלאחר כל כך הרבה שנות ניתוק הוא יפגוש אותי, כשלמעשה הוא זכר אותי רק כילד קטן. הם סיכמו שהוא יחכה לי בשדה התעופה במיאמי מיד לאחר החג. ואכן לאחר החג עליתי על המטוס, מתוך תקווה שהפגישה תהיה נעימה, לאחר כל כך הרבה שנות ניתוק וניכור. והנה הגיע הרגע שגלגלי המטוס נחתו על הקרקע, כל

קהל הנוסעים יוצא לטרמינל, ואני נשאר לבד, אחרון היוצאים מן המטוס, כשהמזוודה בידי ולאט לאט אני יוצא מדלתות בית הנתיבות. הסתכלתי למרחוק וראיתי אדם עומד במרחק ולידו אישה, והוא מסתכל סביב לעבר בית הנתיבות. תיארתי לי מיד שזהו אחי, והתחלתי לצעוד צעדים מהירים, כשכולי נרגש ונפחד מהרגע הקשה שצפוי לי.

ואכן הגיע הרגע, התקרבו זה לזה, עמדנו קפואים במקום, ופתאום התנפלתי עליו והוא התנפל על צווארי. עמדנו כך כעשר דקות בלא להחליף מילה, והדמעות נשפכו כמים. חשתי על בשרי שזהו אכן אחי, למרות שלא כך תיארתי אותו, שהרי חלפו שנים והוא הזדקן, אבל פניו נשארו צעירות וקשורות לבית שרייבר. מתוך התרגשות הפגישה, שכח אחי היכן הוא החנה את מכוניתו, וכך חפשנו את המכונית במשך חצי שעה. לאחר חיפוש מייגע נמצאה האבידה, ואחי הכניס אותי למכוניתו כשלידי יושבת גיסתי היקרה גרדה.

הודעתי לאחי כי עוד באותו הלילה עלי לחזור לניו יורק, משום שיש לי כרטיס טיסה לישראל שאינני יכול לבטלו. שהינו ביחד כחמש שעות, ושמעתי מפיו את כל שעבר עליו ועל אשתו בשיקגו, עד שהגיעו למקומם החדש. כמובן, שגם הקלטתי וצילמתי אותו, כדי להביא את הבשורה לישראל למשפחה כולה.

הייתה זו פגישה של שני אחים, שאוהבים זה את זה ללא מיצרים.

אחי סיפר לי, כיצד יום יום הביא לי ולאחותי שושנה חלב טרי לבית היתומים, שם שהינו לאחר פטירת אמנו ע"ה. הוא העלה זיכרונות מילדותינו ואת כל מה שעבר על משפחתנו, עד לכניסת הנאצים הארורים לברלין והשמדת היהודים שם.

בבכי חרישי עזבתי את המקום, מתוך תקווה שבהזדמנות ראשונה שוב נקפוץ לשם, הפעם עם אחותי התאומה היקרה שושנה, כדי שגם היא תראה את אחיה הבכור.

לצערי, לא היו לאחי צאצאים. הקשר שלו עם אשתו היה חזק מאד, והיא פחדה מאד שישע לארץ לראות את המשפחה שמא יארע לו אסון והיא תישאר לבדה. משום כך אחי לא נסע לארץ ישראל. כשישבנו בבית הנתיבות לקראת טיסתי חזרה לארץ, פרץ אחי בבכי, והביע תקווה לראות גם את אחותנו שושנה באה עמי לביקור נוסף אצלו, וגם אני נפרדתי ממנו בבכי.

כשהגעתי בסייעתא דשמיא לשדה התעופה בן גוריון, יצאתי מבית הנתיבות ופגשתי כמעט את כל המשפחה, כשהם עומדים ומחכים לי בחוץ במתח אדיר, כדי לשמוע על האח האובד שהתגלה לאחר עשרות שנים. ואכן, לאחר העברת המידע למשפחה והתמונות שהבאתי עמי, החלטנו בו במקום שושנה אחותי ואני, לטוס בהקדם לבקר את אחינו וגיסתנו.

ב"ה החלום התגשם, וכעבור שנתיים טסנו יחד לשם, תוך שאנו מתחבקים עם אחינו וגיסתנו ושוהים במקום יומיים תמימים. הייתה זו שוב הזדמנות להיות במחיצתם ולשמוע מהם על תקופת היותנו כמשפחה אחת בברלין, עד שבעקבות המלחמה התפרדה החבילה.

מקס אחי התרפק על אחותי שושנה, ולא ידע את נפשו כיצד לעכל את המפגש הנדיר הזה, לראות את אחותו ולזכות שוב לאיחוד המשפחה לאחר עשרות בשנים. לאחר המפגש שהיה רווי בצימאון לקבל עוד ועוד סיפורים על ילדותנו, נאלצנו להיפרד כשאחינו וגיסתנו מלווים אותנו לשדה התעופה. ישבנו כרבע

עם אחי מקס ורעייתו גרדה ז"ל

שעה על הספסל שם, ואחינו מקס בכה כילד קטן ואמר שהוא פוחד שיהיה זה המפגש האחרון לפני פטירתו.

ואכן, כך היו פני דברים. לאחר כשנה וביקור עוד בני משפחה אצלו, נתקבלה הידיעה מבשרת הרעות שהוא כבר איננו בין החיים.

כך נסגר מעגל החיפוש והאיתור של האח האובד. הדבר נתן לנו סיפוק עצום שרצוננו העז להיפגש ולהתאחד עמו, התגשם.

פרק תשיעי "ירושלים של מעלה" במועצה הדתית

ראשות המועצה הדתית בירושלים

לאחר עשרים ואחת שנה, של שירות לקהילה בשכונת בקעה בירושלים, ולנוער הנפלא שאני קורא לו 'נוער המעברות', הרגשתי שעלי להחליף את ה"דיסקט" ולעבור לפעילות ציבורית מסוג אחר לגמרי.

היה זה בשנת תשל"ג (1973), כשראשי סניף המפד"ל בירושלים פנו אלי, שאסכים לכהן כראש המועצה הדתית בירושלים, זאת לאחר שהמועצה עברה במשך שנים רבות טלטולים עזים וירדה מדחי אל דחי.

לאחר הבחירה לראשות המועצה הדתית, תשל"ג

עקב 'מלחמות היהודים' במועצה הדתית בין כל הזרמים והמפלגות שהרכיבו אותה, הגיעה המועצה הדתית לואקום, מבלי שתמלא את תפקידיה ויעדיה.

בכל פינה בארץ בכלל, ובירושלים בפרט, נשמעו קולות המלחמה של המפלגות, ובמקום

להתעסק ולהתרכז במתן שירותי הדת לתושבים, היו עסוקים ראשי המועצה הדתית במריבות ובסכסוכים בלתי פוסקים, מה שמנע מהם לעסוק בעיקר. כמה ראשי מועצה דתית שנתמנו לפני, נאלצו עקב הסכסוכים במועצה לעזוב את תפקידם בבושת פנים, והשאירו את המועצה הדתית והשירותים הדתיים בחלל ריק.

אנשי סניף המפד"ל בירושלים, שהייתי בין ראשיו, פנו אלי שאבוא להציל את המועצה הדתית, ולתת לה שוב את הכלים והכוח להתמודד עם האתגרים החשובים של מתן שירותי הדת.

הצורך היה במתן שירותים לכל השכונות, ובעיקר לשכונות החדשות שזה עתה נבנו, על השטח ששוחרר במלחמת ששת הימים בשנת תשכ"ז (1967), ולא זכו לקבל את השירותים הדתיים. כוונתי בעיקר למקוואות, בתי כנסת, שיעורי תורה ורבנים מקומיים.

האמת היא שפחדתי מאוד לקבל על עצמי כהונה כה חשובה לבני ירושלים, עקב האחריות הגדולה והכבדה, ועקב האירועים הקשים שהתרחשו בתוך המועצה הדתית. אולם מעולם לא נרתעתי מלקבל על עצמי אחריות לכלל ישראל, גם אם הדבר כרוך בקשיים גדולים מאוד.

בסופו של דבר, שירתתי במועצה הדתית שמונה שנים, ובכוחות משותפים עם כל המרכיבים את הקואליציה, הגענו ב"ה להישגים מפליגים.

בסייעתא דשמיא גדולה, בנינו בתקופה זו בשכונות חדשות וותיקות כחמישים בתי כנסת חדשים ושיפצנו מאות בתי כנסת אחרים, הקמנו ארבעה עשר מקוואות, מינינו עשרים וארבעה רבני שכונות ורבני בתי כנסת, וניגשנו לבחירת רבנים ראשיים לירושלים, כפי שיובא בהמשך.

עם כניסתי לתפקיד ראש המועצה הדתית, ממש לא ידעתי היכן להתחיל, והייתי זקוק לסייעתא דשמיא גדולה ולעזרת חרום מיידית, מצד אלו שעדיין היו חפצים במועצה דתית פעילה למען ירושלים. גייסתי לשם כך את כל

כוחותיי וניסיוני בחיים הציבוריים, כדי להביא לקירוב לבבות ומניעת מלחמות, ולהזרים דם חדש של יצירה ועשייה לטובת הכלל.

ואכן, בסייעתא דשמיא הצלחתי להתגבר על המלחמות והמאבקים הבין אישיים, והבאתי את כולם לעבודה משותפת ומסורה. לא היה זה קל, הדבר היה כרוך בייסורים גדולים ובהקרבה אישית גדולה. יכול אני לומר במלוא הצניעות והענווה, שהצלחתי נבעה מדוגמא אישית, ומהרצון לראות את המשותף על המפריד.

לאט לאט הכירו אותי ראשי המועצה הדתית מקרוב, והתחילו לתת בי אמון ולשתף עמי פעולה. בניתי קואליציה מקיר לקיר שחיברה יחד את כל המפלגות בירושלים מתוך דאגה כנה לרווחתם של העיר והתושבים.

בראש מעיני היה לקצר את הדרך והבירוקרטיה שמדינת ישראל ברוכה בה, כדי להעמיד לרשות התושבים, ובעיקר בשכונות החדשות, את שירותי הדת האמורים לעיל, ולחזק את ענייני הדת במקום.

הפוליטיקה הארורה קלקלה כל חלקה טובה וכמעט לא אפשרה לבצע את המשימות החשובות והקדושות הללו, לולא הסייעתא דשמיא שבאה עם הרצון העז, מסירות הנפש, וההקרבה להשגת יעדים אלו בכל מחיר.

הדבר בהחלט לא היה קל. הרבה גורמים בחשו בקדירה וניסו להפריע בהרמת קרן הדת והיהדות בירושלים. למרות הכל, בשכנוע ובהנהגת יחסי ידידות ורעות מיוחדים, הצלחנו במשותף להביא מזור רוחני ודתי לתושבי העיר.

תקציב המועצה הדתית

משימות המועצה הדתית היו רבות מאד, אך התקציב לכך היה זעום ביותר. כדי לשבר את האוזן, תקציב המועצה הדתית כולו היה כאחוז אחד בלבד מתקציב העירייה, והיה שווה ערך לתקציב מחלקה קטנה בעירייה. לא היה זה קל להשיג תקציבים כדי לעמוד בכל המשימות של אחזקת ופיתוח מבני דת, ומינוי רבנים בכל שכונה ושכונה.

כאן המקום לציין, כי לאחר ימים סוערים ומאבקים רבים, הגענו למצב ששיתוף הפעולה בין המועצה הדתית ועיריית ירושלים היה יוצא מן הכלל, ואף זכינו שראש העיר טדי קולק יחזק את הברית המשותפת בין המועצה הדתית והעירייה, במסגרת מתן השירותים לתושבי העיר.

יש לזכור כי תקציבה של המועצה הדתית מאושר מידי שנה על ידי המועצה הדתית והעירייה, ובלי שיתוף פעולה מלא בין הצדדים אי אפשר להזיז אפילו אבן אחת.

כתוצאה מהיחסים האישיים המצוינים שהיו לי עם ראש העיר מר טדי קולק, זכינו להזרמת תקציבים רבים מעל ומעבר לעומת מה שהיה בתחילה, ולסיוע רב בכל נושאי הדת בעיר.

מינוי רבני שכונות ובתי כנסת

עם הרבנים הראשיים לצה"ל הרב מרדכי פירון והרב גד נבון

כאן כדאי להזכיר את הפגישה המכרעת שהייתה לי עם ראש העיר, כשביקשתי ממנו לאשר לנו רבני שכונות ורבני בתי כנסת. ראש העיר סירב בתוקף לאשר בקשתי זו, בטענה כי אין צורך ברבני שכונות.

כדי לשכנעו, הסברתי לו שאני מתכוון בעיקר למורים כפי שיש מורים בבתי ספר, אלא שייחודם הוא בכך שהם מורי הוראה. הסברתי שלמעשה מתפקדים רבנים אלו מבוקר עד לילה כדי להימצא יחד עם הקהל והקהילה בכל שעות היום.

הוספתי שרבנים אלו מחדירים את הרמה התורנית והחברתית בקרב האוכלוסייה ובכך מחזקים את השורשים ואת כוח האמונה בקב"ה, ומעצימים בכך את ירושלים בירת ישראל.

כאמור, זכינו ב"ה למנות עשרים וארבעה רבני שכונות ובתי כנסת חדשים, ואף להוסיף ולתגבר את פעילותם ושכרם של הרבנים הקיימים.

מקוואות ובתי כנסת בשכונות החדשות

עם כניסתי לתפקידי כראש המועצה הדתית, נתקלתי במצב איום ונורא, בו בכל השכונות החדשות שבירושלים אין בית כנסת ואין מקווה טהרה.

רובם של תושבי השכונות החדשות, מהם עולים חדשים ומהם זוגות צעירים, נהלו אורח חיים דתי, אך בוני השכונות החדשות לא השכילו להעמיד לרשות התושבים בתי כנסת ומקוואות, והדבר גרם לאנדרלמוסיה נוראה.

בתי כנסת מאולתרים התמקמו במקומות שונים, ובהם נאלצו להתפלל גם זקנים, נוער, טף ונשים, בתנאים לא תנאים, שהיו ממש בושה וחרפה לתושבים.

במקומות רבים נאלצו האנשים להתפלל בחדרי מדרגות, מרתפים ומקלטים מבלי שיוכלו לשתף את בני המשפחות בתפילות, וזאת לאחר שברבות מהשכונות התיישבו עולים חדשים שנהגו להתפלל בחוץ לארץ בבתי כנסת מפוארים ששירתו את כל בני הקהילה.

הייתה התמרמרות גדולה מצד התושבים, אך הם לא ידעו שבאותה עת ידיה של המועצה הדתית היו למעשה כבולות, מפאת תקציבה הזעום ומכפיפותה להחלטות העירייה.

באומץ לב ובתושייה רבה נלחמנו בתופעות אלה. מעולם לא השלמנו ולא הסכמנו לוותר על הזכות הבסיסית של כל יהודי לקבל מקום תפילה ומקום

טהרה. זו הייתה מלחמה קשה שחצתה גבולות, ועשתה רעש גדול בחוצות העיר, לא נתנו מנוחה לראש העיר ולמועצת העירייה ואף לא למשרדי הממשלה הקשורים לנושא הדת.

השכם והערב דרשנו מהם לעמוד בהתחייבות המוסרית, ולהעניק שירותי דת בסיסיים והכרחיים לתושבים.

ביקור ראה"מ ירבין במועצה הדתית

פניתי לשרי הממשלה להטיב עם תושבים אלו, ולהקציב הקצבות דרמטיות כדי לשנות את המצב, ולהקים מראש בתי כנסיות ומקוואות בשכונות ההולכות ונבנות.

קראתי להם לתקן תקנות בחקיקה, שכשם שנוהגים לבנות בכל שכונה: בתי ספר, מתנ"סים, שירותי רפואה, דואר, מרכזי תרבות ואת שאר הצרכים הבסיסיים של האוכלוסייה, כך תהיה חובה לבנות את מבני הדת הבסיסיים שהם שני בתי כנסת

ומקווה טהרה, ולא להמשיך בנוהג הקיים בו את הטלית והתפילין זורקים לים...

בניית "דומקריט"

פניתי בעניין זה לראש העיר מר טדי קולק, והוא התגייס במלוא עוצמתו לגייס כספים ולחפש פתרונות זמניים מהירים, ועל כך אני חב לו תודה עמוקה. יחד עם הגדלת תקציבי הפיתוח לטווח ארוך, התחלת התהליך של איתור מגרשים בכל שכונה ושכונה ותכנון ותקצוב של מבני הקבע, היה צורך בפתרון

ישיבת "קמחא דפסחא" במועצת העיר

מידי של הבעיה החמורה, פתרון מהיר שיענה על הצורך הדחוף של עשרות אלפי תושבים למבני דת זמינים.

מצאנו קבלן ששנים קודם לכן הקים מתקני "דומקריט" באזורי הרעש בפרס. בתים אלו עמדו בסערות הזמן ולא נפגעו כתוצאה מרעשי אדמה, ונמצאו כמתאימים גם לשכונות החדשות בירושלים.

עדיפותם של מבנים אלה הייתה בכך שבנייתם ארכה כמה חודשים בלבד ועלותם הייתה נמוכה. לאחר שהתקשרנו עם הקבלן בקשר חוזי, בנינו בכל השכונות החדשות שני בתי כנסת לספרדים ולאשכנזים, בני מאה וחמישים מקומות כל אחד, וכן מקווה טהרה.

בכך פתרנו בעיה קרדינאלית ואקוטית שגרמה לתושבים סבל רב. כל זה נעשה על ידי קירוב לבבות והסכמה שלמה בין המועצה הדתית והעירייה, ולשם כך אף נבחר עובד מיוחד מטעם העירייה, מנחם אשרי ז"ל, שהיה עובד מצטיין בעירייה, ויחד עמי עמד בראש הפרויקט הזה.

כתוצאה משיתוף פעולה זה, זכו התושבים בכל השכונות להקמת בתי הכנסת והמקוואות ומתן שירותים דתיים נוספים. בסיכומי של התהליך, בנינו ב"ה כחמישים בתי כנסת חדשים שנתנו הרווחה למתפללים ולבני משפחותיהם.

חידוש מחלקת המקוואות

חלוקת האחריות לנושאים שבטיפול המועצה הדתית, נעשית בחלוקה לתיקים לפי ההסכם הקואליציוני, בין המפלגות שמרכיבות את המועצה הדתית בכל קדנציה. לצערי, תיק המקוואות הוחזק בידי מי שלא עמד בצרכים המהירים, המיוחדים והדחופים להקמת המקוואות בשכונות החדשות, ששיוועו למענה מהיר ומיידי. אני אישית ראיתי בדבר זה עניין עקרוני וחיוני ביותר, ועל כן, דרשתי מנציגי המפלגות להעביר אלי את תיק המקוואות, כדי שנוכל להאיץ את תהליך הקמת המקוואות. ואכן, הייתה הסכמה כללית להעביר אלי תיק זה.

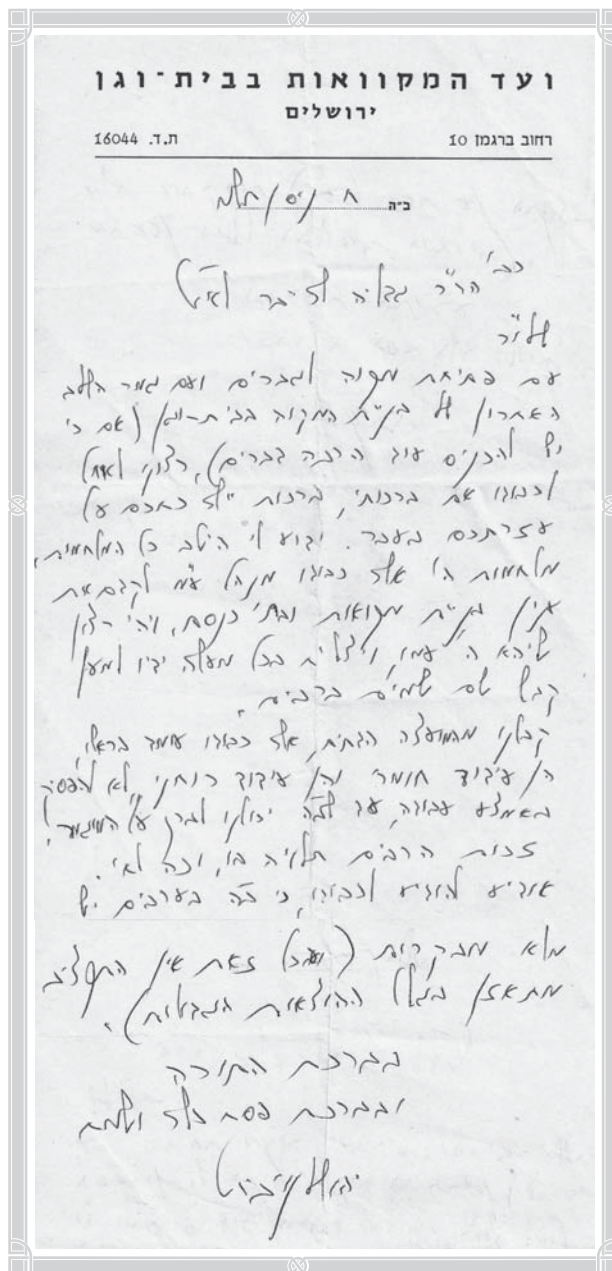
מיד לאחר קבלת התיק, מיניתי אדם מוכשר ביותר לתפקיד מנהל המחלקה. איש זה, מר יחיאל קירשנבוים, היה עובד עירייה מצטיין, והיה לו ניסיון עצום בפיקוח על בניה ושיפוצים. על פי בקשתי, הסכים ראש העיר להשאילו למועצה דתית. יחד עמו, מיניתי לתפקיד ראש ועדת המקוואות, את הרב אפרים מינצברג, שהיה חבר עירייה.

מאז כניסתם לתפקידם, הצליחה הועדה בראשותם לזרז ולהאיץ את בניית המקוואות, בצורה מעוררת התפעלות. שניהם נשאו בעול, והצליחו להתגבר על בעיות טכניות וכספיות, ולהעמיד את כל המשאבים הדרושים בהקמת המקוואות. ואכן חל מהפך גדול, וב"ה נבנו ארבע עשרה מקוואות חדשים ומהודרים בהלכות וביופי, מלבד שיפוץ ותחזוק המקוואות הקיימים.

המקוואות החדשים והמפוארים גרמו לשינוי עצום, ומדיווחים בשטח, נוכחנו לראות עליה בעשרות אחוזים, של נשים המגיעות למקוואות. ב"ה שזכינו למצווה יקרה זו, שנוכל לבוא עמה לעולם האמת לאחר מאה ועשרים שנה.

הרב נויבירט והמקווה בבית וגן

בזמן שאנו עוסקים כעת, בנושא המקוואות שהקימה המועצה הדתית, נודע לנו על פטירתו של הגאון הרב יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל, שהיה ענק שבענקים בנושא ההלכה, ובעיקר בהלכות שבת.

אין כמעט בית יהודי, שלא לומדים בו הלכות שבת על פי ספרו של הרב נויבירט זצ"ל "שמירת שבת כהלכתה".

הרב נויבירט זצ"ל היה תלמידו המובהק של הגרש"ז אורבך זצ"ל, שנתן את הסכמתו לספר, ואף העיר את הערותיו המחכימות לספר קדוש זה.

את הרב נויבירט זצ"ל זכיתי להכיר במועצה הדתית. יום אחד הוא בא אלי בדמעות וסיפר לי, שבשכונת בית וגן היה מקווה קטן שהוקם לפני הרבה שנים, ושירת שכונה קטנה ומצומצמת באוכלוסין. אלא שבעקבות התפתחות השכונה, קליטת עליה המונית, והפיכת השכונה לדתית וחרדית, נוצר הצורך

במקווה טהרה בממדים גדולים הרבה יותר.

לא נותרה ברירה אלא להתחיל לבנות את המקווה, בהנהגתו והכוונתו של הרב נויבירט זצ"ל. אלא, שלאחר ניסיונותיו המרובים לעמוד במשימה קדושה זו,

הוא כמעט ונפל בייאוש. לרשותו לא עמדו התקציבים ההכרחיים לבנות מקווה טהרה בממדים ממלכתיים ושמירת הטהרה כהלכתה.

משום כך הוא נפגש עמי וביקש בתחנונים, שהמועצה הדתית תהיה שותפה להקמת מקווה זה. ראיתי לפני אדם נפלא זה, שהיה עניו וצנוע מאין כמותו. הוא לא רצה להיקרא בשום תואר, ואמר שהוא רק משרת את הקהל ורוצה בטובתו, ובעיקר בדאגה לטהרת המשפחה.

בו במקום הבטחתי לו, שהמועצה הדתית תיקח על עצמה את בניית המקווה לפי התכנית שהוא הגה. הדבר אמנם עלה בדמים מרובים, אבל ידוע ידענו כי זה הכרחי, ששכונה דתית חרדית זו חייבת לקבל את המגיע לה, ללא כחל וסרק.

עשיתי מאמצים על אנושים כדי לעמוד בהתחייבות, וגייסתי לשם כך את כל בחירי המועצה, עד שכולם נתנו את הסכמתם לסיוע חשוב לשכונה נפלאה זו. ב"ה זכינו והמבצע הגיע לסיומו המוצלח. הרב נויבירט זצ"ל קרן מאושר כשראה שהמשימה הושגה, ויכול היה להודיע ברבים, כי מעתה יוכלו נשות השכונה לטבול במקווה זה, שהיה מהודר על פי כל כללי הפסיקה, וגם נאה מאד במראהו החיצוני.

הייתה לי הזכות הגדולה, לסייע לאדם יקר זה ולשכונה כולה.

בית הכנסת לעדה הגרוזינית

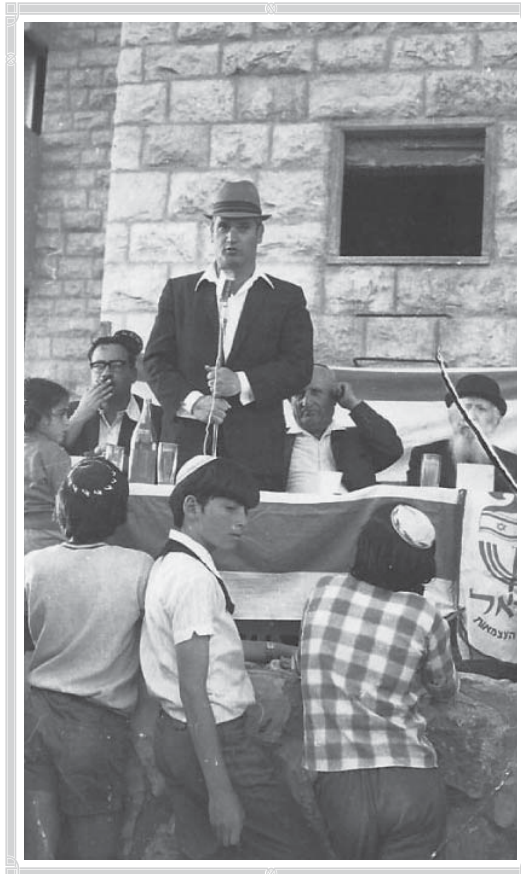

זו הזדמנות לספר אנקדוטה מעניינת שקרתה במועצה הדתית בעת כהונתי. מידי שנה קיימה המועצה הדתית ישיבה מיוחדת, כדי להקצות תקציבים מיוחדים להקמת בתי כנסת ומקוואות בעיר, על פי בקשת התושבים ולפי סדר קדימויות.

לאחר קבלת ההחלטות על בניית בתי כנסת ומקוואות אלו, פורסם הדבר ברבים. חייבים לומר שחלק גדול מהחלטות אלו התקבלו בלחץ המפלגות המרכיבות את המועצה הדתית, כאשר כל מפלגה ביקשה את בניית מוסדות הדת לתומכיה. במצב זה, היינו נאלצים על כרחנו 'לדלג' על מספר בקשות מוצדקות שלא נתמכו מספיק על ידי המפלגות.

באחד המקרים, פנו אלי ראשי העדה הגרוזינית וטענו כי הם התחילו כבר לבנות בית כנסת בשכונת רוממה, שם יש ריכוז גדול של יוצאי גרוזיה, וכי הם אינם יכולים לסיים את הבניה ולצקת תקרה מחוסר תקציב.

הם באו בטענה חזקה, שעל המועצה הדתית להקציב גם להם הקצבה מיוחדת על מנת לסיים את הבנייה. הם טענו גם, שהרב הראשי לעדה הגרוזינית, הרב דברהשווילי, ישיש בא בימים ובעל סמיכה לרבנות ממרן בעל החפץ החיים והוא רב גדול לעדתם, נאלץ בכל שבת לרדת שמונה קומות מביתו עד למרתף כדי להתפלל בבית הכנסת המאולתר ולעלות שוב שמונה קומות, כאשר

יושב מימין, רב העדה הגרוזינית הרב דברהשווילי

רגליו אינן משרתות אותו ומשום כך נאלצים דיירי הבית להורידו ולהעלותו בכסא מיוחד.

הם ראו בכך פגיעה קשה בכבודו ובבריאותו של הרב, וגם בכבודה של העדה הגרוזינית כולה.

לקחתי מאוד לליבי את הטענה הזו, אך גם ידעתי שבהרכב המפלגתי הקיים במועצה הדתית, אין שום סיכוי לשנות את הרשימה ולמצוא את התקציב לסיום הבנייה של העדה הגרוזינית.

כשראיתי שכלו כל הקיצין ושום מפלגה אינה מוכנה לוותר, עשיתי צעד קיצוני שאינו מקובל, והצעתי לבני העדה לשלוח משלחת מיוחדת, שתבוא

באמצע דיון שאמור להתקיים על הקמת ושיפוץ בתי הכנסת, ובבואם "יהפכו שולחנות", כפי שהם יודעים לעשות בשעת הצורך, ויפוצצו את הישיבה.

הם "נעתרו" להצעת, ובאמצע הדיון הם נכנסו והקימו קול זעקה עד שאפילו הקירות רעדו... אני "כמובן" ביקשתי לגרש אותם, אבל הם לא הקשיבו והמשיכו להפריע למהלך הישיבה, ואיימו על עסקני המפלגות שהדבר לא יעבור בשלום.

אז קמתי ועימי גם שני הרבנים הראשיים לירושלים שהשתתפו בישיבה, והם פסקו שעלינו להקציב גם לעדה הגרוזינית הקצבה, שתאפשר את סיום בניית בית הכנסת.

משתתפי הישיבה הבינו שאין להם ברירה, אלא להיענות להוראת הרבנים הראשיים וגם לקבל את בקשתי האישית, ולהקציב להם את ההקצבה הדרושה כבר בישיבה זו.

ואכן פה אחד נתקבלה ההחלטה להקציב לעדה הגרוזינית את הסכום הדרוש לסיום בניית בית הכנסת. וכך גמלנו טובה לעדה הנפלאה הזו שמסרה את נפשה על קיום הדת בגרוזיה ולאחר מכן בירושלים, ואף זכיתי להשתתף בחנוכת בית הכנסת המפואר.

"לחיים" על הליכה למקווה

כאן ראוי לספר על מקרה יחיד ומיוחד המעיד על הכלל. אחת השכונות שהביאה למודעות הציבור את הצורך הדחוף בהקמת מבני הדת, הייתה שכונת נווה יעקב שהתאכלסה בתשעים אחוז של ציבור שומרי מסורת.

בשכונת נווה יעקב, שכונה קולטת עליה, נקלטו עשרות אלפי תושבים, ברובם הגדול עולים חדשים שזה מקרוב באו. יש לציין שרוב רובם של התושבים העולים החדשים היו שומרי תורה ומצוות בארצותיהם, ולא יתכן היה למנוע מהם להמשיך במסורת ובמורשת המפוארת שהיו רגילים בה והביאו אותה עמם מארצות מוצאם.

שנים לאחר הקמתה של שכונה מפוארת זו, עדיין לא היה מקווה טהרה לנשות ישראל במקום. התושבים הפגינו בראש חוצות ודרשו את המגיע להם. לאחר מאבקים נואשים, הצלחנו לקבל הקצבה להקמת מקווה בשכונה זו. אך

לצערנו, לאחר שהוקם מקווה מפואר בשכונה, התברר שרוב הנשים אינן טובלות במקווה זה, בטענה שמכיון שהממסד לא דאג להם עד כה למקווה, הם כבר התרגלו לחיות ללא מקווה וללא קיום דיני טהרת המשפחה.

כדי להתמודד עם מציאות זו, גייסנו את הרב הראשי לישראל הראשון לציון הרב עובדיה יוסף שליט"א, את הרבנים הראשיים לירושלים ואת ראשי הקהילה במקום, כדי לזרז את הנשים ולהגיע למקווה ולטבול.

הרבנים הגדולים בליווי אנשי הציבור, ערכו מסע הסברה ואף עברו מדלת לדלת כדי לשכנעם לסמוך על המועצה הדתית ורבני ירושלים שייטיבו עם התושבים לשמירת הדת.

לאחר המפגש הדרמטי בין הרבנים ועסקני הציבור הדתיים ובין המשפחות, הצלחנו לקבל את הסכמתם, להתעלם מן הייסורים והצרות שעברו בשנות יישובם הראשונות בשכונה, ולהמשיך ולמלא את מצוות ה'.

אישה אחת הייתה חלוצה בנושא, כאשר ערב אחד הגיעה למקווה לטבול. כשהייתה בתוך המקווה, בא בעלה מלא ברוח סערה, והוציא אותה בכוח מן המקווה, בגלל כעסו הרב על הממסד הדתי, שלא העמיד לרשותם את השירות החשוב עד כה, ובמשך שנים נאלצה להישאר בבית.

כשנודע הדבר לרב ז'ולטי זצ"ל, רבה הראשי של ירושלים, ביקש מהבלנית להישאר במקום, לקח מונית ונסע הישר לבית האישה, שם שכנע את בעלה

להסכים לה לחזור למקווה. ואמנם בשעה מאוחרת בלילה הלכה האישה לטבול וחזרה אחר כך לביתה כאשר הרב הראשי מלווה אותם בשירה וריקודים, ובהרמת כוסית לחיים לכבוד המאורע הגדול.

בחירת הרבנים הראשיים לירושלים

עם כל העשייה הגדולה שנעשתה במועצה הדתית, בשיתוף כל החברים, תמיד עמד לנגד עינינו הצורך בבחירת רבנים ראשיים שהם הם אשר ינווטו את הספינה לחוף מבטחים.

היה ברור לכולנו שלא יושג היעד העיקרי של שירותי הדת בירושלים, ללא מנהיגים רוחניים בדמותם של רבנים ראשיים גאוני עולם, ומבלי שיבחרו רבנים ראשים שיובילו את כל המערכת הדתית, בגאון ובעוז, לפסגת ההצלחה בשמירת המסורת בעיר הבירה.

יש לזכור כי מאז פטירתו של הגאון הגדול הרב צבי פסח פרנק זצ"ל, במשך כשבע עשרה שנה, לא נבחר רב ראשי אשכנזי לירושלים, ורק לתקופה קצרה כיהן בה רב ראשי ספרדי, הרב פרדס זצ"ל. עקב כך, ירדה רמת הכשרות בכל המסעדות והמלונות בירושלים, ושמירת וקדושת השבת נפרצה בהן. לא היה מי שינהיג את מערכת הכשרות כיאה לעיר הקודש והמקדש.

הגעתי למסקנה חד משמעית, שאם חס ושלום לא יבחרו רבנים ראשיים לירושלים, לא תהיה כשרות אמינה בעיר הזאת.

כשהתחלתי לבדוק נושא זה וללמוד את הצד המשפטי, הגעתי למסקנה שחייבים מיד להתחיל בהחדרת המודעות של בחירת רבנים ראשיים לכל תושבי העיר ולמנהיגות המקומית.

על פי החוק, התהליך הוא כדלקמן: שר הדתות חייב להפנות את תשומת ליבו של ראש המועצה הדתית לבחירת רבנים ראשיים בעיר, באמצעות הנחיה בכתב המופנית אל ראש המועצה. במכתב זה ניתנת הוראה של שר הדתות לגשת מיד לבחירת רבנים ראשיים.

עם קבלת מכתב זה, על ראש המועצה הדתית להקים ועדת בחירות מכינה המורכבת מנציגי המועצה הדתית והעירייה. על ועדת בחירות זו לפרסם את דבר

הבחירות, לאפשר הצגת מועמדות לתפקיד, להקים גוף בוחר שיורכב מנציגי העירייה, המועצה הדתית וגבאי בתי הכנסת, ולארגן את הליך הבחירה.

לאור קבלת מידע זה, נפגשתי בשנת תשל"ז (1977) עם שר הדתות דאז, עורך הדין חיים צדוק שהיה גם שר המשפטים. כתוצאה ממשבר השבת הקואליציוני עם המפד"ל, בתקופתו של יצחק רבין כראש הממשלה, המפד"ל פרשה מן הממשלה, והשר חיים צדוק נבחר לכהן כשר הדתות בתקופת הביניים. בזמנו, כשנתיים קודם לכן, כבר הוציא שר הדתות דאז מר יצחק רפאל הוראה כזו, אך היו עיכובים שונים, ועתה היה צורך להניע שוב את התהליך. נפגשתי עם השר חיים צדוק וביקשתי למסור בידי את ההוראה שלו, להקמת ועדת הבחירות המכינה לצורך בחירת הרבנים הראשיים.

הסברתי לו שלמרות שיש חילוקי דעות לגבי זהות הרבנים שיבחרו, הרי שאין להימנע מלגשת לבחירות אלו, בדיוק כפי שמקובל בבחירות לראשות הממשלה, לראשות העירייה, ולראשות המועצות הדתיות, והתוצאות יבחנו בקלפי.

שר הדתות צדוק ביקש פסק זמן קצר כדי לבדוק את הנושא. לאחר שאסף את כל המידע הדרוש, הזמין אותי אליו, ואמר לי שהוא מפחד לבצע מהלך זה, כי הדבר יגרום לסערה עולמית, בגלל חילוקי הדעות העמוקים שיש בתוך מחנה הציונות הדתית ובקרב מפלגות אחרות.

בו במקום אמרתי לו שאם יסרב, הרי שאנשים רבים יגישו בג"ץ נגד השר, כיון שזו זכותם האלמנטארית של תושבי העיר לבחור רבנים ראשיים שינהיגו את מערכת הדת בירושלים.

ואכן, לאחר לבטים רבים שגבלו גם באיומים על שר הדתות, הוא התעשת

והעביר אלי את הדרישה המבוקשת, המחייבת אותי לגשת לבחירת הרבנים הראשיים לירושלים.

הפעלתי את ועדת הבחירות, שהייתה מורכבת מנציגי העירייה והמועצה הדתית, חמישה במספר, כשאני עומד בראש הוועדה. יחד הגענו להסכמה על הקמת גוף בוחר המונה ששים חברים הבאים מכל קצות הקשת הפוליטית והדתית.

מתנגדים...

מתנגדים רבים קמו וצצו בטענות שונות ומשונות שהבחירות לא מתנהלות כשורה. המתנגדים שהיו מכיוונים שונים, נקטו "תעלולים" במישור הפורמאלי וגם במישורים אחרים, כדי לעכב את ישיבות המועצה הדתית וועדת הבחירות. בהמשך הדרך הגיעו הדברים גם לפסים אישיים עד לאיומים עלי ועל בני ביתי. כמו כן, הגישו התנגדויות לבחירות, באמצעות צווי מניעה ודיונים בבית המשפט המחוזי ובבג"ץ, כשהתובעים הם נציגי מפלגות, ובעיקר המפלגה הדתית לאומית.

הדברים הגיעו עד כדי כך, שכונסה ישיבת חרום של סניף המפד"ל בירושלים, ובה התקבלה החלטה להדיח אותי מראשות המועצה הדתית. זאת למרות שהסברתי להם שאני כראש מועצה מחויב לבחור רבנים שינהלו את ענייני הדת בירושלים, ושאם יש להם הסתייגויות לגבי מועמד זה או אחר, באפשרותם להביא מאה מועמדים אחרים. אך בשום אופן, לא לפסול את הבחירות.

מיד לאחר החלטת המפד"ל, ראש מועצת הסניף פנה לראשי המפלגות המרכיבות את הקואליציה במועצה הדתית, כשהוא מעביר להם את החלטת הסניף להדיח אותי מכהונתי, ומבקש מהם לנהל משא ומתן על בחירת יושב ראש חדש.

כשראשי המפלגות קיבלו מכתב זה, הם הודיעו מיד במכתב חוזר, שאם המפד"ל רוצה להדיח אותי, הרי שהם עצמם יבחרו בי להמשך הכהונה, כנציגים ליושב הראש של המועצה הדתית. כמובן, שבזאת נסתם הגולל על הניסיון האומלל של סניף המפד"ל בירושלים, ואני המשכתי ביתר שאת בהכנת הבחירות.

יום ו' ט' בחשוון תשל"ח — 21.10.77

17 שנה אין רב ראשי אשכנזי בירושלים

„המתנגדים לקיום הבחירות מאיימים על חיי וחיי בני משפחתי“

מאשים גדליה שרייבר, יו"ר המועצה הדתית בבירה שמונה מועמדים למשרת הרב הראשי הספרדי, שניים — לאשכנזי

הרב בצלאל זולטי

גדליה שרייבר

מאת יוסף צוריאלי

יו עוד קור בשר אל המשוועת רבנים כמו ירושלים, ולמי רות זאת לא נבחר בה רב אשכנזי ראשי זה שבע עשרה שנה, ורב ספרדי לא מכהן בה זה שש שנים. מניי אות זו אינה נובעת מעורף מועמדים מתאימים, שורש ה' רע במחלוקת שבין הרבנים לבין עצמם, ובקרב נציגי ציבור, החיובים עפ"י החוק ל' עשות את ההכנות האלוניות תדירות לבחירת שני רבנים לעיר.

במים אלה היו צריכות לוס תיים ההכנות לערכת הבחירות לשני הרבנים הראשיים לירושלים, אך בלחץ חוגים פוליטיים

יום לאחר פירסום החלטות מועצת סניף המפד"ל, פרסם הרב בצלאל זולטי גילוי דעת: „בזמן האחרון העלו הצהרות שונות כי שגר לאהבת ישראל וארץ ישראל שלי. כל אלה בקשר עם ההליכים שנקטו לבחירת רבנים ראשיים בירושלים. לשיא הגיעו ה-דברים כאשר נטען שאני לא ציוני גי... אני רואה עצמי כציוני דתי, ורואה את ארצי ישראל כמרכז לעם היהודי... שמור בידי מכתבם מלפני עשר שנים של מנהיג ה' מפד"ל השר משה חיים שפירא ז"ל, ויבדל"א ח"כ זרח ורהפטיג, שבו הציג לי תפקיד הרב הראשי וראב"ד בירושלים. אני חרד כל ימי לקיומה של ירושלים ומיחל לביצורה, כבירת ישראל. אני פור על למען עליית יהודים למדינת ישראל“.

ההכנות לבחירות החלו לפני שנתיים וחצי. במחצית פברואר 1975 כתב שר הדתות דאז, ד"ר יצחק רבין, אל ראש העיר יו"ר המועצה הדתית מכתב, ובו נאמר: „הגני מתכבד להודיעכם, כי פרסמתי בילקוט הפרסומים 2089, ב' באדר תשל"ח, הודעה

בדבר הצורך לבחור רב אשכנזי ורב ספרדי בירושלים, בהתאם ל' ספקה 4 לתקנות האמורות, הריני להודיעכם כי יש להקים ועדת בחירות בירושלים לצורך ביצוע בחירת רבני העיר“.

מסמך זה היווה „אור ירוק“ לגדליה שרייבר להתחיל בהכנות. ואמנם בצעדי הראשונים לא גילה התנגדות כלשהי לעריכת הבחירות. אדרבה: אצל כל מי שפנה אליו, מצא אותו קשבת וחובטתה לו עזרה במאמציו. אך ככל ש-התקרב מועד הבחירות, הלכו וצצו הבעיות, עד שהגיעו לממדים כאלה שבמחנה להביא לביטולן. החודש האחרון היה גדוש פעילות ציבורית נגד ועדת הבחירות. שתי עתירות הוגשו לבית המשפט הגבוה לצדק באותו ענין. אחת אמר גדליה שרייבר: „כשש שנים אני מכהן כיו"ר המועצה הדתית בירושלים, ובכל יום אני מרגיש את חסרונם של הנהגה רוחנית, הנהגה דתית בבירה. מצד אחד, לאן שאתה פונה תפגוש רבנים וגדולים בתורה. מהם צעירים ומהם מבוגרים. כאלה שגולדו

וגדלו בארץ וכלה שכבר בחו"ל היו ידועים כגדולים בתורה. מצד שני — עומד מוסד הרבנות בי' שסמונו, ושום גורם ציבורי לא מקים קול צעקה. החלטתי לשום קץ למצב זה. קיים חוק שצריך לבחור רבנים ראשיים לעיר, ובי' סיוע ראש העיר מדי קולק וסגנו עקיבא אזולאי, מניי וגמור עמי להביא לבחירת שני רבנים ראשיים לירושלים“.

שרייבר: מאיימים על חיי

אומר גדליה שרייבר: „ציפיתי ללחצים. גם ידעתי פחות או יותר מאין יבואו. אבל לא ידעתי שהם יהיו בעוצמה כזו. עד כדי איומים על חיי וחיי בני משפחתי. הייתי משוכנע, כי אלה המתנגדים לי, או לאחד ה' מועמדים, ידעו לשים סייג לתמיכה נגדו. אך לא כן המצב. בכל חכו פועלים נגדי, ובכל השיטות, וכל זה כדי שלא אקיים את ה' בחירות במועדן ובתנאים להקים“.

מעריב

קבענו את רשימת החברים בגוף הבוחר, שהורכב מנציגי העירייה, המועצה הדתית ובתי כנסת המרכזים, ואת תאריך הבחירות. בכל המשפטים שהתקיימו, פנו אלי השופטים וביקשו להמריץ את הבחירות ולהמשיך בדרך שאני הולך בה. עלי לציין שהמשפט האחרון היה בבג"ץ בראשות השופטת מרים בן-פורת, כשהאופוזיציה מנסה לדחות את הבחירות למועד אחר. השופטת בן פורת גערה בנציגי האופוזיציה, ודרשה ממני במפגיע לגשת מיד לבחירות על פי החוק, כדי לבחור רבנים ראשיים לתושבי ירושלים הזכאים לקבל מנהיגות נבחרת.

המועמדים לתפקיד הרב הראשי

עם קבלת ההוראה של שר הדתות לבחירת הרבנים הראשיים לירושלים, עלו כמה רעיונות מי יהיו המועמדים לתפקיד חשוב זה. פניתי בתחילה באופן אישי לשני רבנים דגולים.

כמועמד לרב הספרדי, הצעתי את הגאון הרב מרדכי אליהו זצ"ל. ביקשתי ממנו להציג את מועמדותו, לכהונה חשובה וקדושה זו.

ברב מרדכי אליהו ראיתי אישיות רבנית המתאימה לתפקיד רם זה, עקב גדלותו בתורה וצדקותו הרבה. הוא היה עבור כולנו סמל ודוגמא של תלמיד חכם מובהק, איש אשכולות, המקרין לרבים תורה ויראת שמים ועל כן היה ראוי בהחלט לכהן בכהונה חשובה זו.

לשם כך נפגשתי עמו והצעתי לו הצעה זו. הרב אליהו זצ"ל קיבל אותי בברכה ובשמחה, והודה לי מאד על הצעתי. באותה שיחה הוא ניסה לבחון אותי באיזו מידה אני מוכן לתת לרב הראשי שיבחר, סמכויות נרחבות, כדי שיוכל למלא את המשימות והיעדים בצורה הטובה ביותר.

ב"מבחן" זה הוא שאל אותי, האם אני מוכן להעביר אליו סמכויות של בעלי תפקידים חשובים, כמינוי רבני שכונות, שוחטים, משגיחי כשרות וכן הלאה והלאה. בו במקום אמרתי לו שאני מבין את בקשתו, כי אכן כל הנושאים שהוא

הזכיר כרוכים ותלויים בידיעת ההלכה על כל כלליה ופרטיה, ודורשים מסירות נפש לקודשי ישראל ומשום כך אני מוכן לבקשתו.

כשאמרתי לו שאני מוכן להעביר אליו סמכויות אלו, הוא שאל אותי: "אם כן, מה יישאר לראש המועצה הדתית לעשות?" בו במקום עניתי לו מבלי למצמץ: "אני אדאג לקמח, והרב ידאג לתורה". הוספתי ואמרתי, שאני מוכן מיד להעלות את הדברים בכתב, כדי שיראה עד כמה אני רציני.

כשהרב אליהו שמע דברים אלו, הוא התפעל מאד ואמר שזהו דבר תמוה ביותר, שראש המועצה הדתית מוכן לוותר על סמכויותיו, ושהוא דבר שלא מכירים במחוזותינו. אלא שבסופו של דבר, הרב אליהו זצ"ל לא נענה להצעה, מבלי לנמק את הסיבה לכך.

לאחר מכן נודע לי, כי כנראה כבר אז הייתה בכיסו הבטחה משר משפטים והאוצר בזמנו, מר משה ניסים, בנו של הראשון לציון הרב יצחק ניסים זצ"ל, על כך שיבחרו בו כרב הראשי לישראל והראשון לציון.

בנוסף, פניתי למי שהיה מגדולי פוסקי הדורות, הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, והצעתי לו לכהן כרב הראשי האשכנזי לירושלים. הרב אוירבך זצ"ל הודה לי על הצעה נדיבה זו, וביקש ממני שאבוא אליו בעוד מספר ימים לקבלת תשובה.

כשחזרתי אליו, הוא הודיע לי שאינו יכול בשום אופן לקבל על עצמו את תפקיד הרב הראשי, היות וזה כרוך בהרבה מאד פוליטיקה ובזבוז זמן על חשבון לימוד התורה, והיות והוא רואה את עצמו כמרבץ תורה ברבים ומשיב לשאלות הציבור, הרי שאינו יכול לעשות שתי שליחויות אלו, והוא מעדיף להמשיך בתפקידיו

כראש ישיבה ומרבץ תורה ברבים ולא לקבל את הצעתי.

לאחר שירדה מן הפרק מועמדות הרבנים הנ"ל, עלתה מועמדותם של רבנים אחרים, גאונים וגדולי עולם גם הם.

לכהונת הרב הספרדי, הציע הראשון לציון הגר"ע יוסף

שליט"א את הגאון הרב שלום משאש זצ"ל, ראש רבני מרוקו ודיין מומחה עשרות בשנים, שכשמו כן היה, איש השלום והמידות. על פי הצעה זו החלה חלופת מכתבים בינינו להגשת מועמדותו.

לתפקיד הרב האשכנזי, עלה שמו של הגאון הרב בצלאל ז'ולטי זצ"ל, גאון בתורה ודיין בית הדין הגדול, שכבר הוצע בעבר על ידי גורמים שונים לתפקיד זה.

נפגשתי עם הרב ז'ולטי והצעתי לו להגיש את מועמדותו למשרה הרמה, אך אמרתי לו שיש להניח שיהיו התנגדויות רבות, עקב כך שגורמים פוליטיים בחרו בו בעבר כראש

רבני ירושלים,
בלא שיתקיים
תהליך בחירה
חוקי וממלכתי.
אך הבטחתי
לו, שנעשה
מאמצים רבים
כדי לסלול את
הדרך לבחירתו.

במקביל, הפגשתי את ראש העיר טדי קולק ואת ראשי סיעתו עם הרב ז'ולטי. הם יצאו מלאי התפעלות מפגישתם, ואמרו שרב מסוג זה ירושלים צריכה. רב אמיתי, עצמאי ותקיף בעמדותיו, שיוכל לבנות את הרבנות בירושלים בצורה המפוארת ביותר.

מעמד הבחירות ופעולות הרבנים

קיימנו את הבחירה לרבנים הראשיים לירושלים, בבית הכנסת רבן יוחנן בן זכאי, שבמשך הדורות זכה לקיים את הבחירות לרבנים הראשיים גאוני התורה המקובלים על הציבור.

אין לתאר את המעמד רב הרושם של הבחירות שהתקיימו בתאריך ג' כסלו

תשל"ח, כשחברי הגוף הבוחר מכל גווי הקשת הפוליטית, ניצבים ליד הקלפי כדי לבחור את המועמדים הראויים.

מצד האשכנזים היו שני מועמדים, הגאון הרב בצלאל ז'ולטי זצ"ל והגאון הרב דב ליאור שליט"א, ומצד הספרדים היו המועמדים הגאון הרב שלום משאש זצ"ל והגאון הרב שלוש שליט"א רבה של העיר נתניה.

הבחירות התנהלו במעמד שר הדתות דאז, אהרון אבוחצירה וחברי ועדת הקלפי. המתח באולם היה אדיר ואפשר היה לחתוך אותו בסכין חדה.

כל הציבור עצר את נשימתו וחיכה לתוצאות הסופיות.

ואכן, לאחר סיום

ספירת הקולות נבחרו ברוב גדול הרב שלום משאש זצ"ל, כרב הספרדי של ירושלים, והרב בצלאל ז'ולטי זצ"ל, כרב האשכנז.

ירושלים בירת ישראל קיבלה באהבה ובתודה את הרבנים הגאונים הנבחרים, וזכתה להנהגה תורנית ורוחנית מהמדרגה הראשונה.

אני אישית ראיתי בבחירות אלו סגירת מעגל בהעמדת גדולים וענקי תורה בראשות הרבנות בירושלים, שבמשך שנות כהונתם הביאו מהפך אדיר בכשרות, בשמירת השבת ובכל הנושאים הדתיים שעמדו על הפרק במשך עשרות בשנים, ולא קיבלו את המענה הראוי להם.

מרגע בחירתם, עשו הרבנים הראשיים לילות כימים, כדי להביא לירושלים את תפארת הכשרות, ולהרים את קרן הדת בכל שכונות העיר. הם הלכו משכונה לשכונה ומקהילה לקהילה, והפיחו רוח חיים בחיזוק מורשת ישראל והמסורת.

הנהגתם ופסיקתם ניכרו מיד בכל הפעולות הרבות שבשטח הרבנות, בענייני הנישואין והמקואות, שמירת השבת והעירובין, בתחום הכשרות הבסיסית והמהדרין של המסעדות, בתי המלון, המפעלים, הרשתות והשווקים. בשחיטת ירושלים המהודרת, בשמירת הלכות השמיטה, בייצוב שוק ארבעת המינים מפני הפקעת מחירים, בשיעורי תורה ופעילויות חסד ועוד ועוד.

ב"ה זכינו לעבוד בהרמוניה מלאה, והדבר נתן את פירותיו המבורכים בעשייה גדולה בירושלים ובקידוש שם שמים.

בלב אחד

כאן כדאי לציין אנקדוטה מסוימת. אין זה סוד, כי אנשים רבים לא השלימו עם בחירתו של הרב הראשי הרב ז'ולטי זצ"ל. במשך הזמן, ניסו מספר אנשים לחבל בבחירה זו, על ידי הבאת לשונות רעות שיגרמו לסכסוך ביני ובין הרב הראשי. עובדה זו הביאה למתח מסוים בינינו, והדבר הפריע לי מאד.

לא היססתי לרגע, ומיד פניתי אל הרב ז'ולטי זצ"ל, ואמרתי לו בזו הלשון:
 "גם אלי הביאו אנשים רעים כל מיני סיפורים ובדיות, על כך שכאילו הרב
 מתבטא נגדי בכל מיני עניינים. זרקתי אנשים אלו מחדרי מיד וללא היסוס,

RABBI SHALOM MESSAS
 CHIEF RABBI AND HEAD OF RELIGIOUS
 COURTS, JERUSALEM

הרב שלום משאש
 הרב הראשי וראש אבות בתי הדין
 לירושלים

ב"ה ב"ך יבין לאולד המונחה
 תשכ"ג

ידיד אהוב וחביב . אשר גדל המלך . שר' לו
 נאמר . אוהב התורה ולומדיה . גומל חסדים
 טובים . התכם השלם כהר גדליה שרייבר י"ן .
 הרבה איחולים לבביים לקראת השנה הבאה עלינו
 ועליכם ועל כל ישראל לחט"ל . שנת שלום ושקט בעולם .
 אני שולח לך ולכל ב"ב הע"א את ברכותי הנאמנות .
 יחד עם י"ן מתוק . הרומז על שנה טובה ומתיקה .
 י"ין ישמח . זכה משמחו . תשתה ותשמד .
 חגל וקרבן . בגשמיות וברוחניות וכל טוב סלה .
 ידיו לנצח . ע"ה שלום משאש

הלשכה: רח' החצ'הזעל - ת.ד. 13 - טל. 234361 - OFFICE: 12 HACHAVAZELET ST. -

ולא הסכמתי לקבל בשום אופן לשון הרע והוצאת שם רע. אני מבקש גם מכב' הרב, שלא יקבל לשון הרע והוצאת שם רע מאיש, וידע כי אני עפר תחת כפות רגליו, ואעשה הכל כדי לתת לו גיבוי מלא, כדי שיצליח בכהונתו הרמה".

לאחר בירור דברים זה קבענו, שכדי למנוע יצירת מתחים מיותרים, אסור לביתו אחת לשבוע. בפגישה זו נקיים דיונים על כל מה שקורה ברבנות ובמועצה הדתית, ונסכם את הדברים בצורה יפה ומכובדת.

ואכן, פגישות אלו הביאו עוד יותר אהבה וקירוב לבבות, עד ששום בן אדם לא יכול היה לקלקל שיתוף פעולה נפלא זה. בזה קיימנו מה שכתוב "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה' וישמע, ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו"

דיור ורכב לרבנים הראשיים

עם בחירתם של הרבנים הראשיים ובואם למועצה הדתית, עמדה שאלת הדיור ורכישת מכוניות לרבנים במלוא חריפותה. אמנם, במועצה הדתית גופא "החרמנו" כמה חדרים והפכנו אותם ללשכות לרבנים הראשיים, בהם ישבו גם עוזריהם והמזכירות.

לרב הראשי הרב ז'ולטי, הייתה דירה פרטית והוא לא היה זקוק לדירה מטעם המועצה הדתית. לעומת זאת לרב הראשי הספרדי, שבמרוקו הייתה לו דירה רחבת ידיים עם חדרים רבים, כפי שיאה לראש רבני מרוקו, אך כשבא לכאן התברר שאין תקן לדירה לרבנים הראשיים של ירושלים.

הדבר הגיע לאבסורד הגדול ביותר כשהרב משאש בא לארץ עם הרבנית ושתי בנות, ולא היה להם היכן להתגורר. אכסנו אותנו במלון "המרכז" בחדר וחצי, מכיוון שלא היה סעיף תקציבי בתקציב המועצה הדתית המתאים לשיכון.

הדוחק הרב שסבלו הרב והרבנית, אינו ניתן כלל לתיאור. לאחר שהתרגלו לגור בדירה מרווחת במרוקו, נאלצו להסתפק בחדר וחצי קטנים, מבלי שיכלו להכניס למקום את הריהוט שהביאו, את הספרים ואת יתר חפציהם.

בנוסף על כך, גם לא היה תקן למכוניות צמודות לרבנים הראשיים, והם נאלצו לנסוע באוטובוסים ובמוניות.

לעתים קרובות קרה שהרבנים ערכו חופה וקידושין בשעות מאוחרות בלילה, ואפילו מונית לא יכלו להשיג, ורק טוב ליבם של משתתפי החתונה אפשר להם לחזור הביתה בנסיעה.

מצב זה היה בלתי נסבל לחלוטין, וראיתי על פניהם של הרבנים את הצער הגדול על היחס של המדינה לרבנים הראשיים ענקי התורה.

הדבר גרם אצלי

לנדודי שינה. פשוט לא יכולתי להירדם בלילות ולהרגיש ולחוש את הצער הגדול שלהם וכמובן גם שלנו במועצה הדתית. כל ניסיונותי לשנות את הגזירה הקשה הזו עלו בתוהו, משום שפשוט לא הייתה כתובת שניתן לתנות בפניה את הצער והבושה על כך.

בצעד נדיר, פניתי לשני שרים בממשלה, יוצאי מרוקו. האחד היה שר הדתות אהרון אבוחצירה, והשני שר השיכון דוד לוי. ביקשתי מהם פגישה דחופה ושטחתי בפניהם את מר ליבי, על כך שאני האשכנזי חייב לדאוג לרב הראשי הספרדי שבא ממרוקו, יותר ממה שהם עצמם יוצאי מרוקו עושים.

כל תחנוני בפניהם להשיג לרב משאש דירה לא נענו, ויצאתי מהם ללא פתרון לבעיה.

בדלית ברירה, סטיתי מן הפרוטוקול הרשמי, פניתי לשר הדתות אהרון אבוחצירה, וביקשתי להקציב סכום מסוים לדירת בית כנסת על שמו של הרב משאש. לשם כך ניהלתי משא ומתן עם סגן השר שערי, שעמד למכור את דירתו באזור רחביה, וביקשתי שימכור את הדירה לרב משאש כיון שהיא תואמת את הצרכים של הרב.

המדובר היה בדירה בת חמישה חדרים המותאמת גם לשאר צרכי הדירה, וביקשתי שיתחשב לגבי התשלום בכך שמדובר ברב הראשי לירושלים, ראש רבני מרוקו ובעל מוניטין עולמי.

לשמחתי הרבה נענה סגן השר שערי בחיוב ומכר את דירתו לרב משאש, שהסכים לשלם מחצית מהמחיר, ואת המחצית השנייה קיבלנו ממשרד הדתות בתור בית כנסת אזורי, שמתפללים בו עד היום.

אין ספק שהדבר גרם לשמחה עצומה ולהתרוממות הרוח של הרב משאש ומשפחתו, שידעו להעריך אל נכון את המשימה הקדושה שקיבלנו על עצמנו.

פניתי לראש העיר טדי קולק וביקשתי להקציב הקצבה מיוחדת לרכישת מכוניות לרבנים הראשיים, כדי שיוכלו להגיע לכל מקום במהירות האפשרית מבלי לעבור ייסורים של נסיעה באוטובוסים וכדומה.

ראש העיר סילק אותי בזעם רב, כשבפיו תשובה חריפה ביותר, שאין שום אפשרות לרכוש מכוניות לרבנים הראשיים. קודם כל משום שזה לא מופיע בשום תקנה. ושנית, לפי דעתו, לרבנים אין שום צורך במכוניות פרטיות...

מובן מאליו שלא קיבלתי את דעתו, ולאחר הפצרות מרובות שארכו שעות רבות, כשראיתי שהוא מסרב בתוקף לאשר רכישת מכוניות לרבנים הראשיים, הודעתי לו בצורה חד משמעית שאינני מתחשב בדעתו, ומפה אני הולך ישירות למוסך לרכוש מכוניות חדשות לרבנים, כמובן, מבלי שאדע מהיכן אמצא את ההקצבות הדרושות.

למזלי, פניתי למוסך שבעליו היו חניכים שלי לשעבר, ידידי נפש ממש, והם הסכימו לדחות את התשלומים לטווח ארוך.

לאחר שרכשתי את המכוניות, דאגתי שיעמדו לרשות הרבנים נהגים אישיים. כעבור שבוע, כשהכול כבר היה בידינו, נסעתי בבוקר לרב האשכנזי הגאון הרב ז'ולטי זצ"ל, ומצאתי כשהוא כבר עומד בפתח הדלת לאחר שהזמין מונית שתיקח אותו למועצה הדתית, כפי שנהג מימים ימימה. לפני כן כבר נתתי הוראה לחברת המוניות שלא לשלוח שום מונית, וירדתי עם הרב למדרכה.

הרב ז'ולטי שאל אותי היכן המונית ולמה היא לא מגיעה. אמרתי לו שיש כאן מכונית פרטית שהבאתי אותה, ושהרב מוזמן להיכנס אליה ולנסוע למועצה הדתית. הרב הראשי לא האמין אז שמכונית זו תמצא אצלו בכל שנות פעילותו. כשירדנו ליד המועצה הדתית הוא הודה לי על ה"טרמפ" שנתתי לו וכן לנהג שלקח אותנו, ורצה להיכנס למשרדו. בו במקום הודעתי לו כי מכונית זו תעמוד לרשותו עם הנהג, ומעתה ואילך לא יצטרך לנסוע לא במוניות ולא באוטובוסים. ההתרגשות של הרב הראשי הייתה כה גדולה, שדמעות נקוו בעיניו, כי הוא לא האמין שכך יתנהלו העניינים.

כך קרה גם עם הרב הראשי הספרדי, שלאחר ביקור קצר במרוקו, חזר לירושלים, וכשהגיע לדירתו עמדה המכונית החדשה על המדרכה, וחיכתה לבואו של האורח הדגול.

גם הגאון הרב משאש זצ"ל לא האמין שהמכונית תעמוד לרשותו, וכשנודע לו שהדבר נעשה בעת שהותו במרוקו, ובתקופה זו נרכשו גם הדירה וגם המכונית, לא ידע את נפשו מרוב שמחה, וקיבל את הכול בתודה, בצניעות ובענווה האופייניים לו.

כך סגרנו מעגל ושמחנו על שהייתה לנו הזכות להעמיד לרשות הרבנים הראשיים את כל האמצעים הדרושים כדי שיוכלו לתפקד ולעסוק במשימות הקדושות ללא עיכובים.

בסופו של דבר, השלים ראש העיר טדי קולק עם המצב, ואף בירך אותי על העוז והאומץ שהיו לי לעשות את מה שעשיתי, ושוב נקשרו היחסים הטובים בינינו.

כשרות בתי המלון

על פי המקובל, במקום שאין רב עיר, הרי שהרב הראשי לישראל מעניק את הכשרות בחתימתו. כך היה גם בירושלים, שקרוב לעשרים שנה לא היה רב ראשי בירושלים, ומי שנתן את ההכשר היה הרב הראשי לישראל. אך היות ולרב הראשי לישראל לא היה צבא של משגיחים, אלא רק משגיח אחד או

שנים, הרי שלמתן תעודות ההכשר למלונות, לא היה כיסוי, וגם חילולי השבת

בהם היו רבים ובפרהסיא.

מרגע בחירת הרבנים הראשיים לירושלים, הסתער הרב הראשי הרב ז'ולטי על בתי המלון, כדי לאלצם להזדקק לכשרות הרבנות בירושלים, ולהציב על חלונם את תעודת הכשרות החדשה.

לצערנו הרב, סירבו בתי המלון לקבל את השינוי הזה, ובחרו להמשיך לקבל את תעודת הכשרות מידי הרב הראשי לישראל. ובכך להמשיך את אותן הבעיות שנוצרו במשך השנים.

במשרד, עם מזכיר המועצה"ד, ר' אריה גולדברג הי"ו

הרב ז'ולטי החליט להפעיל את כוחו התורני והמוסרי, ולעשות זאת בדרכי נועם. לשם כך נבחר מלון פלאז'ה, שהיה מלון יוקרתי בירושלים, ובו היו מתארחים מאות יהודים מכל קצות הארץ ומכל קצות תבל. בדרך כלל היו התיירים בוחרים להשתכן במלון פלאז'ה הסמוך לבית הכנסת היכל שלמה, אבל את האוכל הם היו אוכלים במלון "המרכז" של הרב מנחם פרוש ז"ל.

ל"מזלנו", כיהן אז כמנכ"ל מלון פלאז'ה, מנהל שאינו יהודי. הרב ז'ולטי ואנכי נפגשנו עמו, על מנת לשכנע אותו להזדקק לתעודת הכשרות של הרב ז'ולטי. בו במקום הבטיח הרב ז'ולטי למנכ"ל המלון, שאם יקבל את הכשרות שלו, יתווספו לו אורחים רבים והוא עוד יגיע למצב של חוסר חדרים מבלי יכולת לקלוט את כולם. אך במידה שכתוצאה מהדרישות החדשות הוא יפסיד הכנסות, הבטיח לו הרב ז'ולטי, שהוא יכסה את כל ההפסדים מכספו האישי, ואף מוכן לתת לו התחייבות על כך בכתב.

המנכ"ל שוכנע באמינות דבריו, ואכן, לאחר הניסיון הזה, בית המלון היה זקוק

לשכור עוד עשרות חדרים מחוץ למלון. כל זאת כתוצאה מהכנסת הכשרות המהודרת של הרב ז'ולטי, ששמעה התפרסם בכל העולם. לאחר מאמצים כבירים, רוב בתי המלון עברו להשגחתם של הרבנים הראשיים ומחלקת הכשרות של המועצה הדתית והרבנות בירושלים, ופעלו ללא דופי לחיזוקה ולביצורה של הכשרות. הדבר עשה רושם גדול בעולם כולו, ורוב עם ישראל בארץ ובתפוצות, ידע להעריך ולהוקיר את תרומת הרבנים הראשיים, בהעלאת מערכת הכשרות וביסוסה על אדני פסיקתם של גדולי הדורות. בכך סתמנו את הפרצה שהייתה בחומת הכשרות ושמירת השבת בבתי המלון, לטובת כל הצדדים.

כשרות ובית הכנסת בתחנה המרכזית

מקרה מיוחד הובא אל שולחני כראש המועצה הדתית. הנהלת אגד קיימה מסעדה לא כשרה בתחנה המרכזית בירושלים. הניסיונות המרובים להפעיל השגחה של המועצה הדתית במקום, עלו בתוהו. אנשים רבים, שהגיעו מכל רחבי הארץ לתחנה המרכזית, נכנסו למסעדה זו מבלי שידעו שאין במקום הכשר של המועצה הדתית, ונכשלו באכילת טריפה. עם בחירתם של הרבנים הראשים, נפגשנו עם חברי הנהלת אגד, והפצרנו בהם לפעול תחת השגחת הכשרות של הרבנות הראשית לירושלים. בסופו של דבר, לשמחתנו הרבה, נענו ראשי אגד בירושלים לבקשתנו, והפעילו את המסעדה תחת השגחת הכשרות של הרבנות בירושלים. לאחר שהתקרבו הלבבות, ביקשתי מראשי אגד להקים בית כנסת במקום, כדי לאפשר לכל הנוסעים היוצאים והבאים, להתפלל בתחנה, וכן להציב שלט ענק בו ירשמו כל המקוואות שבירושלים, עם כתובותיהם וזמני פתיחתם וסגירתם, וזאת כדי לאפשר לכל אישה הבאה בשערי ירושלים לקבל את המידע הנחוץ. כתוצאה מפעילות זו, זכינו ב"ה להביא ישועה גדולה וזיכוי הרבים להמוני אנשים שהשתמשו ומשתמשים עד היום בבית הכנסת של "אגד" בתפילות

מנחה וערבית, וכן לנשים שיוכלו לקבל מידע, על מנת לטבול ולשמור על טהרת בית ישראל ועל שלום הבית.

בית הכנסת בשכונת גילה

ברצוני לציין מקרה מיוחד שקרה. בעקבות פניות הרבות למשרד השיכון ולמשרדים אחרים, על הצורך בהקמת בתי כנסת ומבני דת בשכונות החדשות, זכינו לקבל ממשרד השיכון, מבנה המיועד לבית כנסת בשכונת גילה. באופן טבעי העבירו אלי את האחריות לבית הכנסת, ואת הקביעה למי הוא יהיה מיועד.

מובן מאלי שראשי העדות במקום פנו אלי, כשכל אחת רוצה לקבל את בית הכנסת לעדתו. למרות שכראש המועצה הדתית היה ביכולתי לקבוע למי לתת את המבנה, לספרדים או לאשכנזים, החלטתי לא להשתמש בסמכותי זו, והקמתי ועדה בראשות שני הרבנים הראשיים לירושלים, הרב משאש והרב ז'ולטי זצ"ל יחד עם הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל, והם היו אמורים לפסוק בעניין.

לאחר שהם שמעו את ראשי העדות בשכונת גילה ואת כל טענותיהם, הם החליטו סופית להעמיד מבנה זה לרשות העדה הספרדית. בכך מנעתי ריב אחים והוכחתי שאפשר לפתור בעיות רציניות באמצעות הרבנים החשובים, שכולם נשמעו לפסיקותיהם ללא ערעור.

בית הכנסת במגרש הרוסים ורב האסירים

זכיתי להכיר דמויות חשובות בארץ הקודש ובפרט בירושלים, והתקרבותי אליהן מאוד. ראש וראשון שבהן היה רבי אריה לוי זצ"ל, שהיה צדיק וחסיד גדול ואביהם של לוחמי המחתרות.

צדקותו וחסידותו חצו את כל הגבולות המפלגתיים והפוליטיים בארץ. לא היה אחד שלא הרכין ראש, לשמע פעילותו רבת הפנים למען לוחמי המחתרות, שהלכו לקרבות במסירות ובהקרבה אישית. הוא היה להם לפה ולמדריך בנפתולי

הרב רפאל לוין זצ"ל בחאלקה לנכד

החיים, והם ראו בו איש קדוש שללכת אחריו זו מצווה גדולה.

זכיתי להזמין אותו לסנדקאות של בני היקר אברהם יעקב, כאשר כבר שכב במיטת חוליו בביתו, והוא הסכים לשמש כסנדק בברית המילה. בעצם הייתה זו הסנדקאות האחרונה בחייו, לפני שפונה לבית החולים, שם נפטר לבית עולמו.

נפשי הייתה קשורה בנפשו, וראיתי בו את הסמל והמופת של עם ישראל בגדולתו.

זכינו להמשך הקשר הנפלא עם בנו הרב רפאל לוין זצ"ל, שאף הוא היה בעל מופת והקדיש את כל חייו למען כלל ישראל וצורותיהם.

יומם ולילה הקדיש לכלל ישראל, ועד השעות המאוחרות שמע את ייסוריהם של רבים שבאו לבקש ממנו ברכה, עצה ותושייה.

בזוכרי את תפקידו של ר' אריה לוין כרב האסירים, זכיתי למנות את בנו ואהובו הרב רפאל לוין זצ"ל, להמשיך את אותה ההנהגה והמסורת, ולהיות רבם של האסירים במגרש הרוסים.

אמנם בתחילה הייתה לכך התנגדות קשה וכואבת של שר המשטרה, שאינני רוצה להזכיר את שמו, שטען שמסוכן מאד להכניסו לבית האסורים.

טענתו נבעה מכך שר' אריה לוין זצ"ל, מתוקף תפקידו כרב האסירים, יכול היה לבקר את האסירים הן בקישלה, הן במגרש הרוסים והן בלטרון, שם הכניסו הבריטים את אנשי האצ"ל והלח"י למאסר. ומן הידוע ומפורסם שר' אריה זצ"ל היה מעביר פתקים מן האסירים למשפחותיהם וחזרה, ובכך אפשר את הקשר בינם. לכך חשש שר המשטרה, שמא גם ר' רפאל ילך בדרכי אביו ויעביר פתקים מהאסירים אל בני משפחותיהם וחבריהם.

נאלצתי להשקיע את כל מרצי ונחישותי, כדי לעמוד על כך שר' רפאל ישמש כרב האסירים במגרש הרוסים, והבטחתי שהרב לא יעביר פתקים, כיון שמדובר במשטרת ישראל ולא במנדט הבריטי.

לאחר שנתן השר את הסכמתו, התאמנו חדר מיוחד בבית המעצר שישמש כבית כנסת, ליהודים שרוצים להתפלל מידי יום ובשבתות וחגים.

עם הקמת בית הכנסת במקום, החלו לבוא רבים מן האסירים, גם כאלו שאינם דתיים, להתפלל ולשבת בצוותא, כדי לשמוע את שיעוריו הקבועים של ר' רפאל זצ"ל ואת דרשותיו המרתקות.

גם אסירים אלו, ראו ברב רפאל זצ"ל דמות הרואית, קדושה וטהורה, המקרינה עליהם מטובה ונותנת להם דחיפה לשמירת המסורת ולקבלת עול מלכות שמים. הוא היה להם לרב, לאב ולמורה דרך, והם היו מצפים לו יום יום, שיבוא לעודדם ולחזקם לקראת שחרורם.

כדי לחזק את הרב רפאל לוין זצ"ל ואת האסירים במקום, נסעתי למחסן משרד הדתות בתל אביב, כדי להביא להם ספר תורה שלא היה בידם. מנהל המחסן כמעט התעלף... שאני כראש מועצה דתית בא אישית לשאת את הספר וארון הקודש הקטן. מיד העביר אלי את ספר התורה וארון הקודש, רק שהתחנן שאני לא אשא בעצמי על כתפיי.

אלא שזה לא עזר לו, ובכל כוחי נשאתי את הארון על גבי והבאתי אותו לירושלים. משם לקחתי מונית והבאתי את הספר והארון הישר לבית הכנסת שבבית הסוהר.

מיד כשנכנסתי, פגש אותי ר' רפאל זצ"ל שלא האמין למראה עיניו, הזיל דמעות, ואמר שלא ישכח את המחזה הזה, שראש המועצה הדתית בירושלים נושא על גבו ארון קודש וספר תורה לאסירים. מאז נקשרו הלבבות בינינו, עד יום פטירתו.

כיום, ישנם כמה בתי לוויית בירושלים, אך לא כך היה המצב בעבר. במשך שנים רבות, נהגו להוציא את הנפטרים לבתי הקברות, ישירות מבתי החולים. הדבר גרם לפקקים גדולים בכבישי העיר וגם לביזיון המת.

כשנבחרתי לכהן כראש המועצה הדתית, אחת מן המטרות הראשיות שלי הייתה, למצוא מקום מתאים שישמש בית לוויות מרכזי לכלל ה'חברה קדישא', ולהקים שם חדר טהרה ובית הספדים.

נפגשתי לצורך כך עם ראש העיר טדי קולק, ובקשתי ממנו לאתר מקום מתאים למטרה קדושה זו. ואכן ראש העיר נעתר לבקשתי, והוחלט להקים את בית הלוויות ברח' שמגר, הסמוך כיום למרכז חסידות בעלז.

מיד עם הקמת בית הלוויות, העברנו את כל הלוויות בירושלים למקום זה. משם היו יוצאות הלוויות בכלי הרכב של ה'חברה קדישא' ישירות לבתי העלמין בהר הזיתים ובגבעת שאול.

בכך הבאנו מזור ותרופה לכאב הגדול שהיה אצל משפחות הנפטרים, שהיו נאלצות ללכת עם המיטה ליד המכוניות בכביש הסואן.

מני אז קמו ב"ה בתי לוויות נוספים ואילו זה שברח' שמגר, אף שמשמש עדיין כבית לוויות, מצא את עצמו בלב מרכז אוכלוסייה גדול. אך בשעתו היה בכך חידוש וברכה לתושבי הבירה. הייתה זו גם מצווה חשובה, בשלל המצוות שעסקנו בהן לטובת תושבי העיר.

פעילות רוחנית במלחמת יום הכיפורים

בתחילת דרכי במועצה הדתית, מיד עם קבלת הידיעה הנוראה על פרוץ מלחמת יום הכיפורים, ועם גיוס המוני בני ישראל למלחמה קשה זו, התארגנו במועצה הדתית לסייע לצה"ל בכל התחומים הקשורים בדת, ואמצנו את חטיבת ירושלים.

ניפקנו המוני סידורים, חומשים ותהילים, וכן הדפסנו אלפי מאמרים הקשורים עם מלחמת מצווה, ויחד עם הרב הצבאי בירושלים דאז, הדיין הרב שרמן שליט"א, יצאנו למוצבים בדרום וחילקנו אותם לחיילים בשטח, לחזקם בחיזוק רוחני ותורני, ובנוסף הבאנו להם גם דברי מאכל ומשקה.

ימים ספורים לאחר תחילת המלחמה, לקחתי עמי את הרב עובדיה יוסף שליט"א, גאון הדור והדרו, על פי בקשתו, ויצאנו למחנות צה"ל בבקעה. הרב

סיור על גבול לבנון ב"גדר הטובה"

ביקור פצועים בבית החולים הדסה

מימין: מנהל ביה"ח הפרופ' מן, מרן הגר"ע שליט"א, רב ביה"ח הרב רקובסקי ז"ל. משמאל הרב הצבאי למחוז ירושלים הדיין הרב א.שרמן שליט"א

עובדיה יוסף ביקר במוצבים, נפגש עם החיילים שקיבלו אותו בהתלהבות בלתי רגילה, ובדמעות אושר ליוו אותו בכל ביקור וביקור בדברי תודה והוקרה.

כמובן שהרב עובדיה יוסף שליט"א הלהיב אותם בדברי תורתו, חימם את לבבות כולם, ונתן להם מוטיבציה אדירה להילחם למען עם ישראל, קדושת ישראל וארץ ישראל.

בכל מקום ומקום שביקרנו נתקבל הרב בהתלהבות אדירה, על ידי המפקדים והחיילים שהעריכו והוקירו מאוד את מסירותו לעם ישראל ולצבא ישראל.

לאחר שעות רבות בחום הכבד, חזרנו לירושלים כשהרב מותש מעייפות. כשהגענו לירושלים, אמרתי לרב שאנחנו עדיין לא מחזירים אותו הביתה לחיק משפחתו, אלא עלינו לעשות עוד מצווה גדולה, לבקר פצועים בבית החולים הדסה עין כרם, בעיקר במחלקה בה שוהים פצועים שרופים הנלחמים על חייהם.

הרב הסכים מיד, ונסענו לבית

החולים. מצאנו שם מאות חיילים פצועים קשה, שהובילו בדחיפות במסוקים ואמבולנסים למחלקות השונות. הבאנו עמנו מהמועצה הדתית מאות ספרי תהלים, והרב חתם על כל ספר תהלים שנתן לחיילים הפצועים.

ביקורו של הרב במחלקות השונות, כשמשפחות החיילים עומדות סביב ליקיריהם הפצועים, הביא התלהבות אדירה של הכרת הטוב לרב הראשי, שבירך כל חייל ומשפחתו, והבטיח להם שיתפלל עבורם עד שיתרפאו.

לאחר שעתיים רצופות, כשסיימנו את הביקור, עברנו ליד חדר טיפול נמרץ, שם שכב פצוע קשה. היה זה נהג משאית שגויס למלחמה בגיל חמישים, והמשאית שלו נפגעה מטיל שריסק את עיניו. הוא היה חבוש בתחבושות על

עיניו, כשחמישים איש מבני משפחתו צועקים וזועקים לשמים לרפואתו.

ביקשתי מהרב להיכנס לחדר, על מנת לחזק את המשפחה ולהתפלל לשלומם של הפצוע. הרב לקח ספר תהלים בחתימתו, דחף אותו מתחת לכרית של אותו פצוע, והתפלל יחד עם כל המשפחה לרפואתו. כל בני המשפחה בירכו את הרב על שהופיע כמלאך משמים לבשר להם שהפצוע יתרפא.

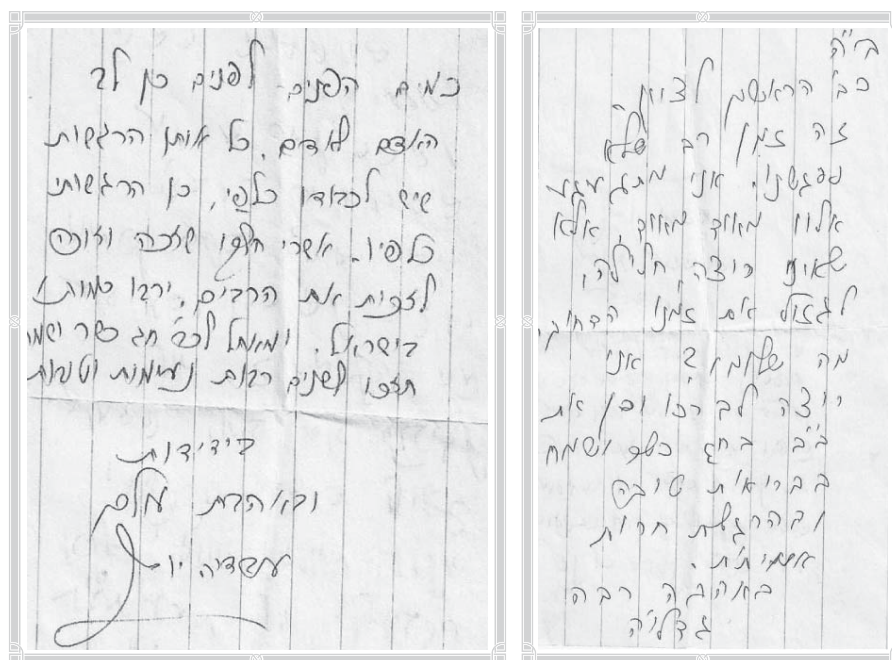
בכך סיימנו את הביקור של יום שלם, מתיש, אך מלא סיפוק מהצלחת המשימה הקדושה שהרב קיבל על עצמו. הבאתי את הרב לביתו, והרבנית מרגלית ע"ה הודתה לי מאוד על המאמץ הגדול הזה ועל מסירותו של הרב לחיילי צה"ל.

אני אישית עקבתי אחרי ההתפתחויות עם פצוע קשה זה, ומידי שבוע הייתי מצלצל למנהל בית החולים, לשאול אותו על שלומו של הפצוע. והנה להפתעתי ולשמחתי, הודיע מנהל בית החולים כי חל שיפור רב במצבו של הפצוע, והוא כבר רואה משהו בשתי עיניו, בניגוד לכל חוות הדעת של דרג הרופאים המקצועי. היה זה בלי ספק נס גדול מאוד, שהרב היה שליח להביא לפצוע זה.

לאחר כארבעה חודשים, הודיע לי מנהל בית החולים כי הפצוע כבר עזב את

בית חולים, וב"ה מתחיל לראות בשתי עיניו. הופעתי בפני הרב עובדיה יוסף שליט"א, ואמרתי לו שהוא הוכיח שהוא בעל מופת גדול. כמובן, הרב לא קיבל את אמירתי זו, ואמר שאיננו איש מופת, אבל הוא איש שאוהב את הבריות ומתפלל עבורן, ובפרט כשמדובר על פצועי צה"ל.

אני אישית ראיתי בזה מופת ונס גדול, שאיש דגול וקדוש זה, הרב עובדיה יוסף שליט"א, מסוגל לעשות באהבתו את הבריות ומסירותו לכלל ישראל.

פתקי ידידות עם הגר"ע יוסף שליט"א

הנהגה רבנית

לסיום פרק זה, ברצוני לציין את חיזוק מעמדה של המועצה הדתית בקרב הציבור, ואת השינוי והמהפך העצום שחל במעמדה בסייעתא דשמיא, במשך השנים בהן הייתי בתפקידי זה.

זכינו להקים הנהגה רוחנית ותורנית שהייתה שם דבר בכל העולם התורני. בכל אסיפת רבנים שקיימנו, בה השתתפו כשמונים רבני שכונות ובתי כנסת, ישבה

בנשיאות הנהגה רבנית מכובדת, בהשתתפותם של הראשון לציון הרב עובדיה יוסף שליט"א, הרבנים הראשיים לירושלים הרב ז'ולטי והרב משאש, והרבנים הגאונים הרב בן ציון אבא שאול, הרב ישראל גרוסמן, ראש לשכת הרבנות הרב וכטפוגל, ראש ועדת הכשרות הרב דוד עובדיה, חבר לשכת הרבנות הרב נסים עזראן ועוד רבנים חשובים ונשואי שם, זכר צדיקים כולם לברכה.

נשיאות זו הייתה רבת רושם והנחילה כבוד עצום למעמד הרבנות בירושלים עיר הקודש ולכלל תושביה.

בחסות הרבנים הראשיים, הקמנו בתי דין לממונות, הראשונים בארץ, שקיימו בוררות מוסכמת בין הצדדים, ללא צורך בעורכי דין או הוצאות מיותרות. בתי הדין היו מאוישים על ידי הרבנים הראשיים ורבני שכונות גדולי התורה. רבנים כאלו שכל הקהל סמך עליהם והפקיד את תוצאות הבוררות בידיהם, ללא כל ערעור או הרהור.

השינויים הגדולים שחלו במעמד הרבנות והמועצה הדתית, אפשרו לי לאורך השנים להפעיל בסייעתא דשמיא את המועצה הדתית בשיתוף פעולה מלא עם הרבנים הראשיים, בצורה הנשגבה ביותר, שהביאה כבוד עצום לעיר הקודש ירושלים ולכלל תושביה.

בתחילת שנת תשמ"א (1980) סיימתי את תפקידי כראש המועצה הדתית, ועברתי לכהן כמנכ"ל משרד הדתות, לפי בקשת השר דאז אהרון אבוחצירה, ובגיבוי מלא של הרב עובדיה יוסף שליט"א. בזאת ראיתי את מילוי חובתי למען הציבור בירושלים המעטירה, ובחיזוק מערכת הדת על כל שלוחותיה ותחומיה, ובשליחות הרבנים גדולי התורה בעיר.

יושבים: הגר"ב ז'ולטי, יבלחטו"א הגר"ע יוסף, יו"ר המועצה ד' הראשון הרב א.י. זסלנסקי

חבר המועצות הדתיות

במסגרת כהונתי כראש המועצה הדתית בירושלים, נבחרתי לכהן כסגן ראש חבר המועצות הדתיות בארץ. יו"ר החבר בזמנו, היה סגן יו"ר הכנסת וראש המועצה הדתית בתל אביב, ר' פנחס שיינמן ז"ל.

בין התפקידים של חבר המועצות הדתיות היה, לנהל משא ומתן קשה ומייגע עם משרדי הממשלה והרשויות המקומיות, עם תמיכה נמרצת ולוחצת של ההסתדרות הכללית, ולהביא להסכם עבודה בין הנהלות המועצות הדתיות והעובדים.

באותו הזמן לא היה קיים הסכם כזה, והדבר נתן את אותותיו. תנאי העסקת העובדים היו

כינוס בהיכל שלמה

קשים ומרים, ונוצרו מתחים בלתי פוסקים בין העובדים לבין הנהלות המועצות הדתיות.

יש לציין בסיפוק רב את מעורבות משרד הדתות בעניין, ובמיוחד את מנהל המחלקה למועצות דתיות, ר' יוסף קלמנוביץ ז"ל, שנתנו רוח גבית ליצירת הסכם זה.

שנה שלמה טרח חבר המועצות הדתיות להגיע להסכם ראוי ורצוי, ואכן, ברוח טובה ואווירה נעימה, נחתם הסכם קיבוצי, שהעניק לעובדים תנאים משופרים בהרבה, ויצר שקט תעשייתי לטווח ארוך.

זכיתי לנהל משא ומתן זה תוך שיתוף פעולה עם כל הגורמים, שמיד מצאנו אצלם אוזן קשבת כדי להגיע להישגים הרצויים. הנהלת החבר טיפלה גם בעשרות אירועים שקרו בתוך המועצות הדתיות, וגרמו למתחים רבים בין העובדים ובין ההנהלות של המועצות הדתיות. רק בהתערבות נמרצת של החבר, נמצאו הפתרונות היצירתיים.

יש לציין בסיפוק, שחבר המועצות הדתיות פעל במשך שנים, לטובת יחסים טובים בין ההנהלות לעובדים, כשהכיוון היה לספק שירותי דת בצורה האופטימאלית והחיובית ביותר. כל זה גרם לכך שהמועצות הדתיות הצליחו להעניק שירותים טובים לכל הנזקקים לשירותים אלו, והדבר כלל כמובן גם הקמת מבני דת, מקוואות, בתי כנסת ושירותים נלווים.

ראיתי בתפקיד זה צורך גדול, ושמחתי שיכולתי לתרום לטובת הציבור, מיכולותיי ומהכישורים שהקב"ה העניק לי בטובו.

פרק עשירי "לוע הארי" במשרד לענייני דת

צו קריאה

עם פרישתי מראשות המועצה הדתית, נתבקשתי על ידי שר הדתות דאז, אהרון אבוחצירה, להתמנות למנכ"ל משרד הדתות. בעצם, פרישתי מהמועצה הדתית נבעה מהלחץ האדיר שלחצו עלי חברי הטובים, הן בממשלה והן במפלגה הדתית לאומית, לפרוש מן המועצה

בעצרת בכותל המערבי. יחד עם: יו"ר הסוכנות א.דולצ'ין, שר הביטחון א.שרון, ראה"מ מ.מבגין, נשיא המדינה י.נבון, הרב הראשי לירושלים הגר"ש משאש זצ"ל ומנכ"ל הסוכנות

הדתית ולקבל את המינוי, היות שמשרד הדתות נקלע אז למשבר גדול, והיה חשש להפסיד עמדה כה חשובה ליהדות הדתית.

השר אהרון אבוחצירה לחץ עלי לקבל את המינוי כדי להציל את המשרד מחורבנו. מנגד, אסרו עלי הרבנים הראשיים לירושלים הרב ז'ולטי זצ"ל והרב משאש זצ"ל לעזוב את המועצה הדתית, משום שהם חששו שמי שיבוא במקומי לא ילך בתלם של ציות לרבנים הראשיים, ועבודה משותפת איתם.

גם כמה מדידיי יעצו לי שלא לעזוב את המועצה הדתית, לאחר שסוף סוף הגענו בה אל המנוחה והנחלה, ולהכניס "ראש בריא למטה חולה" כפי שהיה אז מצבו של משרד הדתות.

לאחר שיקול דעת והתייעצויות נוספות ובהוראתו של הרב עובדיה יוסף שליט"א, החלטתי שכדי למנוע חילול השם, עלי להתגייס למשימה ולקבל את המינוי. וכך, בערב ראש השנה של שנת תשמ"א (1980) נתמנתי על ידי הממשלה למנהל הכללי של משרד הדתות, או כפי שנקרא בסוף כהונתי - המשרד לענייני דת.

שיקום המשרד

עם ראה"מ מנחם בגין ז"ל

הייתה זאת תקופה קשה ביותר, משבר על משבר ויחסים עכורים בתוך המשרד ומחוצה לו. היה עלי לגייס את ניסיוני הרב בעבודה הציבורית, ואת כל כוחותיי

הנפשיים, כדי לעצור את ההתדרדרות ולהביא לתפקוד מלא של המשרד לטובת אזרחי ישראל.

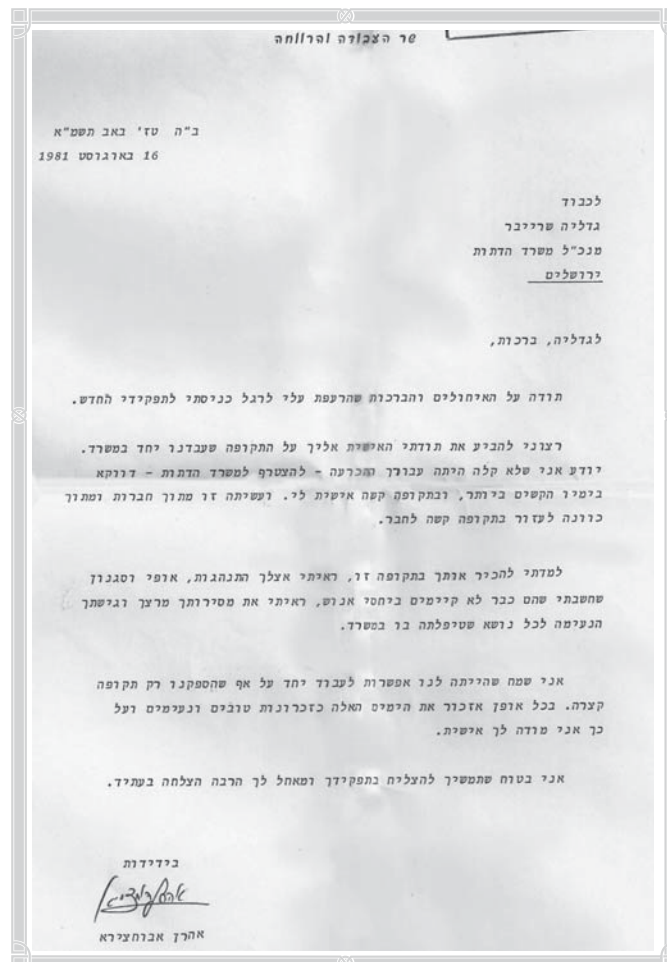
כאמור, המשימה לא הייתה קלה. היה משבר אמון נוראי בין עובדי המשרד להנהלה, ובין הציבור הרחב למשרד הדתות.

חלק מעובדי המשרד היו נתונים תחת חקירה משטרתית, ותיקים ומסמכים חשובים הוחרמו על ידי המשטרה לבדיקת חשדות לשחיתות.

למעשה היה המשרד משותק, הופסקו העברות כספיות למוסדות תורניים ולישיבות, וכמעט שהגיעו הדברים להתמוטטות מוחלטת.

היה צורך בארגון מחדש של המשרד כולו, דבר שלא נעשה במשך שנים. על מספר מחלקות הוטל עומס כבד, ללא כל פרופורציה למחלקות אחרות, ועל אף שהעובדים בהם תפקדו ביעילות, הם לא יכלו למצות את תפקידם עקב מחסור חמור בכוח אדם ובתקנים.

לעומת זאת, חלק מן המחלקות לא תפקדו כלל, בחלק מן המחלקות היו

כפילויות שהביאו לאבסורדים כלפי הציבור, ומחלקות אחדות היו מופעלות על ידי אדם אחד או שנים והיה סימן שאלה גדול לזכות קיומן. למעשה אותן מחלקות "נתפרו" עבור העובדים בהם, ומלבד קריאת עיתונים, עיסוק בפוליטיקה ובחישה במגוון דברים שליליים של החברה, לא נעשה בהם הרבה. תופעות אלו יצרו ניכור רב כלפי הנזקקים לשירותי המשרד. היו עובדים שבילו את זמנם בשיחות טלפון ובאכילה במזנון, ומעבר לכך לא ניכרה עבודתם במשרד.

מספר עובדים בדרגות בכירות לא הרגישו ששיבתם במשרד לא רק שאינה תורמת מאומה, אלא מפריעה לעובדים אחרים ויוצרת יחס של התנשאות כלפי מקבלי השירות. ובכלל, בעיות המשמעת במשרד זה חרגו מעבר למותר ולסביר, ולא קבלו את המענה המידי והסמכותי הנדרש.

כדי לשקם את המשרד ולהחזיר את אמון הציבור בו, ובעיקר מצד אלו הזקוקים לשירותי דת במשרד הדתות, בניתי ב"ה מערכת מנהלית בה השתתפו ראשי המחלקות והאגפים, ובאורח דמוקרטי מלא ניהלנו את המשרד ללא "זיגזוגים".

מיד עם כניסתי לתפקיד, הקמתי צוות מיוחד שיהיה אחראי על קבלת החלטות לגבי הקצבות לבתי כנסת, מקוואות ומועצות דתיות. הנוהל שהיה בעבר, בו השר החליט אישית על הקצבות, וכן עובדי משרד בכירים נתנו התחייבויות שרירותיות, נפסק לחלוטין. במקומו, החליט צוות מורחב של שבעה מראשי המשרד על כל הקצבה והקצבה. כמובן שצעד זה מנע חשדות ושחיתויות במתן ההקצבות.

מערכת התמיכות והעברות הכספים לשיבות ולכוללים אורגנה מחדש. נבנתה מערכת חדשה של קריטריונים ונהלים שחייבו את כל הישיבות והמוסדות ללא יוצא מן הכלל. כך שהצדק לא רק יעשה, אלא גם יראה. ומאידך, התארגן המשרד באמצעות המיכון והטיפול המהיר והשוטף, דבר שאפשר לבדוק את הדיווחים והמאזנים ולהעביר את הכספים בצורה מסודרת מידי חודש.

הן המערכת המשפטית והן רבני ישראל וראשי המוסדות זכו למלוא תשומת הלב שלי ולהטמעת בקשותיהם בתוך המשרד. דאגנו קודם כל להקמת בתי כנסת ברחבי הארץ, להקמת מקוואות ולשיעורי תורה.

הצלחנו גם לחדש את הקשר השוטף והבריא שבין משרדי הדתות והאוצר לבין המועצות הדתיות ברחבי הארץ, ולהעביר את תקציבן מידי חודש בחודשו. זאת לאחר שבמשך שנים, תקציבי המועצות הדתיות לא הועברו ממשרד האוצר בצורה מסודרת, דבר שגרם מתחים רבים בין ראשי משרד הדתות לראשי המועצות הדתיות והפריע מאד לתפקודן התקין.

עלי לציין שבמשך תקופת כהונתי כמנכ"ל המשרד, זכיתי לעבודה משותפת עם ראש ממשלת ישראל, מר מנחם בגין ז"ל, ואף השתתפתי בישיבות ממשלה בראשותו. מצאתי בו סעד וסיוע רב בכל תחומי הפעילות של משרד הדתות, הן בצד הכספי והן בצד המוסרי והארגוני.

מאבקים פנימיים

השנאה התהומית שהייתה לכמה מעובדי משרד הדתות הבכירים כלפי השר אבוחצירה, העבירה אותם על דעתם. אחד הקרבנות של מצב זה, הייתי אני בעצמי.

סיור בכפר חב"ד עם מר יוסף קלמנוביץ ז"ל

כשנכנסתי לתפקידי

כמנכ"ל המשרד, קיימתי אסיפת עובדים ובה פרטתי את תוכניותי לשיקום המשרד. בין היתר, ציינתי בפני העובדים, כי ברצוני לקדם את עובדי המשרד במישור המנהלי, ולאפשר להם ללמוד באוניברסיטת בר אילן, כדי שיוכלו לעלות בדרגה ולהתקדם מקצועית בתפקידים.

הייתי בטוח שעובדים אלו יקבלו את הצעתי בשמחה רבה. אלא שתוך כדי דיבורי ציינתי במיוחד את אחד העובדים, מר יוסף קלמנוביץ ז"ל, מנהל המחלקה למועצות דתיות, שכבר יזם את שיתוף הפעולה עם האוניברסיטה כדי לאפשר לעובדים להתקדם במסלול תפקידם.

לא ידעתי, שברגע שקראתי בשמו של יוסף קלמנוביץ, כריתי לעצמי בור עמוק... השנאה הפנימית בין העובדים הייתה כה גדולה, שדי היה בהזכרת שם מסוים, כדי להביא לתבערה גדולה.

כדי לנקום בי על הטעות הפטאלית שעשיתי, קבלתי זימון למפכ"ל משטרת ישראל, לבירור נושא מסוים שאותו העבירו בכירי העובדים במשרד אליו. כשפניתי למפכ"ל המשטרה לברר במה מדובר, הוא ביקש ממני שאלך אל תת ניצב בנימין זיגל, שהיה אימת כל עובדי המדינה ואזרחיה, כדי לשוחח עמו על העניין.

כמובן שהזמנתי את עצמי אל תנ"צ זיגל, תוך כדי חרדה עמוקה לדעת במה מדובר. נכנסתי אליו בדחילו ורחימו, כעומד לפני תלייה, ולהפתעתי הגמורה הוא הוביל אותי לאולם גדול, כשבתווך שולחן קטן שעליו מטעמים שונים, המגרים את התיאבון. הבנתי שיש פה צד פסיכולוגי אך כבשתי את רגשותיי. כמובן ששאלתי במה העניין ומדוע הזמין אותי אליו. זיגל סיפר לי שכמה מעובדי המשרד הבכירים פנו אליו והאשימו אותי שאני חותם על המחאות של המועצה הדתית, על אף שאינני כבר בתפקיד זה, וזהו דבר פלילי.

לאחר דברי ההסבר שלי, שוכנע הקצין זיגל שאכן לא עשיתי שום עבירה, ואז פנה אלי בזו הלשון: "כבר חודש ימים אנחנו מחפשים אותך. הפכנו כל אבן כדי למצוא בך רבב, אך לא מצאנו שום דבר, ואתה צחור כשלג. אלא מאי, אני מבקש ממך מאד שלא לפגוע באנשים האלה, שהודות להם יכולנו להאשים את השר אבוחצירה בשחיתות. אחד מהם, שהיה מפקח על המועצות הדתיות, סיפר לי שאתה מתנכל לו, ולכן הוא מבקש שיעמידו אותך במקומך..."

סיפרתי לו שאותו אדם שהוא מפקח על מועצות דתיות, מופיע בפני ראשי מועצות דתיות ומבקש מהם גמ"חים והלוואות, וזהו דבר שעומד בניגוד גמור לכללי האתיקה. בו במקום אמר לי זיגל שאעזוב את האיש הזה.

לאחר כל זאת, סיימתי לשמחתי הרבה את כל המנות שהיו על השולחן, אותן אכלתי בתאבון רב. קיימתי עם זיגל שיחה אינטימית מאוד, והנה, תוך כדי השיחה, התברר שאביו היה אחד מחסידי סדיגורה הנאמנים ביותר, ושגם אני חסיד סדיגורה. דבר זה יצר שותפות אמת בינינו. הוא ליווה אותי עד לחצר החיצונית, תוך כדי ששם את ידיו על כתפי ומאחל לי הצלחה רבה.

חיזוק ללוחמים במלחמת שלום הגליל

אגב, באותו פרק זמן פנה אלי גם היועץ המשפטי לממשלה דאז, הפרופסור יצחק זמיר, בבקשה שלא אתנגש עם עובדים המוסרים מידע רגיש למשטרה ולפרקליטות. הבנתי מיד שאם אני רוצה לשרוד במשרד, עלי לא להקפיד על אף אחד, ולאפשר מצב של הפקרות ושכל איש הישר בעיניו יעשה...

כמובן שנכנעתי לדרישות אלו רק עד יעבור זעם, ועד שתגמר פרשת החקירה של השר אבוחצירה. ובזה הסתיימה סאגת המלחמה הפנימית במשרד.

הרב גץ זצ"ל ומנהרות הכותל

תוך כדי עבודתי במשרד, התוודעתי לדמויות מיוחדות, אנשי מופת קדושי עליון. ראש וראשון שבהם היה איש אשכולות ורם מעלה, הרב מאיר יהודה גץ זצ"ל, שהיה ממונה על הכותל המערבי. נפשי נקשרה בנפשו, ונתתי לו את מלוא התמיכה והסיוע, כדי שיוכל למלא את שליחותו בהצלחה. העמדתי לרשותו את כל המשאבים הדרושים כדי שיוכל לבצע את המשימות, שהכותל ובאי הכותל היו כה זקוקים להם.

באחד הימים הגיע אלי הרב גץ זצ"ל, וסיפר לי שהוא והרב גורן רוצים לחפור במנהרות הכותל עד לאבן השתייה. מטרת החפירה היא כדי למצוא שם שרידים מאוצרות בית המקדש, שעל פי הקבלה נמצאים במקום זה. כמובן שהכל צריך להיעשות בצורה חשאית. הוא ביקש ממני להסכים לחפירות אלו, ואף להיות שותף מעשי בחפירות. נענית בנפש חפצה, ויצאנו לילה לילה למקום החפירות על מנת לחפור ולהתקרב למקום המיועד.

לדאבוננו הרב הסיטו הערבים את הכיסוי שמעל הבור, וראו את עבודות החפירה. תוך דקות הם הפעילו את כל העולם הערבי לעצור פעולה זו, בטענה

כי מטרת החפירות היא למוטט את מסגד עומר. ראש הממשלה מנחם בגין ז"ל ושר הדתות הד"ר יוסף בורג ז"ל ציוו עלינו להפסיק מיד חפירות אלו, והורו על אטימת המקום בקיר בטון, שיצוק שם עד עצם היום הזה.

כך הוחמצה שעת כושר גדולה, וכנראה שאנו צריכים לחכות לגילוי שרידי המקדש עד לביאת המשיח. ניתן לומר שבתקופת החפירות אכן חשנו את פעמי המשיח, אלא שכפי הנראה עדיין לא הגיעה העת ונגזר עלינו לחכות ולצפות עוד לבואו.

ה"נדבך רבא", האבן הגדולה
במנהרות הכותל
מזל מקום קודש הקודשים

עם הרב גץ זצ"ל, נתינת ד' מינים לנשיא המדינה י. נבון

מקווה טהרה בישוב עצמונה

כדאי להזכיר אנקדוטה מעניינת, והיא הקמת מקווה לנשים בישוב עצמונה בסיני. על פי בקשה ודרישה תקיפה מצד התושבים, להקים מקווה טהרה לנשים במקום, פעלתי נמרצות כדי לבוא לקראתם ולהקים מקווה במהירות האפשרית. "זכיתי" לקיתונות של שופכין מצד השרה שולמית אלוני, שטענה שאין לשפוך כספים למקום שעומד להימסר לידי הערבים, והיא התנגדה נמרצות לכך. השבתי לה שהיא עוד תזכה שבתה תטבול במקווה זה. ב"ה הצלחנו להקים את המקווה תוך זמן קצר, לשמחת כל תושבי עצמונה והסביבה. זכיתי לפרוטוקול מיוחד של הכנסת למבצע זה...

"חסן בק" ועיריית תל אביב יפו

באחד הימים, קבלתי פניה דחופה ובהולה מצד ראשי ועד המגזר הערבי ביפו, המתלוננים כי היהודים פלשו למסגד חסן בק ביפו, ורוצים להפוך אותו לאתר תיירותי.

למרות שבאותו זמן הערבים כבר לא התפללו במסגד זה, הם התנגדו בכל תוקף לכך שייקחו מהם את המבנה ויהפכו אותו לאתר תיירותי. הם בקשו את עזרתי כמנכ"ל משרד הדתות, להעביר את רוע הגזירה ולמנוע את הקמת הפרויקט הזה.

כמי שכיהן כמנכ"ל משרד הדתות, ראיתי את הדבר בחומרה, וזאת משום שבמצבינו כיום, זה יכול להיות היום מסגד, אך מחר יכולים גם לקחת להבדיל בית כנסת שלא מתפללים בו, ולהפוך אותו לאתר תיירותי. לכן התנגדתי בתוקף למימוש הפרויקט ועמדתי לצידם של ועד הנאמנים הערבי ביפו.

לאחר שקמה סערה גדולה בעניין, הזמינו ראשי הוועד את הציבור הערבי, לתיפלה מיוחדת במסגד חסן בק, ובנוסף הזמינו גם אותי ואת ראש עיריית תל אביב יפו מר שלמה להט לעצרת המיוחדת שעסקה בעניין.

כשהגענו לשם, הורדנו את הנעליים כמקובל אצלם, ועקבנו מקרוב אחר הנעשה. ראש הפלג הדתי נאם שם ודיבר בחומרה רבה על הניסיון להפוך את מסגד חסן בק למוזיאון ואתר תיירותי, וציין בסיפוק רב שאנחנו, אנשי משרד הדתות עומדים לצידו, בעוד שראש העירייה מר שלמה להט עומד על דעתו להפוך את המקום למקום תיירות.

כאשר נסתיימה העצרת וראש העיר שלמה להט יצא מן המקום, נתברר שנגנבו לו הנעלים, ולמרות כל חיפושיו אחריהן לא מצאן...

הוא התרגז מאוד על מעשה זה, ומשום מה חשב שגם לי הייתה יד בדבר, כיון שאני מתנגד לעמדתו. אמרתי לו שכמובן הדברים לא נכונים, ואין לי שום נגיעה לכך, ושזה כנראה מעשה קונדס של ערבים, שעשו זאת כמחאה על התנגדותו.

בו מקום הציעו לו אנשי הוועד הערבי שהם יקנו לו נעלים חדשות, אך הוא סירב ונסע משם במכוניתו יחף...

עיריית תל-אביב-יפו
municipality of tel-aviv-yafa
מיקוד 44162
לשכת ראש העיריה

י"ט באלול תשמ"ד
16 בספטמבר 1984

23/אכ 3063

לכבוד
מר גרליה שרייבר
מנהל כללי
"קרן ילדנו - מרכזי תקוה"נו"
רח' המ"ג 5 ת"ד 819
רוממה
ירושלים 91 007

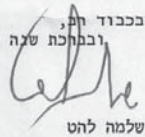
מר שרייבר הנכבד, 24/9 י"צ

הריני מבקש להודות לך על מכתבך החם והמרגש אלי ועל ברכותיך לרגל נישואי בני דן.

מכתבים כשלך נותנים לי את הכוח, הרצון והמרץ להמשיך ולבצע דברים בהם אני מאמין למען רווחת תושבי העיר תל-אביב-יפו.

בעבר הייתה בינינו אי הבנה עקב מסגד חסן בק - לאחר מכן אמרתי לך שלא נהגתי כך כפי שצריך - מפני שהוטעיתי ולקחתי ברצינות את מה שנאמר בעתונות - בקשתי סליחה ממך כי טעיתי. אני יודע היום גם עד כמה טעיתי.

עוד פעם תודות עבור מכתבך ויחסך החם.

בכבודי,
ובמחכת שנה טובה,

שלמה להט
ראש עיריית תל-אביב-יפו

תל-אביב בת 75
תריס"ט תשמ"ד • 1984-1909

מכתב מראש עיריית תל-א-יפו

לאחר המקרה המצער הזה, כתבתי לראש העיר מכתב אישי, בו הסברתי לו את התנגדותי לפרויקט זה, הנובעת בעיקר מהעיקרון שלא להפוך בתי כנסת, ולהבדיל מבני דת של דתות אחרות, למיזמי נדל"ן, מסחר ותיירות, ושלא הייתה לי שום כוונה לפגוע בו אישית.

לאחר קבלת מכתבי זה, צלצל אלי ראש העיר מר שלמה להט, וביקש להיפגש עמי. בפגישה זו עשינו היכרות אישית, חמה ולבבית, ונפרדנו מתוך ידידות ושלוש.

תוך כדי שיחה עמו התברר, שהוא נולד באותו יום, באותו חודש ובאותה שנה שאני נולדתי, ולא עוד אלא ששנינו נולדנו באותו רחוב בברלין, וששנינו עלינו באותה עליה באוניה בשנת 1933 לארץ ישראל, וכן ששנינו אוהבים ומתרפקים על חזנות.

כך מצאנו שפה משותפת נפלאה, ומאז הייתי אורחו הקבוע בעיריית תל אביב, וכן היינו נפגשים לעתים קרובות בקונצרטים של חזנות.

וכשאני לעצמי מה אני...

עם הרבי מצאנז שליט"א, ביקור במוסדות צאנז בנתניה

עם בחירתי לתפקיד מנכ"ל המשרד, בין צרור המטרות שהיו לי, קבעתי לעצמי קו מנחה לתת כבוד לרבני ישראל ולגבאי בתי הכנסת, להעניק להם את השירות הטוב ביותר שיכול להיות בתנאים הקיימים, ולחסוך מהם בירוקרטיה ועינוי הדין.

ב"ה הייתה דלתי פתוחה ללא מנעולים או משיבושים למיניהם, במשך כל היום לבאי המשרד, ולא נתתי לפקידים להכביד את עולם על רבנים חשובים אלו.

לא פעם צוות הלשכה היה נזעק, כיצד ניתן להכניס אדם שלא תיאם פגישה מראש, אך אני הוריתי לקבלו בסבר פנים יפות, ולא לפגוע בשום אופן בתלמיד חכם, רב מקומי, ראש ישיבה, ראש כולל או גבאי בית כנסת, שהטריח את עצמו למנכ"ל המשרד ממרחקים.

זוכר אני כי מיד עם התחלת עבודתי כמנכ"ל המשרד, נשלחו אלי מכתבים רבים, כשעל המעטפה צוין: "כבוד הגאון הגדול הרב גדליה שרייבר". מיד הוריתי למזכירה הנאמנה והמסורה, שבכל פעם שיגיע מכתב כזה לא תפתח אותו, אלא תחזירו לשולח בתוספת הערה כי יש טעות בכתובת...

יהודה שוסטר עו"ד י"ד YEHUDA SCHUSTER ADVOCATE		רח' שמאי 12 א' טל. 225543 - 226840
12 A, Shamai St. Tel. 225543-226840	Jerusalem 19.11.81 ירושלים Please quote 250/381 סימבון	

משרד הדתות
לשכת המנכ"ל
 נד חשון תשכ"ב 24.11.81
נחקבל

לכבוד
 מר ג. שרייבר
 משרד הדתות
 מגרש הרוסים
 ירושלים
 א.נ.

הנדון: מנין הצעירים שליד בית כנסת החסידים
 -בית וגן, ירושלים

בשם כל מתפללי מנין הצעירים המיוצגים כולם על ידי הנני מבקש
 בזה להביע את רגשות תודתנו והוקרתנו העמוקים, על המאמצים ללא
 ליאות והזמן שהקדשת למען פתרון צודק של בעיית בית הכנסת הנ"ל.

כולנו משוכנעים כי רק מסירות הלב שבה טפלת בענין, הביאה
 לפתרון הוגן ובדרכי שלום, לטכסוך "שעלולי" היה להתפתח לטכסוך
 חמור ומסוכן.

ויהי רצון שיהא חלקך עם "כל העוסקים בצרכי צבור באמונה..."

בכבוד רב
 י. שוסטר-עו"ד

ואכן היא שלחה את רוב המכתבים בחזרה, כשהשולחים אינם מבינים כיצד קרה שהם טעו בכתובת. אלא שמיד עם התקשרותם למשרד, נאמר להם שימחקו את כל המילים שלא מתאימות למציאות, ויסתפקו במילים הפשוטות: "לכב' המנכ"ל" וכו'.

בכל אותם הדברים נהגתי גם בתפקידי כמנכ"ל הרבנות הראשית לישראל, וב"ה שזכיתי לכבד תלמידי חכמים.

חילופי גברי...

בתפקידי כמנכ"ל המשרד כיהנתי כשנתיים, ובאמתחתי היו עוד רעיונות רבים להמשך תנופה וביצוע. אלא שבסופו של דבר עזבתי את המשרד, לאחר חילופי השר אבוחצירה בשר ד"ר יוסף בורג, שהביא עמו מנכ"ל אחר השייך לסיעתו במפד"ל.

כמובן, שנפגעתי קשות מיחס זה, ובעיקר לאחר שהבטיחו לי ראשי המפד"ל שכל עוד יהיה המשרד בידיהם, לא יפגעו בי. אולם על ה"עוון" הגדול שעשיתי עם כניסתי לתפקיד בחסותו של השר אבוחצירה, הם לא יכלו לסלוח לי, ופעלו כפי שפעלו.

אולם שמחתי הרבה הייתה, שבשנתיים אלו יכולתי לייצב את המשרד ולהביא להרמוניה שלימה בין עובדי המשרד, רבני הערים והשכונות, הדיינים וכל כיוצא באלו, שכולם נתנו יד להבראת המשרד. כך שעם עזיבתי, לא רק שלא נגרם נזק, אלא אדרבה המשרד הלך והתקדם בכל התחומים.

חייב אני תודה לרב עובדיה יוסף שליט"א שעמד לימיני בכל העת, ולכל אוהבי וידידי שעמדו לצדי בכל העת ולא נתנו לי ליפול. גם הממשלה העריכה את תפקודי ונתנה לכך ביטוי בהזדמנויות שונות.

עם פרישתי מהמשרד, שלחתי לשר החדש ד"ר יוסף בורג ז"ל פרחים, כפי שביקשה אשתי שאעשה, כדי להודות לו על היחס המיוחד שהעניק לי...

לא חלפו אלא ימים אחדים, ונקראתי על ידי ראשי רשת קרן ילדינו - מרכזי תקוותנו, לעמוד בראש המערכת, ולכהן כמנכ"ל הקרן.

לימים, חזרתי להתמנות כמנכ"ל למשרד לענייני דת פעם שנייה. היה זה בשלהי כהונתי כמנכ"ל הרבנות הראשית בשנת תש"ס (2000), התבקשתי אז על ידי הרב עובדיה יוסף שליט"א יחד עם שר הדתות הרב יצחק כהן, לחזור למשרד הדתות לכמה חודשים על מנת לפתור בעיות קרדינאליות שנוצרו במשרד, והיה הכרח למנות אדם עם ניסיון בתחומים אלו.

זכיתי לשיתוף פעולה מלא עם שר הדתות, איש נפלא, הרב יצחק כהן, ועם הרבנות הראשית וכל המשרתים בקודש במדינה, ובתקופה זו העברנו הרבה החלטות חשובות, שתרמו הרבה לשגשוגה של היהדות הדתית על כל מכמניה.

בביקור אצל הבן בכפר דרום ת"ו, עם השר רחבעם זאבי-גנדי הי"ד,
השר לענייני דת הרב יצחק כהן, ואחיו - מפקד תחנת "קטיף"

פרק אחד עשר
"מרכזים של תקווה"
בקרן ילדנו

מקהלת
תקוותנו
בניצוחו
של חנן
אביטל

בעת שסיימתי את תפקידי כמנכ"ל משרד הדתות, פנו אלי ראשי קרן ילדנו - מרכזי תקוותנו, שהיו מתנ"סים דתיים ברחבי הארץ, וקלטו בני נוער ומבוגרים לצורך פעילות חברתית חינוכית. ראשי הקרן ביקשו ממני, לאור הניסיון הרב שהיה לי בחינוך הבלתי פורמאלי, לכהן כמנכ"ל ארצי במערכת זו, ולהוביל את המרכזים להישגים תורניים, חינוכיים, מדעיים וטכנולוגיים.

נעניתי בנפש חפצה להצעה זו, ואכן, עם סיום תפקידי כמנכ"ל משרד הדתות בשנת תשמ"ב (1982), עברתי לתפקיד החדש, במשרד הראשי שהיה בירושלים. לרשות הקרן עמדו שמונה עשר מרכזים קהילתיים ברחבי הארץ, מקרית שמונה בצפון ועד באר שבע בדרום.

קרן בשיפוצים...

מיד עם תחילת עבודתי גיליתי לצערי הרב, שהעבודה החינוכית והחברתית

שנעשתה במרכזים אלו הייתה ללא ידע מקצועי מינימאלי, והמרכזים פעלו בצורה כושלת לחלוטין. רוב המנהלים של המרכזים הועסקו בעבודה אחרת במשך היום, ורק אחר כך נרתמו לעבודה במרכזים אלו בחצאי משרה, וכתוספת עבודה על עבודתם.

עם מנהלי מרכזי תקוותנו מכל הארץ

ברור ומובן מאליי שבצורה כזו אי אפשר לנהל מרכז קהילתי שדורש תפקוד מלא מבוקר עד לילה, וגם הקמת צוות מדריכים שיהיה כשיר לעבוד במסגרת זו.

יתירה מזו, כשבאתי לבקר פיזית את המרכזים האלו, מצאתי חורבן פיזי של הבתים, שלא זכו במשך

שנים רבות לשיפוצים ולשדרוג ומשום כך היו מוזנחים בצורה משוועת.

בכמה מן המרכזים מצאתי שהפכו לאורוות סוסים וחמורים, ובמקום חניכים מצאתי בהמות ובעלי חיים...

לאור כל זאת נאלצתי לסגור כמה מרכזים שלא היה להם שום סיכוי לאכלס "בעלי חיים על שתי רגליים", ואת השאר התחלתי לשפץ באמצעות מפעל

הפיס, שלמזלי הגדול באותה תקופה כיהן בו מנכ"ל בעל שיעור קומה, שתמך בנו תמיכה מלאה ומסיבית, ואפשר לנו לשפץ את הבתים ולהועידם לתפקידם החשוב אותו הם צריכים למלא.

פיטרנו את רוב המנהלים, ובמקומם גייסנו מנהלים שיראו בעבודה זו גם עבודה קבועה עם משכורת סבירה, ובעיקר, שליחות ממדרגה ראשונה.

ואכן, לאחר מאמצים רבים, כמעט על אנושיים, זכינו להעמיד בכל המרכזים צוותים מקצועיים וחינוכיים שיכלו להתמודד עם הצרכים הבסיסיים של נוער הזקוק לפעילות חברתית, חינוכית ומקצועית.

עבדתי במסגרת זו כשלוש עשרה וחצי שנים, והגענו ב"ה למצב כל כך מעולה, שאלפי אלפי חניכים באו למרכזים אלו, וקיבלו מענה לצרכים הבסיסיים הבלתי פורמאליים, הן במסגרת פעילות חינוכית יהודית וחברתית, והן בחוגי העשרה ורווחה.

הנהלות ציבוריות

כדי להגיע להישגים אלו, הקמנו בכל מרכז הנהלה ציבורית מרכזית, שבה היו חברים אנשים מכל קצות הקשת של האוכלוסייה, העירייה, משרד החינוך, ועד השכונה וכן הלאה.

הנהלות אלו תפקדו באופן יוצא מן הכלל, נפגשו אחת לחודש, וקיבלו את האחריות המלאה לתפקוד יעיל ונכון של המרכז.

שיתוף הפעולה בינינו, דהיינו בין הנהלת מרכזי תקוותנו לבין התושבים במקום, היה יוצא מן הכלל, והביא להכרה של ראשי העיר בכל מקום

בני וקנין, ראש עיריית אשקלון

ומקום, בחשיבות ונחיצות של מרכזים אלו. כמובן, ששיתפנו גם את ההורים בעשייה החברתית, והם היו מקור לגאווה לילדים ולאוכלוסייה כולה.

פעילות המרכזים

שיתוף פעולה פורה זה, הביא לכך שראשי העיריות וההורים, אימצו את המרכזים, הושיטו להם עזרה בלתי רגילה, הן חומרית והן חינוכית וחברתית, וגרמו אושר רב לבנים ולבנות.

בנוסף, הקמנו חוגים מיוחדים להורים שהשתתפו בפעילות וברקמת העשייה החברתית במקום.

בר מצווה לנערים עולים וותיקים במרכז תקוותנו
אשדוד יחד עם פרנסי העיר

השופטים
בחידון התנ"ך
של מרכזי
תקוותנו: חתני
חידון התנ"ך
העולמי - עמוס
חכם ויחיא
אלשיך (מימין),
ויבלחטור"א
נריה פנחס
(משמאל),
באמצע:
אלישע ברנבוים
ופרופ' חיים
גבריהו

הגר"מ אליהו זצ"ל עם שר החינוך נבון והשר אבנר חי שאקי ז"ל במרכז תקוותנו רוממה, ירושלים.

מסיבת פורים עם מרכז תקוותנו ברחובות

מכתב ברכה מהרב
מרדכי אליהו זצ"ל

החניכים הרבים, זכו לגלי אהבה והערצה מצד המדריכים, והלבבות נקשרו אלה באלה, ותרמו לקידום הנוער והמרכז בכל המובנים.

בנוסף על כל הפעילות השוטפת, הקמנו מקהלות ותזמורות, חוגי העשרה, אומנות ויצירות שהביאו ערך מוסף לפעילות הרגילה והשוטפת, וכן חוגי הכנה מעמיקים ומסבירי פנים לבר מצווה.

ביקור במרכז תקוותנו בטבריה

כמו כן קיימנו בכל המרכזים חידוני תנ"ך מקומיים, שבסופו של התהליך הגיעו לחידון התנ"ך הארצי שהמשרד הראשי קיים, כשהמצטיינים בכל מקום השתתפו בחידון ארצי זה. בין השופטים וחברי הנשיאות היו חתני התנ"ך המבוגרים, כגון עמוס חכם ויחיא אלשיך, חתני התנ"ך לנוער כגון נריה פינחס שבמשך השנים הפך הוא עצמו לאחד מעמודי התווך של מרכזי תקוותנו, וראשי הרשויות והעיריות. הדבר הפך למסורת קבועה ומידי שנה התקיימו החידונים בליווי תזמורות ומקהלות שנוצרו במרכזים עצמם.

יש להוסיף שמידי שנה קיימנו שבתות עיון בהשתתפות ראשי וחברי הנהלת קרן ילדנו - מרכזי תקוותנו, מנהלי המרכזים ונשותיהם, בכל פעם במקום אחר, תוך כדי שמיעת הרצאות חינוכיות ותורניות מצד רבנים ואנשי חינוך ומדע. מפגשים אלה תרמו רבות ליצירת שותפות אמת בין כל הגורמים שעסקו בנושא זה והביאו לברכה רבה בהמשך הדרך.

קיבלנו הערכה והוקרה משרי החינוך ומכל ראשי הרשויות והמחנכים במקום, וב"ה זכינו לתהילה ולתפארת על כל מה שנעשה בתחום חשוב זה. כמו כן, קיבלנו מאות פרסים ממשרדי הממשלה השונים, הרשויות המקומיות וההורים. חב אני תודה עמוקה לחברים יקרים שסייעו לי באופן אישי ותרמו רבות להפעלת המערכת החינוכית של מרכזי תקוותנו.

חברים אלו הם ד"ר רחמים מלמד הי"ו, שעמד בראש ועדת החינוך של קרן ילדנו. חה"כ זבולון אורלב הי"ו, שלאור ניסיונו הרב כמנכ"ל משרד החינוך ומשרד הדתות, תרם רבות להפעלת המרכזים. וכן, אלישע ברנבוים ז"ל, שהיה מפקח ראשי במשרד החינוך במסגרת אגף חברה ונוער, והיה מסור כל כולו להעמקת החינוך במרכזים.

יקיר קריית שמונה

אין זה סוד, כי מכל המרכזים הקהילתיים של קרן ילדנו, הייתה בי אהבה מיוחדת למרכז תקוותנו בקריית שמונה. וזאת מכמה סיבות: א. זכיתי להיות ממשררי המקום במלחמת השחרור, שנקרא אז "חלסא". ב. התאהבתי במי שהיה אז ראש העיר, מר פרוספר אזורן, שהיה ראש עיר נפלא וקשור קשר אמיץ למרכז שלנו, ואף תמך בפעילות בו ביד אמיצה ובלב רחב. ג. המרכז הזה נוהל על ידי מנהל מוכשר ומסור מאין כמוהו, מר דוד נבון שתרם רבות להצלחתו של המרכז הקהילתי, והביא להשתתפות של מאות בני נוער בפעילות המגוונת שהייתה במקום. ועיקר העיקרים, ההנהלה הציבורית שליד מרכז תקוותנו, שהייתה מורכבת מנציגי העירייה ושאר המוסדות הפעילים בתחומי החברה והנוער. הנהלה זו הצליחה לגייס ידידים רבים למרכז, שתרמו מהונם ומאונם והביאו אותו לשגשוג רב.

לא חסכתי מאמץ כדי להגיע למרכז מידי שבועיים, לשבת בישיבות הנהלה ולקדם פרויקטים חדשניים. הקמנו במקום מקהלת ילדים לתפארת, תזמורת נוער מצוינת, להקות ריקודים וחוגים רבים ככל האפשר.

למרכז זה יצא שם לתפארת, עד כדי כך שבפטירתה של אשת ראש הממשלה מנחם בגין, הגב' עליזה בגין ע"ה, קראנו את המרכז על שמה והמשפחה אמצה מרכז זה במשך שנים.

לאור כל הפעילות הענפה הזו, החליט ראש העיר ועמו כל חברי מועצת העיר, להעניק לי את תואר "יקיר קריית שמונה". הייתה זו בשבילי חוויה אדירה של הכרת הטוב מצד ראשי העיר וההורים, שנפשי הייתה קשורה בנפשם, וזכיתי ליחס מיוחד במינו מצד תושבי העיר והנהגתה.

קריאת שם למרכז תקוותנו בקריית שמונה ע"ש עליזה בגין ע"ה
משמאל: בני משפחת בגין - חסיה ובני, השר יעקב מרידור ז"ל,
שני מימין - רב העיר הרב צפניה דרורי

מנכ"ל קרן "ילדינו" - יקר קרית שמונה

מועצת העיר, כשיבחה מיום 14.7.92, החליטה להעניק את אות יקר העיר למר גדליהו שרייבר, מנכ"ל קרן "ילדינו" (תקוותו).
בכרי פתיחתו, בשיבת המועצה למתן אות יקר העיר, ציין ראש העיר והעלה על נס את ההזכרות הארוכה והמעסיקה הקיימת בין המנכ"ל לבנו, ימר שרייבר, אביו ראש העיר "הינו דמות ויצאת רוסן ובלתי שגרתית בקרב סטלאי התפקידים העבריים בארגון, בשל זיקתו הכנה והאמיתיות לטיפוח וקידום אופלומיות הנערים בעיר הפיתוח, רבר שבא לרדי ביטוי במוטיבציה האדירה ובמאמצים הכללי-גללים לשיפור איכות החיים בקרב הערים הללו.

יתומתו חרנה מעבר למחויבותו שבחפיקו למרכז "תקוותנו" בקריית שמונה. הוא היה קשוב לכל פניה ובקשה ומעבר לכל מרופוציה למשאבים הייעודיים שהוקצו למקום.
"יקר בשל אהבתו הגדולה והכנה לקריית שמונה ולילדיה התפתח מרכז "תקוותנו" כפי שהוא כיום - מרכז קהילתי תוסס ורב פעילות שאין לו אח ורע בארץ.

יעל זאת ועל דברים רבים נוספים החליטו ראש העיר וחברי מועצת העיר להעניק למר שרייבר את אות יקר קרית שמונה - כחוקרה צנועה למאמציו הכבירים למען חיה טוב לילדינו.
טקס הענקת אות יקר קרית שמונה יתקיים ביום שלישי 21.7.92 בדוכל התרבות בקריית שמונה.

באולם מועצת העיר קריית שמונה

יקיר ירושלים

ומעניין לעניין... כידוע, על פי תקנות העירייה בירושלים, הענקת תואר "יקיר ירושלים" מותנית תחילה בגיל, והתואר מוענק אך ורק למי שהגיע לגיל שבעים. באחד הימים, קבלתי טלפון למשרדי ברבנות הראשית לישראל, בצדו השני של הקו היה ראש עיריית ירושלים, מר אהוד אולמרט, והוא שאלני אם זה נכון שעברתי את גיל שבעים.

לשאלתי מדוע הוא שואל אותי שאלה כזו, הוא ענה לי שהרבה מאד אנשים חשובים פנו אליו שיעניק לי את התואר 'יקיר ירושלים', שלפי דעתם מגיע לי על סמך כל הפעילות החברתית, החינוכית והציבורית שעשיתי בעיר ירושלים. שאלתי אותו מה הוא חושב על גילי, והוא ענה לי שלדעתו אפילו לא עברתי את גיל ששים, ולכן אין הוא יכול להיענות לבקשתם ולהעניק לי תואר זה.

כשאמרתי לו שב"ה כבר עברתי את גיל שבעים, הוא לא האמין למשמע אוזניו וצעק: "אוי! איך זה יכול להיות, אתה נראה צעיר..." אך היות והוא קבל תשובה זו, הוא הודיע לי מיידית שהעירייה החליטה להעניק לי תואר זה. ואכן זכיתי לקבל את תואר 'יקיר ירושלים' בטקס רב רושם שקיימה העירייה בתיאטרון ירושלים, בו השתתפו מאות מידידי וידידי שאר מקבלי הפרס. ראיתי בכך הכרת הטוב מצד העירייה בהנהגתה. כך שיש בביתי שני תארים ששיקפו פחות או יותר את שלל הפעילויות שלי בסייעתא דשמיא בשדה החינוך והחברה.

לא מדברים רכילות

במשך תקופת כהונתי כמנכ"ל קרן ילדנו, ובהמשך גם ברבנות הראשית לישראל, שמתי שלט בחדרי ובו כתוב: "בחדר זה לא מדברים רכילות ולשון הרע".

כנראה שאנשים אינם מורגלים כל כך לשלט מסוג זה, ולא פעם כשהתארחו במשרד אישים שונים, הדבר יצר אצלם עניין וגם חיוך.

באחת הפעמים, הזמנו לאירוע ציבורי את ראש ממשלת ישראל מר יצחק שמיר. בתחילת האירוע היה צריך להיות מפגש עם הרבנים הראשיים, אלא שהם אחרו לפגישה ומשום כך אירחתי במשרדי את ראש הממשלה, עד שהרבנים יגיעו.

כשראש הממשלה התיישב על כסאו, פנה אליו מזכירו הנאמן מר יוסי אחימאיר, ואמר לו בזו הלשון: "אדוני ראש הממשלה, אני מציע לך לעזוב את החדר כמה שיותר מהר".

"יד לפה" נשיא המדינה לשעבר, שר החינוך יצחק נבון מתפעל מהשלט במשרד

ראש הממשלה היה מופתע לחלוטין מאמירה זו, ושאל אותו מה הסיבה שעליו

עם ראה"מ י.שמיר

לעזוב את החדר. ואז הראה לו מזכירו את המודעה על הקיר, בה נאמר שבחדר זה לא מדברים רכילות ולשון הרע. והוסיף: "איך יתכן שפוליטיקאי לא ידבר לשון הרע? לכן אין מנוס אלא לעזוב את החדר, כדי לא לגרום חלילה לעבירה..."

כך נהגתי ב"ה בכל

המשרדים הממשלתיים בהם עבדתי. אנשים כבר נזהרו שלא לדבר לשון הרע ורכילות בקרבותי. הדבר הזה קנה לו שם אצל כל עובדי המשרדים והלקוחות, שידעו שבנושא זה אין פשרה ואין היתר, וכל מי שלא נזהר מקבל תוכחות מידיות.

אני מקווה שכשאגיע לעולם האמת יקבלני ה"חפץ חיים" בזרועות פתוחות...

סיימתי פרק חשוב זה בחיי, כאמור, לאחר שלוש עשרה וחצי שנה, כשמרכזי תקוותנו מלאים באלפי חניכים ומאות מדריכים, ואפשר בהחלט לומר שהיה זה מפעל חיים שהחזיק את עצמו, בעיקר בגלל המסירות וההקרבה, המקצועיות והדרך החינוכית שליוו עשייה זו.

פרק שנים עשר ברבנות הראשית לישראל

במקום יציאה לגמלאות

בסופה של שנת תשנ"ה (1995), עם סיום תפקידי כמנכ"ל קרן ילדינו - מרכזי תקוותנו לאחר שלוש עשרה וחצי שנות עשייה מבורכת, נערכה לי מסיבה מיוחדת על ידי ראשי ועובדי הקרן ומנהלי המרכזים, בה הועלו ההישגים שלי כמנכ"ל הקרן, ואיחולים להצלחה ביציאתי לגמלאות.

הכניסה להיכל שלמה

תוך כדי מטר הברכות, קיבלתי טלפון בהול מהראשון לציון הרב הראשי לישראל הרב בקשי דורון שליט"א, שהוא ועמיתו הרב הראשי לישראל הרב לאו שליט"א, שמעו

במסיבת הפרידה מקרן ילדנו. יושב ליד השולחן למטה משמאל, ר' רחמים מלמד הי"ו

על פרישתי מתפקידי בקרן ילדינו, וביקשוני לבוא מיד לרבנות הראשית לישראל ולכהן בה כמנהל הכללי. זאת לאחר שניסו במשך זמן רב למצוא מנכ"ל שינהל את הרבנות כראוי, ולא מצאו.

אף שהיו כמה מועמדים חשובים, אלא שהללו נפסלו, אם על ידי נציבות שירות המדינה ואם על ידי הרבנים הראשיים.

הרבנים הראשיים חשבו והאמינו שלאור הניסיון הרב שהיה לי במועצה הדתית בירושלים וכמנכ"ל משרד הדתות, יהיה באפשרותי להוביל את משרד הרבנות הראשית לישראל לפסגת השאיפות.

הייתה זו עבורי הפתעה מוחלטת, שכן הכנתי כבר את כל המהלכים ליציאה לגמלאות, ולנוח קמעא מכל מה שעבר עלי לאורך השנים, אלא שלא יכולתי לסרב לבקשת הרבנים הראשיים, ונעניתי לבקשתם. עברתי מבחן של ועדה ממשלתית מיוחדת שתפקידה לאשר מינוי מנכ"לים, וזכיתי לאמונה המלא.

מצבו העגום של משרד הרבנות

עם כניסתי לתפקידי כמנכ"ל הרבנות, בהיכל שלמה, שם התמקמה הרבנות הראשית, מצאתי לדאבוני מצב בלתי נסבל של עבודה מנהלית שהתבטאה במספר תחומים: א. חוסר עובדים; ב. תקציב עלוב; ג. מצב פיזי נוראי; ד. חוסר ציוד בסיסי לעבודת המשרד; ה. קשר רעוע עם כל מי שזקוק לשירותי הרבנות הראשית; ו. חוסר אמון משווע בין הציבור לבין הנהלת המשרד; ז. קשר אפסי עם נציבות שירות המדינה המאשרת תקנים, משרות ודרגות לעובדי המשרד.

כל זה חייב אותי להתחיל מבראשית, ולמצוא מענה חיוני ומהיר לכל המחדלים שנעשו במשך הזמן.

אין אני חס ושלום בא לקטרג על מה שהיה לפני, אלא רק מצביע על עובדות שהיו לנגד עיני עם כניסתי לתפקיד.

כדי לתקן את כל חסרונות העבר, נפגשתי עם ראשי משרד האוצר וראשי נציבות שירות המדינה, ומסרתי בידיהם חוות דעת מקצועית המצביעה על

העדר תשתית מרכזית להפעלת הרבנות הראשית. הנחתי בפניהם הצעות לקידום המשרד בכל השטחים, הן הפיזיים והן המנהליים והארגוניים. למזלי, בסייעתא דשמיא ממש, זכיתי לקבל מהם יחס חם ולבבי ונעניתי לרוב הסעיפים שהצבעתי עליהם.

אט אט גדל התקציב, נוספו משרות, נוצרו תקנים והורחבו סמכויות הרבנות הראשית, שעד אז הייתה תלויה כל כולה במשרד הדתות.

המצב הגיע לאבסורד כזה, שאפילו עטים וניירות טיוטה היו צריכים לקבל אישור מהמשרד. הסחבת והבירוקרטיה תרמו לחדלון הגדול של משרד הרבנות הראשית. העדר הסמכויות והעצמאות של הרבנות, והתלות המוחלטת במשרד הדתות תרמו אף הם לחוסר המעש וחוסר התפקוד המלא של המשרד. קשה לתאר את המצב האיום הזה, ועד היום אינני מבין כיצד פעלה הרבנות הראשית עד אז.

גם מצב אחזקתו של בנין הרבנות בהיכל שלמה היה בכי רע, וכפי שיפורט בהמשך, הגעתי למסקנה המיידית שיש להעביר את מבנה הרבנות למקום אחר. נוסף על כל צרות אלו, באו הרבנים חברי מועצת הרבנות הראשית, בדרישה

ובתביעה צודקת, לאשר להם להגיע לשיבות המועצה והוועדות למיניהן במונית, ולקבל החזר הוצאות.

גם בעניין זה לא היה שום הסדר עם משרד האוצר, והרבנים נאלצו לשלם מכיסם וכמובן גם לא קיבלו החזר על ארוחות והשתתפות בשיבות, דבר המקובל בכל משרדי הממשלה האחרים ובכל הוועדות הציבוריות. רק לאחר שהתרעתי על כך בפני ראשי האוצר, זכינו סוף סוף לאפשר לרבנים את הדברים הללו.

לאור כל זאת, פנינו לראש הממשלה דאז, יצחק רבין, וביקשנו להפוך את משרד הרבנות הראשית ליחידת סמך עצמאית שתוכל להתנהל בעצמה. ואכן, קיבלנו אישור לבקשה זו, וסוף סוף יכול היה משרד הרבנות הראשית לתפקד באופן עצמאי, ולא להיות תלוי בשום משרד או גוף אחר.

קשר הרבנות עם הרבנות המקומית

בישיבות הקבועות של מועצת הרבנות, שמעתי מפי הרבנים על התנכלות גסה מצד מספר רבנים מקומיים, שביזו את הרבנים הראשיים הן בעל פה והן בכתב, וסירבו לקבל את מרותם. הדבר פגע קשות בשיתוף הפעולה בין הרבנות הראשית לרבנים המקומיים, וגרם לניתוק מוחלט ביניהם.

לא יכולתי להסכים לוותר לרבנים אלו על יחסם הפרוע כנגד הרבנים הראשיים לישראל וכנגד חברי מועצת הרבנות, ודרשתי להטיל עליהם סנקציות כבדות.

לצערי ולבושתי הרבנים קבלו "רגליים קרות" ולא החזירו מלחמה שערה. כך

שאת כל המשא ומתן עם רבנים אלו ניהלתי בעצמי, והדפתי באומץ ובגאון את התקפותיהם עד כדי העמדתם בפני ועדת משמעת.

כדי להצביע על העדר הכוח הסמכותי של הרבנים הראשיים והרבנות הראשית, אצביע על מקרה שגרם לי צער רב:

מידי פעם בישיבת המועצה שמעתי ביקורת על הנעשה בעיר מפורסמת, שבה היו עשרות בתי מלון שתיירים רבים מן הארץ ומהעולם פוקדים אותם.

התברר שתעודות הכשרות ניתנו על ידי רב מקומי, בלי שום בדיקה בשטח וללא משגיחים המפקחים על הכשרות. כמובן שהיה בכך חשש לפלילים, כיון שהרב נתן תעודות כשרות בצורה גורפת, ובכך הכשיל את כל באי בתי המלון בצורה חמורה ביותר.

לאחר דיונים בלתי פוסקים במועצת הרבנות בנושא זה, החליטה המועצה לשלוח שליח מיוחד מטעמה, לבדוק את הנעשה במקום.

לאחר כמה חודשים, דיווח הרב שנשלח על המצב, וציין כי לא הצליח לחסל תופעה זו.

שאלתי את הרבנים מה הם חושבים לעשות כדי לעצור את המגיפה, ונענית שאין בסמכותם להדיח את הרב המקומי שעושה מעשה נפשע זה.

בשום אופן לא יכולתי להסכים להתנהגות זו ולחוסר המעש, ודרשתי במפגיע להקים משלחת בראשותי ובשיתוף יועצים משפטיים של הרבנות, לנסוע לשם לכמה ימים ולבדוק בשטח מציאות קשה זו.

קיבלנו את הסכמת מועצת הרבנות ונסענו לשם לשלושה ימים. בביקורנו בבתי המלון, סירבו בעלי בתי המלון להראות לנו את תעודת הכשרות שבידיהם, וביקשו שנעזוב את המקום.

פנינו לרב הראשי בבקשה שישתף עמנו פעולה, ונבדוק יחד מלון אחר מלון. הרב סירב לבקשתנו ולא הייתה לנו ברירה אלא לחקור בכוחותינו אנו, את הנעשה בבתי המלון.

לצורך כך ראינו הן את עובדי המלונות, הן את התושבים שעבדו במשך הזמן במקום, וכן אורחים שהתארחו בקביעות שם, ובעיקר בשבתות ובחגים. לאחר כל זאת, התברר מעל לכל ספק שהכשרות במקום פסולה לחלוטין ומאכילים את האורחים במזון לא כשר, כאשר תעודת הכשרות של הרב מתנוססת במקום...

חזרנו לישיבת מועצת הרבנות הקרובה, כשבדינו דו"ח חמור ביותר על הנעשה שם, עם המלצות להוציא מידי הרב הראשי את נושא הכשרות, ולמסור אותו לידי רב שיוסמך על ידי הרבנות הראשית. אלא שבמקום לקבל הערכה והוקרה על עבודתנו המאומצת, קיבלנו "מקלחת קרה" מצד כמה מחברי המועצה, על כך שאנו פוגעים בשמו הטוב של הרב המקומי.

בו במקום, הוחלט לשלוח משלחת נוספת של חברי מועצת הרבנות, שגם הם יבקרו במקום כיומיים, ויביאו את מסקנותיהם לדיון במועצת הרבנות. ל"שמחתי" התברר שחוות הדעת של הרבנים, עולה בחומרתה פי כמה על חוות הדעת שלנו.

לאחר כל הדיונים שהיו במועצת הרבנות במשך חודשים רבים, כשראיתי ששום דבר לא זו, הכל נשאר על מקומו, וממשיכים להאכיל רבבות אורחים במזון לא כשר, פניתי אישית למרן הרב עובדיה יוסף שליט"א, וסיפרתי לו את כל המתרחש.

הרב הזדעזע בצורה קשה ביותר, לא האמין שדבר כזה עלול לקרות, והציע לי רב חשוב מאוד שהגיע מחו"ל ומחפש עבודה, באומרו שרב זה הינו מומחה בכשרות. רב זה נתבקש ע"י הרב עובדיה יוסף שליט"א להגיע לאותה עיר ולבדוק את השטח. גם רב זה הביא לרב עובדיה יוסף חוות דעת קשה ביותר. בו במקום החליט הרב עובדיה יוסף לשגר אותו ולהחליף את הרב המקומי במתן תעודות כשרות, כמובן בהסכמת מועצת הרבנות. מאז חל שינוי מהפכני בעיר, וכל תעודות הכשרות ניתנו באישורו וחתימתו של רב זה, וגם מונו משגיחים חדשים, ובעיקר לשבתות וחגים, שיהיו נוכחים במקום, מה שלא היה בעבר.

מכירת
חמץ

המחלקה לאכיפת כשרות

תוך כדי עבודתי ברבנות הראשית, גיליתי שאין ברבנות מחלקה לאכיפת הכשרות ברחבי הארץ, וכל איש הישר בעיניו יעשה. תלונות רבות שהגיעו מתושבים רבים על זיוף בתעודות הכשרות של מפעלים וחנויות, לא הגיעו לידי מענה או שינוי, עקב היעדר סמכות לרבנות להטיל קנסות ולהביא לבית משפט את המזייפים הסוררים.

תלונות שהגיעו למשטרה, נדחו על ידה בטענה ש"אין בכך עניין לציבור"...

עם צוות הרבנות בביקור חג בסוכה. יושבים: משמאל, הרב רפול, מימין הרב דיין. עומדים: משמאל, ר' א. מימון, הרב סבג, ר' ריוחאי ובני שיחי.

לא היה אדם ברבנות הראשית שיעסוק בכך וכמובן גם לא מחלקה, וההפקרות גדלה וצמחה.

לצורך כך, נפגשתי עם שר המשפטים, שר האוצר, שר הדתות ופרקליטת המדינה, וביקשתי מהם להביא לממשלה תקנות

המאפשרות לרבנות הראשית לישראל למנות מפקחים עם סמכויות מוכרות על ידי הממשלה ובתי המשפט.

לשמחתי הרבה אושרו על ידי נציבות שירות המדינה משרות מיוחדות למפקחי כשרות ארציים, עם סמכויות פיקוח מאושרות.

זוכר אני את הפגישה עם פרקליטת המדינה דאז, לימים שופטת בית המשפט העליון, הגב' עדנה ארבל הנכבדה, בה העליתי בפניה את סוגיית האכיפה. טענתי הייתה, שכפי שהיא דואגת שכל הגנבים, הרוצחים, האנסים וארגוני הפשע, יועמדו לדין ויכנסו מאחורי סורג וברית, כך עליה לנהוג גם כלפי מזייפי הכשרות בכלל המסעדות, האטליזים ומרכזי המזון.

ביקשתי ממנה להנחות את כל תחנות המשטרה בארץ, שבמקרה שתתקבל תלונה על גופי מזון, על זיוף תעודות כשרות או העדרן, יעמידו את הסוחרים לדין וייתחסו לכך כאל מעשה פלילי. אמרתי לה, שזיוף בכשרות עלול להביא למצב, שיהודים שומרי מצוות יאכלו במסעדות אלו ויאכילו אותם נבלות וטרפות, וזה יהיה נזק בלתי הפיך.

תשובתה הייתה שיש לפנות בעניין זה גם אל היועץ המשפטי, שהיה אז השופט אליקים רובינשטיין, שיש לו כיפה על הראש, והוא בודאי ירצה לעזור לנו. תשובתי המהירה הייתה, שפניתי אליה דווקא משום שלה אין כיפה על הראש... והיא יכולה לעזור יותר מאחרים. אך היא לא ויתרה, והזמנו את היועץ המשפטי לממשלה היקר אליקים רובינשטיין, לשבת עמנו באותה ישיבה, ויחד למצוא את הדרך לפתור את העניין.

לשמחתי הרבה שניהם נענו לעניין, ונתנו את כל ההנחיות הדרושות לתחנות המשטרה בארץ, להתייחס בעדיפות ראשונה לכל תלונה של מפקחי הרבנות בנושא זיופי כשרות, ולהעמיד לדין מייד את כל הסוררים.

לאחר מכן נפגשתי עם הפרקליט משה לדור, וביקשתי ממנו להעמיד לרשות הרבנות פרקליט דתי מיוחד, שיקבל את כל הדוחות על הסוחרים הסוררים, ויגיש אותם לבית המשפט. ואכן, ב"ה לאחר מאמצים מרובים נעניתי בחיוב, וקבלנו ממשרד המשפטים פרקליט מיוחד, שהיה ממונה על כתבי אישום של מפקחי הכשרות.

הקמנו ברבנות הראשית, מחלקה מיוחדת לאכיפת הכשרות. בראשה עומד אדם נפלא, רפי יוחאי, איש כפר דרום, שנאות להעמיס על כתפו סוגיה קשה זו, ואף "זכה" בתחילת הדרך לאלימות פיזית נגדו, בביקוריו במסעדות הסוררות. אבל, לאחר מתן ההוראה של פרקליטת המדינה והיועץ המשפטי, חל שינוי דרסטי. המחלקה הוסמכה והתקבלה, על ידי משרדי המשפטים, האוצר ופרקליטות המדינה.

כיום יכול כל מפקח כשרות המאושר על ידי הגופים הנ"ל, להופיע בבית משפט כנציג הרבנות הראשית, כפי שיכול כל חוקר במשטרה להופיע בבית המשפט. אם בתחילה לאורך שנים רבות, יכלו בעלי מסעדות ומפעלי מזון לגרש את מפקחי הכשרות של הרבנות, ולא להיענות לבקשתם לקבל אישורי כשרות מן

הרבנות. הרי שמכאן והלאה חל שינוי אדיר, ומפקחי הכשרות יכולים לדווח למשטרה, להביא את הסוררים לבית משפט ולהגיש נגדם עדות. כל תלונה מצד הרבנות למשטרה ולבית המשפט נענתה במהירות הבזק, ומאז נתמעטו כמעט לאפס הזיופים, ועם ישראל יכול לבטוח בתעודות הכשרות של הרבנות בכל מקום ומקום.

דבר זה גרם שנושא הזיופים הצטמצם למינימום, ומי שבירך על כך היו המועצות הדתיות, שזכו לתת תעודות כשרות ולקבלת תשלום הולם...

אגף הכשרות

גאוות הרבנות הייתה, בהפעלת אגף הכשרות בארץ בצורה יוצאת מן הכלל. בראש המערכת עמד ועומד עד היום הרב יעקב סבג, איש נפלא בעל כושר מנהיגות, המסור בלב ובנפש לתפקידו, וניחן בכישרון מיוחד להלהיב את כל הסובבים אותו למערכה חשובה וקדושה זו. בזכותו, מערכת הכשרות קיבלה חיזוק רב, כמובן בגבויים של הרבנים הראשיים לישראל.

אגף הכשרות על כל מחלקותיו יזם מהלכים ברמה הארצית, כגון כתיבת נהלי כשרות אחידים, המחייבים את כלל המערכות כולל המשחטות וכל גופי המזון בארץ, כתיבת דו"חות כשרות לרבנויות המקומיות, הפעלת מערך הכשרות, שכולל מפקחי כשרות ומשגיחים במועצות השונות, הפועלים על פי הנחיות הרבנות הראשית, וכן, יצירת קורסים למשגיחים.

כמו כן, הוקמה ה"רבנות לכשרות ארצית" שמתפקידה לתת כשרות במקום שאין מועצה דתית ורבנות מכהנת.

ניתן לומר כיום, שההשפעה של אגף הכשרות ברבנות הראשית על מערכת הכשרות בארץ היא מצוינת, ועונה על הצרכים האמיתיים.

גם מחלקת שחיטת חו"ל בראשות הרב עזרא הררי רפול, טיפחה היטב את הקשר בין השחיטה בארץ ובחו"ל.

הרב רפול הפעיל את המחלקה ביעילות ובסדר מופתי, ודאג להוצאת מאות

צוותי שחיטה לארצות שונות, בקשר רצוף ותיאום מלא עם היבואנים השונים. הצוותים עוברים בדיקות סכינים ומבחני כשרות ברבנות. בכל ביקורי ראשי מערכת הכשרות בחו"ל באתרי השחיטה, ידעו להעריך מאד את תרומתם של הרבנים שלוחי דרבנן, שנוסעים מידי פעם לחו"ל כדי לפקח על השחיטה והכשרות ביבוא הבשר לארץ ישראל. ניתן בהחלט לציין, שהן חברי מועצת הרבנות והן ראשי מערכת הכשרות, שיתפו פעולה והרימו את קרן הכשרות במדינה.

ליד "בורו של יוסף" בעמק דותן, עם ראשי אגף הכשרות ויו"ר המועצה ד"ר שומרון

המחלקה למצוות התלויות בארץ

מחלקה זו בניהולו של הרב מרדכי בידרמן, ובפסיקתו ההלכתית של הרב יוסף אפרתי שליט"א, הביאה להעמקת הפיקוח והטיפול על מאות אלפי דונמים ברחבי הארץ של אלפי חקלאים, גם במקומות בהם לא היה בעבר פיקוח של הרבנות הראשית.

במחשב הרבנות נרשמו החלקות השונות בצורה מדויקת, דבר שאפשר למפקחים להגיע לשטח באופן פיזי, ועל ידי כך להקטין בצורה משמעותית את אחוזי הערלה של הפירות בשווקים. תוצאה מבורכת זו נבעה גם מהחלתו של הנוהל החדש, בו רב מקומי לא יכול לתת אישור ערלה לחקלאי, ללא בדיקת ואישור אגרונום מטעם הרבנות הראשית.

כמו כן הוגבר הפיקוח על בתי האריזה והמחסנים הסיטונאיים, המספקים את סחורתם למרבית רשתות המזון הגדולות. רמת הכשרות במרכזים אלו שופרה בתיאום עם הרבנויות המקומיות. בנוסף, נוצר קשר חזק עם המשתלות הגדולות לוודא את שמירת הלכות הערלה כבר מן המשתלה.

כדי להפעיל את מערך המצוות התלויות בארץ בצורה היעילה ביותר, מינינו במשך השנים בהסכמת הרבנים הראשיים, כמה רבנים חשובים שיהיו אחראים על המגזר החקלאי ומקובלים על כולם. היו אלו הרבנים הפוסקים: הרב יוסף אפרתי שליט"א, הרב שניאור זלמן רווח שליט"א והרב יהודה עמיחי שליט"א. לקראת שנת השמיטה תשס"א, מוניתי על ידי השר לענייני דת לתפקיד יו"ר ועדת ההיגוי לשנת השמיטה, והתחלנו בפעולות חשובות והכנות מעשיות לקראת השמיטה. עקב עזיבתי את תפקידי בערב שנת השמיטה, נותרה מצווה זו בידי אחרים, וכפי הנראה דרושים עוד תיקונים וחיזוקים רבים בעניין קדוש וכאוב זה.

מחלקת הבחינות

גם מחלקת הבחינות של הרבנות הראשית, קיבלה תנופה גדולה ומשמעותית. כאלפיים וחמש מאות נבחנים הגיעו מידי שנה למבחני הרבנות, כשאת המבחנים עורכים גדולי הדור.

ביקור
ראש
הממשלה,
בנימין
נתניהו

חבר חדש
במועצת
הרה"ר,
הרב בן
חיים,
אצל נשיא
המדינה
עזר ויצמן

עונג רב היה לראות את הנבחרים הבאים מכל המחנות, ליטאים לצד חסידים, ישיבות הסדר בצד ישיבות גבוהות, וכולם מעדות שונות, ממש תפארת עם ישראל. אשרי העם שככה לו!

יש לציין כי מספר מכובד זה של נבחרים, שהלך ועלה משנה לשנה, היה בנוי על האמון שרחשו האברכים למחלקת הבחינות, ביודעם כי היא עושה את המאמצים הדרושים לארגן את הבחינות בצורה יעילה. וכן, מכך שעמדנו בתוקף על טווחי הזמן המקוצרים להגשת תוצאות הבחינות: חודשיים - לרבנות, וששה חודשים - לדיינות.

הישגים אלו נבעו מכך שכינסתי את הרבנים הבוחנים לשבוע ימים בבית מלון בירושלים, כדי שיוכלו להתמסר לבדיקת הבחינות, ובכך מנענו סבל גדול מהנבחנים.

מחלקת הבריתות

תקופת עבודתי ברבנות הראשית, הייתה סמוכה להגעת גלי העלייה הגדולים מברית המועצות, והיה צורך בהערכות למילת עולים מבוגרים רבים. למעלה מאלפיים וחמש מאות בריתות, התבצעו מידי שנה לעולים חדשים בבתי החולים, בפיקוח ובאישור מחלקת הבריתות ברבנות, שבראשה עמד הרב אברהם בביוף. בנוסף, התקיימה ועדת בריתות מיוחדת שבראשה עמד הד"ר שוסהיים, המורכבת ממוהלים, רופאים כירורגיים, ורבנים המסמיכים מוהלים ובוחנים אותם מעת לעת. עמדנו גם בקשר עם אוניברסיטת בן גוריון, שפתחה קורס מיוחד למוהלים, המכשיר אותם בתחום האנטומיה.

סיורים בשטח

עמלתי רבות להשפיע על הרבנים הראשיים ועל הרבנים חברי מועצת הרבנות, "לרדת אל העם" ולצאת ממגדל השן של בנין הרבנות, כדי להתחבר לרבנים המקומיים, לראשי המועצות הדתיות ולגבאי בתי הכנסת, לשמוע את מצוקותיהם ואת הבעיות התורניות והציבוריות עמהם הם מתמודדים. בזמן כהונתי כמנכ"ל הגיעו הרבנים הראשיים יחד עם חברי מועצת הרבנות למגדל העמק, לסיוור

הכנסת ס"ת לזכרו של ר' שמואל מאיר ז"ל

בראשותו של הרב יצחק דוד גרוסמן שליט"א, ולקריית שמונה לסיור בראשותם של הרב בוחבוט והרב דרורי שליט"א. כן בקרו בישובי הספר בגבול לבנון, פגשו את החקלאים שעידו את שדותיהם ממש על קו הגבול, ושמעו סקירה מפי ראשי הצבא במקום.

מפגשים אלו הולידו קשר עמוק בין מוסד הרבנות הראשית ובין הרבנים והציבור המקומי, ומאז כמעט כל הרבנויות המקומיות בקשו מהרבנים לבוא גם אליהם כדי לחזק

את הקשר ביניהם. היה זה רעיון טוב ומצליח כדי לקרב את הלבבות.

בקר יוסף הצדיק, כמה חודשים לפני נטישתו בתשרי תשס"א

ביקור בספרד

מבנה חדש לרבנות

כפי שצינתי לעיל, אחד הנושאים המרכזיים שעמד בפני בתחילת עבודתי ברבנות, היה מציאת מבנה מיוחד לרבנות הראשית, מבנה שייתן הדר וכבוד למעמד הרבנות, וגם יהיה מתאים לכל הבאים בשעריה.

בבית הרבנות בהיכל שלמה, לא היו לרבנים הראשיים משרדים המאפשרים תפקוד נורמאלי, ובמחיצתם ישבו פקידות ופקידים שלא אפשרו לרבנים הראשיים עצמאות ופרטיות מלאה.

נוסף על כל אלה, יש לציין את העובדה, שבית היכל שלמה נבנה על ידי הנדבן הדגול סיר אייזיק וולפסון, והיה מיועד אך ורק לרבנות הראשית לישראל. אך כתוצאה מהזנחה משוועת, השתלטו על הבניין אנשי המפד"ל בראשות עסקנים בכירים מאוד, הקימו עמותה והשכירו חלק גדול מחדרי הבניין לעמותות פרטיות. כך נוצר מצב, שהעמותה השכירה חלק מהבניין לרבנות הראשית לישראל עבור תקציב ידוע, כאשר הדבר ידוע לכל שהבניין עצמו שייך לרבנות הראשית...

כתוצאה ממחדל איום זה, לא היה מי ברבנות הראשית שידאג לזכויות בבניין, והכול התנהל בצורה מרושלת ופוגעת בעצמאות הרבנות הראשית. ניקיון הבניין ואחזקתו היו באחריותה של עמותה זו, וחוסר המעש שלה הביא למצב שהבניין נראה מוזנח ומופקר.

בנוסף לכך, הרי שבאולם ליד חדר אסיפת מועצת הרבנות הראשית, היה מוזיאון יודאיקה שבו ביקרו חיילים וחיילות. לעתים בעת שהתקיימה ישיבת מועצת הרבנות הראשית, היו אלו מתנים אהבים במקום, וכל רב שהיה מגיע לישיבת המועצה נצרך לראות מחזות מבישים אלו...

גם מעט החדרים שהועמדו לרשות הרבנות הראשית לא הצליחו לאכלס את כל הפונים לרבנות, ואנשים נאלצו לשבת בפרוזדורים על ספסלים רעועים. חלק גדול מהם שהיו צריכים לעלות לקומה החמישית, היו נאלצים לעלות במעלית מיושנת שלא פעם נתקעה, והעולים נשאו במעלית שעה ארוכה... כמובן, שלא יכולתי להסכים עם מצב אומלל זה, וקבעתי לעצמי שהדבר הטוב ביותר הוא לפנות את המקום ולהעבירו למקום אחר.

לצורך כך, פניתי לוועדת הדיור הממשלתית וביקשתי שיעמידו לרשות הרבנות בניין נאה. תשובת הוועדה הייתה שאין להם מקום והכול תפוס, וצריך לחכות עוד הרבה שנים עד שיהיה בניין מתאים לרבנות הראשית. אבל, היות והדבר נצרך מאוד, הם מוכנים לתת לנו בניינים בשכונות המרוחקות...

כמובן, שלא הסכמתי לקבל בשום אופן תשובה כזו, ודחקתי בהם להכיר ברבנות הראשית כסמל של עם ישראל ותורת ישראל. בסייעתא דשמיא ולשמחתי הרבה, בראש הוועדה עמד אדם שהיה משכמו ומעלה והבין לרחשי לבי. באותו זמן נודע לי כי עומד לקום בניין חדש בכניסה לעיר ירושלים, בנין "יהב"

בשכונת רוממה, שמיועד למשרדים שונים. דיברתי על כך עם ראש הוועדה, וביקשתי שבמבנה החדש שיקום, יתנו לנו שתי קומות או שלש לצרכי הרבנות הראשית.

למרות שבקשה זו דרשה תקציב ענק לשכירות בלבד, נענתה הוועדה לאחר שידולים רבים מאוד, והסכימה להעמיד לרשותנו שתי קומות וחצי בבניין זה. דאגתי לכך שבמקום שבעה או שמונה חדרים שעמדו לרשות הרבנות בהיכל שלמה, יהיו לרבנות ששים ושלשה חדרים(!), אולם כנסים גדול המכיל כמאתיים איש, בית כנסת, ספריה, אולם מיוחד לבקרת מחשבים ותפעול, וכן לשכות מרווחות וסבירות לרבנים הראשיים לישראל, שיהיו באותו גודל בדיוק. מאז, במשך כשנה, נפגשנו כמעט מידי יום עם האדריכל שהיה מהטובים שיש במדינה, ועמדנו עמו על כך שידאג שהמשרדים יהלמו את מעמדה הארצי והעולמי של הרבנות.

איש זה, שהיה לחלוטין לא דתי, נתן את הנשמה ואת כל הידע המקצועי שלו כדי להביא לידי גמר את המבנה והמשרדים בצורה היפה ביותר שאפשר להעלות על הדעת. כל משרד צויד במחשבים ובציוד מודרני ורופד בשטיחים מקיר לקיר.

הייתה זו מהפכה אדירה שנתנה כבוד ויקר לרבנות הראשית לישראל. כדי להמחיש את הדבר, כדאי לציין, שכאשר נכנסו העובדים למשרדים

בנין הרבנות הראשית ב"בית יהב"

החדשים, הופיע שר האוצר דאז, שהיה גם שר המשפטים, כדי להיפגש עם הרבנים הראשיים. במרווח של כחצי שעה שנוצר בין הפגישות, עשיתי לו סיור במבנה. לאחר שראה את המקום, אמר לי: "אנא ממך, הסכם להתחלף עמנו, הרבנות תעבור למבנה משרד האוצר הקיים, ואנו ניקח מבנה זה, וכתמורה תקבלו תקציב לעשר השנים הקרובות..." כמובן, אני חייכתי חיוך רחב והודיתי לו על ההצעה המצחיקה הזו.

היה זה בשבילי אושר גדול שיכולתי לחשוב עליו בשירותי ברבנות הראשית. אגב אורחא, כדאי לציין שבמשך הזמן הותקפתי על ידי המפלגה הדתית לאומית על כך שאנו עוזבים מקום מפואר כמו היכל שלמה, שהיה מבצר הרבנות הראשית, ושאין שום הצדקה למעבר זה.

לא התייחסתי לביקורת זו, משום שידעתי היטב מה טוב לרבנות הראשית ולא מה טוב לפלוני או אלמוני, וב"ה המעשה הצדיק את עצמו.

עלי להוסיף, שכבר בראשית תכנון המעבר של בית הרבנות הראשית, מהיכל שלמה לבנין החדש, הודעתי לרבנים הראשיים על החלטתי.

הרבנים הופתעו לחלוטין מהעניין, ושאלו אותי לסיבת הדבר. הסברתי להם שבבית היכל שלמה אין הרבנות יכולה להתקיים, כתוצאה מכל הדברים שנאמרו לעיל. אלא שהוספתי להם במעט חיוך, שתי סיבות הקשורות לאופי מקום עבודתנו. הסיבה האחת היא שהבניין יהיה סמוך למד"א, ואם מישהו יקבל התקף לב, הוא יוכל לעבור מיד לתחנה, לטיפול... והסיבה השנייה, שהמקום גם סמוך לבית העלמין גבעת שאול, ואם ח"ו יקרה אסון, זה יהיה קרוב גם לשם... בסופו של דבר הסכימו הרבנים למעבר, ולא רק בגלל סיבות אלו...

הרבנים הראשיים לדורותיהם

לסיום הפרק העוסק ברבנות הראשית לישראל, ובתקופת עבודתי עם הרבנים הראשיים הרב ישראל מאיר לאו שליט"א והרב אליהו בקשי דורון שליט"א, כדאי להזכיר גם את הרבנים הראשיים בעבר ובהווה, שזכיתי להכירם אישית ולהתחבר אליהם.

החל מהרב הראשי לישראל הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, והראשון לציון הרב

בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל. זכיתי להיות בין באי ביתם ולהתחמם לאורם. כך גם עם הרבנים הגאונים שבאו אחריהם, הרב איסר יהודה אונטרמן והרב יצחק ניסים זצ"ל, הרב שלמה גורן זצ"ל ויבלחטו"א הרב עובדיה יוסף שליט"א, הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו זצ"ל.

כולם ענקי תורה המקובלים על הציבור, שהפליאו בידיעותיהם התורניות והנהיגו את עם ישראל על אדני התורה והקדושה. מסירותם לעם ולארץ לא ידעה גבול.

כל אלו נתנו לי חיזוק ועידוד להשקיע מרץ רב, מסירות והקרבה לחיזוק אושיות הדת במדינת ישראל, כדי להרים את קרן הדת בישראל, ולחזק את כוחם התורני של רבני ישראל.

כמו כן, זכיתי להיות מיודד

עם הרבנים הראשיים בהווה, הרב שלמה משה עמאר שליט"א והרב יונה מצגר שליט"א, וליצור עמם קשרים אישיים, כי ראיתי בהם ממשיכי הדרך של תור הזהב של הרבנים הראשיים הקודמים.

אנו תפילה שנזכה לראות במהרה, בביאת גואל צדק ובהשבת עטרת המשפט של גאוני ישראל עיני העדה, היושבים על מדין והשופטים את ישראל בצדק ובמשפט.

פרק שלשה עשר מעלות ומורדות במפלגה הדתית לאומית

הועדה המוניציפאלית של המפד"ל

במסגרת חברותי בסניף המפד"ל בירושלים, כיהנתי בשנים תשכ"ו-תשל"ב (1965-1972) כיו"ר הועדה המוניציפאלית של המפד"ל בירושלים.

בכינוס בחירות. נואם ר' מאיר שחם-שוחטמן ז"ל

אחד האירועים המרכזיים בתפקידי זה היה בחירת טדי קולק לראשות העיר ירושלים.

במשך שנים כיהן כראש העיר ירושלים מר מרדכי איש שלום (פרידמן) ז"ל, שניהל את העירייה

בכישרון ובמסירות. באותה העת התקיימו בחירות לראשות עיריית ירושלים ולחברי המועצה, כשמר איש שלום מגיש את מועמדותו מטעם מפלגת מפא"י, ולמולו הגיש מועמדותו מר טדי קולק, שכיהן כמנכ"ל משרד ראש הממשלה בימי דוד בן גוריון, תושב עין גב לשעבר, ואחראי על הרכש הביטחוני מארה"ב.

מר טדי קולק הגיש מועמדות לראשות העירייה במסגרת סיעת רפ"י שהקים דוד בן גוריון. סיעה זו פרשה ממפא"י והיו חברים בה נשיא המדינה לשעבר מר יצחק נבון, הנשיא שמעון פרס, ועוד חברים רבים שלא היו מרוצים מהנהגת מפא"י.

בתום הבחירות, היו התוצאות חמישה מנדטים לאיש שלום וחמישה מנדטים לטדי קולק, ולכן נוצרה התלבטות גדולה במי לבחור לראשות העירייה. מצד אחד, הכרנו מקרוב את מר איש שלום, אוהב ירושלים ומבניה החשובים, ומאידך עמד למולו אדם שהיה ידוע בכישורו הגדול ובעשייתו כמנכ"ל משרד ראש הממשלה, כאיש רכש בטחוני וכבעל אישיות מקסימה.

ראשי המפלגות בירושלים חיפשו אדם שיצא מד' אמות של קמעונות וחנוונות, ושתהיה לו יכולת לקדם את העיר הזאת בממדים עצומים, כאיש העולם הגדול. לכן לא רצו להשאיר את ראש העיר הקיים, שאמנם היה מסור לירושלים, אך לא הייתה בו התנופה הגדולה שירושלים כה זקוקה לה.

כראש הועדה המוניציפאלית של המפד"ל בירושלים, נתבקשתי על ידי

המפלגה לנהל משא ומתן עם שני הצדדים, יחד עם מנהיג המפד"ל דאז, מר יצחק רפאל.

בראש המטה הארצי של מפא"י, עמד פינחס ספיר, והוא הביא עמו את מרדכי

נראים משמאל:

ראש העיר י-ם מרדכי איש שלום, ד. בן גוריון, ס.ראש העיר פרופ' שוראקי

איש שלום ועוד חברים למשא ומתן זה, בעוד שאת המשא ומתן עבור טדי קולק ניהלו מר יצחק נבון, מר ריבלין שהיה ראש קק"ל, ועוד חברים.

לצערנו הרב, הכריז מר ספיר במשא ומתן המייגע שהתקיים במשך כמה ימים, כי כל קואליציה בעיריית ירושלים תתקבל על דעתו, "מלבד חרות ומק"י...".
אנו בשום אופן לא יכולנו לקבל את הגזירה הזו, להחרים מפלגה ציונית כמו חרות שלימים נקראה הליכוד-גח"ל, וביקשנו ממנו להסיר את ההחלטה האומללה הזו.

מר ספיר לא הסכים ולא נענה לבקשתנו, כך שהחלטנו לנהל את המשא ומתן עם טדי קולק וחבורתו ביתר שאת.

מר טדי קולק כידו הטובה עליו, ידע לכבוש את כולנו, ואכן ישבנו יחד עם ראשי המפלגות השונות: אגודת ישראל בראשות הרב מנחם פורוש ז"ל, פאג"י בראשות הרב דרוק ז"ל, הליכוד בראשות השר לעתיד חיים קורפו, ויתר המפלגות הציוניות, והחלטנו לבחור את טדי קולק לראשות העירייה.

התנהל מו"מ מעייף ומייגע בלילות, ולאחר שסודרו כל העניינים המוניציפאליים והבטחת שמירת השבת בעיר, נקראו נציגי המפלגות ביום ששי לאולם סניף עולי הונגריה ברח' אגריפס, כשאני מנחה את כל השותפים לקראת הבחירה.

דאגתי מראש לכיפות לכל המשתתפים, וכשנתקבלה ההחלטה הסופית, ביקשתי מהם לחבוש את הכיפות, וקראתי בפניהם שיר של יום ששי "ה' מלך גאות לבש" ושתינו לחיים לכבוד המאורע הגדול.

בלשכת ראש העיר טדי קולק. מימין הרעיה חוה תחי' והבנות יפה ותהילה

למזלו הגדול של טדי קולק, זמן לא רב לאחר בחירתו פרצה מלחמת ששת הימים אשר נסתיימה בשחרור ירושלים העתיקה, והוא הפך להיות ראש העיר ירושלים המאוחדת, שהכפילה את גודלה ותושביה.

יחד עם שר הביטחון דאז משה דיין, הוא היה שותף להריסת שכונת המוגרבים שליד הכותל, ובכך אפשרו להמוני בית ישראל להגיע לרחבת הכותל שגדלה בצורה משמעותית ואפשרה לקלוט את ההמונים.

ראש העיר טדי קולק כיהן בראשות העירייה במשך עשרים ושמונה שנים, וניתן לומר שבחירתו זו הצדיקה את עצמה. הוא הצליח לגייס תרומות משמעותיות ביותר לשם הפיכת העיר ירושלים לעיר מושכת תיירים ותורמים רבים. תחת שרביט הנהגתו התפתחה העיר ובמשך זמן קצר נבנו בה מתנ"סים, גנים ציבוריים ובתי ספר מודרניים, יחד עם מבני דת רבים בשכונות החדשות.

במשך שנות כהונתו, הצליח טדי קולק לשנות את פני העיר בצורה משמעותית מאוד, ולהביא אליה מאות אלפי יהודים ותיירים מכל קצוות תבל, שתרמו רבות להתפתחות העיר ובעיקר להבאת עולים חדשים מכל קצות הארץ.

חייבים להודות ולהדגיש שהייתה לטדי קולק סימפטיה מיוחדת לצרכי הדת בעיר, ובזכותו, יחד עם המועצה הדתית, זכינו לבנות עשרות בתי כנסת ומקוואות ומינינו כעשרים וארבעה רבני שכונות, וכן זכינו לבחירת שני הרבנים הראשיים לירושלים, הרב משאש זצ"ל והרב ז'ולטי זצ"ל.

עם כל זאת, אי אפשר להסתיר שהיו בינינו חילוקי דעות אידאולוגיים והשקפתיים, שגרמו לא אחת לוויכוחים קשים. אבל כל אלו לא באים למעט מזכויותיו.

ניתן לומר שבחירת טדי קולק לראשות העיר הייתה מעשה נכון וצודק, והביאה לשינוי עצום בתדמיתה ויופייה של עיר הבירה. ובעיקר, בבניית השכונות החדשות שבירושלים ופיתוחן בצורה משמעותית ביותר.

מאז ראשית נעורי, הייתי חבר פעיל בתנועת בני עקיבא. ידעתי להעריך את חשיבותה של תנועת נוער זו, שתרמה הרבה מאד למדינת ישראל, באמצעות פעילות חברתית ותורנית לחיזוק מורשת ישראל.

בתקופה ההיא, הייתה תנועת נוער זו חלוצה בערכי ההתיישבות ובמעורבות חברתית בין כל חלקי העם, והיותה דוגמא נפלאה לערכים ברוח ישראל סבא. לצערנו הרב, לא מצאנו את המשך הדרך הזו אצל הבוגרים בתנועה. אלו שהפוליטיקה הארורה הזיחה את דעתם עליהם, מן המטרות הנעלות של "ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל".

המקח והממכר המפלגתי, והמשא ומתן הבין מפלגתי, לגבי כל מיני מינויים ומשרות וכיוצא בהם, העבירה הרבה מן המנהיגים של התנועה, מן הדרך הנכונה והמוסרית.

אין זה סוד כי הפוליטיקה הנהוגה במקומותינו משחיתה במהותה, והמילים "הון ושלטון" כרוכות אחריה.

בכל זווית ופינה, פגשתי באנשים שהיו צריכים לכאורה להיות מורמים מעם, ולשמש כמנהיגים ערכיים ומוסריים, אך הם הפכו את עורם, וניהלו את המערכת הפוליטית כפי שמנהלים את הבסטות בשווקים.

בקושי רב מצאתי מנהיג שפיו ולבו שווים, ויש לו השפעה רוחנית ומוסרית על הכלל והפרט. בכל המערכות הפוליטיות שהייתי קשור אליהן, פגשתי באנשים מכוערים שכל משאת נפשם הייתה אך ורק לעלות מעלה מעלה על גבם של חבריהם.

לא מצאתי ידידות אמת וחברות טהורה ללא תנאי, כי אם אנשי שוק, שכל משאת נפשם הייתה להתברג מעלה ולשכוח את צאן מרעיתם.

אמנם, נמצאו לעומתם גם אנשים מלאי שאר רוח, שהקרינו אהבת אמת, חברות נפלאה, אהבת חסד, יראת שמים, מסירות והקרבה ללא לאות, למען כל הערכים הנעלים שעמדו ביסודה של התנועה. אך כמה חבל שבמערכת

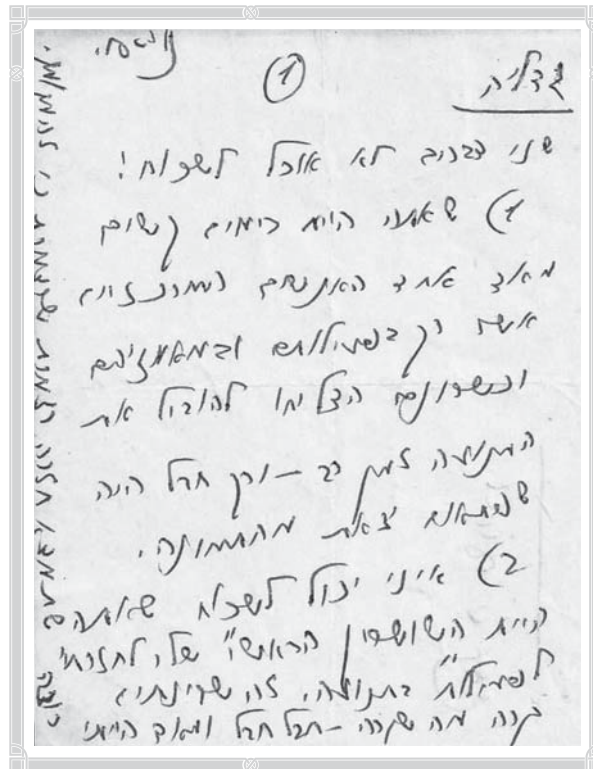

המנחה, ד"ר אבשלום קור, לימים, מחותן בני שיחי.

הסיעתית והפוליטית הם
היו כה מעטים.

אין ספק, שתופעות אלו
גרמו לאכזבה מרה בקרב
רבים וטובים שהיו פעילים
במוסדות המפלגה, ותרמו
את חלקם בהרמת קרנה
של התנועה, אבל עקב כל
מה שנאמר לעיל התאכזבו
קשות ופרשו ממנה.

אף אני בתפקידי הרבים
פגשתי את אלו וגם את
אלו, ולא פעם כמעט
נשברתי מן המציאות
הנוראה. רק בחסדי השי"ת
ובכוח הרצון שנתן לי
להעפיל מעלה מעלה

פתק מישראל ל, מנכ"ל מ. הדתות לשעבר

למען העם והמדינה, הצלחתי לשרוד ולהמשיך בעבודתי הציבורית.

ר' ברוך דובדבני

חייב אני להזכיר איש מרכזי בתנועה, אדם משכמו ומעלה שהוביל בגאון,
במסירות ובהקרבה, את העלייה של יהודי הגולה לארץ ישראל.
כוונתי לר' ברוך דובדבני זצ"ל, שהיה מנהל מחלקת העלייה בסוכנות היהודית,
ועסק באופן פיזי ומוראלי בהבאת יהודים מוכי גורל לארץ ישראל.
איש יקר זה, פעל ללא לאות למצוא שרידים ממחנות ההשמדה ולהביאם
ארצה. הוא טרח ועמל יומם ולילה במשך שנים לחסל גלויות, כמו בתימן,
מרוקו, ארצות המגרב, פולניה ובשאר ארצות אירופה.

עקב פעילות זו, הוא היה חייב לנתק את עצמו ממשפחתו, ולהתמסר למטרות קדושות אלו בארצות הגולה, וכמעט להפקיר את ביתו כליל...

שליחותו ההרואית בכל ארצות הגולה בהן פעל, הביאה מאות אלפי עולים שקשרו את נפשם בנפשו, וראו בו משיח אמיתי שבא להצילם מציפורני הגויים והגלות.

ר' ברוך דובדבני ז"ל (משמאל).

מימין אחי יהושע ז"ל ומחותני לימים מו"ר הרב קרול זצ"ל

הם נתנו בו אמון מלא, משום שהיה איש קדוש ויקר, שידע למשוך בפיו המתוק ובהקרנה המיוחדת של אישיותו, אלפי אנשים שחיפשו את הדרך לעלות ארצה ולהקים בה את ביתם.

ההתמסרות האישית שלו לכל יחיד ויחיד

ולכלל ישראל כולו, הייתה דוגמא מאלפת לאהבת ישראל אמיתית ולהחייאת העצמות היבשות שניבא עליהן יחזקאל הנביא. בכל מקום בו הופיע, הצליח ר' ברוך דובדבני להדביק את כל האנשים בחזונו הגדול לראות את עם ישראל מתאחד ומתלכד בארצו.

כל מי שזכה להכירו מקרוב, הביע את התפעלותו מאיש זה, שלא ידע לאות במעשיו הלאומיים וההומאניים, למען עם ישראל, תורת ישראל וארץ ישראל. לצערנו ולחרפתנו רק המפד"ל שבה הוא היה חבר מסור, לא ידעה להכיר ולהוקיר כראוי את כישרונותיו ואת הישגיו הנפלאים, ומנהיגיה לא נתנו לו את הכרת הטוב שמגיעה לאדם כמוהו.

אני ראיתי בו סמל ודוגמא ליהודי אמיתי, שמקריב את עצמו למען קרוב הלבבות ואחדות עם ישראל. ועל כן פניתי בזמנו לאחד מן המנהיגים החשובים של המפד"ל, ושאלתי אותו מדוע לא מעניקים לדובדבני - כאדם שהקריב את עצמו למען העלייה - תפקיד ממלכתי, כגון חבר בהנהלת הסוכנות, ובמקום זה מציעים לו להיות פקיד במפלגה.

תשובת אותו מנהיג הייתה: "ראה נא את גולדה מאיר, שמפלגתה אלצה אותה לעזוב את כל המשרות הממלכיות, ולהתמסר לבנין המפלגה שצריכה חיזוק רב".

בו במקום אמרתי למנהיג זה: "אם זה כל כך חשוב, מדוע אתה אינך עוזב את משרתך ועוסק במשימה זו? מדוע אתה מטיל אותה על אחרים?". כמובן שתשובתי זו הייתה נראית בעיניו חצופה, והוא לא השיב לי על כך. כך הייתה נראית המפלגה....

לסיום ברצוני לומר שעם כל דברי הביקורת על הנהגת המפלגה, הרי שבכל זאת המפלגה ומפעליה הצמיחו אנשים חשובים ומנהיגות טובה, דור של חלוצים שהלכו לפני המחנה. כוונתי לאנשים כראשי גוש אמונים, כגון חנן פורת ז"ל ויבלחטו"א בני קצובר, מנחם פליקס ודומיהם, שהביאו ברכה גדולה לעם ישראל במנהיגותם ופעילותם הערכית והמוסרית.

אני תפילה שהמנהיגים הבאים עלינו לטובה, ילמדו מקדושתם של הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, רבה הראשי הראשון של ארץ ישראל והמנהיג הגדול של הדורות האחרונים, מהרב משה צבי נריה זצ"ל ועוד רבנים גדולים וקדושים, שהיוו סמל ודוגמא בהתנהלות הערכית והמוסרית, ומסרו את כל כולם למען עתיד העם והמדינה ולמען הנוער היקר שעדין לא חטא - כדי שיוכלו לתקן את כל מה שאחרים קלקלו.

פרק ארבעה עשר בשדה החינוך המשלים

תמורות התקופה

כפי שנזכר לעיל, הקדשתי בעז"ה עשרים ואחת משנותיי לחינוך בלתי פורמאלי ב'בית הנוער בקעה' בירושלים, ואחרי שנים גם כמנהל 'קרן ילדנו' - מרכזי תקוותנו'.

חוץ מן העשייה בפועל עם הנוער, עסקתי גם בליבון הנושא הזה הקרוי "החינוך המשלים" ובפרט הדתי, ובפיתוחו וביסוסו בכלל ברחבי הארץ.

התקבלתי בזמנו לאוניברסיטת תל אביב, במסגרת החינוך הבלתי פורמאלי, ולמדתי עד לקבלת הדיפלומה. במסגרת זו כתבתי בשנת תש"ל מאמר שכותרתו "החינוך המשלים בהתפתחותו במדינת ישראל - הלכה ומעשה".

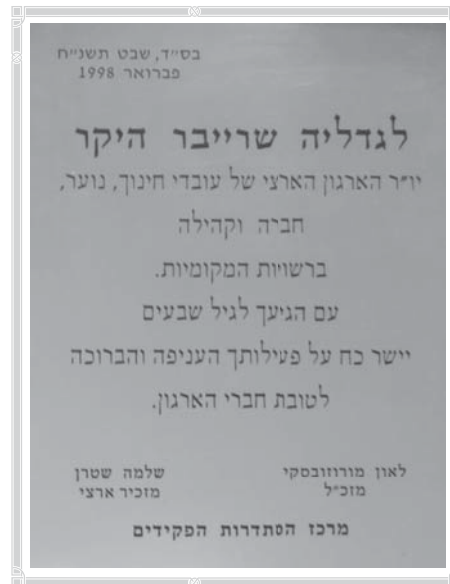
עמדתי במאמר זה על כך, שהתקופה הראשונה בה דובר על נושא החינוך הבלתי פורמאלי, המחצית הראשונה של המאה ועשרים, הצטיינה, עקב המהפכה התעשייתית והמעבר לתעשייה ומיכון, ביצירת ה"זמן הפנוי". תקופה זו העמידה בפני המחנכים את בעיית ניצולו של הזמן. ואילו המחצית השנייה של המאה ועשרים, התאפיינה בחוסר ה"זמן הפנוי" והעמידה בפני המחנכים את בעיית יצירתו.

כיבוש הירח, קיצור המרחקים בעולם, התקשורת ההמונית והטכנולוגיה המתפתחת בצעדי ענק - מחד, והמלחמות הרבות למיניהן: מלחמות בין עמים ומלחמת הקיום - מאידך, גורמים לכך שהאדם כבר מן הגיל הרך עומד

בפני מתחים בלתי פוסקים. משטר הלימודים היסודיים, התיכונים והעל תיכונים. הגיוס לצבא, והשנים הארוכות עד שניתן להגיע להתבססות כלכלית וחברתית. כל אלו האריכו את גיל ההתבגרות, ויצרו משך זמן ארוך עד שמתאפשר לאדם להיות עצמאי ולהקים משפחה.

מרבית האנשים בוגרים וצעירים כאחד, נמצאים במתח יום יומי ובשגרה שוחקת.

על העוסקים במלאכת החינוך כיום, למצוא את הדרך לא רק לניצול הזמן הפנוי, אלא גם ובעיקר להראות כיצד יוצרים את הזמן הפנוי, על מנת להביא רוגע נפשי שיאפשר חיי יצירה. הזכרתי שם את המעשה בר' ישראל מסלנט, אבי תורת המוסר, שהגיע אליו תלמיד ושאלו: "יש לי שעה אחת פנויה ביום, מה עלי ללמוד הלכה או מוסר?" השיב לו הרב: "תלמד מוסר ואז תראה שיש לך שעותיים פנויות!!"

בעיריית ירושלים ומשרד החינוך

בשלהי תקופת כהונתי כמנהל המרכז השכונתי ובית הנוער בקעה בשנת תשל"ב (1972), שמשתי כמנהל יחידת הנוער בעיריית ירושלים, ואחראי על כל פעילות הנוער בבתי הנוער ובתי התלמיד ברחבי ירושלים.

במסגרת תפקיד זה, ארגנתי ישיבה שבועית של מנהלי המועדונים בירושלים ושל הרכזים. קיימנו דיונים מעמיקים בצוות המנהלים, על היעדים והמטרות של החינוך הבלתי פורמאלי, וכיצד לקדם את הנוער לערכי התנדבות בקהילה ובחברה, ובעשייה חברתית ותרבותית.

בנוסף, כדי להרים את הרמה המקצועית של המנהלים, הבאנו מרצים מתחום

ארגון ופיקוח על קייטנות הקיץ בירושלים

קבלת פרס ה"חינוך המשלים" ממר עזריאל ציון הממונה על המחד' לתרבות בעיריית ירושלים

האקדמיה, שהדריכו כיצד להשתמש בכלים מודרניים שפותחו עלי ידי האוניברסיטה.

עשייה זו הביאה לשיתוף פעולה מלא של המנהלים עם הנהלת העירייה וראשי המחלקה לחינוך וחברה בעירייה.

בנוסף לכך, שמשתי גם כמפקח ארצי מטעם משרד החינוך, ויחד עם מספר חברים במשרד החינוך וברשויות המקומיות, דאגנו להנחיל את החינוך הבלתי פורמאלי בקרב הרשויות המקומיות. לשם כך גייסנו מאות מדריכים ומדריכות שיעסקו בהנחלת החינוך הבלתי פורמאלי בקרב הנוער והילדים.

ארגון החינוך המשלים

כינסנו ועידה מיוחדת שבחרה מוסדות לארגון החינוך הבלתי פורמאלי במסגרת ההסתדרות הכללית, שכלל עשרות אלפי עובדים מכל הרשויות המקומיות שהועסקו כמדריכים בכל המסגרות: מתנ"סים, בתי נוער, בתי תלמיד, עובדי קהילה וכו'.

ארגון זה הקים מוסדות משלו, ופעל יחד עם ההסתדרות הכללית באמצעותו

של מר משה קרוב ז"ל, מחזיק תיק החינוך הבלתי פורמאלי בהסתדרות, שגם הוא מסר נפשו ממש למען מטרה קדושה זו, כדי לחתום על הסכם קיבוצי שקבע תנאי עבודה ומשכורות לפי המתכונת של הסתדרות המורים.

חתימת הסכם קיבוצי לעובדי החינוך המשלים

יש לציין במיוחד את משרד החינוך והתרבות שנתן דחיפה עצומה לארגון, והיה שותף מלא להישגים הרבים. כתוצאה מהתמסרות זו זכו העובדים לתנאי העסקה נאותים בדומה למורים, דבר שאפשר להם לעשות את עבודתם בצורה האופטימאלית.

עם צוות החינוך המשלים

דאגתנו הרבה לעובדי החינוך הבלתי פורמאלי הביאה לתוצאות מבורכות. כל עובד ועובדת קיבלו הגנה שלא יכולע להם, וכך יוכלו לעבוד בצורה טובה ולפרנס את בני משפחתם בכבוד.

יושבים מימין לשמאל: חה"כ זבולון אורלב, יו"ר ההסתדרות ישראל קיסר, חה"כ יעקב גיל, יו"ר מחוז ירושלים בהסתדרות חיים כהן, מר משה קרוב

היה צורך בארגון כל עובדי ההדרכה במסגרת מקצועית

ליד ההסתדרות הכללית. עד אז כל עובדי ההדרכה היו זמניים ולא ראו בדבר שליחות והתמקצעות. לאחר שהובטח להם שכר הוגן והבטחת עתידם במסגרות אלו, ניתן היה לגייס למטרה זו את מיטב עובדי ההדרכה בעלי הכשרה אקדמית.

אם עד כה, רשויות מקומיות רבות לא ראו בגוף זה ובצורך להקים מסגרות הדרכה כדבר חשוב וראוי כשירות לאזרח,

עם מחליפי בראשות הארגון ידידי יורם לוי, יחד עם ליאון מורוזובסקי, יו"ר ההסתדרות הפקידים

הרי שבמשך הזמן השתנו דעותיהם של ראשי הרשויות המקומיות והם הזרימו למרכזים אלו סכומים גדולים, ובכך הבטיחו המשך תקין של הפעילות החשובה הזאת.

ההסתדרות הכללית מצידה נתנה את הגיבוי המלא לארגון העובדים שלנו, ובכך יצרה אפשרות להגדיל פעילות זו בכל הרשויות המקומיות בארץ, והענקת חוויות חינוכיות וחברתיות לנוער.

ראשון החברים שנבחר לעמוד בזמנו בראש הארגון היה מר דוד עצמון ז"ל מעיריית תל אביב, שהקדיש את כל זמנו ואונו להצלחת הארגון. לאחר פטירתו נבחר חה"כ יעקב גיל ז"ל עובד עיריית ירושלים, שגם הוא הקדיש את כל כישוריו וניסיונו החינוכי לארגון.

לאחר פטירתו נבחרתי בשנת תש"ן (1990) לתפקיד יושב ראש הארגון. כיהנתי בתפקיד זה עד לשנת תשנ"ח (1998), וזכיתי לשיתוף פעולה מלא של משרד החינוך, הרשויות המקומיות וההסתדרות הכללית.

עם פרישתי מראשות הארגון, התמנה לתפקיד זה ידידי ורעי משכבר הימים, מר יורם לוי, עובד עיריית ירושלים, שהשכיל להעמיד את הארגון על רגלים איתנות, ודאג לכל אחד ואחת משורותיו של ארגון זה.

אין כל ספק, כי החינוך המשלים צעד צעדי ענק, מאז נוסד בארץ ישראל לפני למעלה משלשים שנה. יותר מכל גורמי החינוך: הפורמאלי והבלתי פורמאלי, חיפש הוא את דרכו, לבש צורה ופשט צורה, שינה עמדות, התארגן מחדש והתאים עצמו לדרישות הזמן ולתמורות הדורות. מעולם לא שקט על שמריו, דופק פעולותיו פעם עם דופק ליבו של הנוער, והצרכים המשתנים מצאו במחלקה לנוער, כתובת לפתיחות ולנכונות.

החינוך המשלים לא הסתגר מעולם בערכיו, וגמישותו הרבה אפשרה לעוסקים במפעל זה ליזום, לחדש, לשנות ולשפר, הכל לפי הצרכים והדרישות של הנוער והקהילה בכל אתר ואתר.

אלא שהקצב המהיר והדינאמי בשינוי פני הדור הצעיר, והתמורות ושנוי הצרכים במדינה, הביאו לכך שהמחלקה לנוער והרשויות המקומיות נסחפו בזרם הגואה, מבלי שיוכלו לעצרו ולבררו כראוי, לשם שקול דעת מעמיק והתוודות הדרך, לגבי כל השאלות והברורים שזרם אדיר זה הותיר אחריו. גם הקורסים הקצרים למיניהם, וגם "ימי העיון" אם כי היו בבחינת "משב רוח מרענן ביום שרב", הרי לא היה בכוחם לצלול לעומק הבעיות ולדלות מתוכן תשובות לדור נבוכים.

העתקת תכנים ושיטות ממקורות אחרים - מבחוץ, לא תמיד תאמו את דרישות הנוער שלנו. אימוץ תורות זרות לא תמיד הבשיל פירות חינוכיים ההולמים את הצברים שלנו. הרעיה בשדות זרים, טשטשה לא מעט את זהותנו והחטיאה במקרים רבים את המטרה.

עלינו ל"חפש את עצמנו". עלינו לדלות ממקורות ישראל סבא ול"האיר" בהם את עיני בנינו. אוצר עצום של תורה, חכמה ודעת שהותירו אחריהם חז"ל גאוני עמנו ואדירי תורתנו, קנאי האומה ולוחמי חירותה, מונח בקרן זווית ולא מגיע אל הנוער.

האם נוכל ביום פקודה לרחוץ בניקיון כפנו ולהשיב על השאלה המדכאת הזאת? מה נאמר לנוער שלנו כשישאל אותנו מדוע הדרנו אותו מנכסי האומה והעלמנו ממנו את הירושה הקדושה הזאת, ובמקום זה הלכנו לחפש אחרי בורות נשברים?

אבל טרם איחרנו את המועד. גורלנו המיוחד שבא לידי ביטוי נמרץ ומוחץ בימים אלו, כשהמשמעות של "עם לבדד ישכון" מקבלת חיזוק נוסף בהתנהגות העמים אלינו, יכול להאיר את עיני הנוער ולהביאו לחשיבה מחודשת לגבי גורלנו המיוחד בין העמים. חשיבה חדשה זו תחזיר אותו אל מקורות היניקה של עם ישראל, וה"בתים" שהחינוך המשלים יבנה מעתה, יהיו כולם "בתים שלנו" כשיפיפיותו של יפת רק מקשטת אותו מבחוץ.

גדליה שרייבר

קטע מסיום קורס דפלומה על:

"החינוך המשלים בהתפתחותו במדינת ישראל - הלכה ומעשה", תשרי תש"ל

משלחות לחו"ל

באחד הימים קרא לי ראש העיר ירושלים, מר טדי קולק, וביקשני לעמוד בראש משלחת לחו"ל, במסגרת חילופי נוער עם ארצות שונות.

במועצת העיר אוברהאוזן

עם חברי המשלחות מהארץ וחו"ל

מני אז עמדתי בראש עשר משלחות, שהופיעו בארצות רבות באירופה. משלחות אלו הורכבו בדרך כלל, מפרופסורים וסטודנטים באוניברסיטאות, מעובדי העירייה, ממפקחי משרד החינוך והתרבות ומאנשי בטחון ומשטרת ישראל, כאשר כל משלחת מנתה בין חמשה עשר לעשרים איש. משלחות אלו הביאו כבוד רב למדינת ישראל ולירושלים בירתה.

עמדה לי הזכות ליצור קשרים טובים עם קהילות שונות בחו"ל, והדבר הביא לחילופי משלחות של מחנכים

ואנשי מדע, ובעיקר עובדים סוציאליים, שלמדו זה מזה את ההתמסרות לעבודה עם נוער וקשישים.

כפי שסיפרתי לעיל, נקברה אמי ע"ה בבית העלמין של קהילת "עדת ישראל" בברלין. במשך שנים רבות מאוד, בזמן שלטון הקומוניסטים במזרח גרמניה לאחר מלחמת העולם השנייה, כאשר העיר ברלין הייתה חצויה בחומה, ניסיתי לפקוד את קברה, לעתים תוך סכנה, אך ללא הצלחה.

לאחר שנים רבות, זכיתי פעמיים להגיע לבית קברות זה, כדי למצוא את קברה ולהתפלל לזכרה. לצערי הרב, מצאתי את המקום פרוץ לחלוטין, חלק גדול מן המצבות של שוכני עפר במקום זה נותצו, וחלקים מהם היו מפוזרים בכל רחבי בית העלמין. כמובן שלא ניתן היה במצב זה לאתר את חלקת הקבר.

בפעם השלישית שהגעתי למקום, היה זה בשנת תשמ"ו (1986), לאחר שעות של ניסיונות וחיפושים ומאמצים עליונים לאתר את קברה, הגעתי כמעט לייאוש מוחלט ועמדתי לחזור לצד המערבי של העיר ברלין.

בעודי מתהלך בבית העלמין שפוף וכפוף מרוב צער, פגשתי יהודי שטיפל בקברים, בהחזרת המצבות ובשיקום בית העלמין. ביקשתי לבדוק את מקום הימצאו של קבר אמי, והוא הבטיח לי, לבדוק היטב את העניין.

ואכן, כעבור שלושה חודשים קיבלתי בהתרגשות רבה תמונה מקבר אמי, ועל המצבה כתובות המילים: "פ"ט האשה החשובה הצנועה והמושלמת מרת גיטל זעמע ז"ל בת מו"ה ר' שלמה זלמן נ"י אשת ר' יששכר נ"י שרייבער לאחר

הולידה תאומים שבקה חיים ביום י"ט כסלו תרפ"ח...". המצבה הוחזרה לקבר ושוקמה, ובאותה הזדמנות הוא הצליח לשקם גם את קברו של סבי, ר' חיים שרייבר ז"ל, הטמון גם הוא בבית עלמין זה.

מיד לאחר קבלת הידיעה והתמונות, נסעתי לברלין, וזכיתי לפקוד את קברה של אמי, קרוב לששים שנה מאז פטירתה, ולומר בפעם הראשונה קדיש ותפילת אזכרה על קברה, ועל קברו של סבי.

מתפלל ליד המצבה המשוקמת של אבא ע"ה

שיפוץ בית העלמין

הבעיה היסודית הייתה שבית העלמין היה פרוץ לכל עבר. על אף ניסיונות השיקום, מלבד ההרס הרב שזרעו הנאצים ועוזריהם ימ"ש, בחילול בית העלמין בזמן מלחמת העולם השנייה, גם בשנים האחרונות המשיכו הניאו נאצים במלאכתם, כל מי שרצה יכול היה להיכנס לבית העלמין ולעשות בו שמות, ואנטישמים - לא חסרו.

בנוסף, שמענו במשך הזמן, שהשלטונות רוצים להחריב את בית העלמין, ולבנות עליו את בית המודיעין שלהם ה"שטאזי" הידוע לשמצה.

פניתי לרבנים הראשיים לירושלים הרב קולץ זצ"ל והרב משאש זצ"ל, והם הוציאו צו הלכתי האוסר על החרבת בית העלמין, וכן לשר הדתות דאז, מר זבולון המר ז"ל שכתב גם הוא לשלטונות מזרח גרמניה באותו עניין. כשכל אלו היו באמתחתי, פניתי לנשיא מזרח גרמניה דאז מר הוניקר, ובקשתי להיפגש עמו לצורך סידור העניין.

וזאת לדעת, כי פגישה עם נשיא מזרח גרמניה, שהיה ידוע כ"קצב" שלא מהסס לחסל אנשים כפי שעשה בכל שנות כהונתו, הייתה כרוכה בסכנה גדולה. בכל זאת, הרהבתי עוז בנפשי, וכתבתי לו מכתב בקשה להתקבל על ידו.

להפתעתי הגמורה, קיבלתי ממנו תשובה חיובית, ובה נמסר שהם לא יפגעו בבית העלמין ושהטרקטורים הורדו מן השטח. בנוסף, קבלתי הזמנה לבקר אצלו יחד עם הרב הראשי לירושלים הרב קולץ זצ"ל. הבנתי כבר אז, שהוא מחפש צוהר למערב, כדי שיוכל לכפר על חטאיו ושלא ייענש על פשעיו. כנראה שראה בי אמצעי טוב לטובת העניין.

ואכן, נסעתי שוב למזרח ברלין יחד עם הרב קולץ זצ"ל, ונפגשנו עמו, כשכולי חרד מן התוצאות. עמדו לצידו כארבעים "גורילות", מאבטחים, שכל אחד מהם בגובה שני מטר ורבע... נכנסנו פנימה ל"קודש הקדשים" של הקומוניסטים, אך הנשיא לא נראה בכלל במקום. כששלפתי את מכתב ההזמנה, לקחו אותנו ביד והביאו אותנו אליו, כשאני רואה לפני, אדם נמוך קומה שנראה כחגב בין הענקים. הוא סימן לנו בידו שנתקרב אליו, ואז אמרתי לו מי אנו ושהוא הזמין אותנו לפגישה זו.

כמובן שהוא כבר ידע על הכול, ושאלני מה בדיוק היא בקשתי. הודינו לו על ביטול התכנית שלהם, אך סיפרתי לו שביקרתי בבית הקברות "עדת ישראל", ומצאתי שם חורבן שלם, כשהמצבות מנותצות ולא ניתן היה למצוא את המצבה שעל קבר אמי, וזה כתוצאה מכך שאין לבית עלמין חומה או גדר, וכל אחד יכול לעשות במקום כאוות נפשו.

ביקשתי ממנו שיקצה סכום נכבד להקמת גדר אבנים ולעמדת שומר במקום. הנשיא הוניקר שאל מיד באיזו עלות מדובר, ואני זרקתי לו סכום גדול מאוד

עם הרה"ר לירושלים הרב קולין זצ"ל, מר מ. אופנברג ואביו, אצל נשיא מזרח גרמניה ד"ר הוניקר

ליד שלט חידוש בית העלמין, תשמ"ט

שלא תכננתי מראש, ובטוח הייתי שהוא יזרוק אותי מכל המדרגות... אלא שלהפתעתי הגמורה, הוא זימן אליו ארבע "גורילות" שיסיעו אותי לבית הקברות ושאראה להם כל מה שאני צריך לבית קברות זה.

הם כ"יקים" תיעדו כל בקשה ובקשה, ואת כל מה שראו בבית הקברות, והבטיחו להעביר את הממצאים לנשיא הוניקר. בזמן הפגישה עמו הבטחתי לו, שאם ייעתר לבקשתי, אכתוב מכתב לבית הנבחרים האמריקאי, לקונגרס ולסנט, ואספר על נדיבותו בחידוש בית העלמין. ואכן,

שוב הופתעתי. כעבור חודשים אחדים, קיבלתי ידיעה שהמקום נסגר בחומת אבנים גדולה, וכי הוא יממן שומר במקום.

לא היה גבול לשמחתי הרבה על היענותו של איש זה.

כאשר ביקרתי שוב בבית הקברות, אכן מצאתי אותו מאובטח ומוקף בגדר אבנים, ואף ראיתי שכל המצבות חזרו למקומן.

ביקשתי פגישה נוספת כדי להודות לו על מחוותו, והוא קיבלני בסבר פנים יפות. באותה פגישה, עמד לצידי הד"ר יוסף בורג ז"ל, שלמד בזמנו בסמינר הרבנים שעל יד קהילת עדת ישראל בברלין.

הודינו לו מקרב לב
על אדיבותו, ועל כך
שהוא השקיע בכך
סכומים נכבדים, ואף
הראיתי לו את העתק
מכתביי לקונגרס ולסנט
האמריקאי. הנשיא
הוניקר היה מאוד שבע
רצון ושלח אותי בחזרה

למערב העיר, עם ארבעה מאבטחים שהיה צריך סולם כדי לראות את גובהם...
בכך ראיתי סגירת מעגל של חיפושיו את קבר אמי ע"ה, ושזכיתי לומר את
הקדיש הראשון על קברה אחרי עשרות בשנים.
עלי לציין, שבכל העניין הזה עזר לי ד"ר מריו אופנברג, שגם בני משפחתו נספו
בשואה ונקברו בבית הקברות עדת ישראל.

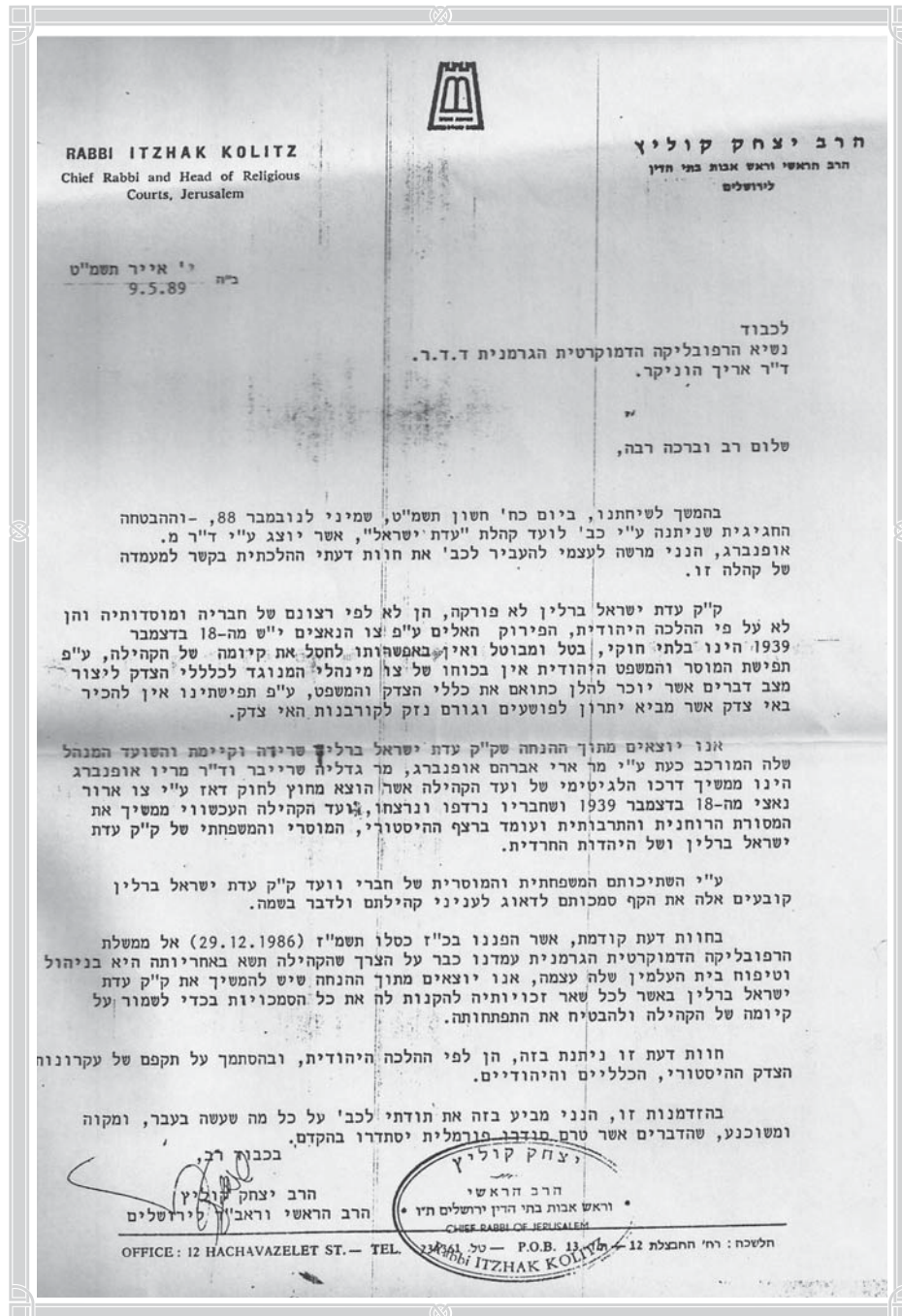
חידוש הקהילה

בעת פגישתנו עם הנשיא הוניקר, הוא העלה את העניין שאם לא תהיה קהילה
יהודית במקום שתשמור, תשגיח ותטפח את בית העלמין, ישנו חשש שתמיד
יחזרו הניאו נאצים לחבל במצבות ובקברים.

יחד עם זאת, לקהילת עדת ישראל בברלין היו שני מבנים גדולים לפני
המלחמה. האחד, הסמינר לרבנים מיסודו של הרב עזריאל הילדסהיימר, בו
למדו ויצאו גדולי עולם, כמו הרב יחיאל ויינברג זצ"ל מחבר השו"ת "שרידי
אש". והמבנה השני, בית החולים של הקהילה בו נולדנו אחותי התאומה ואני,
ואף שהינו בו שנה וחצי לאחר פטירת אמנו.

עם תום ביקורי במקום, ביקש ממני ד"ר אופנברג שיחד עמו נחדש את קהילת
"עדת ישראל". הוא ומשפחתו טיפלו באחזקת ושיקום בית העלמין, ופעלו
להשבת רכוש הקהילה ובניינה המחודש.

עם נפילת חומת ברלין ואיחוד מזרח ומערב גרמניה, פעל ראש הממשלה

מכתב הרב קוליצ צ"ל על המשכיות קהילת עדת ישראל

שהחליף את הנשיא הוניקר, ד"ר דהמיזייעהר, להשיב לקהילה את שני המבנים, ולאחר מאבק משפטי ממושך, אף התקבלה הכרה מבית המשפט במקום, על כך שקהילת עדת ישראל המתחדשת, היא הממשיכה החוקית של קהילת עדת ישראל שלפני המלחמה.

הקהילה המתחדשת זכתה לבית קהילה מרשים. נמצאים בו, בית כנסת, מקווה טהרה, מסעדה כשרה ואכסניה למבקרים.

כמו כן, במעמד הרב ישראל מאיר לאו שליט"א נחנך אולם טהרה חדש ליד בית העלמין, שנקברים בו יהודים כדת ישראל.

הקהילה הייתה פעילה בתחומים שונים ובהם שיעורים ביהדות ובעברית, הכנת ילדים לבר מצווה, הרצאות כלליות ביהדות וטקסי אזכרה לאומיים ואישיים במשך כל השנה. הקהילה סיפקה גם אוכל כשר לבתי חולים בברלין וטיפלה ביהודים המוחזקים בבית הכלא בעיר.

לצערנו, "מלחמות היהודים" לא פסחו גם על מקום זה, וראשי הקהילה במערב ברלין לא ראו בעין יפה את התחדשות הקהילה במזרחה של העיר. אך אנו

ליד מצבת הרב עזריאל הילדסהיימר זצ"ל, בבית העלמין של "עדת ישראל"

עם ראש ממשלת מזרח גרמניה דהמיזייעהר לאחר המהפך

התייחסנו לעניין
אחרת. ראינו בכך
המשכיות של
קהילה מפוארת
שנוסדה על ידי
גדולי ישראל,
הצלת בית
העלמין שטמונים
בו אלפי יהודים,
וחיזוק רוח
היהדות למאות

אנשים ששהו במקום, יהודים יוצאי ברית המועצות לשעבר, אורחים מזדמנים
ואף מספר יהודים שנולדו במקום והיו בעצמם חברי הקהילה.
אנו תמיד עודדנו והמרצנו את כל אלו לעלות לארץ, אך כהדרכתו של הרבי
מחב"ד זצ"ל למדנו, שיש לעזור ליהודי בכל מקום בו הוא נמצא בעולם.
לאחר זמן מה נבחרתי על ידי הנהלת הקהילה לכהן כנשיא הקהילה, ועד היום
אני ממשיך בתפקידי זה. מידי שנה אני שולח לשם חזנים ידועי שם, שמנהלים
את התפילות בכל ימות השנה.

פרק ששה עשר
"לשמוע אל הרינה"
 בארץ ובגולה

מאז היותי ילד קטן,
 כשהלכתי עם אבא ז"ל
 לבית הכנסת, הבטתי
 בקנאה בבעל התפילה
 שעמד עטוף בטליתו,
 ובקולו הערב התפלל
 לפני הקהל. כשחזרתי
 הביתה, סיפרה לי
 אימא ע"ה, שנכנסתי
 לאמבטיה, התעטפתי
 במגבת והתחלתי
 לשיר... מאז ועד היום,
 אני אוהב להתחזן
 ולהתפלל לפני התיבה.

ר' זלמן ריבלין

עם

כשהגעתי לירושלים עיר הקודש, לאחר שפשטתי את המדים הצבאיים, חיפשתי מקום בו אוכל ללמוד חזנות מפי חזנים בעלי שם.

ואכן, זכיתי להצטרף לעשרות תלמידים שהצטופפו בדירתו הצנועה של החזן המהולל, איש קדוש, ר' זלמן ריבלין ז"ל, שמידי שבת ריכז סביב השולחן הגדול בסלון ביתו, כשלושים איש בכל הגילאים, שבאו ללמוד אצלו חזנות, פרקי תפילה ודרשות תורניות.

מאז שנת תשי"ב (1952), כשהגעתי לשכונת בקעה לנהל את המרכז הקהילתי, הלכתי מידי שבת לדירתו שבנחלאות, ובמשך שעות רצופות למדנו את תפילות הימים הנוראים, השבתות והחגים. הייתה זו עבורי חוויה בלתי נשכחת, נדבקתי בר' זלמן ומצאתי בו מורה מחונן, אוהב הבריות וידען עצום בשדה החזנות.

חב אני תודה עמוקה לחזן הדגול, איש אהוב, ר' זלמן ריבלין ז"ל,

עם הזמר החסידי ר' ב"צ שנקר, והחזנים ר' אריה גולדברג
ויצחק כהן הי"ו ודוד קלח ז"ל

שאת כל עבודתו עשה
בהתנדבות, בצניעות
ובאהבת הבריות. בזכותו,
מאות חזנים שלמדו אצלו,
כיהנו ועדיין מכהנים
בבתי כנסת גדולים ברחבי
העולם. מהם מי שגם היה
משמשו של ר' זלמן, הוא
חברי הנערץ החזן אריה
גולדברג, שגם עבד עימי
כמזכיר המועצה הדתית

בירושלים. הוא היה חזן ענק וכיהן כסגנו של החזן הראשי בבית הכנסת הגדול
בירושלים. וכן ידידי הטוב הרב יצחק כהן, "ילד הפלא" של מקהלת שירת
ישראל, המשמש כבר שנים רבות כרב וחזן בטקסס דאלאס בארה"ב.

מקהלת החזנים הירושלמית

תוך כדי לימוד החזנות בביתו של מורנו הדגול, ר' זלמן ריבלין זצ"ל, עלה במוחי
רעיון, להקים מקהלת חזנים מקרב החזנים שלמדו אצל ר' זלמן. מיד גייסנו

כשנים עשר תלמידים, והם היו הבסיס למקהלת החזנים הירושלמית, שנוסדה מאוחר יותר.

כבר בצעדיה הראשונים, הופיעה מקהלה זו בתכניות טלוויזיה ובשאר כלי התקשורת, וצברה הישגים רבים. המקהלה נוסדה בבית הנוער בקעה, ולאורך השנים

היו לה מנצחים מעולים, ביניהם צבי בן פורת, שהיה כבר ידוע כמנצח מחונן וכמארגן מקהלות מוכשר. לאחר מכן ניצחו על המקהלה מנחם אשרי ז"ל, אברהם סלומון ז"ל, ויבלטו"א בנימין גליקמן ואורי אהרון.

המקהלה התפתחה לממדים גלובאליים והופיעה בארצות רבות ברחבי העולם, וקצרה תשואות סוערות בקרב הקהילות, וכן עשתה גדולות ונצורות ברחבי הארץ. לימים, נוצרו ממקהלה זו שתי מקהלות נוספות, שעד היום מופיעות בפני הקהל. היה זה בית לחובבי החזנות, שנתן דחיפה חשובה לקידום החזנות בישראל.

באזכרת קדושי הל"ה. משמאל, רחבעם זאבי גנדי ולידו אביו של דני מס הי"ד

הדלקה
ציבורית
של נרות
חנוכה בכותל
המערבי

בית הכנסת הגדול במוסקבה

במשך השנים הופעתי בבתי כנסת רבים בארץ בתור חזן, ואף נסעתי לחוץ לארץ להופיע בפני קהלים רבים.

החל משנת תש"ן (1989), זכיתי לעבור לפני התיבה בבית הכנסת הגדול במוסקבה שבברית המועצות לשעבר, כאשר עוד "מסך הברזל" ניצב על עומדו והשלטון הקומוניסטי טרם התמוטט.

בשליחות המשרד לענייני דת הופעתי במקום במשך חמש שנים בימים הנוראים, כשאלפי

ביהמ"ד הגדול במוסקבה, ארכיפובה

מתפללים מרחבי ברית המועצות באו להתפלל בבית כנסת גדול ומרשים זה ברחוב ארכיפובה.

בית הכנסת היה מלא וגדוש עד המילימטר האחרון, ובתפילות יום הכיפורים נכחו בו כשלשת אלפים איש.

לצידי עמדו שם שלש מקהלות, שסייעו לי לקיים את התפילות בצורה מרשימה ביותר. נדבקתי לקהל הגדול שמילא כל פינה בבית כנסת זה, וגם הם נדבקו בי ונתנו לי תחושה שהם אוהבים את המנגינות שלי, שכאמור, נלמדו כולם אצל ר' זלמן ריבלין ז"ל.

התפילות בקעו ללבבות, המונים הזילו דמעות, חבקוני ונשקוני. המילה "ירושלים", "ירושלים", יצאה מגרונם ולא היה גבול לשמחתם, שאיש ירושלים בא אליהם לשמחם בתפילות ובניגונים. בתום תפילת הנעילה, שרתי עמם את המנון התקווה, ומאלפי המתפללים נשמעה הקריאה "לשנה

עם הרעיה חוה תחזי, על רקע הקרמלין

עם הרב פנחס גולדשמיט והרב שייביץ

הבאה בירושלים הבנויה", כשדמעות זולגות מעיניהם.

אי אפשר לתאר את החוויה העצומה וההתרגשות הגדולה שהייתה בי בהופעות אלה עם הגולה הדוויה.

מעבר להיותי שם שליח ציבור בבית הכנסת, זכיתי ב"ה להוות להם כותל

ומשען לחיבורם המחודש ליהדותם, להתעוררות לתהליך תשובה אל אבינו שבשמים, חלקם נימולו ונכנסו בבריתו של אברהם אבינו, ולרצונם ההולך וגובר לעליה לארץ ישראל, שב"ה הלך וגבר עד שהביא לבסוף את גל העלייה הגדולה מברית המועצות.

בשנים הראשונות אף הבאנו להם תשמישי קדושה וספרי עברית, ספרנו לראשי הקהילה ולציבור הרחב על החיים בארץ, והעברנו את בקשותיהם לעליה לגורמים המוסמכים.

שימשתי בחזנות קרוב לשלושים ושמונה שנים, עד שנאלצתי להפסיק את הופעותיי עקב בעיות בריאות. חייב אני תודה לקב"ה שחנן אותי בקול יפה (כך אומרים הבריות), ושהצלחתי למשוך קהל רב לאהבת התפילה ולרוממות השירה הדתית.

ליל הסדר בקהיר

יום אחד, ביקש ממני סגן שגריר ישראל במצרים, ידידי חבר הכנסת יעקב גיל ז"ל, לבוא לקהיר ולערוך שם את הסדר הציבורי, לכל אנשי השגרירות והקהילה היהודית בקהיר.

קבלתי הצעה זו בשמחה רבה, ויחד עם אשתי, חתננו אפרים ונכדנו אמיתי, (היה זה כמה חודשים לאחר פטירת בתנו האהובה חיה מלכה ע"ה), החלטנו במשותף להכין את כל הדרוש לעריכת הסדר הציבורי.

את כל האוכל לסדר זה קנינו ממפעל המזון ב'שוב מבוא חורון, ולשם כך הגיע

הדלקה במועצת עיריית ירושלים

מקהיר רכב "ואן" מיוחד, שבתוכו מתקן לקירור והכנסת מזון למאתיים איש.

הכנו את עצמנו היטב, הבאנו עמנו כמאתיים הגדות של פסח ואת כל המצרכים הדרושים, וכן חידונים ומתנות לילדים.

הגענו יומיים לפני החג למלון

מפואר בקהיר. המצרים העמידו כעשרה פועלים שינקו את המטבח ואת אולם הסדר, ויעשו על פי דרישותינו את כל הנחוץ להכשרת המקום, כולל פרוק התנור המרכזי, ניקויו מכל שמץ של חמץ וכל ההכנות הדרושות לסדר, כאשר חתננו אפרים משגיח על כל פעולות ההכשרה.

יש לציין שהמצרים שתפו עמנו פעולה בחפץ לב, ועשו מעל ומעבר כדי שהכול יהיה ערוך ומוכן כדת וכדין.

אשת השגריר פחדה שאנחנו לא נהיה ערוכים כהלכה לסדר, והיא לא האמינה שנוכל לעמוד בדרישות הקפדניות הקשורות להכנת הסדר לפי לוחות הזמנים שעמדו לרשותנו. אך אנחנו הבטחנו לה ולבעלה השגריר, כי נעשה את המיטב והמירב על מנת להכין את הכול כראוי, ובעז"ה גם כדי שתהיה אוירה חגיגית וכובשת.

ואכן, הסבנו לסדר שהשתתפו בו כל אנשי השגרירות, אנשי הקהילה היהודית בקהיר, וכן נספחים צבאיים יהודים שעבדו בשגרירות במקום.

היו שם כמאתיים איש שהתלהבו מהשולחן הערוך ומהמזון שהבאנו מהארץ, כשכולם לבושים חגיגית כיאה לחג גדול זה.

כפי הנהוג אצלי בעריכת סדרי פסח בארץ, כולל בצה"ל, נתתי למסובים לקרוא בעצמם קטעים מן ההגדה, וגם כאלו שלא ידעו עברית, קראו בשפתם. על פי החלטתי ודרישתי, הכרחנו את האורחים הנספחים הצבאיים בדרגות קולונל וגנרל, להיות מלצרים בערב זה. הייתה השתתפות נפלאה, כשכל הילדים עומדים לידי ושרים עמי את שירי ההגדה כמקהלה, ועונים לחידונים שהכנו להם בענייני החג, שכמובן זיכו אותם בפרסים יקרי ערך שהבאתי עמי מן הארץ.

האווירה הייתה יוצאת מן הכלל, וכולם הרגישו כאילו הם יוצאים ממצרים, ממש כמו אבות אבותינו לפני אלפי שנים, ובאופן מיוחד מאד קיימנו את "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים".

הייתה זו הרגשה שאנו נמצאים בטריטוריה של ארץ ישראל, בלב הגלות המרה בה צעדו אבותינו כעבדים נרצעים. אלא שהפעם, עם ישראל חוגג ברוב עם ובשמחה רבה את חג הפסח בלב ממלכת פרעה.

באווירה חגיגית נפלאה שהסתיימה בשעות הקטנות של הלילה, הסתיים הסדר הציבורי כאשר כולנו משתלבים במעגלים של ריקודים סוערים, ובשירת "לשנה הבאה בירושלים הבנויה".

למחרת החג, הפתיעו אותנו אנשי השגרירות בקהיר, ולקחו אותנו לביקור באלכסנדריה, ומשם לקבר ר' יעקב אבוחצירה זצ"ל הקבור בדמנהור, כשאנו מהווים אורחים של המצרים בדמנהור.

הם פתחו לנו את מקום הקבר, ואפשרו לנו לשהות במחיצת ציונו של הצדיק במשך כמה שעות. משם נסענו בליווי רכבי המשטרה המצרית לראות את הפירמידות, ונכנסנו לתוכן לראות מקרוב את מה שיש המייחסים לבניית אבותינו.

נל רקע הפרמידות

עם סיום הביקור, הודינו מקרב לב לשגריר ורעייתו, לסגן השגריר ורעייתו, ולכל מארחנו היקרים, שבזכותם זכינו לערוך את הסדר במצרים כעם עצמאי שבא מארץ הקודש, לקיים את סדר פסח כהלכתו.

חשנו על בשרינו את

השינוי הגדול שהקב"ה הערה עלינו, בזכרנו כיצד אבותינו עבדו עבודת פרך ועברו ייסורי תופת שרק המצרים האכזרים יכלו לעולל לנו, והנה אנחנו דור חדש שקם מאפרו וניצח את כל אויביו. הייתה זו חוויה המלווה אותנו עד היום הזה.

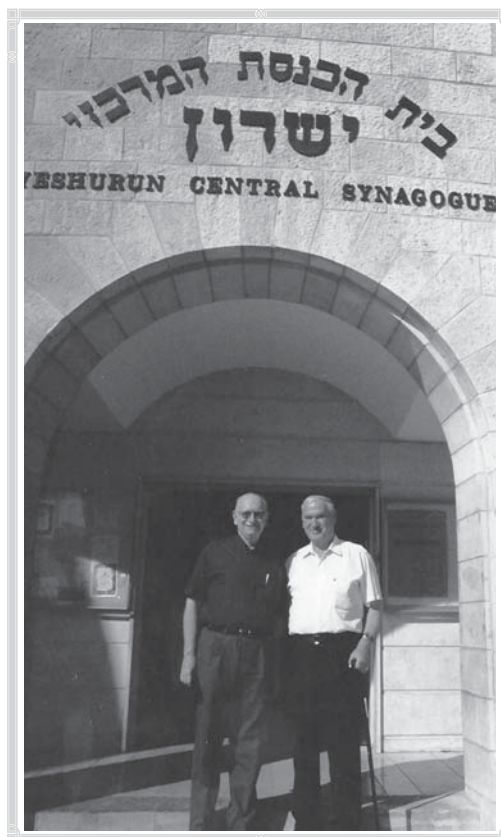
פרק שבעה עשר תורה ותפילה בבית הכנסת ישורון

בית הכנסת

חייב אני תודה לבורא עולם שזיכני להתפלל בבית הכנסת המרכזי ישורון בירושלים, שבזמן הזה ימלאו תשעים שנה לקיומו. אני אישית מתפלל בו כבר כחמישים שנה.

בית הכנסת ישורון נוסד, כאמור, לפני תשעים שנה, ועבר ממקום למקום עד שעלה על הקרקע במקומו כיום, ברח' המלך גורג' ארבעים וארבע. במשך עשרות שנים אלו עבר בית הכנסת גלגולים שונים, ואף טלטולים שונים.

בהנחת אבן הפינה לבניינו נכח הרב הרב קוק זצ"ל, שנשא נאום מיוחד על ה"חדש המתקדש",

ואף תרם ספר תורה משלו לבית הכנסת. במשך שנות קיומו התפללו בו הרבנים הראשיים, נשיאים, שרים וחברי כנסת, אישים חשובים וכלל עמך בית ישראל. בנוסף על התפילות הקבועות בימות החול, שבתות וחגים, התקיימו בו אירועים ממלכתיים וציבוריים.

הרב הראשי לישראל, הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל, התפלל בו בקביעות ואף ידוע ומפורסם הדבר, שהוא קרע בו את הספר הלבן לגזרים, ספר שמנע מן היהודים את זכות העלייה וההתיישבות בארץ. היה זה בזמן שנקרע גם חלק מארצנו, עבר הירדן, ונמסר לערבים, כל זאת על ידי ממשלת בריטניה שהתנכלה ליהודים בארץ, ונלחמה בהתיישבות ובציונות.

בין המתפללים הידועים היו פרופסור

מגנס (נשיא האוניברסיטה העברית דאז), הנרייטה סולד, ר' יהודה אבן שמואל (מתרגם ספר הכוזרי), פרופסור לייבוביץ, הרב לבנון, ועוד רבים מראשי הציבור. ברוב שנות קיומו,

התקיימו תפילות קבועות בבית הכנסת בימות החול, בשבתות ובחגים, וכן התקיימו בו אירועים ממלכתיים וציבוריים בנוכחות עם רב. כן התקיימה בבית הכנסת ספרייה תורנית ידועה ומפורסמת, שחלק ניכר מתושבי ירושלים הגיע אליה, ליהנות מהספרים החשובים שבה. בשנים האחרונות, מתקיים בכל שנה ביום העצמאות קונצרט חזנות חגיגי, בהשתתפות חזנים ומקהלות ידועים, וכן תפילות חגיגות ביום ירושלים ובמועדים אחרים.

בוועד הפועל של בית הכנסת

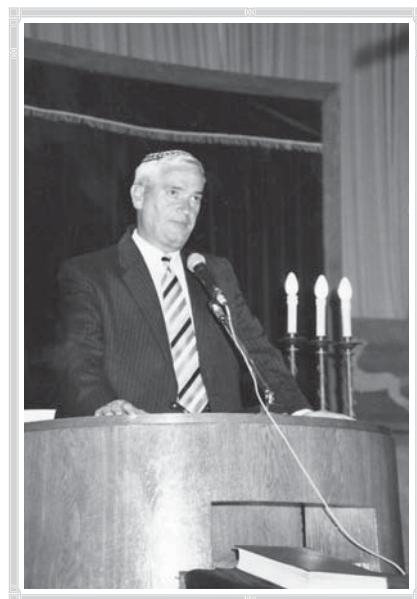
כאמור, הנני מתפלל בבית כנסת זה כיובל שנים, ומאוד כאב לי לראות שמעבר לשעות התפילות, לא מתקיימים שיעורי תורה בבית הכנסת במשך ימות השבוע, ובית הכנסת נפתח בבוקר לתפילת שחרית, ולאחר התפילה הדלתות ננעלות, ונפתחות שוב רק לתפילות מנחה וערבית ושיעור תורה שביניהם.

נוסף על כך, הריהוט של ביהכ"נ היה ישן מיושן, כששים שנה כבר לא הוחלף, ולא פעם נפלו אנשים מן הכיסאות...

לפני כחמש עשרה שנה נבחרתי לכהן כיו"ר הוועד הפועל של בית הכנסת,

ולאחר שנים אחדות פרשתי משום שלא הייתי מרוצה מן המצב, לא קיבלתי עזרה מחברי בוועד הפועל, כדי שנוכל להעצים את הפעילות החברתית והתורנית.

לפני כעשור, נבחרתי שוב לכהן כיו"ר ועד הפועל של בית הכנסת, אלא שהפעם זכיתי לשיתוף פעולה מלא של חבריי בוועד הפועל, וכן מצד חברי העמותה של בית הכנסת.

הדבר הביא לתפנית של מאה ושמונים מעלות, למהפך אדיר בשירותים שבית הכנסת מעניק לחבריו ולמתפלליו. בפעם הזאת, החלפנו את כל הריהוט של בית הכנסת, וכן את הריצוף, ושדרגנו את האולמות בצורה היפה ביותר.

כיום, בית הכנסת הפך לתל תלפיות למאות אנשים, הבאים ליהנות מהשירותים שבית הכנסת מעניק. יום יום מתקיימים בבית הכנסת שני

מניינים לתפילת שחרית. בתום התפילה, מתכנסים המתפללים לשיעורי תורה ולימוד הדף היומי, כולל כיבוד קל.

בין תפילות מנחה וערבית, מעביר הרב יעקב כץ שליט"א, ראש ישיבה עשרות בשנים, גאון וחסיד, שיעור קבוע בתלמוד כבר למעלה מחמשים שנה. נוסף על כך, מידי שבת מתקיים שיעור תורה בפרשת השבוע כשעה לפני תפילת מנחה, ולאחר מנחה מתקיימת סעודה שלישית בה משתתפים קרוב למאה איש, כשהסעודה מלווה בשירה וזמרה והרצאה תורנית, וכמובן, סעודה ברמה גבוהה. אני יכול שלא להתייחס לזכות הגדולה שהייתה לי, לנסוע יום יום הלך ושוב לבית הכנסת, במכונת ה"חמה" והמפוארת של שכני הטוב ר' פייביש קרמר ז"ל. הוא היה לוקח אותי ואת חברנו היקר והבלתי נשכח ר' יוסף ויטלזון ז"ל,

שהיה הגבאי האגדי של בית הכנסת 'אחדות ישראל' ע"ש עולי הגרדום הי"ד ולוחמי אצ"ל ולח"י, יחד עם ר' בן ציון אפלמן הי"ו.

מדובר על שנים רבות שנהייתי מחברה טובה ונעימה, ומאנשים

יקרים שתרמו רבות להעמקת החברות בינינו, ולעשייה גדולה למען כלל ישראל. לא אשכח לעולמים את החוויה שהייתה לי יום יום בנסיעה זו, שעשתה אותנו משפחה אחת חמה ולבבית.

הכולל לגמלאים

במסגרת בית הכנסת הקמנו בית-מדרש - כולל, למתפללים ולתושבים, כולם גמלאים שחשקה נפשם בתורה. כיום, ב"ה מכיל בית המדרש על כל מחלקותיו, כמאתיים וחמישים איש הבאים יום ביום בכל ימות השבוע, ללמוד תורה ולעסוק בנושאי יהדות ומסורת. חלקם אף לומדים בשפה האנגלית. השיעורים מתקיימים יום יום, החל מהשעה שמונה בבוקר ועד השעה שתיים בצהרים.

זכינו ב"ה לרבנים חשובים שליט"א המוכרים בעולם התורני, הבאים ללמד ולהורות הלכה לכל הבאים בשערי בית המדרש. רבנים שהם מטובי המרצים ומגידי השיעורים, ביניהם הרב דוד פרידמן, הרב שמואל הרשור - רב קהילה ברמות, הרב אברהם קוסמן, הרב אברהם שטיינברגר - רב שכונת רמת שרת בירושלים ומראשי ישיבת הכותל, הרב שמשון סגל, הרב חנן כלאב, הרב קיסניג והרב לרנר, כולם גאונים ובעלי כשרונות מזהירים. בכשרונותיהם העצומים הם מרתקים את הקהל שבא בהמוניו, ונהנה מכל רגע של לימוד התורה ועיון בנושאי היהדות, מחשבת ישראל, תנ"ך ומדרשים.

ב"ה מאות אנשים
באים ללמוד תורה
בשיעורים השונים,
והבית הפך למגדלור
לכל תושבי ירושלים
הבאים מקרוב
ומרחוק.

כמובן, שהתכנסות זו
מביאה עמה גם שמחה
גדולה בין הלומדים,
היוצרים חברה נעימה,
מטען רוחני וסיפוק
רב, דבר המחלחל גם
לביתו של כל אחד
ואחד.

כן מתקיימים שיעורי

תורה לנשים, ביניהם בחוג התנ"ך המיוחד לנשים בהדרכת המורה הדגולה

הגב' נחמה אבן חן, וכן שיעורי תורה מיוחדים למאות נשים דוברות אנגלית, הבאות מכל קצות העיר. ושומעות מרצים ומרצות מן השורה הראשונה. כך שבית הכנסת ישורון הפך לא רק למקום תפילה ראוי, עם חזן ראשי נפלא המושך קהל רב, אלא גם למבצר תורה ומחשבת ישראל, ברמה הגבוהה ביותר.

יד הרב הרצוג

יש לציין בסיפוק נפש את הבאת מערכת האנציקלופדיה התלמודית - "יד הרב הרצוג", מהבניין בו שהו עשרות שנים בשכונת בית וגן, לבנין שלנו. ב"ה פועלים בו כיום כעשרה תלמידי חכמים מובהקים, ובהם הגאון הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א, העורכים את האנציקלופדיה בראשות הרב פרופסור אברהם שטיינברג שליט"א, ומידי שנה הם מוציאים כרך נוסף.

גמ"ח

בית הכנסת גם מפעיל קופת צדקה עבור אנשים המצויים מתחת לקו העוני, שאין ידם משגת לקנות תרופות נצרכות וכן אמצעים לקיום כלכלי מינימאלי. מידי שנה בערב ראש חודש אלול ובערב ראש חודש ניסן, מעניק בית הכנסת שי לארבע מאות איש לערך לקניית מצרכים. בנוסף, מקיים בית הכנסת סדר ציבורי קבוע בליל הסדר למאה וחמישים איש נזקקים, ואף מעניק להם באותו זמן מצרכים לימות חול המועד.

זכות קיומנו היא בכך שבית הכנסת ישורון הפך במרוצת השנים למרכז גמילות חסד, ולחברה תומכת ומרחיבה את הדעת.

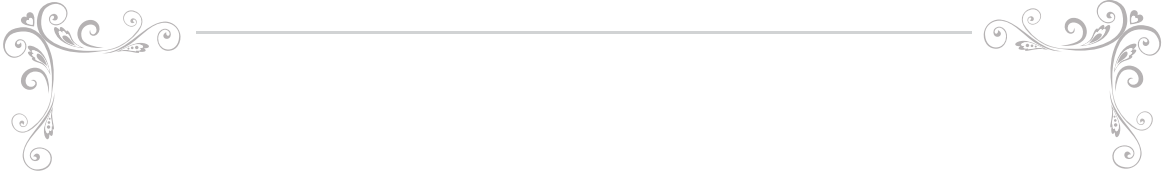
לשמחתי הרבה, קיימת ערבות הדדית בין חברי העמותה ועל זה יאמר "איש לרעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק". מידי כמה שנים אנו מוציאים חוברת מיוחדת, המסבירה ומשקפת את הפעילות הענפה, הנעשית בין כותלי בית הכנסת. ניתן בהחלט לסכם ולומר שבית הכנסת ישורון הפך לגורם משמעותי ביותר

לתושבי ירושלים ולאלה הבאים מכל קצות הארץ ומן הגולה, לטעום את הטעם המיוחד שבית הכנסת ישורון מעניק למתפללים.

חייב אני תודה לחברי העמותה, חברי בית המדרש ולחברי ועד הפועל, על העזרה והסיוע, על האימון והפרגון שהם מעניקים לי לצורך עבודתי כיו"ר הוועד הפועל.

כן אני חייב תודה מיוחדת, למנכ"ל הסתדרות ישורון, לממונה על בית הכנסת ולשאר העובדים, על מסירותם לניהול וקיום בית הכנסת ברמה הגבוהה ביותר.

אחרית דבר

לסיום ספר זה ברצוני להודות מקרב לב, לבני היקר והאהוב הרב אברהם יעקב נ"י, על עריכת הספר וכתובתו מראשיתו ועד סופו. למעלה משנה הקדיש בני את זמנו ואונו, כדי להביא לידי גמר את כל הכתוב בו כפי ששמע מפי. בזכותו, זכינו להביא פרי ביכורים בפני הקורא, ויהי רצון שנוזכה לקדש שם שמים ברבים.

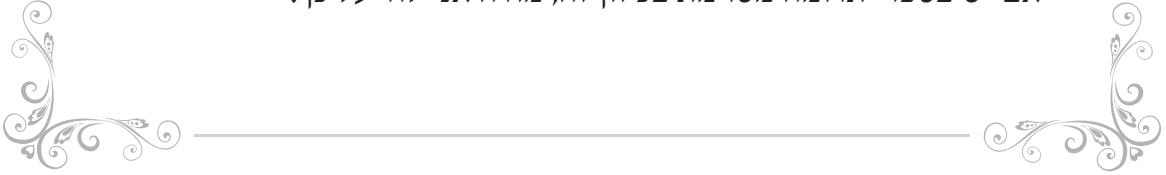
כולי תקווה, כי כל מה שנכתב בספר זה, יעודד אנשים לקבל עליהם תפקידי מנהיגות תורנית, חברתית ופוליטית, מתוך רצון לשרת את עם ישראל, ולקדם אותו בכל מעלות החיים הערכיים.

כוונתי בספר זה להצביע על מגוון האפשרויות שיש לאדם בימי חיינו, כדי לתרום את חלקו למען בטחון המדינה, ערכיה וקדושתה.

גם האדם היחידי יכול להוות תרומה גדולה למען הכלל, אם יש לו מספיק הבנה לצרכי האומה ולשאיפותיה והוא מחובר לשורשיו.

כדאי ורצוי לציין, שהמסר העיקרי בספר זה הוא, לא ליפול לייאוש, לא להתכופף מול גלי הים הסוערים, ולא לעצור את המוטיבציה לפעילות חזקה, היונקת משורשים עמוקים ומן העבר של עם ישראל לכל דורותיו.

אם יש בספרי תרומה מסוימת בכיוון זה, מודה אני לה' על כך.

נספחים

תוכן

273	א. תיאור חי ממבצע חירם בעיתון "מורשת" של משחררי מירון
278	ב. על ייסוד הילולת ז' אדר בציון הרשב"י והקמת הישוב מירון לאחר המלחמה
286	ג. מכתב מהשר דוד צבי פנקס
287	ד. מתוך ספרו של מר ניסים אלבז על בית הנוער בקעה
295	ה. מכתב ברכה מבוגרי בית הנוער בקעה ליום הולדת שמונים עמו"ש
297	ו. מכתב ממר יעקב גיל, על סיום העבודה עם הנוער בירושלים
298	ז. מכתב ברכה מהרב מרדכי קירשבלום
	ח. דברים שנאמרו במועצה הדתית ירושלים
299	לאחר הבחירה לתפקיד יושב ראש המועצה, אייר תשל"ג
302	ט. נכתב למנהיגי הציבור הדתי, על הצורך בחקיקה לבניית מקוואות ובתיכ"נ
306	י. מכתב מסגן ראש עיריית ירושלים, מר צבי רוזן
307	יא. דברים לרגל הבחירה כיו"ר המועצה הדתית לקדנציה שניה, ח' כסלו תשל"ז
309	יב. מתוך שו"ת יביע אומר חלק ז (יורה דעה סימן יח)
312	יג. מכתב ממר יוסף קלמנוביץ', לאחר שנות פעילות במועצה הדתית
313	יד. על חשיפת מנהרות הכותל- קטעים מיומנו של הרב גץ זצ"ל
318	טו. מכתב ממר חיים קוברסקי
319	טז. מכתב מהשר דוד מגן
320	יז. מכתב מהשר זבולון המר ז"ל
321	יח. מכתב מראש הממשלה מר מנחם בגין ז"ל
322	יט. מכתב ממר פרוספר אזור, ראש עיריית קרית שמונה
323	כ. מכתב לרגל קבלת "יקיר קריית שמונה"
325	כא. חוות דעת מזכיר הממשלה על המינוי למנכ"ל הרבנות הראשית
326	כב. סיכום שנתי לפעילות ברה"ר, דברים בכנס התעוררות של רבני ישראל
329	כג. מכתב מהשר חיים רמון
330	כד. מכתב מפרקליטת המדינה דאז, הגב' עדנה ארבל
331	כה. מכתב ברכה מהרב י. סבג, ראש אגף הכשרות
332	כו. מכתב מאת הרב מנחם פרוש ז"ל
333	כז. מכתב ממר משה קרוב
334	כח. דברי ידידות מחברים מהכולל בבהכ"נ ישורון, לרגל הגיע לגבורות בעזה"י
335	כט. מכתב מצוות העובדים בבית הכנסת ישורון
336	ל. מכתב לראש הממשלה אריאל שרון
338	לא. דברים שנאמרו בהתוועדות רבנים ואישי ציבור, בבית הרב גמליאל בירושלים

א.

תיאור חי ממבצע חירם בעיתון "מורשת" של משחררי מירון

(מתוך ספר "מירון" לר' יוסף הגלילי)

"כל נדרי" בחפירה

חשבנו כי נשב בשלווה ונחוג את חגיגנו במחנה באווירה שקטה וחגיגית, והנה קפץ עלינו רוגזם של משלטי תרשיחה. היה זה בליל שלש עשרה מידות. התכנסנו בבית הכנסת לתפילת הסליחות, כאשר הופיע פתאום רץ דחוף ממפקדת הגדוד והודיע על התפרעותו האכזרית של חיל קאוקג' במשלטים הסמוכים לתרשיחה.

מיד נתנה הפקודה לצוות מרגמות להתכונן לדרך. בזריזות נפלאה הועמסו המרגמות על הג'יפים והוטענה התחמושת. בדעתנו כי היום הקדוש קרוב וכי הוא עלול להתקדש עלינו בהיותנו בשדה, לא שכחנו להצטייד בין השאר במחזורים ובשופר. יצאנו. כנשרים טסו כלי הרכב הקלים בדרכי ההרים. כעבור שעה קלה הגענו למקום ותחת מטר צליפות קטלני התחפרנו בעמדות מגן.

כוחותינו כיוונו אש חזקה לעבר האויב והדפוהו מעמדותיו הקיצוניות. אנשינו מצאו שם גוויות אחדות של חיילים עברים שהאויב התעלל בהם באכזריות. האויב הוסיף להזעיק תגבורת חזקה של מרגמות ותותחים אל קווינו, וצליפותיו הלכו וגברו. קשה היה לנו להעלים את עמדת מרגמותינו בשל הימצאן בשטח מישורי, וההתחפרות הייתה קשה וכרוכה בסכנות, לפי שנמצאנו כל הזמן בטווח האש וצלפיו. עם רדת היום שככה האש ואנו ניצלנו את השקט הזה להעמקת חפירותינו ולמנוחה.

השחר של ערב יום הכיפורים מצא אותנו נכונים ודרוכים בעמדותינו אל מול פני האויב. כבר השלמנו עם המחשבה כי במקום הזה נשאר ביום הקדוש. תפקידנו ריתק אותנו לחפירה. מפקדנו - שנפל כעבור שבועיים בעת הפעולה לשחרור הגליל, נשמתו בגנזי מרומים - ידע מה לנו היום הקרב ובא, והוא ביקש לשחרר אותנו ולהחליפנו באחרים. אך הוא נתקל בסירוב נמרץ. - "גם חייל אחר יהודי הוא כמונו, וכמונו חרד הוא על קדושת היום" - השבנו לו מייד - "אין זאת כי מן השמים נגזר עלינו כי נתפלל הפעם את תפילותינו בחפירות". משאלה אחת בלבד הייתה בפינו - לאפשר לנו לטבול במים חיים ולהיטהר לכבוד היום הקדוש והנורא. הטבילה בערב יום הכיפורים אינה דבר של מה בכך בעיני אדם הזהיר במצוות. משאלה זו מצאה אוזן קשבת ומפקדנו יקר הנפש אמר כי ישתדל למלאה.

אחרי הצהרים השתפר המצב והאש שככה כמעט. מפקדנו פנה אלינו ואמר לנו: "דומה, חבריא, כי כבר הגיעה השעה לרדת ולטבול. הנה מוכן בזה ג'יפ להסיעכם. עלו מהר בטרם תבוא השמש". קפצנו על הג'יפ וטסנו כעל כנפי נשרים אל מעיין כברי, מהלך שמונה קילומטרים. בהגיענו אל המעיין פשטנו את בגדינו ונכנסנו מתחת למפל המים. צוננים מאד היו המים וזכים, ובהם טהרנו את גופנו לפני הזכה בתפילות בערב היום הקדוש.

כשחזרנו לעמדות התחילה השמש כבר לשקוע. בחיפזון אכלנו את סעודתנו ומיד אחרי כן ירדנו אחד אחד לחפירה. הרגמים התכנסו לתפילה. אחד החברים פתח והשמיע את התפילה הזכה בלב שבור וברטט קדושה. "הנה אנו מקבלים עלינו קדושת יום הכיפורים ולהתענות בו בחמישה עיניים כמו שציווית לנו על ידי משה עבדך בתורתך הקדושה... ותרחם על עמך בית ישראל - וישבו לפניך בלב שלם - כי כולנו בני אברהם יצחק ויעקב..." איש איש התכווץ במקומו בהשתדלו לפנות מקום לכל שאר חבריו שהצטופפו בחפירה. הדוחק לא הורגש כלל, כי מעמד נפלא זה של תפילת חיילים כבש את לב כולם בקדושתו. חם היה בלב וחס בעיניים. שליח הציבור פתח בתפילה. "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה". ואמנם אור זרוע לצדיק נזרע אותה שעה בחפירה, ושמחה כבושה ורצינית הייתה נסוכה על פני כל המתפללים. מימינו של שליח הציבור עמדה המרגמה באותו מקום עצמו בו מקובל בכל קהילות ישראל להעמיד ספר תורה. היא ניצבה כעדות חיה להעיד, שחייל עברי אינו שוכח את בוראו בכל מצב שהוא, וכסמל תפילה, שיברך ה' את נשקנו ויחתמנו לחיי חרות ושלוש.

השמש שקעה ונטו צללי ערב. קול דממה דקה עולה מן החפירה ונבלע בדמדומי היום השוקע, קולו של שליח הציבור הוא, מלווה המיית לב חרישית של יושבי החפירה. "כל נדרי ואסרי ושבועי... דנדרנא... ודאסרנא על נפשתנא... מיום כיפורים זה, במשלטי הרים, בנוף קרב, עד יום כיפורים הבא עלינו לטובה, בשלוות משפחה, בלבלוש גנים, בנועם חירות. וכל עינויינו וייסורינו בשעבוד מלכויות ובחבלי הגאולה, כל מיעוט חלבינו ודמנו, כל הסבל שסבלנו, כל האבל שהתאבלנו - כולהו יהיו נחלת העבר, בטלין ומבוטלין, לא שרירין ולא קיימין".

החושך כיסה את הסביבה. אי אפשר להוסיף ולקרוא מן המחזור. רק שליח הציבור ממשיך לאור הירח הקלוש. "יעלה תחנונינו מערב ויבוא שוועתנו מבוקר ויראה רינונו עד ערב". צפופים ודחוקים האזנו לכל מלה ומלה היוצאת מפיו, כשאנו עונים לעומתו בניגון המסורתי, החם. האויב גם הוא שולח מפעם לפעם ליווי של אש וקולות נפץ לתפילה הנסערת שלנו. אותה שעה לא יכול היה שום כוח בעולם להזיזנו ממקומנו.

מסופקני אם נשמעה פעם תפילה נלהבת כל כך. תפילתנו זו בחפירה עשתה בודאי רושם בעולמות העליונים. היא עלתה והייתה לעטרה של זוהר סביב לכסא הכבוד.
(מתוך מורשת) דן בן אחיקם

כך החל הקרב

כל התנאים וגדולי האומה, אשר חיו ופעלו פעם בגליל, קמו לתחייה בלילה ההוא. הידיים היו עמוסות עבודה בכתיבת שמותיהם על המשוריינים והזחלים והג'פים. ברק בן אבינועם ודבורה הנביאה, רבי עקיבא ורבי שמעון בר יוחאי, יוחנן מגוש חלב ושמעון בר גיורא ובר כוכבא פיארו בשמותיהם את כלי הרכב וכולם הופיעו לעזרת ה' בגיבורים.

קדמו ליציאה דבריו הנלהבים, דברי עידוד היוצאים מן הלב, של מפקד הגדוד ברוך, אשר הלהיב אותנו לפני היציאה: "אין לפנינו אלא דרך אחת, קדימה - ורק קדימה. עלינו למגר את האויב ולטהר את הגליל כולו. אל תשכחו אף לרגע את יעודכם הגדול ובכוח זה תצליחו. להצלחתנו מתפלל כל הישוב, הלילה אנו יוצאים".

ירד הלילה ושעת האפס הגיעה. בתפילה לניצחון ובביטחון בה' צור ישראל וגואלו, זזה השיירה כש"בר יוחאי" יוצא בראש. בזהירות ירדנו מאותו ההר, אשר אבותינו היו רגילים להשיא מעליו משואות ולהודיע לישובי ישראל הרחוקים את ראשי החודשים והמועדים. התקדמנו בסדר צבאי למופת, נעזרים גם על ידי בני בריתנו הצ'רקסים והדרוזים, אנשי מלחמה ותיקים. מתקדמים אנו לעבר המקום שהיה פעם עין זיתים הערבית העתיקה, המצטיינת במעיינותיה הזכים וגניה ופרדסיה היפים, וטמונים בסביבתה קדושי עליון כר' יהודה בר' אלעי ובעל "סדר היום". שנים על שנים הייתה עין זיתים מגדלת פריצי חיות. שונאי ישראל מובהקים גרו בה. וכאשר עבר דרכה יהודי, היה מסתלק משם בריסוק איברים. וכמה סבלה ממנה שכנתה עין זיתים העברית! החריבוה פעמיים, ומה שלא הספיקו בשנת תרפ"ט גמרו בשנת תרצ"ו, וחזרו היהודים והקימוה מחדש. במאורעות אלו שמו מצור עליה. וגדול היה סבלה של נקודה צעירה ובודדה זו, אך החזק החזיקה מעמד. עין זיתים הערבית היא כיום עיי מפולת, וכדאי לברך עליה "כן יאבדו". קן פתנים זה, לא יוסיף להחריד את ביטחון היישוב בגליל.

אנו ממשיכים והדי יריות התותחים והמרגמות פולחים את האוויר. על יד עין זיתים החדשה אנו מתעכבים עד אשר חיל המהנדסים יטהר לפנינו את הדרך ממוקשים, ושוב זזים ומתקדמים. ומתקדמת גם מכונת הבולדוזר, זו המכונה הכבדה המוכרת

לנו היטב מימי כביש בורמה. מתקדמת היא בגאווה לסלול לנו דרכים חדשות ולסתום פרצות בכבישים. היריות מתגברות וההתפוצצויות מתרבות, אות הוא שחבלינו פעילים.

התחלקנו לשתי זרועות, זרוע אחת פנתה לכיוון מירון וזרוע שניה, שכללה צ'רקסים ודרוזים, עלתה על טייטבא, כפר יפה בנפת צפת ובו חרבות בית כנסת עתיק. כוחותינו מצאו כפר זה ריק מאדם והמשיכו לקדיטא. אף כאן שרידי בית כנסת עתיק מתקופת המשנה, ולאחר קרב קצר נכבשה ותושביה ברחו לנפשם. אחרי כן המשיכו להתקדם לכיוון דלתא, היא דלתון, אשר הייתה מיושבת יהודים בתקופת המשנה והתלמוד ולכאן הובאו לקבורה לפני מאות שנים גאוני בבל. ומשם המשיכו להתקדם לאורך הרמה עד ריחניה, היושבת בגיא ומיושבת בני ברית צ'רקסים. עולים על עלמא, מקום ישוב יהודי מתקופת המשנה. גם פה, כבשאר המקומות בסביבה, נמצאים שרידי בית כנסת וכתובות עבריות ועל אחת חקוק "שלום יהיה במקום הזה ובכל מקומות עמו ישראל אמון". עד המאה ה"ז התקיים כאן ישוב יהודי. וראוי לציין שהיה עמנו בקרב חייל אחד בשם עלמני, והוא סיפר לנו שמוצא משפחתו מן הכפר עלמא.

כיבוש מירון

תוקנו הגשרים ונסתמו הפרצות ותחת מטר יריות הגענו לפרשת הדרכים מירון-גוש חלב. את גשר מירון פוצצו חבלינו בכדי למנוע מן האויב להביא עזרה מרמי, היא רמת נפתלי העתיקה.

כוחותינו מסתערים על מירון על מנת לשחררה! מירון היא נקודה מבוצרת עד מאד, השוכנת לרגלי העצמון, ונקיקי סלעיה מהווים עמדות טבעיות. בית הכנסת שעל קברו של ר' שמעון בר יוחאי, הבנוי בצורת מבצר וחומה בצורה סביבו, שימש כמבצר עז לאויב. קשה לכבוש את המקום בלי לפגוע במקום הקדוש הזה. משתדלים עד כמה שאפשר למנוע פגיעות בבנין, והאויב יודע את זאת ומנצל את הדבר לטובתו. כיתת צלפים עולה בינתיים לעצמון. זה ההר הגבוה ביותר בארץ ישראל המערבית, ושיאו מוכר לנו היטב מן העליות, שרגילים לעלות עליו בלילות ל"ג בעומר בכדי לחזות בזריחת השמש. כוחותינו משתלטים עליו, משמידים את צלפי האויב ומתבצרים בו.

מירון, בהיותה נקודה אסטרטגית חשובה, החולשת על מעבר ההרים, בצורה היטב מימי המרד ברומאים. אחרי החורבן התיישבו בה כוהנים ממשמרת יהויריב. היא התפרסמה בפוריותה הרבה ובשמה הטוב. כיום מירון כפר ערבי דל ואינה מצטיינת, אלא בקברותיה ובחורבותיהם העתיקים. טמונים בה קדושי עליון, ר' שמעון בר

יוחאי ובנו ר' אלעזר, ר' יצחק נפחא ור' יוחנן הסנדלר. נמצאות בה מערות נהדרות המיוחסות למערת בית הלל ומערת בית שמאי. ומי שלא ראה את ההילולא בל"ג בעומר על קברו של ר' שמעון, לא ראה שמחה יהודית עממית מימיו. בבואנו עתה לגאול את המקום הזה נתקלנו בהתנגדות עזה, אבל יכולנו להם. בחסדי ה' הוצאנו מידם את המקום הקדוש הזה והחזרנו אותו לישראל. מיד עם שחרור המקום הדלקנו שוב את המדורה המסורתית, להודיע על המאורע בשער בת רבים.

ימים מספר אחרי שחרור מירון התקיימה העלייה מטעם משרד הדתות בהשתתפות הרבנים הראשיים לארץ ישראל ושר הדתות. באותו הערב הודלק מחדש נר התמיד.

ברוך מציב גבול אלמנה

כוחותינו התחברו עם כוחות צבא ישראל, שבאו מעמק החולה. הוסר המצור מעל מנרה. טוהר כל הגליל העליון ורק משמר הירדן עדין בידי האויב. וממרומי הר נבי-יושע שלחנו אליה ברכת לב: עוד נגאלך ותגאלי, עוד יעלה הארי בגאון הירדן! חיילינו העמיקו לחדור לעבר גבול הלבנון ותפסו כמה כפרים ובפיהם סיסמא: הבה נחזיר לארצנו את גבולות התנ"ך ההיסטוריים. ובטוח אני, כי לולא מניעות פוליטיות היינו משיגים את מטרתנו.

בזה הסתיים המסע המזהיר והמפואר של חטיבה שבע ובראשה גדודנו המשוריין 79. כל המסע המפואר ארך בסך הכל ששים שעות ובדרך חזרה לבסיסנו הייתה לנו כבר קפיצת דרך. עברנו דרך תרשיחה ומשלטיה, אשר גרמו לנו צרות לא מעטות. התעכבנו על יד העמדה, אשר בה עמדנו בליל כל נדרי ולקול שריקת הכדורים אמרנו את תפילותינו. עצרנו את כלי הרכב וניגשנו למקום ובשמחה רבה ברכנו: ברוך מציב גבול אלמנה.

(מתוך "מורשת") יוסף הגלילי

ב.

על ייסוד הילולת ז' אדר בציון הרשב"י והקמת הישוב מירון לאחר המלחמה

מתוך דברים שכתב ר' יוסף הגלילי בספר "מירון"

תולדות יום ההילולא של הרעיא מהימנא במירון

יום ההילולא של הרעיא מהימנא החל בז' באדר, נחשב כאחד מיומי דפגרא החשובים והפופולאריים ביותר מבין ימי ההילולות הנערכות בחצרות הקודש של היכלא קדישתא דרשב"י שבמירון מידי שנה בשנה. לכל הילולא והילולא היסטוריה משלה וכמו כן נוהג משלה.

העליות למירון לחוג שם את ההילולות בתאריכים הקבועים שלהם נהוגים הם שם כבר שנים רבות. ואלו הן: ההילולא דרשב"י בל"ג בעומר חלה תמיד בח"י באייר והיא מתקיימת במקום זה כבר מאות בשנים. יום כ"ה באלול הנחשב כיום בריאת העולם אף הוא יום עלייה עתיק, ומקיימים אותו רבות בשנים. מקשרים את אותו יום עם ר' אלעזר ברבי שמעון, וכן גם מכנים אותו המוני העם יום ההילולא של ר' אלעזר ברבי שמעון. מקיימים אותו כיום תפילה ואמירת סליחות וסעודת מצווה. וכן מסיימים בו את ספר הזוהר. כל אלה הלומדים בקביעות ומסיימים אותו שלש פעמים בשנה: בל"ג בעומר, בכ"ה באלול, ובז' באדר.

יום ההילולא של משה רבינו החל בז' באדר לא חדש הוא בקרב המוני בית ישראל, ונהוג יום זה בכל קהילות ישראל לחוג אותו כמנהגה של כל קהילה וקהילה וכמקובל עליה. אצל האשכנזים היה יום זה נחשב כיום צום אשר לא השלימו אותו עד תומו. נחשב הוא כיום החברה קדישא, חברת "חסד של אמת", והיה מיועד ומיוחד ליום אשר בו פוקדים אנשי החברה קדישא את בתי העלמין ובודקים אלו תיקונים יש לבצע בהם. היו פוקדים גם את קברי הצדיקים, מנקים ומשפצים את מצבותיהם, וכמו כן מעבירים צבע על כתב המצבה. ובארצות המזרח מסיידים אותם בסיד. בערב היו מתכנסים לסעודת ז' באדר - כך אצל האשכנזים. לספרדים מנהגים משלהם.

גם כאן בארץ, בקהילות הגדולות, בייחוד בערים היה היום הזה נחשב כיום החברה קדישא. הנוהג בו היה זהה לנהוג ביתר הקהילות שבגולה.

לצידו של נוהג זה קם והתהווה בעשרות השנים האחרונות נוהג חדש. תוכנו איננו זהה עם התוכן שהזכרנו לפנים, שהזכרנוהו למעלה. במקום לייעדו ליום צום ליום החברה קדישא, הוא הפך ליום עלייה למירון ומקיימים בו הילולה רבא לזכר משה רבינו ע"ה, אשר לידתו ומותו חלים בו ביום. ובמקום צום מן הראוי לקיים בו ביום

הילולא רבא, בשמחה, בסעודת מצווה ובשירות ותשבחות, כשמלווה אותו התזמורת המסורתית של "מירון". לפנים הייתה זאת להקתו של אברהמלה סגל, וכיום היא תזמורתו המהוללת והממשיכה והמרחיבה את מסורת מנגינות מירון של מיודענו רבי מוסא ברלין וחבר עוזריו, ובפרט ידידנו מר דוד צבי ויינקרץ, אותו חובב מירון וממוקירי היכלא קדישתא של רבי שמעון. הוא מופיע בכלי מנגינותיו ומוסיף הרבה לרומם ולפאר את אותו המעמד הנשגב בחצר הרשב"י על ידי צלילי הזמר שלו, אשר מעלה בכישרון ידיו כברכת ה' עליו. וכל זאת הוא עושה בהתנדבות לכבוד רבי שמעון פעמיים בשנה בל"ג בעומר ובז' באדר. וקהל למאות באופן ספונטאני יוצרים מעגלים ורוקדים במשך כל הלילה אור לז' באדר. וכל אותם הרקדנים הידועים הירושלמים והטבריינים ותלמידיהם, אשר מפארים את הילולת רשב"י בל"ג בעומר, אינם מחמיצים את אותה ההזדמנות ומופיעים אף הם בז' באדר. והאווירה היא כאצל אלה - אשר השמחה במעונם. מטבח הכנסת האורחים פתוח לרווחה ולא ישבות. הגבאיות המהוללות, אשר עושות את מלאכתן לשם שמים, ידיהן מלאות עבודה. שולחנות חדר האוכל מלאים כל טוב, ומסובין סביבם אורחים מכל קצווי הארץ.

השמחה היא גדולה והמונים משתתפים בה. ואף על פי כן אין לשמחה זו מסורת עתיקה. הנוהג לקיים כאן את הילולת ז' באדר אין לו היסטוריה רבת שנים. ראשית קיום נהוג זה במקום קדוש זה החל עם קום המדינה. וכמה שותפים היו לדבר ולהם "זכות יוצרים ראשונים לנוהג זה", נוהג שחודש לראשונה במירון בעצם מלחמת הקוממיות.

הכל תלוי במזל. מלחמת הקוממיות הביאה בעקבותיה מצב שבו נותקנו מרוב המקומות הקדושים שלנו, ובייחוד מאלה אשר בעיר העתיקה, ירושלים, חברון ובית לחם. וגם ההיכלא קדישתא של רשב"י שבמירון היה נתון בשבי האויב.

עתה היו געגועיהם של המוני בית ישראל נתונים למקומות הקדושים שבשבי האויב. ופליטי העיר העתיקה, עוד בהיותם בשבי האויב במפרק שבעבר הירדן, שאלה הועברו מן העיר העתיקה ירושלים, התקינו שם על ידי ר' ראובן שפניר הישיש, אשר היה מכונה אחר כך הסבא ממירון או ר' ראובן מעבר הירדן, לומר כל יום לאחר תפילת שחרית שלושה פרקי תהלים. פרקים אלו כללו בקשה ותחנונים לריבון העולמים שישב לנו את אבידתנו ויחזירנו לנונו, אשר נושלו ממנה.

מקום קדוש אחד, מן הראשונים אשר במעלות סולם הקדושה, שוחרר כאשר נכבש בידי חיילי צה"ל מחטיבה שבע, ובעזרת ה' צור ישראל וגואלו אשר יצא בראש מערכות ישראל, באור ליום כ"ו תשרי תש"ט לאחר שהיה כשנה שבוי בידי האויב, והוא קבר רשב"י זי"ע. סמוך לאותו פרק זמן אשר בו שוחררה מירון וטוהרה הסביבה, סודרה גם תחבורה, פחות או יותר סדירה לגליל העליון. ולאחר משא ומתן בתיווכו

של ד"ר באנץ' הוחזרו גם פליטי העיר העתיקה מירושלים ושאר שבויינו ממקום גלותם. כמובן, תמורת אלפי השבויים הערבים אשר היו בידינו. ראשית דרכם של שבוינו, פדויי השבי, בני העיר העתיקה היה לפקוד מקום קדוש זה אשר חזר להיות ולשמש לתל תלפיות ולמקום תפילה להמוני בית ישראל.

חיילי צה"ל אשר שירתו בחטיבה אשר שחררה את הגליל ובייחוד אותם החיילים אשר מגדוד 79 של אותה החטיבה 7 זכורים לטוב, כפי שמעיד עליהם אותו השיר אשר חיבר הרב משה צבי נריה שליט"א. אותו השיר הונצח על ידי אחד החיילים אשר השתתף באותו קרב. הוא רשם את מילות השיר על זחל"ם. והיה זה אותו הזחל"ם אשר הועבר בתהלוכת הפאר הראשונה של מפגן צה"ל ביום השנה הראשון להכרזת המדינה אשר התקיים בתל אביב.

חיילים אלה אשר השתתפו בקרב לכיבוש מירון היו אלה אשר התארגנו אחר כך כדי להתיישב בגליל, ודווקא במירון חשקה נפשם על מנת לקיים את הכתוב "וירשתם אותה וישבתם בה".

חיילי החטיבה חפשו הזדמנות ושעת כושר לבקר במקום בצוותא. הם חיכו לאיזה יומא דפגרא אשר בו יוכלו לעלות ולבקר במקום מתוך ששון ושמחה ורוממות הרוח להודות ולרומם ולשבח על אותו הניצחון, וכמו כן לקיים במקום דיון מקיף לאחר שיבקרו במקום ובסביבה בקשר לאותה ההצעה להתיישב בסביבה.

הרב נריה שליט"א, מחבר המילים לאותו ההמנון "צהלי ורוני" אותו שיר תהילה לבורא העולמים לכבוד מאורע הכיבוש והניצחון של חיילי חטיבה שבע, עודד את החיילים הדתיים שבחטיבה לעלות ולהתיישב ולהיאחז במקום. כן יעץ להתכנס ביום ז' באדר לחצרות הקודש שבמירון ולבלות שם את הלילה בשירות ותשבחות, בסעודות מצווה, בתפילת הודיה חגיגית ובריקודים בליוויית התזמורת ה"מירונית" המהוללת. וכמו כן להשיא שם משואות ולהודיע בכך בשער בת רבים על הניסים ועל הנפלאות אשר חולל ה' לעמו על ידי חייליו במלחמת קודש זו.

לצורך זה כתב הרב נריה שליט"א מכתב בקשה מיוחד למפקדת מטה גדוד 79, אשר בו היה הריכוז הגדול ביותר של חיילים דתיים. את צילומו של אותו מכתב היסטורי הננו מביאים בזה. כמו כן הננו מגישים בזה גם את המכתב השני, אשר כולל את רשימת החיילים הדתיים בגדוד 79, שביקשו להצטרף למסע קדוש זה ולעלות למירון. בצידי הרשימה מופיעות חתימותיהם של מפקדי הפלוגות אשר ממליצים לשחרר את החיילים הנ"ל באותו תאריך, על מנת שיוכלו להשתתף בכנס זה. כמו כן ניתנה פקודה למפקדי התחבורה, לספק תחבורה נאותה לכל חיילי החטיבה וגם לאלה אשר בגדודים אחרים הרוצים להשתתף. ניתנו הוראות מתאימות לסמלי המטבחים לצייד את העולים למירון בפרודוקטים טריים מובחרים. מטבח שדה

מיוחד של החטיבה על טבחיו המומחים לרבות הממונים על הכשרות תחת פיקוחו המוצלח של מיודענו החבר משה בוקובסקי, אשר עד היום הוא אחד ממתיישוביו של המושב מירון, שקם בע"ה בעקבות אותו הכנס ההיסטורי שהתקיים במירון.

ישיבת בני עקיבא

כפר הרואה, עמק חפר, חדרה, תיבת דואר 50

ב"ה ב' דר"ח אדר, תש"ט

לכבוד מטה גדוד 79

של' וברכה

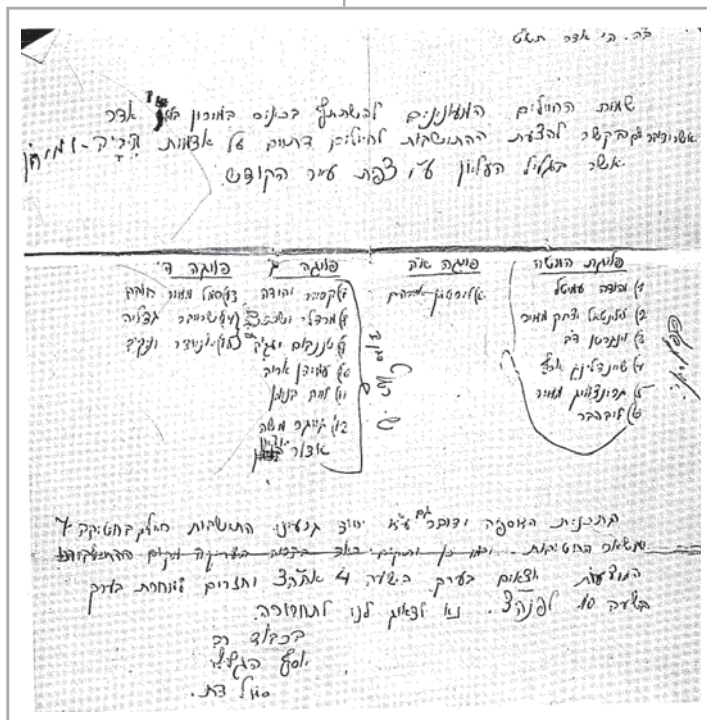
מ.מ.נ.

מנהג ותיקי חסידים הוא, לעלות בז' אדר – יום הולדתו של משה רבנו – למירון. והשנה, שנת שחרור הגליל, תעלה איה"ש בליל ז' אדר קבוצת בוגרים מתלמידי ישיבתנו למקום, לשם לימוד והתיחדות במקום הקדוש הזה. היינו מודים אפוא לכם מאד, אילו הוואלתם בטובכם לשחרר לערב זה, אור ליום שלישי של שבוע הבא, את חברינו החיילים הדתיים אשר בגדודכם המצויין. בטוחני שהפגישה והמסבה המשותפת תביא ברכה לשני הצדדים גם יחד.

בתקווה כי תענו לבקשתנו, הננו חותמים

בתודה וברכה

משה צבי נריה

מראש חודש אדר החלה תכונה גדולה לקראת אותה היציאה, בבית הכנסת, אשר שימש לנו גם כמועדון החיילים הדתיים. נערמו ערמות פרודוקטים מכל טוב, אשר נשלחו ממטבחי שאר הגדודים של החטיבה אל מקום הריכוז בגדוד 79. באופן רשמי החלו להלכה בהכנות בהתחלת חודש אדר, אבל בבית הכנסת של גדוד 79 התכוננו לכך במשך כל ימי החורף. רגילים היו חיילי גדוד 79 לערוך בצוותא את סעודות השבת שלהם בבית הכנסת. במטבחון שעל יד בית הכנסת היו מכינים את הסעודות והחמין ושאר מאכלי השבת המסורתיים, אשר הפרודוקטים לכך סיפקו מטבחי הפלוגות. בבית הכנסת היה קיים מלאי מכל טוב ממש, ובכמויות גדולות, אשר היו אוגרים במשך כל החורף תחת הסיסמא בהאלט דאס אויף ז' אדר. כלומר, תשמור על זאת לסעודת ז' באדר. שימורי פירות לרוב, קופסאות בשר כשר למהדרין בהכשרו של הרבי מלובאוויץ', שימורי דגי טונה מן המעולים ביותר. שימורי ירקות מקופסאות וירקות טריים בארגזי תנובה לרוב. ואם כי במדינה מצרכים כמו סוכר וקפה היו מחלקים בקיצוב, בבית הכנסת היה מלאי גדול מסחורה זו. והכל הודות לאותה הסיסמא בהאלט דאס אויף ז' באדר. זכור לטוב קצין הדת מר אריה אביאור (פינק) אשר הביא לכנס זה ארגז מלא בקבוקי ברנדי וארגזי יין המשומר מיקבי ראשון לציון וזכרון יעקב, אשר שלח במיוחד השר דוד צבי פנקס ז"ל מי שעמד בראש הוועדה למתן עידוד וסעד לחיילים, מטעם המועצה של המפלגות הדתיות שע"י החזית הדתית המאוחדת.

במיוחד הארכתי את כתיבתי והבאתי את גורמי השתלשלות העניינים להראות שאין מקרה בעולם. שום דבר לא נוצר מאפס, ושום דבר לא הולך לאיבוד אפילו שכרה של מחשבה טובה.

שלושת הגורמים האלה: חיילי חטיבה שבע, אשר ביקשו לעלות למירון בתאריך זה ולקיים שם את כינוסם. וכגורם ומתווך שימש הרב נריה שליט"א, אשר ביקש לשחרר את החיילים והוא עצמו הופיע עם תלמידיו תלמידי ישיבתו שבכפר הרואה על הרמי"ם ומגידי השיעורים.

ואחרון אחרון חביבים הם פליטי העיר העתיקה, אשר באו למירון באותו ז' באדר, המה וקרובי משפחותיהם, להודות ולהלל על גאולתם ועל פדות נפשם משבי האויב. יום ההילולא של ז' באדר נערך לראשונה ברוב פאר בז' באדר שנת תש"ט, שנת שחרורה של מירון. גם מרן הראשון לציון הרב הראשי לישראל רבי מרדכי אליהו שליט"א, השתתף באותו ז' באדר הראשון, באותה ההילולא שבמירון, והוא אז עדין אברך צעיר. כאשר נפגשתי עמו באחד הימים במירון, לאחר שנכנס לכהן פאר כרב הראשי, שמח למצוא אותי ולהיפגש במקום הקדוש הזה. וכן הזכיר לי, כאשר חיוך של שמחה נסוך על פניו. "האם אתה זוכר יוסקה אימתי נפגשנו כאן לראשונה? היה

זה בז' באדר הראשון בשנת תש"ט, תיכף אחר שחרור מירון, ועדין לא פג טעמו של אותו ז' באדר בקרבי". עד כדי כך חרות זכרונו של אותו ז' באדר הראשון.

יום לפני אותו ז' באדר שנת תש"ט, נשלח מיודענו החבר גדליה שרייבר, אשר במשך הזמן הספיק למלא תפקידים בכירים במדינה כיו"ר המועצה הדתית בירושלים וכמנכ"ל משרד הדתות, ואז בשנת תש"ט נשלח כחיל חלוץ מטעם הגדוד עם מספר חיילים להכין את המקום, אשר סימני הקרבות עדין נראו בו. הם מצאו גופותיהם של כמה מחללי האויב, שהיו עדין פזורים בשטח משום שלא הובאו לקבורה. השטח נעזב מיד אחרי הקרבות ואיש לא ביקר בו מאז. נזדמנה מצווה לידם יחד עם החכם אהרון לקברם ולטהר את המקום מטומאת החללים. כאן הראתה קבוצת החיילים שהם צאצאי חיילותיו של דוד המלך ע"ה, שנאמר עליו שהיה מלך חסד שנאמר "ויעל יואב מלקבור את החללים", מלמד שהיה דוד גומל חסד עם חללי אויביו ומביא אותם לקבורה, ועל כן קראו לו מלכי אומות העולם מלך חסד.

לאחר שטיהרו את המקום ואת השטח מסביב, אספו פחים ומילאו אותם בסמרטוטים וטבלום בנפט. העמידו אותם על חומות החצר, לרבות על שער האבן המרשים בכניסה לחצר רשב". עם רדת היום הגיעו שיירות החיילים ותלמידי ישיבות בני עקיבא עם רבי משה צבי נריה בראש, לרבות הרמ"ם ומגידי השיעורים. פדויי השבי כבר התמקמו במקום מבעוד יום. ועם רדת היום לפני בוא השיירות הועלתה האש בפחים אשר שימשו כמשואות. כל הסביבה הוארה.

בשמחה רבה ירדו מן המכוניות והתפזרו בחצרות הקודש. נפגשו וחיבקו את ציון רשב". הייתה זו פגישה נרגשת ודממה לבן שחזר ממרחקים על חיק אמו. ועל כן הייתה השמחה גדולה מאד. מטבח השדה הורד והחבר משה בוקובסקי השתלט עליו. הטבחים המנוסים החלו להכין סעודה רחבה כדי המלך מאותו מלאי פרודוקטים אשר כלל מכל טוב, ולא חסרו בו כל מעדני מלך. בניין בית הכנסת הוואר באור הלוקסים אשר הובאו מהגדוד. תנורי הגז הופעלו ומיכלי התה הפיקו את המשקה החם והמרענן לקהל הרחב. ועד אשר הקהל גמרו את תפילת המעריב וקריאת אי אלו מזמורי התהילים כבר הייתה הסעודה מוכנה והסדרנים סידרו את הסעודה. על מחצלות אשר מסביב התמקמו כל החיילים לרבות רבים מפליטי העיר העתיקה. והסעודה הייתה כדת ממש, מעדני יום טוב ומעדני מלך כאחד.

במשך הסעודה שארכה שעות השמיעו הרבה דברי תורה, ביחוד מרתקים היו דברי התורה של הרב נריה שליט"א והרב ר' יהודה עמיטל שליט"א - אז איש פלוגת המפקדה בגדוד 79 וכיום ראש ישיבת הר עציון באלון שבות. בירכו ברכת המזון ואף הוסיפו ברכה, ברוך מצבי גבול אלמנה. בעת הסעודה הנעימה התזמורת המירונית של ר' אברהמלה כלזמר ומלוויו במנגינותיהם הנעימות והרקידו את הקהל. ולא

נמצא אחד בקהל אשר לא נתן את ידו ויצרו מעגלי רוקדים לרוב. כה רקדו ושמחו עד שהגיע זמן עריכת תיקון חצות. תפילת תיקון החצות נערכה כמנהג אנשי ברסלב שארכה כשעה ארוכה. אחר כך הכריז רבי ראובן על אמירת תהילים, לעורר רחמים שנזכה לחזור במהרה בעזרת אבינו שבשמים אל שארית מחמדנו לכותל המערבי ולשאר מקומותינו הקדושים. וכשם שזכינו וראינו כן עוד נזכה ונראה בשוב ה' אל נווהו במהרה בימינו.

אחר תיקון החצות השתטחו רבים על רצפות האבן וחטפו שינה קלה. והחיילים עם הרב נריה ורבי יהודה עמיטל ישבו יחד ודנו בכבוד ראש בקשר להצעה להתיישב במקום זה, וכן ליצור גרעיני התיישבות בקרב שאר חיילי החטיבה על מנת להתיישב בסביבה אשר זכו להיות בין משחרריה. דנו והחליטו להעלות גרעין למקום קדוש זה ובהקדם האפשרי. וכן החליטו למחרת כאשר יאיר היום לאחר תפילת שחרית לסייר בכל הסביבה ולראות מה הם הסיכויים להצליח.

למחרת קיימו החיילים את הסיורים בסביבה. השתדלו להכיר את השטחים המוצעים להתיישב בהם. וכתוצאה מאותו הביקור המתוכנן קמו שני דברים חשובים. הוחלט ליישב את איזור מרחב צפת באנשים אשר אורח חייהם יהיה מושתת על פי רוחם של האר"י הקדוש והבית יוסף ושאר ענקי אומתנו אשר איוו אותה להם למושב ופעלו בה מה שפעלו. בשעתה שימשה אותה צפת למגדל אור לכל האומה באשר היא שם. וכעת חזרו בניה לבנותה ולהיבנות בה ובסביבתה. כל המושבים סביב צפת, לרבות מירון, מיושבים יהודים שומרי מסורת. במירון עצמה התיישב גרעין מורשת, אותו גרעין שקם בין חיילי חטיבה שבע שהיו בין משחררי הסביבה. ונוסף עליהם גרעין התיישבותי מפליטי החרב של הנאצים ימ"ש, ויחד הקימו את הישוב מירון שהיא כעת נקודה פורחת, פנינת הגליל תפארת ישובי הגליל. כאמור, באה ההחלטה ליישבה באותו ז' באדר הראשון שנת תש"ט.

והמאורע השני אשר קם בעקבות אותו הכנס היה שנוסף לנו עוד יומא דפגרא חדש, והוא יום ההילולא של משה רבינו ע"ה. דבר חדש אשר התחדש וזכה להשתרש בקרבנו. ומדי שנה בשנה מרבים העולים לבוא ולחוג כאן את אותה ההילולא, אשר כולה הורתה ולידתה בקדושה, ושום נטע זר איננו מעורב באותה שמחה אמיתית. רחוקה היא מאותו הרעש והחינגא שרגילים אנו לראות בהילולה דרשב"י והמנהגים הזרים אשר חדרו לתוכה, שהם מורת רוח לכל אניני הטעם. ולכן אין פלא בדבר שרבים מבכרים לבוא לחוג את ההילולא של הרעיא מהימנא כתחליף לל"ג בעומר. אבל עז רצונם שהעלייה הזו סודה לא יתגלה ברבים, וההמונים אשר יבואו לשם לא יהפכוה חלילה מקודש לחול ח"ו. מפני שאין יודעים להעריך את אותו היום הגדול אשר קם לנו. ועל כן עומדים על המשמר ושומרים על צביונו העממי הדתי העטוף

קדושה, ואין נותנים לשום נוהגי קלוקל שיתערבו כשושבינין לשמחה. ולפי שאותה ההילולא בז' באדר קמה לשם שמים סופה להתקיים. ונאמנים אותם האלפים מכל סוגי הישוב העולים לשם ביום זה להתבשם באותה האווירה של רוממות רוח ולשאוב לתוכם הרבה קדושה ושמחה ותקווה טובה, וכן אהבה, אחווה ושלווה ורעות. הזכרנו זאת שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ואפילו שכר כל מחשבה טובה. והילולא של ז' באדר תוכיח.

ג.

מכתב מהשר דוד צבי פנקס.

מענה למכתב בזמן השירות ברבנות הצבאית

ב"ח, ג' כסלו תשי"א
(12.11.50)

דוד צבי פנקס
חבר הכנסת הראשונה

לכבוד
מח. גדליהו, מורי יבר
שד"ל 8
חל אביב.

א.נ.,

קבלתי את מכתבך מיום כ"ז חשון ש.ז. וקראתיו בענין רב. רואח אני שחנך שלא כרוב בני גילך, אדם צעיר המעמיק לחשוב ובעל רגש יהודי עמוק ומקוה אני שכל הסגולות האלה ילוו אותך לאורך ימים ויפלטו לך דרך אשר תחיה נאח לך ולשובת היחדות החרדית שחנך מסור לח בלב ונפש.

יודע אני שחמצב בשטחים רבים של חיינו קשה עד מאד אך אסור לבוא לידי יאוש ולחביא בחשבון שהמדינה צעירה ועוד חזון למועד הקון כל חשגיאות שנעשו. אני שמעתי גם מצדדים שונים חלונות על סדרי משרד הרבנות הצבאית ועל אי פעילותה ועל חוסר כל קשר וחשפעה מצדה לחמוני החיילים. מבין אני שגם בזו עור נצטרך לחשקיע הרבה עמל כדי לחקנו.

ישנם עוד קשרים רבים הנגרמים מחחוץ ע"י חפיקוד העליון של הצבא אבל הדברים החלויים פנו בודאי שחיינו צריכים לתקנם ולשפרם בחקדם.

אני מקוה שבמרוצת הזמן אפשר יהיה גם בזו לחסיב את המצב ואנסח לחכנס לתוך פרטי הדברים ולבררם.

אחז מבקש בסוף מכתבך לשמור את הענין בסודיות גמורה. כמובן שאעשה זאת אך מציע אני לך לחסכים שאותם חקטעים במכתבך האננם ממפלגת ברבנות הצבאית כי אם נוגעים לעשרת היחדות החרדית בכלל, יתפרסמו.

אני מחכוון בעקר לא לרישא ולא לסיפא במכתבך אלא למציעא. ברצוני לתת קטעים אלה לפרסום ב"חזון"-בשאוון של ארגון "נער המזרחי" ואני חושב שאתה מעיר הערות שרצוי שחנודר שלנו ירחיר בחם. אשמח אם אקבל על כך את תשובתך החיובית.

בכבוד רב
ובברכה נאמנה
דוד צבי פנקס

נשלח להדפיס י"ח חט"א י"א הלכה למעשה
וזה דיוקן יכב.

.ד.

מתוך ספרו של מר נסים אלבז על בית הנוער בקעה

מחולל הפלאים במועדון הנוער

"המועדון של גדליה" היה ביתו וממלכתו של יהודי גדול ואיש מופת, הרי הוא גדליה שרייבר. הקשר עם גדליה, מנהל המועדון, הטביע את חותמו עלינו במהלך כל החיים. אישיותו ודמותו של גדליה לא נשתכחה מאיתנו.

כדי לדבר בשבחו של גדליה עלי לחזור ארבעים שנה לאחור, כאשר חייל אלמוני הופיע במדי צבא בבית הנוער בקעה, צעיר חניני ויפה תואר שנשא על כתפיו דרגות קצין מנחושת דהויה. נשאתי עיניי כדי לראות את הצבר החסון וירוק העיניים, אשר לו חיוך טוב ומאיר פנים כמו זריחת השמש. למחרת היום, החליף הקצין הצעיר את מדיו הירוקים בבגדי ספורט ובחיוך אבהי, ובסבלנות אין קץ הסביר את כללי המשחק ואיך חודרים מבעד להגנה של הקבוצה היריבה. במשפטים קצרים ובתנועות גוף הדגים צורות הגנה והתקפה במשחק הכדורסל. עמדנו דרוכים, מקשיבים לכל מילה שיצאה מפיו, כאילו היה אלוף בצבא: "חברים, עם הזמן תלמדו לשלוט בכדור וגם בראש שלכם. כמו בכל מקצוע, גם משחק ספורט דורש התאמה שכלית וגופנית. בעבודה קבוצתית מאומצת תזכו ליתרון במשחק נגד כל קבוצה יריבה". כעבור כמה שבועות של חזרות ואימונים, הציע אחד מאיתנו להקים קבוצת כדורסל נגד קבוצת מקור ברוך. גדליה, כיון שהכיר את מגבלותינו דרש להפוך תאוריה למעשה: "חבר'ה, אמר, "הגיע זמן לפחות דיבורים וליותר מעשים. האימונים יהפכו אתכם לקבוצה ברמה, ואם תרצו - עוד נכה את מקור ברוך שוק על ירך!"

גדליה שרייבר ואשתו התגוררו בעליית גג, בקומה רביעית בבנין ערבי, שעיריית ירושלים עשתה אותו לבית הנוער ולמועדון של שכונת בקעה. לאלפי הצעירים שעברו בשער המועדון וזכו להכיר אותו, היה גדליה המנהל והמורה הרוחני, היועץ המשפחתי והחבר שאפשר לסמוך עליו. לאחר יום לימודים ב"ענף החיים" היינו ממהרים להגיע למועדון. גדליה הסתובב בין חדרי המועדון, מלטף ברוך את כתפיו של ילד ביישן, טופח בחיבה על כתף של צעיר שהכניס כדור לסל, מחזק ידי מדריך חדש, מעביר הוראות לקבוצה שעמדה לצאת לטיול קצר: "צאתכם לשלום ובואכם לשלום - תבלו היטב ואל תעשו לי בושות", היה אומר. לקבוצת הכדורגל שיצאה לשחק נגד "גאולים אלף", הוסיף מילות עידוד והסתודד עם השוער שנראה חרד קמעה.

עשרות החניכים התיישבו בחדר האומנות של המורה דוד טסלר, עוסקים בפיסול ובניסור העץ במשוריות קטנות. על הקירות בחדר המלאכה נתלו עשרות עבודות משובחות של הילדים. על המדפים הרבים התיישבו עבודות מחומר ומעץ דיקט. חיכינו לגמר הקורס כדי שנוכל להביא הביתה את עבודות העץ שהיו משוחות בלכה בהירה - מלאכת מחשבת מבית היוצר. עמדנו מסביב לשולחנות, מפסלים בחרס כדים ומסכות אפריקאיות. בחוג לנגרייה ניסרנו במשורי יד זעירים דיקט, כשאנו עוקבים אחר הטיוטה הכחולה. ימים ושבועות טרחנו על העבודות, עד שהיו יוצאים מתחת ידינו תמונה או תחריט אמנותי מעץ דק. תמונות העץ עיטרו את חדרי השינה והסלון בבתי השכונה. גם היום, לאחר עשרות שנים, ודאי תלויות עוד עבודות העץ והנגרות על קירות אי אלו בתים - הסמל המסחרי של המועדון. בקורס למדתי לבנות ארגז תפירה בעל ארבע כונניות כפולות שנפתחות כמו אקורדיון באצטבאות מרובעות שישבו זו על גבי זו. כשנפתחה האצטבא - הפכה זו לסלילה עם שמונה כונניות פושקות ידיהן כלפי מעלה. כחודש ימים עמלתי על עבודת הכוננית, שניתנה לנו בטקס מיוחד בסיום הקורס, ולשמחתי הגדולה החזיקה אמי באותה הכוננית את כלי התפירה שנים רבות. במסירות של אמן האוהב את עבודתו ואת חניכיו לימד אותנו המורה טסלר לעבוד בסבלנות של בעלי מקצוע: "עושים חור קטן בדיקט עם מסמר או כל דבר חד, ואז משחילים את המשוריות דרך החורים", נהג להזכיר לנו פעם אחר פעם. במהרה הפכנו מילדי רחוב לאמנים צעירים, העוסקים בפיסול חומר ובעבודות נגרות.

את שנות ילדותנו בילינו במועדון, ותחת השגחתו האבהית והמסורה של גדליה הן נהיו יפות עוד יותר. האיום הנורא מכל היה כאשר בשעת רתחה וכעס אסרו ההורים ללכת למועדון.

גדליה - חביב השכונה - היה האחד ששפך אלומות אור בשכונה האפורה מעוני וממצוקות החיים. בהרגשה שזה ייעודו נטל עליו את התפקיד בשמחה של יצירה ועשייה. הוא היה בכל מקום - במגרש הספורט, בחדרי המלאכה והציור, בעירייה ובמרתף הבית שלנו - מדריך ומכוון ילדים תועים אל חדרי הפעילויות השונים. ילד תימהוני של מצא את מקומו קיבל הסבר אבהי מגדליה: "תנסה את החוג לציור ופיסול! תקשיב לי, אין לך מה להפסיד, אתה כשרוני, תנסה ותוכח!" גדליה היה מפסיק מלחמות יהודה בישראל תחת שרביט של הומור ומשמעת. גם לאחר שעזבנו את המועדון, המשכנו להעריץ את האיש. אהבנו והערצנו אותו כי היה אחד מאיתנו ודוגמה לאלפי חניכים, שהודות לו עברו מסלול הדרכה בחיים וטיפסו כלפי מעלה. השפעתו של גדליה הורגשה בדרך הטיפול שקיבלו חניכיו החדשים ובעשרות חדרי שמלאו פעילות חינוכית יוצרת. צעירים, שרק לפני שנים אחדות היו בין אותם חניכים,

נהיו למדריכים - דור ראשון למנהיגות מבני השכונות. גדולתו של גדליה הייתה להביא לעשייה ולהתנהגות מוסרית וחברתית. בדברי נועם ומוסר השכין שלום ורעות בין הלוחמים הקטנים. ברית אחים כרת בינינו לאחר שנאת חנם שהייתה בקרבנו. לפני שעזב את זירת הקרב, פרש בחיבה את זרועותיו וחיבק את שני הנערים כאילו היו השנים בניו התאומים: "בואו ילדים יקרים - תעזרו לי בחלוקת סנדוויצ'ים". או: "הנה שני מתנדבים חרוצים - תעשו עבודה טובה, וגם תקבלו שכר מצווה". לאחר שהשכין שלום היה עוזב את האולם לחדר המוזיקה, לשמוע את המקהלה שהתכוננה להופעה של "שנים סינים עם כינור קטן". חיוך רחב של אושר שפע ממנו שעה שהלהקה הקטנה יצאה בזמר, במחול חלילים ובמצלתיים. דורות רבים מבני השכונה עברו דרך המועדון של גדליה.

לפני כל התחלה של עונת לימודים, דרש גדליה בפני המנהיגים החדשים את משנתו: "כל ילד שנכנס למועדון הוא נכס יקר". להורים שהביאו את ילדיהם אל המועדון בפעם הראשונה היה גדליה אומר במאור פנים: "תראו במו עיניכם את הנוער הנפלא - את הכישרונות הטמונים בילדים". הוא הסביר להם את הערך החינוכי בפעילויות ובחוגים שנתנו במרכז חנם. "אתם יודעים" פנה אל ההורים, "כמה חשוב שהילדים יימצאו בחברה טובה, בסביבה חיובית שבונה ערכים דתיים וציוניים?" וכל אימת שנתנה לו ההזדמנות, הרביץ בהם את תורתו: "כן רבות!! ציונות ומסורת אינן תיאוריות! בכל יום אני מגלה כישרונות נפלאים, וביום מן הימים יהיו הבנים שלכם המנהיגים החדשים. אנחנו שואפים לאפשר להם נפש בריאה בגוף בריא! נוער נפלא צומח כאן. אתם ההורים, עמלתם הרבה כדי לגדל את הילדים, אסור שיתבזבוזו ברחובות בלי מטרה. כאן, במועדון, יחזקו הילדים את השורשים לאהבת ישראל ועם ישראל - הכל לשם שמים. אנחנו מטפלים בגוף ובנשמה של כל יהודי באשר הוא". גדליה חיזק את רוחם במילים שדברו אל ליבם ואל נפשם של העולים החדשים. כמו נביא בשער הכריז: "עם הזמן נעמיד דור נפלא של מנהיגים מבני השכונות..." הוא הראה באצבעו על המקהלה שעמדה על היציע - מוכנה להופעה. דמעות אושר נקוו בעיניהם של ההורים והאורחים. "תראו איזה נוער נפלא יש לנו", המשיך שוב ושוב. הוא השפיע על ההורים העייפים, אלה שמלחמת הקיום הייתה בראש דאגתם, להשקיע בילדים. עם הזמן הפכו ה"פרחים הקטנים" לחבורה מלוכדת ומחושלת. גדליה הכניס זרם מחשמל בבנין ישן שהיה למרכז תרבותי. במפגשים משפחתיים - דמותו של גדליה אביר השכונה עולה וחוזרת כאילו היה זה לפני שנים אחדות בלבד. סוד הצלחתו היה בהירתמות למטרה אחת ויחידה - להציל את העולים החדשים מן הפשע ומן הפורענות. המועדון נהיה למקום ראשון במעלה, כבית היוצר וכסככה חמה לאלפי הצעירים שעברו דרך מפתן המועדון.

גדליה שימש דוגמה אישית למסירות נפש, ללא חישובים וללא תחבולות. כחייל מנוסה, הסתובב בשדה זרוע מוקשים, חובש פצעים שנולדו בין הפחונים והמעברות. גדליה, המנהיג והמחנך הנערץ בין כל תושבי השכונה, פעל בין הצעירים והעולים החדשים חודשים ושנים ללא לאות. גם בין החילוניים לא נח מעשייה ומהשפעה. גדליה הצליח לזכות במעמד של מנהיג שבדעותיו ובהמלצותיו יש להתחשב. את כל חייו הקדיש למען אוכלוסייה ענייה ובעייתית, ללא משוא פנים והבדל מעמדות. את כולם קיבל במאור פנים, ולכל נצרך הגיש עזרה וסיעוד רוחני. בשעה שכל המערכת הבירוקרטית במדינה שלנו זחלה על ארבע וכל פנייה לשירותי הסעד הייתה כרוכה בסבל - הוא היה הכתובת. באותם הימים לא היה שום גוף ממשלתי או עירוני שהבין את סבלם ומצוקתם של העולים החדשים כמו גדליה. בין משרדי הממשלה ופקידי עירייה - הוא הצליח לפרוץ דלתות נעולות, מסגרות קשוחות וחוסר אונים. בשיחה טלפונית אחת פתר בעיות כאובות. גדליה והמרכז הפכו לשם דבר בעיר - אדם שכל חייו הקדיש למטרה אחת - לחנך דור עולים להגשמה ציונית על פי תורתו של הרב קוק. הכל העריצו את גדליה. מאמציו בשדה החינוך ועבודתו עם נוער השכונות נשאו פרי ביכורים בכל בית. נסחפנו בסיפורים על הגולם מפראג, ועל האר"י הקדוש שבילה שבע שנים בפרישות מהעולם. גדליה הנהיג אותנו בשירה ובתפילה, כעדת חסידים ביער.

כחמישים שנה מאז דרכה כף רגלי במועדון, הגיעה אלי הזמנה להשתתף בחגיגות יובל לבית הנוער בקעה בירושלים. יורם לוי כתב הקדשות לכבוד הוצאת ספרו, וציון אחי טבע אלפי מדליות לכבוד האירוע. זה היה מפגש מרגש של בוגרי בית הנוער לדורותיו. כשלושת אלפים מוזמנים, בנוכחות ראש העיר דאז אהוד אולמרט ואישי ציבור, והכל לכבודו של גדליה. התבקשתי לשאת דברים בשם המשתתפים, והנה הדברים שאמרתי, ככתבם וכלשונם:

ראש העיר הנכבד, אורח הכבוד - רבנו ומורנו גדליה שרייבר - חברי וידידי זה יובל שנים, שלום וברכה!

התאספנו היום מכל קצוות הארץ להביא ביכורי תודה לאדם שלא קבע גבולות לאהבה ולמסירות נפש ל"עמך ישראל". מאוצר הזיכרונות אני דולה מים חיים מן הבור ההיסטורי - דמותו של גדליה, חביב ויקיר השכונה, עולה מן הבור כמו אגדה. הקשר שלנו עם גדליה הטביע בנו את חותמו ללא היכר. אישיותו ודמותו של גדליה איש המופת לא תישכח מאיתנו גם לאחר יובל שנים. כמו במעמד הר סיני - אלפים מתלמידיו עומדים היום נכוחה בזכות מסירות הנפש ופועל ידיו של רבנו ומורנו גדליה שרייבר. גדליה הצטייר אצלנו כאב רוחני, רועה צאן, שניגן צלילים ערבים בשעה שתנורי "פרידמן" במרתפים ובפחונים הפסיקו לחמם בגלל שנגמר להם הנפט, בשעה שהמים בדודים על הגגות

התייבשו, ובברזים ירדו המים טיפין טיפין. גדליה איש המעש! אינסטלטור רוחני - האחד שחיבר אותנו בצינורות רוחניים לנכסי הברזל של עם ישראל. "ידיד נפש" זה - הקדיש את חייו למען דור המדבר, למען אלפי העולים שעברו תלאות וסבל רב בהתאקלמות בסביבה זרה ומנוכרת. מטרתו הייתה ונשארה לפרוץ חומות אפליה, לפתוח חלונות אטומים על מנת להביא אלומות אור, משב רוח חמים בין הפחונים והמעברות. אישיותו החמה והמלכדת של גדליה הכניסה רוח חיים בבנין הישן, מקום שהפך למוקד עשייה ויצירה. בימי ששי, לאחר שעלינו מן הרחצה - לבשנו בגדי שבת וכיפה סרוגה לראשינו, הכפלנו את צעדינו לאולם הראשי של המועדון שהפך לבית כנסת, כדי לקבל את השבת בשירת "ידיד נפש" ו"לכה דודי". בעזרת אותם הלחנים יכולנו לפרוץ את המחסומים העדתיים ואת קשיי הפרנסה והמחסור ששררו באותם ימים.

ידידים יקרים - אנו נמצאים בימים קשים לעם ישראל - בימים שחוסר האחדות גדל ועושה שמות בעם. הגיע הזמן להפיק לקחים מן העבר - להתחזק ב"אהבת ישראל" ולהתרחק מפילוג ומחלוקת. תשאלו כיצד דרך כוכבו של גדליה? ראשית - לקח על עצמו משימה חינוכית נעלה ומקודשת: להקים דור חדש מבין שכונות העוני, ובאותה העת - ללמד אותנו לתת אהבה לזולת בלי חשבונות. מהי אהבה אמיתית? מדוע אנחנו אוהבים את הזולת? בתורה נאמר "ואהבת לרעך כמוך". במבט ראשון נראה הדבר כמליצה - וכי אפשר לדרוש ממישהו לאהוב את חברו באותה מידה שהוא אוהב את עצמו? לכאורה זו משימה בלתי אפשרית. לפתע אנו מגלים כי אין זו אהבה אמיתית, אלא אהבה התלויה בדבר. אנו אוהבים את ההנאה והכבוד שאנו שנוכל להפיק מן הזולת, ולא את הזולת עצמו. אצל גדליה נמצא את הדרך לאהבה אמיתית - להתמסרות לצרכי הציבור. אהבתו לזולת חוצה גבולות והיא מגיעה גם למי שנמצא מעבר לים. כבר באותן השנים הפך גדליה למנהיג רוחני ולמחנך נערץ, שפעל ללא לאות בעבודת הקודש ולמען הזולת. בשעה שהמערכת הביורוקרטית זחלה על ארבע, וכל פנייה לשירותי הסעד ולמשרדי הממשלה הייתה כרוכה בסבל ובכישלון - היה זה גדליה שפרץ דלתות נעולות למען אוכלוסייה ענייה ברוכת ילדים. גדליה, חייל וקצין נאמן בשירות העם - איש מופת וחזון שהפך תיאוריות למעשה, בהתלהבות ובמסירות נפש חרש בשדות קוצים והפך אותם לערוגות שושנים.

בתפילת שבת, לאחר החזרת ספר תורה לארון הקודש, מתפלל החזן - יקום פורקן. כתוב שם: "וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה - הקב"ה ישלם שכרם". שואלים - למה כתוב שהקב"ה ישלם שכרם? התשובה היא: וכי מי

יוכל לשלם שכר חמישים שנות עשייה במסירות נפש ולמען קידוש השם לגדליה, שעסק בצרכי החברה לפני שעסק בצרכי עצמו ומשפחתו. תשאלו - מדוע בחר גדליה לעסוק במשימה כמעט בלתי אפשרית, בעבודה שחורה הדורשת מאמצים עילאיים? הרי בכל זאת היה יכול לעסוק במשרה מכובדת ולצדה חשבון תופח בבנק? אלא במה עסקינן? באדם מוכשר ומוצלח, שבחר בדרך קשה ובלתי שגרתית, כמו המשורר האמריקאי רוברט פרוסט שאמר (בתרגום לעברית): שתי דרכים התפצלו ביער, ואני בחרתי בדרך לא דרך, בדרך שרק מעטים עברו בה, וזה היה כל ההבדל.

גדליה בחר בדרך קשה, במלחמת מצווה - לפרוץ את חומת הבערות, להקים את הדור מחדש למען עתידה של מדינת ישראל. אצל גדליה - הציונות התבטאה במעשים בשטח, בזיעת אפיים, בהנהגה רוחנית ובהגשמה של ייעוד היסטורי. גדליה היה מלאך גואל - דוברם של העולים שנשכחו מעיני הפקידים והפוליטיקאים.

במדעי החברה מלמדים, שכדי לנצח במלחמה צריך צבא מאורגן ומלוכד, אבל כדי להביא לשינוי חברתי צריך שיקום מנהיג אחד! אדם אחד כמו משה רבנו, מהטמה גנדי, דויד בן גוריון, ולפנינו מורנו ורבנו גדליה. תרומתו של גדליה במהפכה החברתית היא אחת התרומות הנעלות שהיו למדינת ישראל, ועל כך אין עוררין.

אורחים נכבדים, על גדליה אפשר לומר: "צדיק כתמר יפרח - כארז בלבנון ישגה". אשרינו שזכינו להיות מתלמידיו של אחד מצדיקי הדור, רבנו ומורנו גדליה שרייבר... מי ייתן שהוא וזוגתו חוה, "אשת החיל", רעיה נאמנה ומסורה, שעמדה לצידו לאורך כל הדרך - יזכו לאריכות ימים ויזכו לראות בנים ובני בנים. אסיים בציטוט מ"שירת הנוער" של שמואל בס: "מי זה חולל הפלא? זו ידך היא הזורעת, זו ידך היא הנוטעת". כל עוד לנו הנוער במולדת, ומנהיגים כמו גדליה - קום יקום חזון עם ישראל.

גם היום, לאחר ארבעים שנה ויותר, חונקות אותי הדמעות כשאני עובר לפני התיבה, והלחנים מן המועדון מעוררים בי רגשות וזיכרונות עמוקים של ימים שלא יחזרו עוד: עם סידורי התפילה ביד, ובלב לחנים מסורתיים, עמדנו לפני התיבה ומתוכנו בקעה התפילה בחשק רב. קולות שבקעו מתוכנו בשירה נעימה שקישרה בינינו והפכה אותנו לחבורת צעירים גאה. אני חושב ששם, באותן הפעמים שעמדנו ושרנו שירי שבת בחולצה הצחורה ובמכנסיים הכחולים, החלה פריצת הדרך הראשונה שלי ושל חבריי לספסל הלימודים.

מעריצים גדולים היו לגדליה בין מנהיגי השכונה. בייחוד זכה להערצה גדולה מן ההורים, שאת ילדיהם הכיר ואימץ כבני משפחתו. בכל אחד מאיתנו פיתח תחושת אחריות לזולת, בגרות רוחנית ואחריות אישית. גדליה דחף אותנו קדימה - לשאוף אוויר צח, להתעלות מתוך הצריפים והמעברות בגאווה, וכל זה מתוך ידיעה שהעתיד לפנינו ובידינו. כל מעייניו היו לחנך לערכים, והוא עשה זאת בדרך של דוגמא אישית וברוח המסורת. נערץ היה על אבי ועל אימי, וביקוריו התכופים במרתף שלנו גרמו נחת רוח רבה להוריי. הוא ישב בחדר או במטבח, שותה כוס תה עם נענע, טועם מן העוגות שאפתה אימי, ולעתים אף עוזר בהכנת השיעורים. והיה אומר: "גברת אלבז - המאכלים שלך ממש מעדני מלכים! איך את מצליחה לטפל במשפחה גדולה כזאת, שתיים - עשרה נפשות שיחיו ועוד ארבע. אח, אח, את ממש צדיקה". לאחר שאמי נלקחה מאיתנו ללא עת - בכל מפגש חברתי או משפחתי היה גדליה מספר על אשת החיל - עקרת הבית הישראלית, שולמית אלבז ז"ל. בהערצה ובהכנעה סיפר שבחים על אמי: "איך אפשר לשכוח אותה! גברת אלבז, אישה חכמה וטובת לב - דוגמה נפלאה לכל נשות השכונה. תענוג היה לבקר את גברת אלבז. משפחה ברוכת ילדים עם בעיות פרנסה, אבל ידעה להעניק חום ואהבה לבניה. את הכנסת האורחים שלה ושל בעלה - אי אפשר יהיה לתאר במילים. שנים-עשר ילדים ועוד ארבעה מאומצים תחת קורת גג אחד! ממש צדיקה. אחת מל"ו הצדיקים בעולם. איך יתקיים העולם בלעדי אישה שכזאת". אין פלא שגדליה הוכתר כנסיך ואביר השכונה. היה לו חלק חשוב בחיינו. אהבנו והערצנו אותו, כאילו היה מנהיג או גיבור מן הספרות התנ"כית או מצביא מודרני שעמד בראש פקודיו.

מילותיו "חברים יקרים, אסור לבזבז זמן לבטלה. צריך להתאמץ. שום מכשול לא יעמוד בפניכם", מהדהדות בראשי לא אחת, וכשאני יושב ומנסה לשחזר בזיכרוני את פועלו של גדליה למען חברה שהייתה במצוקה - הלשון נעתקת. אדם ומנהיג בעל כישרון נעלה, שנתן את נשמתו ואת כל מרצו בכור ההיתוך החברתי. הוא זרע בשדה מלא קוצים וקצר פרחים, הפך שכונה ענייה לגן עדן רווה. הוא העדיף את העבודה עם בני השכונות על פני חדר משרדים מכובד באחד ממשרדי הממשלה או בעסקים חובקי עולם. כל החלטותיו נקשרו למסירות נפש ואהבת עם ישראל - כך התחנך בישיבת הרב קוק. אנחנו, בני עדות המזרח, ראינו בו את הישראלי החדש - המנהיג והרועה הרוחני.

גדליה התברך בלשון חריפה ואצילה - דיבר עם ילדים בכיתה א' על הפרחים בגינה ועל הנמלים העושות עבודה בשיירות. עיניו יקדו אהבה וחמימות, וילדי השכונה רצו להידמות אליו בדיבור ובמעשה, בקולו החינני ובגופו המוצק. על אלה שבחרו לשבת על הגדר ולא הצטרפו למועדון - עשה כל מה שביכולתו כדי להשפיע, וכאשר רצו להציץ פנימה כמו כולם הם היו "נפגעים". עם הזמן, גם הספקנים במשרדי הממשלה

השתכנעו שהאיש זורם ברוחניות ובדבקות. ועוד חזון אחד בער בתוכו להגשים: "פה בארץ חמדת אבות - תתגשמה כל התקוות... פה תפרח גם שפת התורה".

הוא היה אב רוחני, יועץ פסיכולוגי וחבר טוב, וככזה עודד את הנערים, שחיפשו כתובת ואוזן קשבת. גדליה הכיר אישית כל אחד ממאות המשפחות שגרו בשכונה. העובדה שרוב תושבי השכונה היו מבני עדות המזרח - מרוקו, עיראק ותימן, עם הבדלי תרבות ביניהם, לא מנעה ממנו לקשור קשרי ידידות והערכה לכל תרבות. עם כל אחד ואחד מצא שפה משותפת. יותר מכל פוליטיקאי - עשה מאמצים לגשר ולמזג בין העדות. על כולם הרעיף את האהבה והחמימות שהיו אופייניים לו. גדליה הוא ללא ספק אחד מל"ו הצדיקים שמחזיקים את העולם.

המעבר למדינת ישראל הביא עם הזמן שיפור כלכלי ניכר, אבל חברתית טמן בחובו עימות - פירות בוסר ובאושים. בני הדור והוריהם התקשו למצוא גשר מקשר שיאמץ את העולם המודרני בהדרגה. גדולתו של גדליה הייתה שידע לגשר בין הדורות. לא פלא שבתוך שני עשורים צמח דור חדש של מנהיגים מבין שכונות העוני - מנהיגות טובה וחזקה, דווקא מתוך המעברות והפחוננים. כשהגיע זמן הגיוס לצבא - ישבו החברה עם גדליה בפינת המגרש, כדי לשוחח על השירות והאתגרים העומדים לפניו. גדליה סיפר לנו על האתגרים העומדים לפנינו בשירות הצבאי והוסיף: "תזכרו שהבית הזה יהיה פתוח לפניכם תמיד, אל תיעלמו לי מן השטח".

עשרות שנים לאחר שעזבנו את החממה של גדליה והמועדון בבקעה - הזדמן לי להיות נוכח בתפילת ערבית לשבת בבית-הכנסת השכונתי בארמון הנציב, שציון אחי התכבד לשמש בו שליח ציבור. למן הרגע שלקח את הטלית והתעטף בה - צצו ועלו זיכרונות מן הילדות. בקול ערב פצח ב"ידיד נפש אב הרחמן", ומיד גרר אחריו את עדת המתפללים והוסיף עוד לחנים שלמד במועדון. הדמעות נקוו בעיני, כשנוכחתי לראות את קהל המתפללים נסחפים אחרי ציון בשירה ערבה - השכינה ירדה על ארמון הנציב. יותר מארבעים שנה עברו מאז התפללתי בערבי שבתות במועדון, וכאן שוב מצאתי הוכחה ברורה להצלחת המפעל של גדליה. כמה מוזר ומרגש היה לראות את ציון אחי עומד לפני התיבה בתפילת ערבית של שבת כמו שלמדנו אצל גדליה. בקולו הערב סחף ציון את קהל המתפללים בגרסא דינקותא שלו. שום ניגון לא נשתכח ממנו. לאחר תפילת הערבית, כשהלכנו זה לצד זה מרחק עשר דקות מן הבית, יצאה נפשי לספר לציון על ההנאה העצומה שהעניק לי בלחנים הערבים שיצאו מגן עדן רך וטוב. גאה הייתי בו, אבל הרגשתי שאין הדברים צריכים להיאמר - האח הטוב ציון לבטח ידע את רחשי לבי. כאשר הלב פועם ורועש - יפה השתיקה. אכן, סערה רוחנית גרם לי ציון בתפילתו. באותם הרגעים - דמותו של גדליה הנערץ שבה ועלתה בזיכרוני.

ה.

מכתב ברכה מבוגרי בית הנוער בקעה ליום הולדת שמונים עמו"ש

[illegible]

באק, מנחם זון אה אהלתא ומהמיתא
כבו "לב התמיד".

המזון אה שמזון כל אהר בתחילת היד

המזון, השליש של הלצים שפלא

הכו באצמה הפס הלצים עתה שנתים.

פילר, אלו, אחים.

מכילת יקר!

אם תפס אהמה תפוח היד נח, תפס

אחמאל קס מה שלש, אלו אחמאלים קצמה

אחמאלים אחמאלים שלמה זכר יק עוד אחמאלים

שנה, מהמיתא אה מהל יבן של המאה ולחיים,

שנה זן אחמאל ימים ולחיים אהמאל קצמה טארה.

אחמאל - אב עק אחמאל ולחיים.

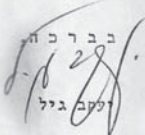
של תמיד.

אחמאלים אלו מאד.

יהויצ, יום, שנה, פני, שמי יאס וואס קיסון, וציון.

1.

מכתב ממר יעקב גיל, על סיום העבודה עם הנוער בירושלים

 עיריית ירושלים – המחלקה לחינוך – بلدية اورشليم – القدس – دائرة المعارف	
אל: מר גדליה שרייבר – מרכז בתי נוער	
מאת: יעקב גיל – הממונה על הנוער, הספורט וההכשרה	
כח"ב באדר ב' תשל"ג 1973 1 באפריל מח/ 5035/ מח	הנרשא: עבודתך במחלקה שלום רב, גדליה היקר,
יודע אתה גם יודע כי לא בנפש חפצה כל כך מתיחס אני לעבודה כי נפרדות קמעה דרכי עבודתנו המשותפת בתחומים הישירים של הנוער, הספורט וההכשרה. ברם, בידעני את גודל האחריות ואת גדש הצפירות לפתוח תפקוד נכון ויעיל של המועצה הדתית בירושלים, קבלתי את הדין וכולי תפילה ואמונה, כי אכן תוכל גם תוכל לעמוד במשימה העתידה. לא אוכל לצאת ידי חובה מבלי לציין בספוק מיוחד פעלך ותורמתך בשדה העבודה המקצועית בנוער הירושלמי. התמדתך, נטירתך, חריצותך ומנהיגותך המקצועית היו טובים וחשובים לפתוח צוות עובדים, אשר יראו בעבודת הנוער מקצוע אשר מגמתו לקדם פתרון בעיותיה האישיות והחברתיות כאחד. בשנה האחרונה, כאשר נטלת על עצמך את האחריות על בתי הנוער, ידעת לפתח את צוות המנהלים כקבוצת עבודה אשר השפיעה הדדית איש על רעהו ובכך תרמנו להחדרת ערכי עבודה חדשים. אני יודע כי בהתנתקות מאתנו, אנו מאבדים חוליה חשובה במערכת. ברם, אני תקווה כי גם ממקום ישיבתך החדש תדע לתרום בגישות חדשות ובאווירה נינוחה למערכת עבודתנו.	
 יעקב גיל העמק: מר טדי קולק – ראש העיר מר י. גדיש – סגן ראש העיר עו"ד ר. פיינשטיין – מנכ"ל העירייה מר י. שיפטן – מנהל המחלקה לחינוך מר ב. גדליהו – מנהל אגף הנוער	

ז.

מכתב ברכה מהרב מרדכי קירשבלום

הסוכנות היהודית המחלקה לעליה וקליטה
THE JEWISH AGENCY
IMMIGRATION & ABSORPTION DEPARTMENT

בתשובה נא להזכיר: _____

מס' _____

ירושלים, כ"ד אדר ב' תשל"ג
 ת"ד 92 28 מרץ 1973

טלפון: 3 0 2 0 1
 למברקים: JEWAGENCY
 עברי 022 - 210
 לועזי 022 - 236

טלפון: 2 5 8 2 1 1
 עברי 038 - 875

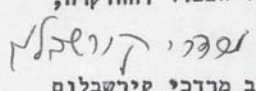
י"ם }
 ת"א }

לכבוד
ידידי ומכובדי ר' גדליה שרייבר, נ"י, שלום וברכה,

נאמר לי בשובי הביתה מביקור של חודש ימים באירופה שנבחרת בסייעת דשמיא ולפי רצונם של חברים וידידים, כיו"ר המועצה הדתית בירושלים והנני בזה לשלוח לך את ברכתי מעומק הלב שתצליח בתפקידך החדש והחשוב לא פחות מאשר הצלחת בעבודת הקודש בשנים עברו. משופנעני שרבים נשמו לרווחה כשנודע להם שהמועצה הדתית בעירנו עוברת לידיים נאמנות של אדם ישר ומוכשר כמון.

יהי-רצון שתזכה לעשות גדולות ונצורות למען עירינו הקדושה והמועצה הדתית החשובה שלה.

לאחר שחכנס לתפקיד נשמח לבקר אצלך במועצה ולברכך באופן אישי גם כידיד וגם כנציג בית הכנסת היכל שלמה.

בכל הכבוד וההוקרה,

 הרב מרדכי קירשבלום
 יו"ר עמית' של מוז' העלייה והקליטה.

.ח.

דברים שנאמרו במועצה הדתית ירושלים לאחר הבחירה לתפקיד יושב ראש המועצה, אייר תשל"ג

מורי ורבותי.

אמש נסתיימו חגיגות יום העצמאות הכ"ה של מדינת ישראל. העם שחגג את חצי היובל למדינתנו, חוזר למסלול חיים רגיל, כשעיניו צופיות לחצי היובל השני מתוך אמונה ותקווה כי יביא עמו את השלום, את קיבוץ העם מפזוריו, ואת הקמת בית המקדש במהרה בימינו.

אין כל ספק כי עם ישראל ומדינת ישראל גאים בהישגים העצומים שהושגו בתחומי הביטחון, המשק, החינוך והחברה, ותקוות כולם לראות בישראל מתפתחת בחומר וברוח.

אולם בלי כל ספק, עומדת בפני עמנו השאלה המרכזית של חיינו:

מה דמות תהא למדינת ישראל?

מהם התכנים והערכים שעליהם יחונכו נערי ישראל ועל פי אלו ציוויים יתנהלו חיינו הציבוריים?

שמחנו לשמוע אתמול מפי רבי המדינה ודבריה, כי הדבק היחיד המלכד את כל שבטי ישראל ומקשר את הגולה למדינתנו היא הדת.

בתי הכנסת לרבבותיהם, השבת היהודית, השולחן הכשר, ואורח החיים היהודי הם הם שיבטיחו את הסגולה היהודית ואת יחודו של עמנו בקרב העמים.

ואכן, הבינה זאת כנסת ישראל כאשר נתנה למדינה את השירותים הדתיים הבסיסיים שיבטיחו קיום מכובד של היהודי הדתי בארצו, שיוכל להתייחד עם קונו, לחנך את בניו ברוח התורה והיראה, ולפתח חיים יהודיים שלמים לפי תפיסתו.

גאים אנו על כך כי במדינת ישראל בכלל, ובירושלים בירת ישראל בפרט, מפכים חיי תורה במאות ישיבות, כוללים, בתי כנסת ובתי מדרש. קיים חינוך דתי מפואר, פרושות מקוואות טהרה, מתנהל פיקוח על כשרות במאות מסעדות, מלונות ומוסדות ציבור, וקיימת רבנות מפוארת אשר הלכותיה והליכותיה מורות לעם את הדרך אשר ילכו בה והמעשים אשר יעשו אותן.

פעולות אלו מאורגנות כולם במסגרת הרבנות והמועצה הדתית.

המועצה הדתית היא המסגרת שבידיה הפקידה המדינה את הכלים הכספיים והארגוניים למתן השירותים הדתיים לכלל האוכלוסייה הדתית והלא דתית.

ואכן השכילה המועצה הדתית בירושלים, לעמוד על המשמר ולהבטיח את הכשרות, השחיטה, פעולות הרבנות, חיי האישות, שיעורי התורה, ולמלא את שאר תפקידיה בנאמנות על ידי נבחריה, רבניה ועובדיה המסורים.

ישנם היום הישגים רבים בשטחים אלה, וברצוני לברך בהזדמנות זו את יושבי הראש שקדמו לי, את נבחרי המועצה, את משרד הדתות ועיריית ירושלים, השותפים לנו בעשייה המבורכת.

במיוחד רוצה אני לברך את עובדי המועצה הדתית, העושים את עיקר המלאכה, על שקידתם ומסירותם. אני מבטיח להם כי אשקוד על טיפוח מערכת יחסי עבודה בין ההנהלה והעובדים תוך קיום התחייבויות שניתנו בעבר. בנושא זה אבקש להביא לישיבה הקרובה לדיון ראשון, הצעה להחיל על העובדים את ההסכם הקיבוצי החדש של עיריית ירושלים, יחד עם הנהלים הספציפיים לפי העיקרון שנקבע בעבר, כי מעמדם של עובדי המועצה הדתית יהיה זהה למעמדם של עובדי העירייה.

אולם הרשו נא לי מורי ורבותי, להתייחד רגע עם השקפתי האישית ואמונותי האיתנה. מאמין אני כי בנוסף למתן שירותים חיוניים אלה, עומד אתגר גדול ומרכזי בחיינו. והוא, מציאת שפה משותפת עם אחינו הלא מסורתיים. משימת דורנו היא ליכוד שבטי ישראל לעם אחד הדבק באלוקיו, שומר מצוותיו, ומחנך את בניו על מבועי התורה והמוסר.

סיבות רבות גרמו לכך כי רבים רבים מאחינו התרחקו מבית ישראל סבא. רבבות רבבות מהם הגיעו לירושלים מארצות הגולה, שם שמרו את השבת, התפללו שלוש פעמים ביום, וקיימו אורח חיים דתי. תלאות הדרך ומצוקת הקליטה תלשו אותם לא רק מארץ מוצאם אלא גם ממורשתם הדתית.

חלק מהנוער כבר לא מוצא שפה עם הוריו ובודאי לא עם אבות אבותיו, והוא הולך ומתרחק מעמנו צעד אחר צעד. הוא קולט ערכים מעמים מקולקלים, ומקיים בידו מתירנות מדהימה הדוחפת אותו לעיתים לעבריינות ופשע.

כאחד מאלה שהקדיש את מיטב שנותיו לחנוך הנוער, יכול אני לומר בוודאות, כי לא בנוער האשם. גם לא בהוריו שניטלטלו מארץ לארץ ומתרבות לתרבות עד שנפגעו. אומר ללא כחל וסרק. האשם הוא בנו.

יום יום אני מייסר את עצמי ושואל, האם עשינו די כדי להדריך ולהסביר לאלה את טעותם? האם שימשנו להם דוגמא למה שאנו מטיפים? האם פעלנו מספיק כדי להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם? האם פעלנו בכל המישורים כדי לקרב לבבות להרבות שלום ולקדש שם שמים ברבים?

לצער, התשובה היא דחוקה. גם אנו נתפסנו לדרך הקלה של הטפה מרחוק ומתיחת

ביקורת כלפי אחרים. לא יצאנו לבתי אב בירושלים לבדוק הצרכים הסוציאליים ולא סעדנו אותם ברגעי הקליטה הקשים. קל היה לנו לעמוד מרחוק ולחכות שאחרים יעשו את המלאכה.

דעתי היא כי המשימה העיקרית שלנו בעתיד תהיה, לא רק אהבת שלום, אלא רדיפת שלום, כאהרון הכהן בשעתו. האתגר הגדול של המועצה הדתית יהיה לקיים הסברה מסועפת בכתב ובעל פה שתצייר בפני התושבים את האור הגנוז בחיי דת תקינים ובחשיבות שמירת השבת והרחוב היהודי. תפקידנו יהיה להרים את ירושלים לא רק ככלילת יופי משוש כל תבל, אלא גם כמרכז חיינו הסגוליים וכמוקד הווייתנו הלאומית-דתית "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

לשם כך נצטרך לפקוד כל בית אב וכל שכונה או שיכון, ונציע בפניהם את החוקים והמצוות בכלים מודרניים מאירים ומזהירים.

לשם כך, ברצוני להקים צוותי חשיבה שישתפו בהם רבנים, דיינים, מחנכים ופרנסים העיר, שיציעו לנבחרי המועצה הדתית את הדרך והאמצעים לביצוע משימות אלו. אני פונה אל נבחרי המועצה הדתית, הרבנים והעובדים, להושיט לי ידם להצלחתי בתפקיד.

כן פונה אני אל ראשי משרד הדתות ועיריית ירושלים, שיעמידו לרשותנו את כל הכלים לביצוע האתגרים שנטלנו על עצמנו.

מודה אני לחברי מפלגתי - המפד"ל, על שבחרו בי לייצגם בתפקיד זה, מודה אני לחברי המועצה על הבחירה, ותודה מיוחדת לאורחים היקרים שכיבדוני בנוכחותם הערב. לכולם, איחולי בריאות, שלום ובטחון.

"ראו בטוב ירושלים!"

ט.

נכתב למנהיגי הציבור הדתי, על הצורך בחקיקה לבניית מקוואות ובתיכ"נ

ב"ה ג' מנ"א תשל"ט 27/7/79

תזכיר למנהיגי היהדות הדתית

פונה אני אליכם בעניין הנראה לי כחיוני ביותר ואשר הייתי מגדירו, ללא כחל ושרק - כ"קובע את נפש האומה". כוונתי, למתן השירותים הדתיים במדינת ישראל.

אני חושב כי בצדק טוענות המפלגות הדתיות ובעיקר - המפד"ל, כי "הקמת המועצות הדתיות" ו"הרבנות" במדינת ישראל, היא ההישג המרכזי הגדול ביותר של היהדות הדתית בדורנו.

את ההישג הזה השיגו מנהיגי המפד"ל ברשויות המרכזיות והמקומיות וראשי היהדות הדתית. הישגם זה בא, תודות למאבקם הבלתי נלאה, בכל המישורים, להבטחת השירותים הדתיים, להרחבת והעמקת החינוך הדתי בקרב האוכלוסייה.

כתוצאה ממאבקים אלה, קיימות כיום קרוב ל-200 מועצות דתיות, מאות רבנים כ"י מנהיגים את הציבור בערים, בשכונות ובתי הכנסת. אלפי בתי ספר מהזרם הממ"ד והחינוך העצמאי זורעים ברחבי הארץ, בהם מתחנכים ילדי ישראל ברוח המסורת ואלפי ישיבות וכוללים קיימים בארץ, בהם לומדים תופסי התורה הממלאים כריסם בש"ס ופוסקים ולנים בעומקה של הלכה.

זהו, בלי ספק, יבול מבורך שכולנו יכולים להתברך. אלא דא עקא, שכיום, קיימת סכנה רצינית שיבול זה ילך ויתכרסם ילך ויתמעט.

מנהיגנו בממשלה, בכנסת, וברשויות המקומיות, משקיעים את מרצם וזמנם יותר ויותר במישורים: מדיניים, פוליטיים, בטחוניים וכלכליים וזונחים כמעט לחלוטין את המישורים הדתיים והחברתיים. משום מה נדמה להם כי עתיד האומה והמדינה יקבע בתחומים ההם, יותר מאשר בתחומי הרוח, הדת, המוסר והאיכות הסגולית היונקים מתורת ישראל, נביאיו וחכמיו. אין אני, חלילה, מזלזל במשהו, בחשיבות התחומים ההם. אולם יש לזכור ולהזכיר כי היהדות הדתית לא תוכל לצפות וגם לא מצפה שהמנהיגים החילוניים יטפלו בשירותי הדת. זאת היא דורשת מהמנהיגים הדתיים שנבחרו על ידה, בעיקר לצורך זה.

כפי שצינתי, קיימת סכנה גדולה להתפוררות השירותים הדתיים. חוק השירותים הדתיים, על פיו פועלות המועצות הדתיות כיום, אינו מעניק שום אוטונומיה למועצה הדתית. החוק מאלץ אותה להיות סמוכה על שולחנה של הרשות המקומית, תקציבית

ומשפטית. דבר זה גורם למקח וממכר פוליטי בין עסקני המפלגות, ומוסרת, למעשה, בידי ראשי הרשות המקומית את גורלה של המועצה הדתית לשבט או לחסד.

מה שיכולה אגודה עותומאנית לעשות היינו: רכישת נכסים, קבלת הלוואות וגיוס כספים, אינה רשאית המועצה הדתית לעשות. כל זאת מוטל על ראש הרשות המקומית. נקל לתאר מה קורה כשראש הרשות אינו חי בשלום עם ראש המועצה הדתית, או חלילה עוין את שירותי הדת!

כיום, כשהמצב הכספי ברשויות המקומיות קשה ביותר, עומדת לעיתים המועצה הדתית כ"עני בפתח" כדי לקבל כמה פירוורים מקופת הרשות המקומית, ועדים אנו לצערנו הרב, למפולת רצינית במספר רב של מועצות דתיות.

אולם, הצער הגדול ביותר האופף אותנו כיום, הוא חוסר בניית בתי כנסת ומקוואות בארץ!

הזעקות המרות, התסכול והזעם מצד תושבי השכונות, ברובם עולים חדשים מארצות מצוקה ומעבר למסך הברזל, שקיימו שם בחירוף נפש ובמסירות של סכנות נפש ממש, אורח חיים דתי: חינוך דתי, טהרת משפחה, כשרות וחיי חברה מוסריים - עולים השמימה!

איך יכולים מנהיגנו לנוח ולשקוט כשעדין קיים מצב לאחר שלשים שנות מדינת היהודים שיוקמו שכונות חדשות, הקולטות עולים חדשים וזוגות צעירים ובהם חלק ניכר שומרי מסורת, שלא יועמדו לרשותם לפחות שני בתי כנסת מרכזיים (אחד לספרדים ואחד לאשכנזים) ומקווה טהרה?

מדוע מובן לכל, שעם אכלוס השכונה צריכים לעמוד הכן: בתי ספר, גני ילדים, סופרמרקט, דואר, מועדונים ועוד שירותים בסיסיים, ואילו מבני דת הס מלהזכיר. המתפללים ישוכנו במקרה הטוב, במקלטים, במרתפים, חדרי מדרגות, דירות צרות, צריפים עלובים או באחת מכיתות בית הספר. מקווה טהרה כלל לא קיים!

התבטא לא מזמן רבה של ירושלים, בעת ביקורו בשכונות ובראותו את הבתים רבי הקומות - מחד, ואת בתי הכנסת המשוכנים במרתפים ובמקלטים - מאידך, כי התקיים הפסוק: "בראותי כל עיר על תילה בנויה ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה". שרי הדתות שכיהנו עד כה ניסו להשפיע על שרי השיכון הקודמים לבנות בשכונות החדשות שני בתי כנסת, ועד היום לא עוגן הדבר בתקנות מחייבות. הרשויות המקומיות על פי רוב אינן מפשירות די הצורך מגרשים למבני דת וכך יוצא שהמועצה הדתית צריכה להיאבק על כל מגרש ומגרש ואין הישגה מדביק את הצרכים.

הציבור הדתי מתחנן על נפשו ומבקש מקווה טהרה, מקום תפילה ראוי לשמו, שעורי תורה למבוגרים ולנוער, תשמישי קדושה, סיוע בשיפוצים במבני דת ואין בידנו להושיע. גם תקציב הפתוח הוא אפסי ומגוחך לנוכח הצרכים.

הרי כולם מסכימים כי על המועצות הדתיות הוטלה משימה כבדה מנשוא: להעמיד כלים, שיחזקו את הדת בקרב האוכלוסייה כדי שתשמש תריס ובלם להידרדרות המוסרית, להתרופפות המסורת ולעצירת המתירנות, הגואה והולכת, הורסת את אושיות חברתנו ומערערת את זכות קיומנו כעם סגולה וכמחנה קדוש! הרבנות והמועצה הדתית צריכות להיות המוקד סביבו יתרחשו חיי הדת בכל התחומים וממנו תצא ההוראה וההקדנה לשלמות המשפחה, קיום השולחן הטהור, שמירת השבת, חיזוק החינוך הדתי, הפצת התורה וההסברה הדתית, טהרת המשפחה והקמת בתי כנסת ומקוואות וכו', כדי לעמוד במשימות אלו דרוש היה שמנהיגי היהדות הדתית והנציגים הדתיים בכל אתר ואתר יבטיחו את הכלים והאמצעים הדרושים על ידי מעורבות יומיומית והתעניינות מאסיבית בכל הקורה במועצות הדתיות וברבנויות המקומיות, יאבקו וילחמו בממשלה בכנסת וברשויות המקומיות, להבטחת פעולתן התקינה והקונסטרוקטיבית.

לצערנו הרב, המציאות היא עגומה למדי. נציגנו משקיעים את כל מרצם ואונם בתחומים אחרים וזונחים את העיקר. אני חושש מאד שתופעה זו עלולה להיות בכייה לדורות והפסד כל מה שנבנה בשלושים שנות המדינה.

לפני שנאחר חלילה את המועד, אני פונה אל מנהיגינו ונציגינו בממשלה, בכנסת וברשויות המקומיות להתגייס ולהתייחס למשימות הדת כאל האתגר המרכזי של הווייתנו הלאומית במדינת ישראל ולנצל את שעת הכושר שהועמדה בפניהם כדי להגיע להישגים גדולים ונכבדים עבור צרכי הדור.

קיים כיום צימאון גדול לדת ולמסורת, וישנה תנועה גדולה של חוזרים בתשובה. תושבי המדינה בכל שכונה ושכונה רוצים באורח חיים מסורתי ובחינוך לערכי ישראל סבא. אם לא נקים להם בתי כנסת מרשימים שישמשו גם כמרכזים קהילתיים לתורה ולמצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו ואם לא נבנה להם מקוואות מרשימים ואסתטיים, שימשכו נשים מכל רובדי האוכלוסייה, אם לא נמשוך את הנוער לאווירה דתית ונשפיע עליהם מאורה של תורה ויראה - מי יודע אם לא נחטא להם כל הימים ולא נוכל לומר כי: "ידינו לא שפכו את הדם הזה". זהו צו האומה וזו צוואת הדור!!!

אני פונה אל מנהיגינו לפעול בדחיפות ובאופן נמרץ בכנסת ובממשלה, לחקיקת חוק מיוחד או להתקנת תקנות בדבר בניית שני בתי כנסת בהיקף מאתיים וחמישים מתפללים כל אחד (לספרדים ולאשכנזים) ומקווה טהרה בכל שכונה חדשה שתיבנה על ידי משרד השיכון במדינת ישראל. כך שעם אכלוס השכונה כבר יעמדו לרשות האוכלוסייה, מקום תפילה ושעורי תורה למבוגרים ולנוער, ומקווה טהרה לנשים, לשם קיום טהרת המשפחה וקיום הבית היהודי. ממילא בא התקציב מהאוצר, ומדוע שתהליך המימון ימשך שנים רבות ויעבור דרך משרדי הממשלה, הרשות המקומית

והמועצה הדתית, דבר המאריך את הזמן, מייקר את הבניה עשרת מונים ומקומם את האוכלוסייה!

אני כולי תקווה כי תאמצו את הצעתי זו ותפעלו לקבלתה בהקדם, כי בנפשנו הדבר. אני משוכנע כי משרדי הפנים והדתות יתאמו עניין זה עם משרד השיכון והבנוי ועם האוצר.

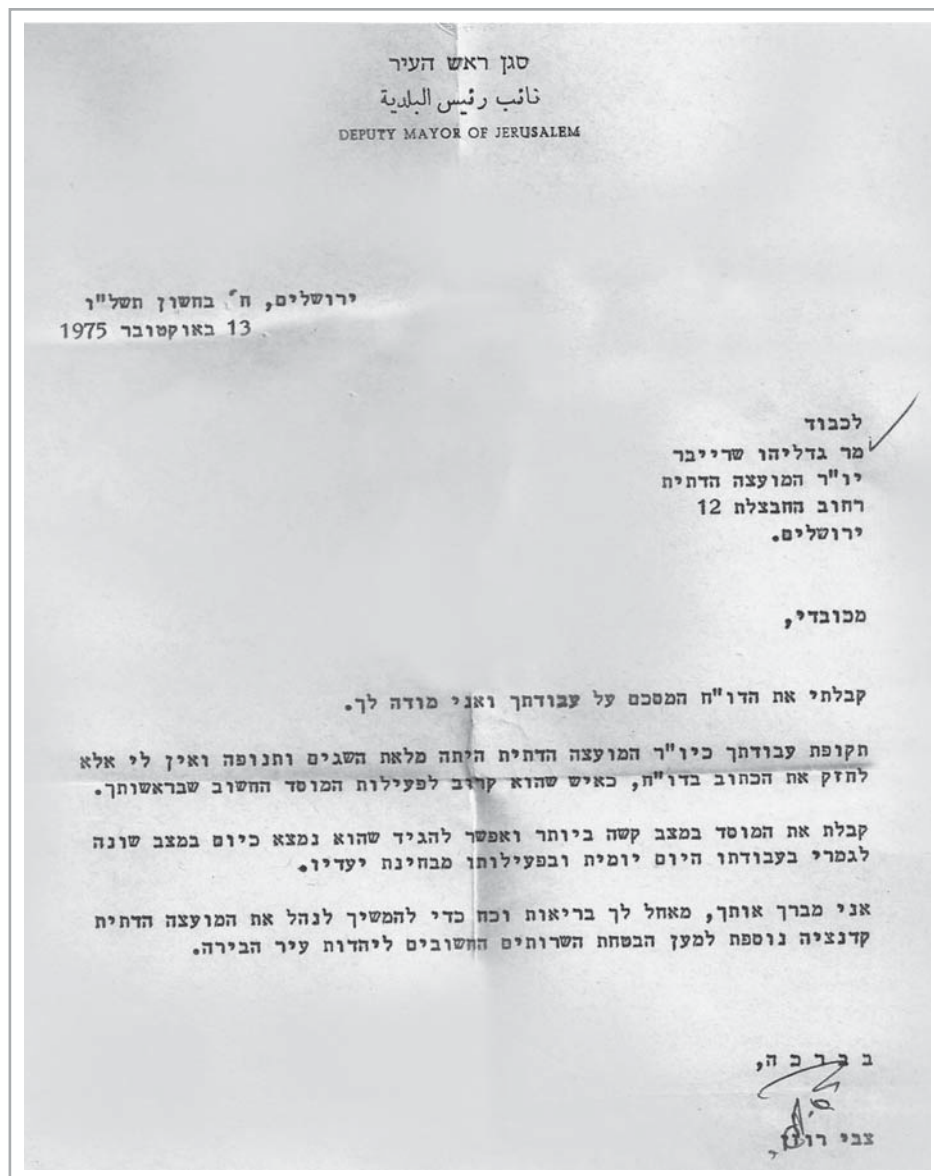
בכבוד רב ובברכה,

גדליה שרייבר

ראש המועצה הדתית

הערה: אודה לכם על הערותיכם למכתבי זה.

מכתב מסגן ראש עיריית ירושלים, מר צבי רוזן

יא.

דברים לרגל הבחירה כיו"ר המועצה הדתית לקדנציה שניה, ח' כסלו תשל"ז

כב' הרבנים, ראש העיר בפועל הרב ש. שאולזון, מנכ"ל משרד הדתות מר ד. גלס, הרב מ. פרוש, חברי מועצת העיריה, סגני ראש המועצה הדתית, חברי המועצה הדתית ואורחים יקרים!

מודה אני לחברי המועצה על שבחרו בי לכהן כיו"ר המועצה הדתית לקדנציה נוספת. אני מאחל לסגני שנבחרו הצלחה רבה בפעילותם, ומקווה שאותו שיתוף פעולה שהיה בינינו בקדנציה הקודמת ימשיך לפעול גם בארבע השנים הבאות, ויחד עם חברי המועצה הנבחרים, נוביל את המועצה הדתית להישגים ולהצלחות בכל המישורים.

בשנים האחרונות עמדה המועצה הדתית בפני אתגרים ומשימות הקשורים בהתרחבותה של ירושלים, על שכוונתיה החדשות ואוכלוסייתה המתרחבת ב"ה מיום ליום.

לשמחתנו הרבה באים להשתכן בבירת ישראל מידי שנה אלפי עולים חדשים מכל תפוצות ישראל ומצטרפים אליהם זוגות צעירים הבונים את ביתם בשכונות החדשות. רובים של העולים החדשים והזוגות הצעירים הם שומרי מסורת ומקיימים אורח חיים דתי הן בביתם והן בסביבתם. מצב זה דורש מהמועצה הדתית הערכות רצינית ומעמיקה במתן שירותי הדת עליהם היא מופקדת, ובמיוחד לקרבם למבועי התורה ולאייכות חיים המבוססת על מצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו.

לצערי, אין למועצה הדתית המשאבים הכספיים והארגוניים שהיא זקוקה להם, כדי למלא את תפקידה כראוי. עדין לא הבינו ראשי המדינה ואבות העיר כי קיום מערכת שירותים יעילה מותנה באמצעים העומדים לרשות המועצה הדתית. ללא משאבים אלה היא עלולה לדרוך במקום ולהשאיר את התושבים ללא מענה על צרכיהם. שומה על כולם לתת את מלוא הסיוע למועצה הדתית כדי שאכן תוכל להתמודד עם משימותיה ולהיות אבן שואבת לצרכי הכלל והפרט בבירת ישראל.

דווקא כאן בירושלים השלימה, עיר המקדש והאלקים, יש לעשות הכל כדי שתושביה יוכלו לקיים בגופם ובנפשם אורח חיים יהודי כפי שמצווה השולחן ערוך, בשמירת השבת, השולחן הכשר וטהרת הגוף, ובחיזוק הבית כמבצרה של המשפחה היהודית המקרינה לעצמה ולסביבתה. ירושלים של מטה צריכה להיות מחוברת לירושלים של מעלה בבחינת סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כשאחת משלימה את השנייה. ירושלים של מטה זהו הגוף וירושלים של מעלה זוהי הנשמה. כשם שאין

קיום לגוף בלי הנשמה, כן אין קיום לירושלים של חומר בלא ירושלים של התעלות רוחנית.

זכתה העיר להתפתח בארבע רוחותיה ולהיהפך לכלילת יופי ולמשוש כל תבל. כל הבאים בשעריה מתפעלים מיופייה ומהוד קדומים הנסוך עליה. מושכת היא בחוט של חסד תיירים מכל אומות העולם הבאים לפוקדה במשך כל השנה. אולם ללא התוכן, ללא הערכים המקודשים שהנחילו לנו אבותינו וללא הסגולה המיוחדת של עמנו, לא נוכל להתפאר בה.

שומה על המועצה הדתית להחדיר בגופה של ירושלים את חיי הנשמה והרוח, ולהפיח בה רוח של אמונה ובטחון, מסירות נפש ואהבת אחים.

אני פונה בזה אל כל המוסדות הממלכתיים והמוניציפאליים שיש להם קשר עם המועצה הדתית, שיסייעו בידי נבחריה להצליח בתפקידם להרים את דגל התורה והמצוות בקרב תושבי העיר. אני פונה במיוחד אל חברי המועצה להתעלות מעל לפכים קטנים ולעניינים שוליים, ולראות את המשימות הגדולות של המועצה הדתית, שרק בביצועם המהיר והיעיל נבחן בפני הציבור.

עלינו להתרכז עתה בהקמת מבני דת, בתי כנסת ומקוואות, בעיקר בשכונות החדשות, לחזק את הכשרות ולפתח יוזמות חדשות בהנחלת ערכים לציבור, באמצעות הסברה מקיפה ושעורי תורה לרוב. עלינו לחפש כל סדק, כדי לפתוח שערים שהיו עד כה נעולים בליבותיהם של אחינו, שהם בבחינת תינוקות שנשבו ועדיין לא מקיימים אורח חיים דתי. אל לנו להסתפק במה שהשגנו כי אם לבחון דרכים חדשות, שיטות חדשות, וגישות נכונות, כדי להחדיר את קרן האור שתורת ישראל מפיצה בקרב הבתים החשוכים.

מאמין אני באמונה שלימה בעז"ה כי בכוחות משותפים, באהבת אחים ובשלום וברעות בתוך מחננו, נוכל להרים את המשימה ולבצע את תוכניותינו הלכה למעשה. אני מודה לרבנים ולאורחים היקרים שבאו לישיבה חגיגית זו, ומאחל להם סיפוק ואושר בחייהם. במיוחד ברצוני לברך את חבר העובדים והועד על שיתוף הפעולה המלא ומסירותם לעבודה במועצה הדתית, ומאחל להם ולמשפחותיהם אושר והצלחה.

יב.

מתוך שו"ת יביע אומר חלק ז (יורה דעה סימן יח)

ב"ה. ב' דראש חדש חשוון. "בן פורת" יוסף (תשל"ח) לפ"ק.

לכבוד ידידנו היקר רב הפעלים לתורה ולתעודה אוצר כלי חמדה כש"ת רבי גדליה שרייבר הי"ו, יושב ראש המועצה הדתית ירושלים.

אודות שאלתו בהיות וראשי המפלגה הדתית - לאומית מפעילים עליו לחצים כבדים ביותר, וכן על שאר חברי המועצה הדתית, בדרישה להמנע מהכנת הבחירות לרבנים הראשיים לירושלים, ולהפסיק מיד את ההליכים לקיומן, בגלל שהמועמדים אשר הסיכויים שלהם להבחר אינם רצויים לראשי המפלגה, בעבור השקפתם הדתית שאינה תואמת לרוח המפד"ל, למרות גדולתם בתורה וביראת ה' טהורה, ולכן ברצונו לקבל ממני חוות דעת הלכתית, האם עליו להכנע ללחצי ראשי המפלגה ולהפסיק את הליכי הבחירות, או להמשיך בהם כמיטב יכולתו כרצון שלומי אמוני ישראל בעיר הקדש ירושלים, ולהמשיך בהליכי הבחירות עד לבחירת הרבנים הראשיים בפועל. והריני להשיבו בס"ד.

א) הרא"ש בתשובה (כלל ו' סי' א) נשאל, אודות צבור שאין להם יכולת לשלם שכר אלא או לרב מורה הוראה, או לשליח צבור להוציאם ידי חובת תפלה, איזה מהם קודם, והשיב, אם הוא רב מובהק וגדול בתורה ובקי בהוראה ובדינים, אין ספק שתלמוד תורה קודם לתפלה, ואם לאו שליח צבור עדיף כדי להוציא הרבים ידי חובתם. עכ"ל. וכן נפסק להלכה בשלחן ערוך א"ח (סימן נג סעיף כד). וכתב הגאון יעב"ץ בספר מור וקציעה שם, הדבר פשוט שזהו דוקא בימיהם שהיו צריכים לשליח צבור להוציא את שאינו בקי, מה שאין כן עכשיו שהכל בקיאים להתפלל, ואין אחד שסומך על תפלת השליח צבור להוציאו בתפלתו, ודאי שעדיף רב מורה הוראה, אפילו אינו גדול כל כך, שאי אפשר לקהל בלא רב, דלאו כולי עלמא דינא גמירי, וכל קהל מישראל מוכרחים להיות להם מורה הוראה ורועה צאן קדשים. וא"כ בודאי שהוא קודם, שאפשר לקהל בלי חזן עם קול ערב, ואי אפשר בלי מורה הוראה, ואף על פי שאינו גדול הוא קודם, ויפתח בדורו הרי הוא כאביר שבאבירים (ר"ה כה ב). ע"כ. והמשנה ברורה בביאור הלכה (סי' נג סכ"ד) כתב, מכאן יש ללמוד גודל החיוב המוטל על כל עיר ועיר בישראל, למנות אלוף לראשם רב מורה הוראה אשר יורה להם במצות התורה ומשפטיה ולהודיעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ולא יהיו כעורים המגששים באפלה, שהרי אפילו אם ע"י כך תהיה מצות התפלה

נדחית לגמרי, גם בזה החיוב להעדיף רב מורה הוראה, וכ"ש אם יכולים אנשי העיר להתפלל לעצמם וכו'. ומזה ימלאו פחד ורתת ראשי עיירות בישראל שאין להם רב ומורה צדק בעירם, ועון גדול הוא, ואף על פי שיש שם שוחט ובודק, הלא צריכים הם למורה צדק אשר יורה להם בהלכות שבת ויום טוב ובהלכות פסח, ובהלכות נדה וטבילה במקוה, וכל שאר דיני תורתנו הקדושה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וסוף דבר שבלי הנהגת רב ומורה צדק ומנהיג בדרכי ה' בודאי שיבאו לידי חלול שבת ויו"ט ואכילת איסורים וחשש חמץ ועוד כמה איסורי כריתות ח"ו. עכת"ד. ובשו"ת מהריט"ץ החדשות ח"ב (סי' קלג) כתב, וכל קהל ועדה מישראל שאין ממנים עליהם חכם גדול בתורה אשר ינהיגם בדרך ישרה, קרוב בעיני לומר שהם עוברים בלאו דכתיב ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה...

וע"ע בשו"ת חתם סופר (חלק חו"מ סי' קצז) שכ', ואשיחה וירוח לי, ונא אל תשליכו דברי אחר גויכם ח"ו, איכה היתה לאלמנה קריה נאמנה בלי רב היושב על כסא ה', אחי ועמי הקבצו והאספו אל עמק הברכה לחדש המלוכה לקבל עליכם לראש וקצין רב תופס ישיבה צדיק ונשגב אשר יראת ה' היא אוצרו גודר גדר ועומד בפרץ, כאשר עשו אבותיכם אשר שמו לראשם עטרת פז רב מחזיק ישיבה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ועשו פרי קדש הלולים אף אתם עשו והצליחו וכו'. עכת"ד. וע"ע בשו"ת חתם סופר (חאו"ח סי' רו) שכתב, שהואיל ומבואר בש"ע א"ח (סי' נג סכ"ד), שלקבל רב גדול בתורה עדיף מקבלת שליח צבור, ומבואר בש"ע חו"מ (ר"ס קסג) שכופים בני העיר זה את זה לשכור להם חזן, א"כ כל שכן רב מרביץ תורה, ואין היחיד יכול לעכב לומר שאינו רוצה במינוי רב כלל, דלאו כל כמיניה, וכמ"ש המג"א (סי' נג ס"ק כ). ומכיון שבני העיר כופין זה את זה לקבל עליהם רב, ממילא צריכים כולם ליתן לזה, ואין אחד שיוכל לומר אני איני צריך לרב ולא לשום הוראה, אלא צריך לישא בעול עם הצבור וכו'. ע"ש. וע' בשו"ת איתן אריה (סי' כב) שהתרעם על כמה קהלות בערי רומניא שאין שם רבנים מורי צדק לעדתם, וע"י כך התורה הולכת ומידלדלת, ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, ושרש הרע הוא כי בכל עיר אשר יפקד בה מקום הרב אינם מקבלים רב אחר, וע"ז הנביא מקונן מלכה ושריה בגוים אין תורה וכו'. ע"ש.

ג) ומעתה אחרי הודיע ה' אותנו את כל זאת, ובהיותי מכיר ויודע את הבעיות הקיימות בעיר הקודש ירושלים דדהבא, בעניני הכשרות והמקואות שהם בבחינת כל המקודש מחבירו חרב מחבירו, וההזנחה בבתי המלון הרבים בעניני הכשרות רבה היא, היינו עזובה היינו שכוחה, מיום פטירתם של הרבנים הראשיים לירושלים הקודמים, ואלפים ורבבות מאחינו בית ישראל המתאכסנים בבתי המלון נכשלים בעוה"ר במאכלי איסור, ואין כל ספק שאם יבחרו המועמדים הנוכחיים אשר שמם הולך לפנייהם, הלא הם

הגאון הגדול אביר הרועים רבי בצלאל זולטי (שליט"א) והגאון המפורסם רבי שלום משאש שליט"א (מלפנים ראב"ד מרוקו), בודאי שיכולים לתרום הרבה מאד מחכמתם ומיראתם בשטח הכשרות והמקואות, לגדור גדר ולעמוד בפרץ, ולמנוע ג"כ חילולי שבת בפרהסיא הנעשים ביד רמה בבתי המלון הרבים, ואין פוצה פה ומצפצף כנגדם, כי זה דרכם כסל למו מחמת תאוות הבצע, וגם יחזירו עטרה ליושנה בהרבצת התורה ביתר שאת ויתר עוז, ולהרים קרן התורה ולומדיה, ואף שבאמת לא אלמן ישראל, ויש רבני שכוונות ומורי צדק בירושלים עה"ק, וראשי ישיבות ומרביצי תורה רבים, כן ירבו, מכל מקום ידוע שהסמכות החוקית ניתנה רק ביד הרבנים הראשיים להעניק תעודת כשרות לבית המלון אם יעמוד בתנאי הכשרות (ומסביב לה ענין שמירת השבת וכו') או למנוע ממנו התעודה אם ימאן לדרישות הרבנים הראשיים, ואין כל תחליף להם...

ואפשר שאלה הלוחצים על כבודו ומאיימים עליו ודורשים להפסיק את הליכי הבחירות לרבנים הראשיים, אינם יודעים גודל האיסור שבדבר. ולכן אני מעודד ומחזק את ידי כבודו להשלים כל ההליכים יפה שעה אחת קודם, והמתחיל במצוה אומרים לו גמור, ולא תאמר עוד ירושלים, בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת שוממה (תוס' חגיגה טז: בשם הירושלמי), חזק ואמץ אל תערוץ ואל תחת כי עמך ה' אלהיך בכל אשר תלך.

[אמר המחבר. תהילה להי"ת שהדברים הנ"ל עשו פירות ופירי פירות, ושומע לעצה חכם אשר קם ונתעודד והתחזק לברך על המוגמר, ולמרות כל הלחצים של שרי המפד"ל ועוזריהם להפסיק את הליכי הבחירות בכל מיני דרכים נלוזות, לא נרתע מהם ולא מהמונם, וביום ג' כסלו תשל"ח נבחרו הגאון הגדול רבי בצלאל זולטי זצ"ל, והגאון רבי שלום משאש שליט"א לרבנים ראשיים לירושלים, ועשו גדולות ונצורות לכבודה של ירושלים].

בברכת התורה

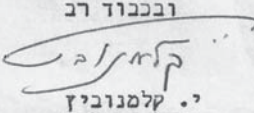
עובדיה יוסף

ראשון לציון הרב הראשי לישראל.

יג.

מכתב ממר יוסף קלמנוביץ', לאחר שנות פעילות במועצה הדתית

מדינת ישראל המחלקה למועצות דתיות	
משרד הדתות לשכה ראשית ירושלים	לכבוד מר גדליה שרייבר ראש המועצה הדתית ירושלים
תאריך: ב"ה, כ"ח מנ"א תשל"ח 31 באוגוסט 1978	מספר:
יקירי ראש המועצה,	
הנדון: <u>סקירה על פעולות המועצה</u>	
עם קבלת הסקירה על פעולות המועצה הדתית בתקופת כהונתך, הרשה נא לי להודות לך, במילים מעטות, על פעולתך הברוכה והכשרונית בזמן כהונתך כראש המועצה הדתית ירושלים - בירתנו הנצחית. עירנו נחברכה בך, באישיותך הדינמית - ללא מעצורים - אשר משכמו ומעלה, בדאגה לצרכים הרוחניים של תושבי עירנו. עמלך הרב הנושא פירות מבורכים חשמש דוגמא חיה ובולטת לראשי מועצות דתיות - דמות מקרינה ומאצילה לעובדי המועצות הדתיות, ולציבור הרחב הנזקק לשירותיה על עזרתך ללא גבול וללא לאות. ברכותי הלבביות שלוחות לך בזה, יהי רצון, שנזכה להרמת קרן התורה והשירותים הדתיים בישראל.	
בברכה ובידידות ובכבוד רב	
 י. קלמנוביץ' מנהל המחלקה	

יד.

על חשיפת מנהרות הכותל- קטעים מיומנו של הרב גץ זצ"ל מתוך ספרם של ר' שמחה רז והילה וולברשיין "רב הכותל"

חלום ושברו

...בחוודש תמוז תשמ"א (1981) הוחלט ליצור בקיר שבחדר אל מול קודש הקודשים מגרעת קטנה, על מנת להכניס בה ארון קודש, שכן רוחב החדר היה צר מלהכיל את ארון הקודש והארון היה תופס שטח ניכר מהחדר, ומשאיר רווח צר ביותר למעבר. שעות רבות ישבתי עם המהנדס בעניין תכנון סופי של בית הכנסת והאזור שממול לכותל המערבי. סוכם שנפתח פתח לבדיקה בתוך הפתח העתיק אשר לפי ההשערה, ממנו יצאו הכהנים שנטמאו ולאחר שטבלו, ובאם נכון הדבר, להקים שם שולחן הקריאה... (י"ח תמוז תשמ"א).

עומקו של הקיר לאורך המנהרה הינו בדרך כלל שמונים סנטימטר. לכן חשבו שניתן לחצוב בקיר ולהכניס לתוך המגרעת את ארון הקודש מבלי שיקרה דבר. אולם מקום החציבה היה בפינה, במקום בו עובי הקיר עשרים סנטימטר בלבד. בכ' תמוז החלו לחצוב בקיר. מיד כשהחלו בחציבה נפער חור והתגלתה לעין כל מנהרה ענקית חצובה בסלע לכוון מזרח, אל מתחת להר הבית. ממדיה מרשימים: עשרים ושמונה מטר אורכה וששה מטר רוחבה, באור העמוד ששורה במנהרות לא ניתן היה לראות את סופה. קרקעיתה של המנהרה הייתה מלאת מים, שכן העותומאניים בנו בה לפני כחמש מאות שנים קירות תמך עשויות מאבן גיר רך על מנת ליצור במחילה בורות מים.

עם גילוי המנהרה הזעיק מנהל העבודה את הרב גץ. התרגשות רבה אחזה את הרב בהגיעו למנהרה. משאת נפשו מתגשמת:

13:00 - בטרם הספקתי לנפוש קמעא בבית, הוזעקתי באופן בהול ע"י מנהל העבודה לבוא מיד לכותל. הוא מסר לי על גילוי מדהים של אולם גדול מאחורי הכותל המערבי. עם פתיחת הפתח בשער העתיק שממנו יצאו הכהנים שנטמאו, ולאחר טבילתם, נתגלו בדיוק מדרגות היורדות לאולם הנ"ל. נגשתי תכף ומיד למקום ונאחזתי התרגשות עצומה. שעה ארוכה ישבתי ללא אונים כשדמעות רותחות זולגות מעיני. ולבסוף אזרתי עוז ובדחילו ורחימו נכנסתי, ישבתי על המדרגות ואמרתי את "תיקון החצות" כמנהגנו. לאחר שנרגעתי במידת מה, ניגשתי לצעדים המעשיים. עם

המהנדס שהוזעק בינתיים, סיכמתי שראשית חכמה, לרוקן את המים - כי המוסלמים השתמשו בו כבבור מים ומשום כך סתמו את המחילה. שנית, לסתום את פתח הבור (שהוא רצפת הר הבית). חבל לי על כך אך מטעמים ביטחוניים אסור לנו להשאירו פתוח. הנחיות נוספות תינתנה לאחר הפעולות הנ"ל (יום ד, כ' תמוז תשמ"א).

בבית אלוקים נהלך ברגש

גילוי המנהרה הסבה לרב התרגשות עזה. בשעות אחר הצהרים הגיע למקום מנכ"ל משרד הדתות מר גדליה שרייבר, שהתרגש אף הוא מהגילוי. שח לו הרב:

"מצאנו מנהרה מתחת לקודש הקודשים, חלל עצום. כל הסימנים מעידים שהחלל הזה יובילנו למקום המשוער של קודש הקודשים. אם רק ניתן יהיה להתקדם עוד קצת פנימה, נגיע ממש ל"אבן השתייה", ושם צריכים להימצא חלק מאוצרות המקדש. על פי הקבלה, ברגע שיימצאו אוצרות אלה, יבוא המשיח".

הרב גץ סבר כי יש לגלות תחילה את המקום שבו עמד לפני המזבח, ונתן בו שני סימנים. הראשון, המזבח הוצב על מישור, אדמה ישרה, ואילו הר הבית בנוי מחילות על גבי מחילות. אם ימצא שטח מישורי, השונה מפני הקרקע הרגילים, תהא זו ההוכחה הראשונה למקום המזבח. הסימן השני - מתחת למקום המזבח, שעליו הוקרבו הקורבנות בימי המקדש, היתה רצפה של קוניה, תערובת של סיד ואבץ. "אם ימצא ולו פירור אחד של אבץ", קבע הרב, "נדע את מקום המזבח, ודבר זה יקדם אותנו רבות".

בשעות הערב הגיע למקום הראשון לציון הרב עובדיה יוסף. הוא הציג שאלות וקיבל מענה. לאחריו הגיע הרב שלמה גורן שהתלהב מאד, ואמר מזמורי הודיה מתהילים. הרב גורן הורה להמשיך ולפתוח ולנקות קדימה ללא עיכובים, הוא ליווה את הרב גץ לביתו בעודו ממלמל כל הזמן - "עתה נדע את כל האמת"... למחרת הגיע הרב גורן והתעניין עד היכן התקדמו, עז היה רצונו לגלות את צפונות המקדש...

שעתיים תמימות עשיתי עם הראשון לציון, הרב עובדיה יוסף שליט"א, שבא בלוויית אחד הדיינים המפורסמים לדון בשאלת המחילה, וחפירות מזרחיות. סוכם להתיר בשופי כניסה לאולם הנ"ל וכן לפתוח את כל הפתח, כן יש להקים בית כנסת ולהציב ארון קודש וכו'. ובאשר לחפירות דנתי אתו בסוגיה הלכתית מעמיקה הדנה בקדושת המחילות והוא ביקש סיכום רעיונותיי בכתב...

שוחחתי ממושכות גם עם הרב הראשי הרב שלמה גורן שליט"א שביקר גם הוא במקום ומסרתי לו על שיחתי עם הראשון לציון. הוא הגיב, שלו ברור הדבר כשמש שמותר לחפור. על כל פנים תבעתי (הבעת) עמדה משותפת לשניהם שהיא תכוונני מבלי לעורר פולמוס משום צד... (כ"ח תמוז תשמ"א).

...תוך כדי מהלך ניקוי המנהרה גילה הרב פתחים עליונים בתקרת המחילה, חשש התגנב ללבו שמא יבוצע פיגוע מאחד הפתחים ולכן הורה מיידית לסתום את הפתחים בסתימה זמנית. עוד באותו היום, יום ב, י"ז אב, נסתמו אותם הפתחים. במשך כל אותם שבועות, הידיעה על גילוי המנהרה נפוצה בקרב אנשי ממשל ועובדי מדינה אולם העניין לא הודלף לתקשורת. ממקורות מוסמכים נודע לו שגורמים ישראלים העוינים את החפירה מתחת להר הבית, עומדים לפרסם את הידיעה בתקשורת בצורה עוינת ובכך "לפוצץ" את כל העניין ברעש גדול.

מיומנו:

00:00 - המנכ"ל הופיע זה עתה עם כתבים של "קול ישראל"... הם טוענים שטדי קולק רוצה לשלוח אלי שוטרים מחר, על שאני, כביכול, חופר מתחת הר הבית. הסברתי להם את כל העניין והם הבטיחו שימתנו את הידיעה שתשודר כבר בשבע בבוקר. לא הצלחתי לשכנעם שימנעו מכך.

ביום ה', כ"ז באב בשעה 7:00 בבוקר שודרה הידיעה, בה נאמר שמתחת להר הבית נחשפה מנהרה ורב הכותל מעריך שבאחת הכניסות הצדדיות ייתכן ויהיה אפשר למצוא את כלי המקדש.

הוא אשר ממנו חרדתי. בראש החדשות המשודרות, הופיעה הידיעה על גילוי המנהרה, ובצורה מאד דרמטית שיש בה כדי לשלהב את הערבים ולחולל סערה... מרגע פרסום הידיעה הגיעו לרחבת הכותל כלי תקשורת מכל רחבי העולם וההתעניינות סביב גילוי המחילה הלכה וגברה. הרב היה נתון בלחץ כבד מצד כל נציגי התקשורת ולכולם ענה והסביר מהו פשר הגילוי.

בליל שבת הכניסו הערבים סלוני מים דרך פתח חדש בהר הבית שהרב לא ידע על קיומו. כמו כן שלשלו תאורה רבת עוצמה. חשש כבד קינן בלב הרב, שמא יחדרו אף אנשים מבעד לפתחים ומשם הדרך קצרה לכותל, לכן הורה לחסום את הפתח בקרשים. הרב שהה שעות רבות במחילות, שמר על המקום ולא זו ממנו. המתח המצטבר השפיע על בריאותו עד שביום ב' נשלח לבית חולים לבדיקות דחופות. הרופאים ציוו עליו לשכב במנוחה מוחלטת, אך הוא חש שאינו יכול לעזוב את משמרתו במנהרות ועזב את בית החולים ביום שלישי בבוקר בהבטיחו לנוח בבית.

נפשו בכפו

אולם הוא לא הספיק לנוח. בשעה שתיים הזעיקו מנהל העבודה באומרו שעשרות בחורים מוסלמים ירדו למחילה מפתח סתר בתקרת הר הבית והחלו לסתום את הפתח למחילה.

הרב קם ממיטת חוליו, ושעט כולו כשהוא חיוור כסיד, במדרגות הרובע לכיוון הכותל, רץ לאורך הרחבה ונכנס למחילות והנה למולו בתוך המנהרה עשרות רבות של בחורים ערבים משולהבים וכלי עבודה, מקלות ומקושים בידיהם, משליכים לעברו אבנים, צועקים כלפיו ומאיימים לרוצחו נפש.

אשתו התקשרה לשיבת "תורת כהנים" וביקשה שהתלמידים הנמצאים יבואו לכותל לסייע, היא רצה אחריו, נכנסה למחילות, וכשראתה שבעלה ניצב בסכנת חיים ממשיית רצה לכותל וזעקה: "הצילו! הצילו! הרב בסכנת חיים". באותה שעה עמד הרב מול הערבים וניסה להרגיעם לבל יפגעו בו. האווירה הייתה מתוחה מאוד. לאחר דקות ארוכות הגיעו בחורי ישיבה שהוזעקו למקום.

מספרים הרב מרדכי אנתבי ושלמה כהן:

"אותו יום התקשרה הרבנית לשיבה ובקול זעקה ביקשה שנבוא במהירות למנהרות הכותל שכן הרב נתון בסכנה. רצנו כל עוד רוחנו בנו לכיוון הכותל, לא ידענו אנה לפנות שכן באותם הימים החפירות בכותל התנהלו בסודי סודות. מר ישראל ליפל, לשעבר מנכ"ל משרד הדתות, פתח לנו דלת ברזל גדולה ואנו שעטנו פנימה. לפתע נתגלה למול עינינו מחזה שלא נוכל לשכחו. למול עינינו נפער פתח בקיר הכותל ונתגלה אולם יפהפה, ענקי, שלא ניתן לראות את סופו. ערבים עמדו בצד הפנימי של המחילה לכיוון הר הבית וניסו לבנות בבולקים קיר אבנים שיחסום את הפתח. חלק מהפורעים השליכו אבנים לכיוונו של הרב.

לאחר כמה דקות הגיעו שוטרי מג"ב שעצרו אותנו, והושיבו שניים מאנשינו במעצר למשך עשרים וארבע שעות. דן מרידור התמנה כעורך דיננו. ורק לאחר שהרב גץ חתם על ערבות שוחררנו ממעצר".

מיומנו:

21:00 - סמוך לשעה 14:00, הוזעקתי בגלל חדירת ערבים למחילה, דבר שחששתי ממנו כל הזמן. בהגיעי ראיתי שקבוצת ערבים מורידים חומרי בנין וסתימת הקרשים מנופצת בחלקה. הצבתי זרקור בכדי לסנוור אותם. הרב הראשי שלמה גורן שהוזעק על ידי ניסה לשווא למנוע את הדבר. אך השוטרים ובתוכם הפיקוד הבכיר ברחו מהשטח, פשוטו כמשמעו. גם השוטר שהוצב עזב את השטח והשאיר את הערבים לבדם. אי לכך רצתי לבדי, ומצאתי שהערבים חדרו לבית הכנסת ממש במגמה לחסום את הגישה ולאפשר לאנשיהם לבנות קיר. בהיותי לבדי לא יכולתי להתנגש בהם והפעלתי שכנוע פסיכולוגי להחזירם פנימה. פתאום שמעתי צעקות ומספר מתפללים פרצו פנימה והחלה התכתשות. או-אז הגיעו שוטרי מג"ב ועצרו מספר יהודים. אחד הערבים שנפצע בבקבוק מערבי אחר נלקח לניידת משטרה. נמסר לי

שאחד הקריינים שידר כי ערבי "נורה בראשו" ולאחר מכן באה הכחשה. המנכ"ל מסר לי שלפי סיכום בין השר יוסף בורג לבין מפכ"ל המשטרה ייבנה קיר מבלוקים על ידינו והפתחים של פי הבור מהר הבית ייסתמו בביטון מזויין. מסרתי הוראות לקבוצת עובדים בסיוע העירייה ואני פורש למנוחה כשטעם מר בפי. מעודי לא חשתי השפלה של היהדות כמו היום וזאת במדינתנו הריבונית! אני מתפלל שזהו סוף הגלות (יום ג, ב' אלול תשמ"א).

קיבלתי פניהם של שרים וראשי שלטון אחרים שבאו להתעניין בנעשה. סיירתי אתם והראיתי להם את הקיר ההופך בעיני לזכר לחורבן. כלי התקשורת משתוללים וניכרת התופעה של השנאה העצמית, אולם אני מנוע מלגלות סודות אפילו באמצעות יומן זה, ולכן אינני מגיב ואינני משיב לחורפיי דבר. רק זה עתה סגן שר אחד ויזכר שמו לטובה, דב שילנסקי, פירסם ברדיו את מחאתו החריפה וציין שהמשטרה הפקירה את הכל ונותרתי חשוף מול הערבים - אם כי אליבא דאמת, נכנסתי כדי להיהרג ולהרוג וכשבאה סוף סוף המשטרה - עצרה יהודים... (יום ד, ג' באלול תשמ"א).

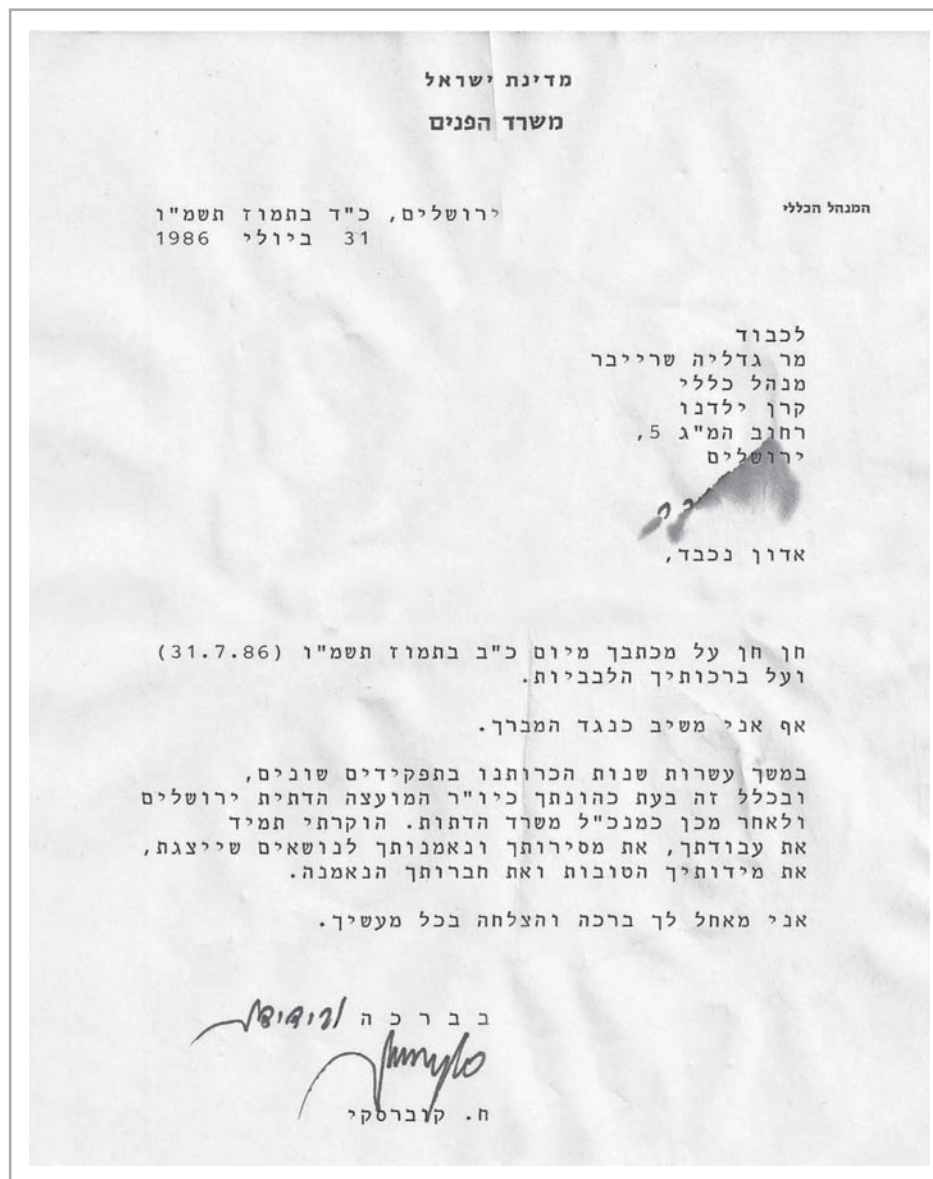
באותו יום בעקבות לחץ אמריקאי כבד שהפעיל שגריר ארה"ב בישראל סמואל לואיס, ומתוך חשש למתח בין יהודים לערבים, החליטו ראש הממשלה מנחם בגין ושר הפנים והמשטרה יוסף בורג לסתום מחדש את הפתח. מנחם בגין הבין - העיד יועצו רפי איתן - שעם כל החשיבות הרבה בהתקדמות בחפירות מזרחה, אין היא שווה את הסערה הבין לאומית העשויה להתחולל ולכן התקבלה ההחלטה לסתום את הפתח בבטון. עובדי העירייה החלו להקים מחדש את הקיר.

ומעבר לקיר נשמע קול הלמות הבניה. משאיות מלאות בבטון נכנסו להר הבית, ופועלים ערביים בנו קיר בטון מזוין שעוביו כמטר וחצי.

"חצות לילה. הרגשתי ב"תיקון חצות" [הרגשה] קרובה לזו של אבותיי בראותם במו עיניהם את הלהבות העולות מבית אלוקינו בשעת החורבן. קול הלמות של הערבים בתוך המנהרה הסותמים כנראה בבטון עבה את פנים הקיר, כל צעקה שלהם, היא כמדקרת חרב בלבי הפצוע. בכל חריפותה יצאה מפי הזעקה: 'אלוקים, באו גויים בנחלתך, טימאו את היכל קודשך'. אך עלי להתחזק ולא להישבר כי עלי להמשיך בתפקיד, אפילו בדד במערכה. והלוואי וזוהי הבחינה 'כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה', במהרה דידן אמן ואמן (יום ו, ה' באלול תשמ"א).

טו.

מכתב ממר חיים קוברסקי

טז.

מכתב מהשר דוד מגן

שר הכלכלה והתכנון

ירושלים, כ'ב בסיון התשפ"א
4 ביוני 1991

לפי דעתי: שר הכלכלה והתכנון דוד מגן

האדם הוא תבנית נוף ילדותו (עפ"י ש. טשרניחובסקי).

לאחרונה נזדמן לי להשתתף בפתיחת מרכז תקוותנו של קרן ילדנו ברמלה, בהזדמנות ההיא נפתח אצלי צהר אל אותן חוויות ילדות שהטביעו חותמן בי עד עצם היום הזה.

כחניכו של המחנך הדגול מר גדליה שרייבר, עדיין שמורים בי הקולות והמראות של מבנה דל אשר הפך, תודות לנמרצותו ומסירותו חסרת הגבולות של גדליה, למרכז עולמם של ילדי השכונה הירושלמית - בקעה.

מרכז תקוותנו אינו רק מקום בילוי, משחק והתנועדות. טיפוח היצירתיות והיוזמה האישית של כל ילד, הקניית ערכים בסיסיים של מסורת ישראל והכנת חשיבות קיומה של מדינת-ישראל הינם הכסיס הרעיוני של מרכזי תקוותנו.

כימים אלו של קליטת העליה המבורכת ממזרח אירופה ומאיתופיה נוטלת גם קרן ילדנו את חלקה במאמץ. דוגמא לשילוב אמיחי בין וותיקים לעולים היא תזמורת המנדולינות לה האזנתי בטכס פתיחת המרכז ברמלה. עם ישראל השב אל ארצו מכל חלקי העולם יודע לבנות ולבסס בהרמוניה נפלאה את מדינת היהודים בדומה להרמוניה של אותה תזמורת נפלאה. על רקע החסך התרבותי של מרבית העולים החדשים וחוסר ידיעתם את מורשת ישראל, אחרי שנים רבות של דיכוי בבריה"מ, חשובות שבעתיים הפעולות החינוכיות מכית מדרשכם. האתגר הניצב בפני המנהלים והמדריכים ובראשם ידידי גדליה שרייבר, תינו אדיר.

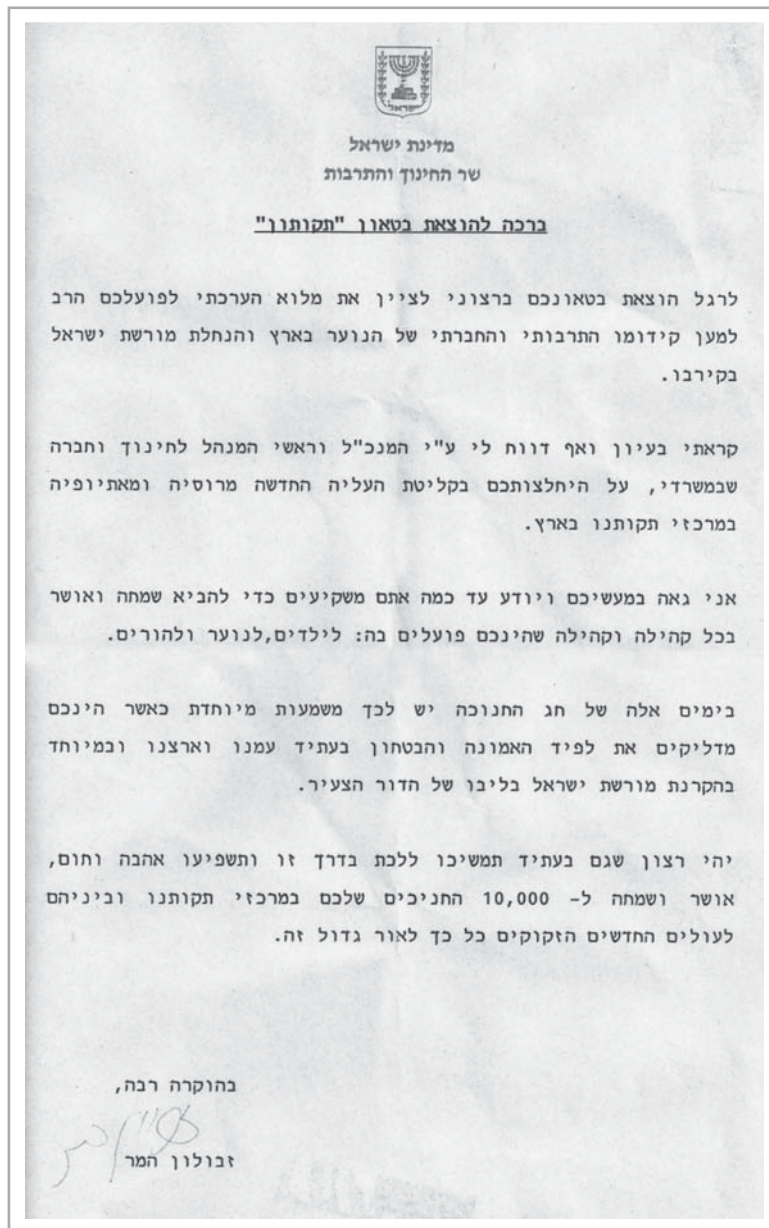
אני גא בכם, בפעלכם ובהצלחתכם.

כברכת עלו והצלחתו

דוד מגן

יז.

מכתב מהשר זבולון המר ז"ל

יח.

מכתב מראש הממשלה מר מנחם בגין ז"ל

ראש הממשלה

ירושלים, כ' בכסלו התשמ"ג
6 בדצמבר 1982

לכבוד

מר גדליה שרייבר

מנהל כללי

"קרן ילדנו" - מרכז תקותנו,

ת.ד. 819

ירושלים 91007

מר שרייבר הנכבד,

הריני מאשר בתודה את קבלת מכתבך מיום י"ז בכסלו התשמ"ג.

קראתי את דבריך הטובים בהתרגשות עמוקה. קבל נא תודתי על ההחלטה רבון החשיבות, לבני ביתי ולי, לתת את שמה של עליזה, זכרונה לברכה, ל"מרכז תקותנו" בקריית שמונה.

רעייתי המנוחה עשתה, כפי שהתברר לכולנו בדיעבד, רבות, למען אלה הזקוקים ליד מסייעת. את כל זה עשתה בצניעות, כמעט באלמוניות. נוכחתי לדעת בכך לאחר פטירתה, עם ביקורי המנחמים. היא לא דרשה הכרה במעשיה ולא כבוד; היא פעלה מתוך קריאת לבה. אבל אם אתם, ידידים יקרים, החלטתם מרצונכם החפשי, לקרוא על שמה את המרכז בקריית שמונה הטובה - אשר תושביה טבלו כה רבות בעבר - קבלו נא מקרב לב את תודתנו על החלטתכם הנדיבה.

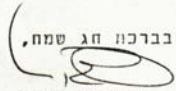
בכבוד רב ובברכה,

מ. בגין

יט.

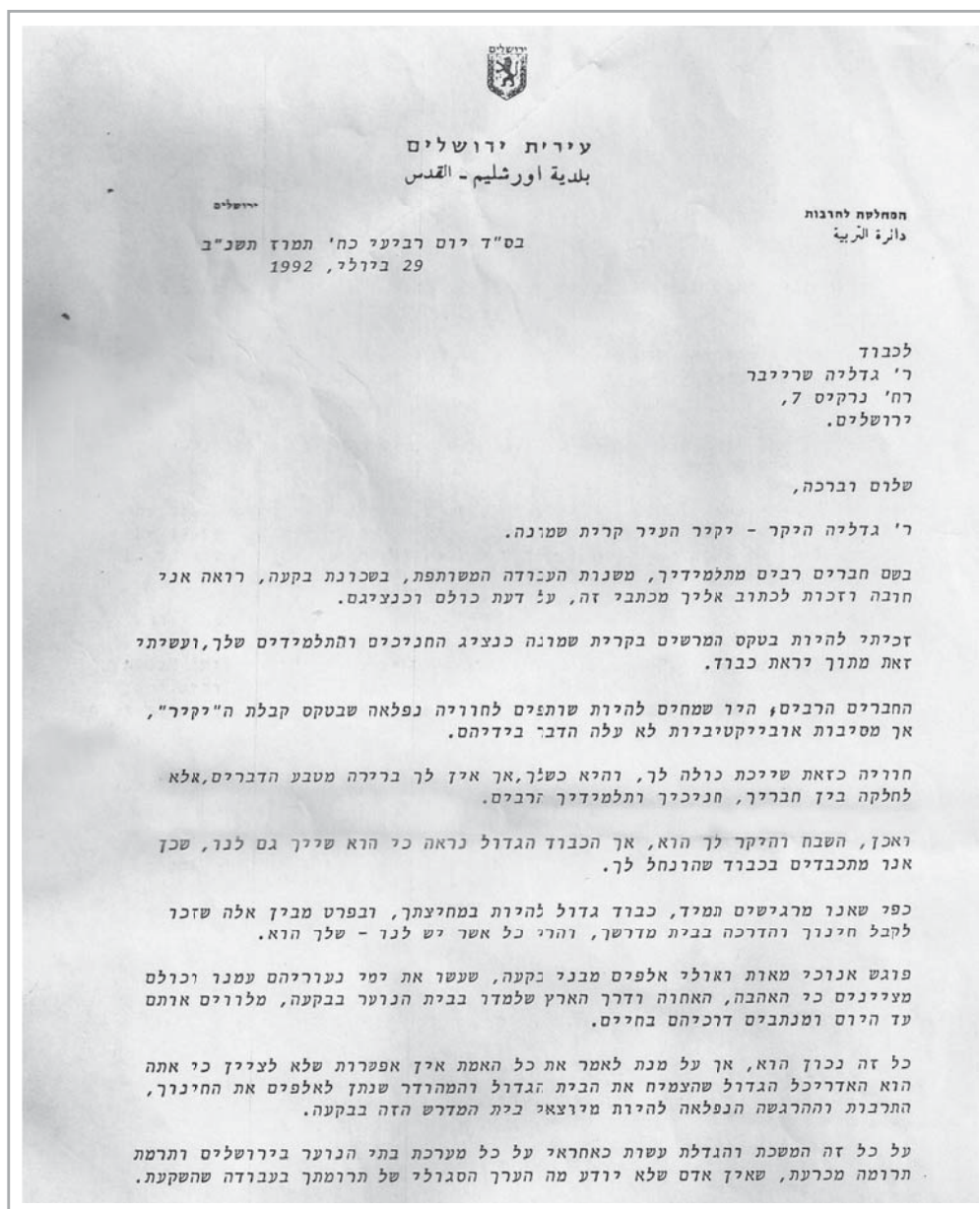
מכתב ממר פרוספר אזור, ראש עיריית קרית שמונה

עיריית קרית שמונה	 THE MUNICIPALITY OF KIRYAT SHEMONA 067'41333/4/5/6 ת.ד. 1 טל. 10200 קרית שמונה
לשכת ראש העיר ו' בניסן תשמ"ז 5 באפריל 1987	לכבוד מר יעקב טקלן יו"ר מועצת המנהלים "תקוותנו" י ר ש ל י מ מר טקלן הנכבד,
הנדון: מר גדליה שרייבר	
מזה זמן רב מרגיש אני חובה נעימה, "והיא כאש עצורה בעצמותי...". לציין לשבח את מר גדליה שרייבר מנכ"ל הקרן ו"נלאהי כלכל..." על מנת לבסס הרגשתי ומסקנותי בענין דלעיל. היום יכול אני לאמר בצורה נחרצת שהחובה הנעימה היא צו מצפוני נחרץ ו"לא אוכל" שלא להביאה בפניכם. במסגרת עבודתי כראש עיר עובד אני עם מנכ"לים רבים במשרדים ממשלתיים ובחברות פרטיות ואחרות וטרם פגשתי אדם בעל שיעור קומה כמר גדליה שרייבר. דבקוחו בעקרונות הקרן, שקידוחו לקידום העקרונות, מטירתו לתפקידו אוחו הוא ממלא כשליחות, שאיפותיו לפיהוח ולקידום אוכלוסית היעד ואהבתו אותה הפכים אוחו בעיני למנכ"ל מיוחד "ממנו יראו וכן יעשו". כהשלמה ל"מה" מגויסות חכונותיו האישיות של מר שרייבר לביצוע ה"איד" וכאן מחגלה אדם עדין נפש, בעל שאר רוח, חכס פכח ופיקח המטוגל בנועם הליכות להדביק בהחלבה את הטובים אוחו ולטעון אוחם באנרגית שליחות ומוכנות לחרום ולפעול מעבר למקובל. עוד ידי נטויה להוסיף כהנה וכהנה אך אסתפק בכך שאודה לכם על כי בחרתם בשליח שאנו רוויי נחת וענוגי התפעלות לעבוד במחיצתו. אבקש לנקוט בדרך הראויה והמיוחדת לקרן להביא דברי אלה לידיעת מר שרייבר ואף למעלה מכך. אנו מצידנו נמשיך לעשות הכל למען השליחות המשותפת של הקרן ושלנו למען ילדי ישראל/ילדינו. בברכות חג שמח, פרוספר אזור ראש העיר העוק: מר דוד נבו-מנהל מחנ"ס תקוותינו-ק.שמונה חברי הנהלת הקרן בקרית-שמונה.	

כ.

מכתב לרגל קבלת "יקיר קריית שמונה"

אח"כ עשית כבוד דרך ארוכה וחשובה במועצה הדתית ובמשרד הדתות, ובכל מה שנגעת הפכת לעסק מוצלח ומקודש.

בימים אלה עוסק שוב בעבודת קודש עם ילדים ונוער שעליהם נאמר: "בזכות תינוקות של בית רבן נגאל העולם". ובמעשים נפלאים, גדולים ונשגבים הפכת את הקרן למפעל ענק המושים בתוכן ובמעש גם ראשי ערים בישראל, ומנהיגים רבים אחרים.

עבור זה זכית לקבל תוארים ושבחנים ושם גדול - ועל זה נאמר: "טוב שם טוב משמן טוב".

בימים האחרונים זכינו אנו אוהבין לשמוע כי קבלת תואר יקיר העיר קרית שמונה, אף כי אתה כבר מזמן יקיר העם, כעת יפה גם תואר זה לך על פועלך הרב למען העיר קרית שמונה.

כפי שידוע זכו לקבל תואר זה רק עוד שני אנשים, יצחק רבין ופרופ' נכבד אחר, ואתה נכנס לרשימה מפוארת זו כיקיר נוסף של העיר הנבחר פה אחד.

ע"פ מה שראיתי בעיניך אני, כנציג החברים בטקס, התרשמתי כי ההכרות שלך עם אנשי קרית שמונה ומנהיגיה, הינה שורשית ואמיתית, הם לא הפסיקו להפגין את אהבתם אליך, את יחסם המיוחד מתוך כבוד והערצה לפועלך, ובודאי שהדבר כך גם במקומות רבים אחרים בארץ.

על כל זה מגיע לך יקירנו את התואר הפורמלי שזכית בו, ואף עוד הרבה יותר.

מתוך הוקרה ואהבה לך ולבני משפחתך, אנו מברכים אותך ואת חוה רעייתך הצדקת, שבלעדיה לא היית מגיע עד הלום, וכך את בניך, בנותיך ונכדיך המתברכים בכך, בברכת השלום, השלווה, הברכה והאושר בבריאות שלמה ואריכות ימים טובים ושלווים מעתה ועד עולם.

בהוקרה רבה ובידידות גדולה

יורם לוי, דר' יהוידע חיים, דני בונפיל, ציון דהאן, סימה כהן, שמי אמסלם, גבי פריץ.

העתק: מר פרוספר אזרן - ראש העיר קרית שמונה.
חברי המועצה.
המועצה הדתית.

כא.

חוות דעת מזכיר הממשלה על המינוי למנכ"ל הרבנות הראשית

מזכיר הממשלה

ירושלים, כ"ו באב תתשנ"ח
22 באוגוסט 1995

אל: פרופ' שמעון שטרית, השר לענייני דתות
שלום רב,

הנדון: מר גדליהו שרייבר

1. בהתאם לבקשתך כמפורט במכתבך מיום 20.8.95, ראיינתי היום את מר גדליהו שרייבר, במסגרת ועדת החיפוש לאישור מועמדים לתפקיד מנכ"ל הרבנות הראשית. ראיון זה חתקים גם על דעתו והסכמתו של נציב שירות המדינה, הנמצא בחופשה.
2. מר שרייבר הינו אדם עתיר ניסיון וניחולי מוכח. הוא שימש בזמנו מנכ"ל המשרד לענייני דתות, ובמשך שנים רבות - יו"ר המועצה הדתית בירושלים. כמו כן שימש, בין היתר, מנכ"ל "קרן ילדינו".
3. מר שרייבר עסק רבות בפעילות ציבורית, בשיקום ובתמיכה בבני נוער ומבוגרים משכבות מצוקה ותרס רבות לקהילה. הוא אדם משכיל, נעים חליכות, מתון ובעל חופעת ייצוגית ומכובדת.
4. חתרשמתי מאוד מכישוריו של מר שרייבר ומאישיותו. הוא נראה לי ראוי לתפקיד, הן מבחינת יכולתו הניהולית, הן כאישיות ייצוגית וחן כמג' שעשוי לגשר בין דתיים וחילוניים, כנדרש מתפקיד.
5. אין זה סוד שהרבנות הראשית זקוקה למנהל מנוסה ומקצועי, ובמיוחד עם חפיכתה ליחידת סמך. חתרשמותי היא שמר שרייבר הינו האדם הנכון בזמן הנכון למילוי תפקיד חשוב ורגיש זה.

ב ב ר כ ה,

שמאל חולנד

העתק: כבוד הרב י.מ. לאו, הרב הראשי לישראל
כבוד הרב א. בקשי דורון, הראש"צ, הרב הראשי לישראל
פרופ' י. גל-נור, נציב שירות המדינה
מר ד. פרלשטיין, מ"מ נציב שירות המדינה

משרד ראש הממשלה, רח' קפלן 3, קרית בן-גוריון, ירושלים 91919
טלפון: 02-705532/8 פקס: 02-632580, 02-664065

כב.

סיכום שנתי לפעילות ברה"ר, דברים בכנס התעוררות של רבני ישראל

THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL
DIRECTOR GENERAL

הרבנות הראשית לישראל
המנהל הכללי

ב"ה, כ"ט אב, תשנ"ט
11 אוגוסט, 1999

לכבוד
כב' הרבנים הראשיים לישראל
מנחם מנחם משיב
והראשון לציון מנחם מנחם משיב
כבוד שר הדתות-הרב יצחק כהן
חברי מועצת הרבנות הראשית, רבני ודייני ישראל, שרים וחברי כנסת, ראשי
המועצות הדתיות וסגניהם, מנהלי מחלקות הכשרות, ראשי הציבור, מוריי ורבותיי

ברוכים הבאים בשם ה' לכנס הארצי העומד בסימן אחדות ישראל, קירוב לבבות
ואהבת הבריות.

עומדים אנו על סיפה של השנה החדשה ואין כמו חודש אלול המתאים לעריכת
חשבון נפש וביקורת עצמית האם עשינו מספיק בכל מה שדרוש כדי לתרום לאחדות
העם, להפלת המחיצות וקירוב לבבות.

יודעים אנו כי הרבנים הראשיים לישראל, חברי מועצת הרבנות, רבני ודייני ישראל
עומדים כחומה בצורה כדי לשמור על יהדותה של המדינה ועל הערכים המקודשים
ממעמד הר סיני ועד היום.

לשם כך הם פועלים בכל המישורים ובכל המקומות כדי לחזק את השורשים ולקרב
את עם ישראל לאביהם שבשמיים, הם אינם חוסכים זמן והשקעה כדי לסייע ליחיד
ולרבים לבנות את ביתם על יסודות של בית מקדש מעט.

שמח אני לנדב לכם מידע על הנעשה בתוך הרבנות הראשית לישראל נכון להיום.

הן הרבנים הראשיים לישראל, מועצת הרבנות והועדות שעל ידה בפרט הועדה
לכשרות והן כל רבני ועובדי הרבנות הראשית, עושים לילות כימים כדי להאדיר
ולהעצים את הכשרות ברחבי המדינה.

ניתן לומר ללא כחל וסרק וללא שמץ של הגזמה כי אגף הכשרות בראשותו של הרב
יעקב שבג שליט"א ובהנהגתו של הראשון לציון הרב אליהו בקשי דורון שליט"א על
כל מחלקותיו קפץ בכמה קומות והמריא לפסגות גבוהות.

מעובדים בודדים במערכת כשרות לפני שנים מועטות בלבד הגענו ב"ה ל-33 עובדים.

יום יום יוצאים צוותי פיקוח לכל פינות הארץ כדי לערוך ביקורת ולבדוק את מפעלי
המזון, רשתות השיווק, המשחטות, המלונות, המסעדות ובתי העסק.
כמוכן שהכל מתבצע בשיתוף פעולה מלא עם הרבנויות המקומיות והמועצות
הדתיות.

יום יום יוצאים צוותי פיקוח לכל פינות הארץ כדי לערוך ביקורת ולבדוק את מפעלי המזון, רשתות השיווק, המשחטות, המלונות, המסעדות ובתי העסק. כמובן שהכל מתבצע בשיתוף פעולה מלא עם הרבנויות המקומיות והמועצות הדתיות.

מן הראוי לשבח במיוחד כמה מרבני הערים המתנדבים לצאת בלילות לבדוק את המשחטות מתוך מסירות נפש ורצון עז לתקן ולשפר את הקיים.

כל זאת ללא קבלת כל תמורה!

מועצת הרבנות והועדות קיימו בשנה זו עשרות ישיבות בהן נידונו בעיות קארדינליות הנוגעות לציפור נפשה של היהדות.

יש לציין בסיפוק כי חברי מועצת הרבנות והועדות מקפידים לחשתף בישיבות ולתרום מכשרם, מרצם ואונם לפתרון בעיות השעה. במיוחד שמח אני לציין את המהפכה הגדולה במלחמתנו בעברייני ומזייפי הכשרות שלדאבונו הרב פשטו כאש בקוצים.

היחידה לאכיפת חוק ההונאה בכשרות הצליחה להתפרס על פני כל הארץ, לתפוס את העבריינים ולבצע קנסות רבים.

כתוצאה מכך חזרו רבים מהם למוטב וביקשו תעודות כשרות מהרבנות המקומיות.

יש לציין שכל תחנות המשטרה בארץ קבלו הוראה חד-משמעית מהיועץ המשפטי לממשלה לתת עדיפות ראשונה במעלה לתלונות המגיעות מהמועצות הדתיות ומהרבנות הראשית.

לפני שלושה חודשים העמידה פרקליטות המדינה פרקליט מיוחד שירכו בידיו את התביעות ויוציא כתבי אישום, אני רוצה בהזדמנות זו להביע תודתנו ליועץ המשפטי לממשלה ד"ר אליקים רובינשטיין ולפרקליטות המדינה הגב' עדנה ארבל, על הסיוע האישי והנמרץ שנתנו לענין זה.

זכינו השנה ל-2000 נבחנים-במבחני הסמכה לרבנות ודיינות, כמה מרנין לראות באולם הגדול בבית הרבנות אברכים מכל העדות והכחנות היושבים בצוותא, הוגים בתורה ועוברים בחינות קשות, כדי להגיע לתואר ולשמש ברבות הזמן כרבני ערים, ישובים ושכונות וכדיינים בבתי הדין הרבניים, על כל אלה מופקד הרב יצחק אוחנה העושה עבודה נפלאה ומעולה.

למעלה מ-3000 בריתות מתבצעות באמצעותה של המחלקה לבריתות ברבנות הראשית.

קיימת נהירה גדולה של העולים מחבר העמים ומארצות הגולה האחרות, החפצים להכניס עצמם ובני משפחותיהם בבריתו של אברהם אבינו. על כל אלה מופקד הרב אברהם בביוף שליט"א.

הועדה להסמכת מוהלים בראשות ד"ר שוסהיים, עושה עבודה נפלאה ומסמיכה את המוהלים לאחר בחינה מדוקדקת בהלכה, באנטומיה ובביצוע בריתות.

ועדה זו המורכבת מנציגי משרד הבריאות, משרד הדתות הרבנות הראשית והמוהלים הותיקים עושה את עבודתה בהתנדבות וראויה לכל מחמאה על כך.

ברצוני גם לציין ולשבח את עבודתה החשובה של המחלקה למצוות התלויות בארץ בראשות הרב אפרתי שליט"א ובניהולו של הרב מרדכי בידרמן, על פעילותה המצויינת במגור החקלאי כדי להבטיח את השווקים מכל איסורי עורלה וכן הקפדה על תרומות ומעשרות ובפיקוח הדוק על התוצרת החקלאית המגיעה לבתי האריזה.

כ-500 שוחטים, מנקרים ומשגיחים יוצאים כל שנה לחו"ל כדי לקיים שחיטה כשרה ומחודרת, האנשים היוצאים ע"י הרבנות לחו"ל נבחים בקפדנות ע"י הרב מחפוד והרב ליכטנשטיין ומקבלים את האישור הסופי מכ"י הראשון לציין-נשיא מועצת הרבנות הראשית הרב אליהו בקשי דורון שליט"א, כל זאת לאחר עבודת נמלים בארגון השחיטה ע"י המחלקה לשחיטת חו"ל בראשותו של הרב עזרא רפול.

יותר ויותר יבואנים באים אל הרבנות הראשית למחלקה ליבוא מזון כדי לקבל את תעודת הכשרות למזון המיובא.

המחלקה בראשותו של הרב יצחק ארזי, מקפידה לבדוק היטב היטב את מערכת יצור המזון למפעלים השונים בחו"ל.

יש לשבח במיוחד את עבודתו המסורה רבת השנים של הרב מיכאל בן-דוד המופקד על מערכת הכשרות בבתי החולים ובמוסדות הרפואיים כל זאת במסירות, קביעות, וביעילות רבה.

ברצוני גם להעלות על נס את מעולתם המסורה של עובדי לשכות הרבנים הראשיים המאפשרים תפקוד נאה ויעיל.

לבסוף ברצוני להודות לעו"ד מנחם ינובסקי-יועץ הרבנים הראשיים והרבנות, על עבודתו המקצועית המעולה והסיוע הרב שהוא מגיש לנו בכל הסוגיות שיש להן זיקה משפטית.

כן ארשה לעצמי להודות למזכירות לשכת המנכ"ל על עבודתן המסורה והנאמנה.

מוריי ורבותיי, מרנן ורבנן, לצערינו ולבושתינו שומעים אנו בכל כלי התקשורת ובעתונות הכתובה על האלימות הנוראה שפשתה בתוכינו במשפחה, בחברה ובמדינה והמביאה לקורבנות רבים.

עם ישראל לדורותיו לא ידע ולא הכיר סוגי אלימות כאלה. החברה בישראל הולכת יותר ויותר לכיוון המתירות וההפקרות וכל זאת עקב נטישת הערכים המקודשים בעם ישראל בכל דור.

זו השעה לפנות לרבני ודייני ישראל, אנא, עימדו על המשמר ותקיימו את צו פרשת השבוע הקודמת: "שופטים ושופרים תיתן לך בכל שעריך" השאלה המזדקרת היא האם יכולים אנו לומר במצפון נקי כי ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו, אני פונה אל כל הנאספים ואל כל המנהיגים הרוחניים להקדיש כל שעה וכל רגע כדי לעצור את המגיפה הנוראה ולצאת בקריאה נרגשת לעם ישראל לחזור אל השורשים ולקיים את הצו: "והיה מחניך קדוש". בשעה קשה זו אסור לנו לעמוד מן הצד.

ישראל ערבים זה בזה וכל אלימות המסתיימת באסון מחייבת אותנו להתערב ולמנוע את האסון הבא.

הרשו נא לי לברך את כבי' הרבנים הראשיים לישראל שיחד עם חברי מועצת הרבנות הראשית מנווטים במסירות, באהוה וברעות את ספינת הרבנות, באריכות ימים, בבריאות טובה ובנהורא מעליא ואת כל הרבנים, הדיינים ומנהיגי הציבור בברכת הצלחה בכל מעשה ידיכם "יהי נועם ה' עלינו ועל כל מעשינו" ויתברך כל עם ישראל בשנה טובה בשלום ובטחון בגאולה וישועה אמן.

אסיים בתפילת הרבי אלימלך מליזנסק:

אדרבה תן בליבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך ואל יעלה שום שטא מאחד על חבירו חלילה.

ושתקבל את תפילתנו ברחמים וברצון אמן כן יהי רצון.

בהוקרה רבה

גדליה שרייבר
מנכ"ל הרבנות הראשית לישראל

כג.

מכתב מהשר חיים רמון

שר במשרד ראש הממשלה
ולענייני ירושלים

ירושלים, ד' ניסן, תש"ס
9 אפריל, 2000

לכבוד
מר גדליה שרייב
מנכ"ל הרבנות הראשית
הרבנות הראשית לישראל
רח' ירמיהו 80
ירושלים

שלום רב,

היה לי העונג לשנתף עמך פעולה בהיערכות ובליוי ביקורו ההיסטורי של האפיפיור,
יוחנן פאולוס ה-II במדינת ישראל.

ביקור היסטורי זה, של מי שמשמש כראש הכנסייה הרומית-קתולית, המונה
כמיליארד מאמינים בכל בעולם, היה מסע מרגש של קירוב לבבות, שתתם רבות
לאיחוי חקרק שבין העם היהודי לעם חקתילי ובין מדינת ישראל למדינת הוואתיקן.
רוח השלום, האחוזה והידידות שהביא איתו האפיפיור, יכולה וצריכה לעניק תנופה
מחודשת לאזור שבע עימותים זה ולחפיה תקוה חדשה ביחסים הבינדיתיים, בתהליך
השלום במזרח התיכון ובמעמדה של ישראל בעמים.

בביקור זה, הוכיחה מדינת ישראל כי ביכולתה לארגן אירוע גדול ומורכב בצורה
מופתית, כאשר עיניי מיליארדי צופים בכל העולם נשואות אליה במשך שבוע
ורואות אותה במיטבה, פורחת ומשגשגת.

במהלך ההיערכות והביקור למדתי להכיר את כושר המנהיגות ויכולת הביצוע
הבלתי מתפשרת שלך. אין לי ספק, שתרומתך הנכבדת היתה בין הגורמים
המרכזיים שהביאו לכך שהביקור נערך והסתיים בהצלחה גדולה, ללא תקלות.
על כן, ברצוני להודות לך מקרב לב על חלקך בהצלחתנו, ולהביע תקוה כי נשוב
לעבוד בשיתוף פעולה ובידידות גם בעתיד.

בברכה,

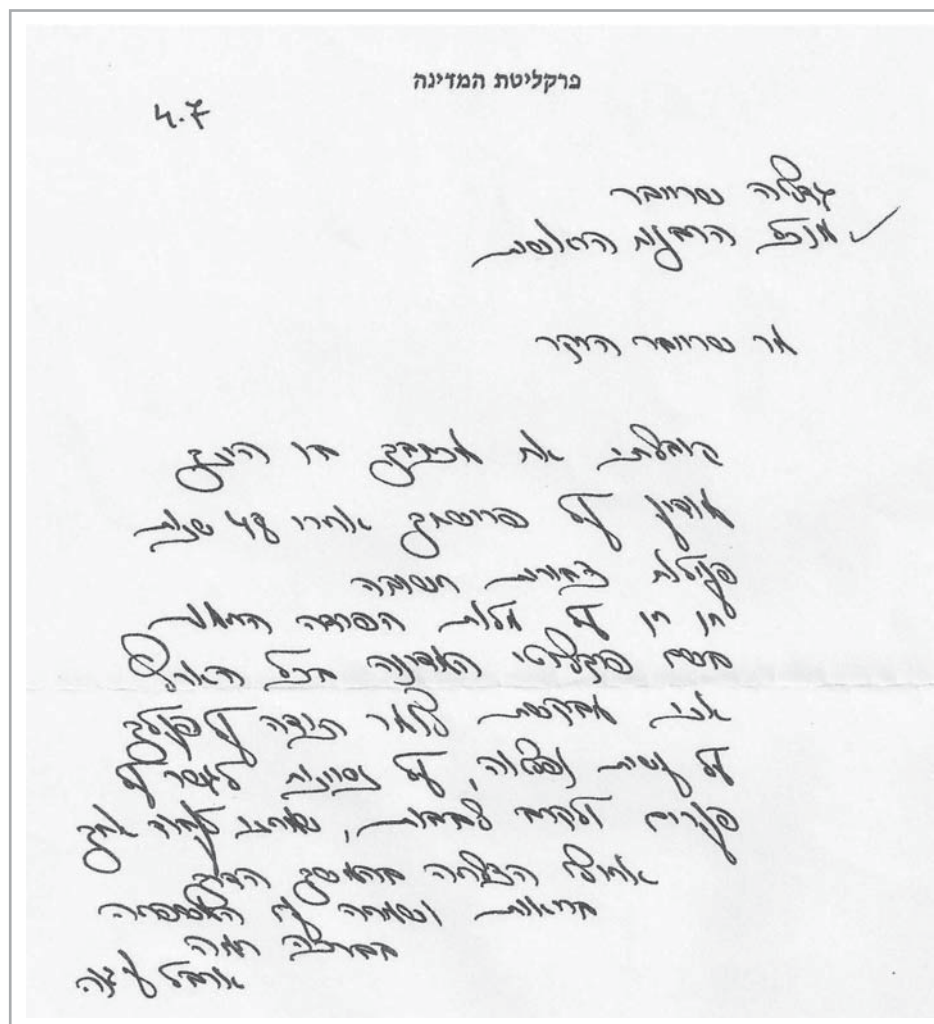
חיים רמון

רח' קפלן 3, הקריה, ירושלים 91919 טל': 02-6705390 פקס: 02-6705261

3 Kaplan St. Hakirya, Jerusalem 91919, Israel, Tel: 972-2-6705390, Fax: 972-2-6705261

כד.

מכתב מפרקליטת המדינה דאז, הגב' עדנה ארבל

כה.

מכתב ברכה מהרב י. סבג, ראש אגף הכשרות

הרבנות הראשית לישראל THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

אגף כשרות ארצית

בס"ד

ג' אב תשע"ג
10 יולי 2013
050

לכבוד

ידידנו הדגול והנעלה

איש רב פעלים ומוזכר הרבים

כבוד הר' גדליה שרייבר הי"ו

שלום רב לאוהבי תורתך,

נפלה בחלקנו הזכות והעונג לעבוד במשך שנים רבות תחת ניהולך, אשר את מירותיו אנו קוצרים עד לימים אלו ממש, כפי שיתואר להלן, בד בבד עם הזכרונות הנעימים והמשמחים אשר מחזקים את עבודתנו באגף הכשרות הארצי וזאת לאחר שקבעת רף גבוה של אמות מידה אצילות במסגרת יחסי עובד מעביד תוך מתן תחושה של שליחות קודש ודביקות במשימה אשר הביאו לחיזוק השורות בין העובדים.

במהלך תקופה זו פעלה הרבנות הראשית לישראל במשנה מרץ תוך התמודדות עם אתגרים רבים אשר ניצבו לפיתחה, מתוך רצון להביא להעלאת שירותי הדת בכלל וביצור חומת הכשרות בפרט.

התעניינותך בסדרי העבודה של העובדים, בבקרו של יום, תוך מתן עצות נבונות ומועילות יצרו תחושה בקרבם של אכפתיות ובכך אזור אומץ וחיל להמשיך במסירות כל אחד בתפקידו אל מול פני גורמים חיצוניים המבקשים לפעול כנגד אושיות הדת וצרכיה.

רוח זו אשר נשבה בתוככי בנין הרבנות פעלה את שלה כך שרבים וראשי מועצות דתיות מכל רחבי הארץ פקדו את הרה"ר מידי יום ביומו ע"מ לקבל עצה ותושיה בבחינת תל תלפיות- שכל הפיות פונים אליו.

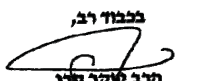
הקפדתך על כך שהשירות אשר ניתן על ידי עובדי המשרד לכלל הפונים יהיה במאור פנים תוך קבלת אחריות למעשיהם וזאת מתוך ידיעה כי לכל עובד תנתן תמיכה וגב אל מול כל חורש רעה הביאה לזקיפות קומה ומרץ בלתי נדלה תוך העלאת קרן מוסד הרבנות.

ראינו חובה לעצמנו להעלות כל זאת על הכתב מתוך הכרת תודה והתעניינות בשלומך ויהי רצון שחפץ ה' בידך יצליח להגדיל תורה ולהאדירה ועוד יפוצו מעיינותך חוצה ברבות הטובה גם עד זקנה ושיבה ברוב אושר, עושר וכבוד ובריאות איתנא ונחורא מעליא והצלחה ושובע שמחות וכל טוב ונחת של קדושה מכל יוצאי חלצך.

"והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעיתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח".

בידידות, בהערכה ובהערצה רבה

בשמי ובשם רבני ועובדי/ות הרה"ר לישראל

מכבוד רב,

הרב יעקב סבג
ראש אגף הכשרות הארצי

בית יהב, ירמיהו 80, ירושלים, ת.ד. 36016, מיקוד 91360, טל': 02-5313195, פקס: 02-5377873 – 02
Beit Yahav, 80 Yirmiyahu St., Jerusalem P.O.B. 36016, Tel.: 02-5313195, Fax: 02-5377873
דוא"ר אלקטרוני: e-mail: kashrut@rabbinate.gov.il

[illegible]

כז.

מכתב ממר משה קרוב

General Federation of Labour in Israel
UNION OF CLERICAL, ADMINISTRATIVE
AND PUBLIC SERVICE EMPLOYEES (Histadrut)
CENTRAL COMMITTEE

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
הסתדרות הפקידים,
עובדי המינהל והשרותים
הועד המרכזי

תל-אביב, י"ג טבת תשמ"ח
Tel-Aviv, 3 בינואר 1988

לכבוד
הח' גדליה שרייבר
מנכ"ל קרן ילדינו
ירושלים

שלום וברכה,

אני אסיר תודה לך על ששלחת אלי את ירחון תקוותנו, המוקדש ל-35 שנים למוסד.

סברתי שידעתי את המוסד ופועלו, אולם לאחר שעיינתי בחוברת האמורה מתברר, כי ידיעתי היתה מגעת עד לאפס קצהו בלבד. זוהי מסכת מפוארת של עשיית-קודש (נסו) ואני שמח מאד שנעשיתי מליץ ושליח לסייע למוסד חשוב זה - בהתאם להכוונתך.

ההפתעה היא מגודלו והיקפו של המוסד, לא מאיכותו ומגיוון פעולותיו. יודעים אנו ומכירים את מנכ"ליו של המוסד. את האיש ופועלו מזה עידן ועידנים, בהפקידים בכירים - חינוכיים, ציבוריים - ובכולם משכמו ומעלה.

גדליה היקר,

שמח אני שנפל בחלקי להיות קשור עמך מזה שנים בעבודה ציבורית משותפת. זו היא חוויה נעימה ועונג רוחני להסב אתך יחדיו.

איחולי שתזכה להרחיב גבולות תקוותנו ואת פעולתך למען כלל מסגרות החינוך הבלתי פורמלי במדינה.

בברכה נאמנה

משה קרוב

מזכיר חטיבת הארגונים הארציים
והמועצות האיזוריות

כח.

דברי ידידות מחברים מהכולל בבהכ"נ ישורון, לרגל הגיע לגבורות בעזה"י

בס"ד

דברים שנאמרו לכבודו של מר גדליה שרייבר כ"א טבת תשס"ח בבית המדרש, ישורון'

ברשות מנהלנו וחברנו, גדליה, בשם כל החברים היושבים פה, אני מבקש לומר כמה מילים לרגל הגיעך לגבורות.

כשניקלע יעקב אבינו למצוקתו האיומה והגדולה מכל, -שנאת אחים-, וזאת לאחר שעמד במלחמה מול עשיו וניצח, במלחמה הרוחנית נגד לבן וגבר עליו, ניקלע יעקב לאיומה שבניסיונותיו, שנאה בין האחים. כדי להתמודד עם שנאת אחים שהיא לא רק לשענה אלא לפעמים לדורות, ביקש יעקב אבינו לבחור את אחיו מבניו למנהיג העם.

הראשון **ראובן** הבכור: ניפסל, בגלל מעשיו עם בילה פילגש אביו, הבאים בתור, **שמעון** ולוי כבר נאמר עליהם: "בסודם אל תבוא נפשי בקהלם אל תחד כבודי" (בראשית מ"ט, ו).

יוסף - משכמו ומעלה, גאון כלכלי, חכם, איש חזון, צדיק וישר, איש תקיף מלידה ובעל מידות ועקרונות, היה מוכן לסכול ואפילו למות למען עקרונותיו (מעשה אשת פוטיפר), בכור לרחל, האישה האהובה. כמעט כל המידות היו בו, רק חיסרון אחד "וישנאו אותו ולא יכלו אחיו לענות אותו" (שם מ"ה, ד)

גם מנהיג **מבריק בעל יכולות רבות, לא מתאים להנהיג עם, אם המונהגים לא מקבלים אותו עליהם.** במסכת ברכות (לב' עמוד ב') נאמר: "אמר הקב"ה למשה **לך רד כי שחת עמך**, לך רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה, אלא בשביל ישראל, ועכשיו ישראל חטאו, אתה למה לי". מנהיג שמונהגו שונאים אותו לא יכול להיות מנהיג.

מנהלנו, יקירנו, ואהובנו, גדליה, יש לך את התכונות של יוסף, אתה משכמך ומעלה, גאון כלכלי, חכם, איש חזון, צדיק וישר, איש תקיף, איש עקרונות, ויש לך תכונה נוספת, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות ומקרבם לתורה.

עשרות התלמידים הממלאים פה את בית המדרש מודים לך שקירבתם ללמוד תורה. בשם כל החברים בבית המדרש, אנו מאחלים ומתפללים שתמשיך להיות מנהיג, חבר, בבריות מלאה ובנחת, אתה וכל משפחתך.

יעקב כהן

כט.

מכתב מצוות העובדים בבית הכנסת ישורון

בית הכנסת המרכזי ישורון
Yeshurun Central Synagogue
הסתדרות ישורון ירושלים (ע"ר)
YESHURUN ORGANISATION JERUSALEM
רח' המלך ג'ורג' 44 ירושלים טל: 02-6243942 פקס: 02-6224528
44 King George St. Jerusalem

בס"ד י' בשבט תש"ע (25.1.10)

לכבוד
ר' גדליה שרייבר
יקיר ירושלים
עוסק כל חייו בצרכי ציבור באמונה
ירושלים

ר' גדליה יקרנו ומכובדנו

ביום שבו מוענק לך "עיתור מפעל זיזים לעוסק בצרכי ציבור באמונה"
אנו מבקשים לשגר לך את ברכותינו ואיחולינו מקרב הלב.

הרשה לנו לומר לך ביום שמחתך כי זוהי זכות גדולה עבורנו לעבוד במחיצתך
מדי יום ביומו ולראות כיצד אינך שוקט על שמריך ובמלא מובן המילה ממשיך
ללא לאות את מפעל החיים שלך, שבו החילות לפני הרבה מיובל שנים, לעסוק
בצרכי ציבור באמונה.

מוקירים אנו את פועלך המבורך למען בטחונה של מדינת ישראל, ומסירותך
הרבה למען כלל ישראל ולתפארתה של ארץ ישראל וירושלים בירתה הנצחית,
מלחימה במלחמת השחרור, עבודת הקודש הנעלה ברבנות הצבאית להבאתם
לקבורה של מאות חללינו, פעילות חברתית אדירה שהצילה נפשות רבות
מהתדרדרות ודאגתך לחלשים ביותר בחברה, ועד למשרות הרמות של יו"ר
המועצה הדתית בירושלים, מנכ"ל משרד הדתות ומנכ"ל הרבנות הראשית
לישראל ותרומתך הכבירה בתפקידך אלה לדמותה היהודית והדתית של
ארצנו.

ואחרון אחרון חביב – הלא הוא ה"דובדבן שבקצפת" – יו"ר הסתדרות ישורון,
תפקיד נכבד לתוכו הנך יוצק את כל פירות נסיוןך העשיר ומעשיר בכך את
חיייהם של הותיקים שבינינו, החבים תודה מרובה לך וליזמותיך הברוכות
בישורן, המעניקות להם חיים מלאי תוכן רוחני ותורני ושמחת חיים אמיתית.

יהי רצון שהשוכן במרומים יברך אותך, את רעיתך היקרה ואת כל יוצאי חלציהם
בבריאות, באושר ובשלום עם כל אחינו בני ישראל לאורך ימים ושנים טובות.
בתפילה שבמהרה בימינו תיושע יהודה וישראל ישכון לבטח ובא לציון גואל

ובברכות כל טוב ובהוקרה,

אלהכרסון
מר אהרן
25.1.10

ל.

מכתב לראש הממשלה אריאל שרון

בס"ד

כב טבת התשס"ב

6/1/02

לכב'

ראש ממשלת ישראל

אריק שרון הי"ו

הקריה,

ירושלים

לידידי הדגול והאהוב,

צר לי מאוד שאני מטריחך לקרוא מכתבי זה, אך ההכרח לא יגונה.

יחד עם כל בית ישראל, ראינוך במסיבת העיתונאים שקיימת באילת, כשלצידך שר הבטחון, הרמטכ"ל ומפקד חיל הים, ומאחריך ספינת המוות שנלכדה על ידי חיילי השיטת הנועזים, בשיתוף חיל האוויר והמודיעין.

כמו רבים, גם אני עמדתי נבוך, למול האסון שהיה עלול להתרחש לו צלחה מזימתם של ערפאת ומרעיו, להביא את הספינה לחופי עזה ולהשתמש בכלי הנשק כנגד היהודים בכל אתר ואתר.

מן הראוי להודות לקב"ה על הנס הגדול שעשה לעם ישראל, וכמובן לצה"ל על כל זרועותיו, לממשלת ישראל בראשותך, ולכל זרועות הביטחון.

הקשבתי קשב רב לנאומך המרתק והמרגש, שהייתה בו גאווה לאומית וזקיפת קומה, כנגד האויבים בחוץ וכנגד היריבים מבפנים.

אני אישית שהשתתפתי במלחמות ישראל, החל ממלחמת השחרור בחטיבה 7 גדוד 79 בקרבות לטרון, מבצע חירם וכיבוש הגליל, וכן במבצע קדש ובמלחמת ששת הימים, אינני יכול לשכוח את העמידה ההרואית של חיילי ישראל בכל המערכות הקשות, כששירת "אני מאמין" בפיהם.

רק התחושה כי אנו עם ה' הלוחמים על זכותנו על הארץ הזאת, נתנה לנו את הכח ותעצומות הנפש לעמוד מול כל האויבים מסביב.

נאומך במעמד רבים ובהם שגרירים ונספחים השאיר רושם רב.

אלא שעבורי, חסר בנאום משהו היקר לליבי, ואני בטוח שגם לרבים מעם ישראל. חסרו המילים: **בעזרת ה'.** אחרי ככלות הכל, אי אפשר לנצח ללא עזרת ה' בגיבורים. כל ההיסטוריה של עם ישראל מלווה בידיעה ברורה שאם ה' לא יעשה את החייל הזה כי אז לשווא עמלנו.

יודע אני כי הנך איש אמונה, שלאחר כל המלחמות שעברת כמנהיג וכמצביא, וגם עכשיו לעת כזאת, בודאי אתה מכיר בעובדה, שעזרת ה' היה הכח המניע את כל עם ישראל, לעמוד כחומה בצורה מול הרשע וניסיון ההשמדה חלילה!

על כן כל כך חשוב לי, שבנאומים ובפורומים חשובים כאלה, תדגיש את סיועו של הקב"ה באמצעות הניסים שהוא עושה לנו לאורך כל הדרך. זה יהיה קידוש השם ממש.

בהחלט, יכול אני לומר, שכחבר לנשק עוד מתקופת לטרון, יש לי הזכות לבקשך לעשות למען קידוש השם.

לצערי, עד היום אינני יכול לשכוח, שבמלחמת ששת הימים כשצה"ל זכה לנצח בכל המערכות, נשמעו על ידי ראשי זרועות הביטחון שוב ושוב המילים: "אני", "אנחנו", עד שבאה מלחמת יום הכיפורים והוכיחה ש"אני" ו"אנחנו" יכולים לגם להפסיד את כל המערכות ולולא עזרת ה' בגיבורים ולולא גבורתך האישית וההרואית לא היינו גוברים על האויב.

קבל נא אדוני ראש הממשלה את המלצתי החמה, להשמיע קולך ברמה ולהדגיש את המילים **"בעזרת ה'"**, כי עוד נכונו לנו מערכות קשות שבהן נזדקק לעזרת ה'.

הרשה נא לי לברך אותך, ולאחל לך הצלחה בכל המערכות שעוד תוביל, למען בטחון ישראל ולמען עתיד בנינו ונכדינו.

עלה והצלח וה' הטוב יושיעך יחד עם כל עם ישראל.

באהבה גדולה, חבר לנשק ולדרך

גדליה שרייבר

לא.

דברים שנאמרו בהתוועדות רבנים ואישי ציבור, בבית הרב גמליאל בירושלים, ז' ניסן תש"מ

שיחה לקראת פסח

כבוד הרבנים, בעל האכסניה הרב גמליאל שליט"א, ידידי וחברי הטוב דוד ברגמן, מזכירי סניף המפד"ל בירושלים, רבה של גדרה ידידי הרב ישעיה סיאני, קהל קדוש ויקר!

מדי שנה אנו נפגשים שנית, אם זה לקראת חג הפסח, ואם זה בחודש אלול לקראת הימים הנוראים. וכל מפגש כזה הוא לשם שמים, וודאי שצריך להתקיים. השאלה היא, מה אנו מחדשים מדי שנה? האם אנחנו חוזרים על עצמנו, או שאנחנו לומדים ומחדשים?

כבר אמרו, "איזהו חכם הרואה את הנולד". והפשט של "הרואה את הנולד" הוא, אדם היכול לצפות ולחזות מה שיהיה בעתיד. אבל עוד אמרו רבותינו שלאחר חורבן בית המקדש, נתנה הנבואה לשוטים. אם כן, איך אפשר לומר איזהו חכם הרואה את הנולד? אם הוא רואה את הנולד, אז הוא אינו חכם אלא נביא, והרי אמרנו שלאחר החורבן נתנה הנבואה לשוטים?

אלא שצריך לדייק. רבותינו אמרו הרואה את "הנולד", לא מדובר על הרואה מה שיהיה בעתיד, כי אם זאת הייתה הכוונה, היה צריך להיות כתוב: "הרואה את אשר יולד" ולא "את הנולד", כיון שהמילה "נולד" מורה על העבר.

אלא הכוונה היא, איזהו חכם? הלומד מן העבר. הלומד לקחים מן העבר לעתיד. כלומר, אדם העושה חשבון הנפש. עושה בדק בית ולומד ממעשיו המקולקלים, כדי לתקנם בעתיד ולא לחזור עליהם.

השאלה היא, מה אנחנו למדנו במשך השנה האחרונה? מורי ורבותי! למדנו הרבה. הרבה מאד למדנו. למדנו שאנחנו צריכים להקדיש את כל כוחנו ומרצנו לשני יעדים מרכזיים, שהמדינה כיום זקוקה להם מאד, כאוויר לנשימה.

קודם כל, אהבת התורה, לימוד התורה, יגיעת התורה ביום ובלילה. התורה היא הערובה הטובה ביותר שחס וחלילה לא נרחיק לכת ולא נהיה ככל הגויים בית ישראל.

המטרה השנייה זו אהבת ישראל. אינני צריך לספר זאת לכם, אתם כולכם רבנים

וכולכם ראשי ציבור. התרחקנו מאהבת ישראל. כל כלי התקשורת: הטלוויזיה, הרדיו, העיתונות, הנם ביטוי לאי אהבת ישראל. הגיע הזמן שנתחיל לאהוב איש את רעהו. הגיע הזמן, שנראה רק את המעלות שבחברינו ולא את מומיהם ומגרעותיהם. קל לך מאד למצוא את מגרעות חברך, הלוואי וכל אחד יראה את מומיו שלו עצמו. דרושות לנו כיום הזה אהבת התורה ואהבת ישראל.

יש לנו סימוכין לדבר. בליל הסדר מסיבים לשולחן כל בני המשפחה ובתוכם ארבעת הבנים שדיברה בהם התורה. אחד חכם, אחד רשע, אחד תם ושאינו יודע לשאול. לכולם יש מקום במשפחה, גם לרשע, גם לזה שהתרחק ולא יודע לשאול שום שאלות. אבל ישנו היום כבר בן חמישי. והבן החמישי הזה אינו מופיע בסדר, הוא התרחק מאיתנו, הוא התרחק מהמשפחה, ועלינו להביא אותו גם כן לסדר. הוא בכלל לא קיים, צריך לחפש אותו. הוא עזב אותנו ולכן עלינו לחפשו ולהחזירו לחיק המשפחה. כי כל עוד הוא יושב בתוך הבית, כל עוד הוא יושב ליד השולחן, ישנו סיכוי להחזירו למוטב, להחזירו אל המקורות ואל השורשים. אבל אם חלילה וחס הוא לא יבוא, אנו עלולים לאבד אותו.

פרעה מלך מצרים היה מלך חכם. הוא הכיר את נקודת התורפה של עם ישראל. וכשיצאו ישראל ממצרים ומשה רבנו אמר לו בדבר ה' "שלח את עמי ויעבדוני", מה הייתה שאלתו? "מי ומי ההולכים". בשם מי משה ואהרן, אתם מדברים? בשם "גוש אמונים" או "שלום עכשיו"? בשם מאיר פעיל ושולמית אלוני או בשם בן מאיר וזבולון המר? בשם מי אתם מדברים? את מי אתם מייצגים? "מי ומי ההולכים"? ומשה רבנו, שהיה חכם עוד יותר גדול, ירד לעומקה של השאלה וענה תשובה נפלאה: "בנערינו ובזקנינו נלך, בבקרינו ובצאננו כי חג לה' לנו".

ברשותכם, אני הקטן אפרש פסוק זה לפני הבנתי. אם בנערינו ובזקנינו נלך, אז באמת חג לה' לנו. אם הבנים והאבות הולכים יחד, בקו אחד, בהשקפת עולם אחת, בדרך אחת, זה חג גדול לעם ישראל. אבל אם חלילה וחס כל אחד ילך בדרכו הוא, כל אחד ילך בקו שלו, בהשקפת עולם שלו, אז באמת השאלה "מי ומי ההולכים" היא שאלה רצינית מאד.

מורי ורבותי! תפקידנו בדור הזה הוא לאחד את המשפחה מחדש. כי עם ישראל בנוי על התא המשפחתי, על היסוד המשפחתי, על הבית היהודי. אם הבית היהודי לא יהיה בית יהודי כהלכה, לא יהיה גם עם יהודי כהלכה. מהו עם? עם בנוי מבתיים, ממשפחות ומיחידים. אם לא נעשה בדיקת חמץ בכל בית שלנו, שלא ישאר חמץ אפילו במשהו, פירור אחד של חמץ שלא ישאר, שכולנו נהיה מזוקקים ומטהורים, אז חלילה וחס מי יודע מה צפוי לנו.

אנחנו מבינים שכל אחד מחפש בביתו, בסדקים, בפינות, והאשה עובדת עד הרגע

האחרון שלפני כניסת החג, מחפשת בכל פינה וסדק שלא יהיה חמץ. אך מדוע אין מחפשים חמץ מסוג אחר? אלה שהחמיצו, עזבו את התורה ועזבו את דרך האמונה. את החמץ הזה צריך לחפש בכל ימות השנה, לא רק בערב פסח. על מי מוטלת החובה הזאת אם לא עלינו? אנחנו, הממשיכים מדור לדור את שרשרת האבות, את האמונה בתורה ובמצוות. עלינו לחפש אחר החמץ הזה. החמץ הזה הוא אצלנו, איננו רחוק מאיתנו, בואו נחפש אותו, נטהר אותו ונקדש אותו. כל ישראל ערבים זה לזה "ומבשרך לא תתעלם".

אם תהיה בנו אהבת ישראל אמיתית, נאהב איש את רעהו, נחזיר למוטב את בנינו ובנותינו, נחפש אותם, לא נחכה שהם יבואו אלינו, אני בטוח שיהיה לנו עם גדול ויהיה לנו עתיד גדול. שום אומה לא תוכל לנו אם נהיה עם אחד, מלוכד ומאוחד באהבת התורה ובאהבת ישראל. בנפשנו הדבר וביכולתנו להגשים אותו.

כאן, בבית הזה יש אהבת תורה ואהבת ישראל. מהבית הזה יש הקרנה לכל סביבות ירושלים, בתוך העיר ומחוצה לה. בבית הזה, כפי שהוא נקרא יש מקום לכל שבטי ישורון. לזכותו של ידידנו הרב גמליאל שליט"א נאמר, שהוא הצליח להכניס בבית הזה בכפיפה אחת, במחיצה אחת, את כל שבטי ישראל. לא פעם כשאני בא לכאן, אני מוצא כאן מכל השבטים ומכל המחנות. אין פה מחיצות וקירות מפרידים, יש פה אהבה, ואהבה שהיא כמו מים - נכנסת בכל הסדקים. זכות גדולה לו לרב גמליאל, שהוא משרה פה אהבה לתורה ולעם ישראל.

אני רוצה לאחל לו ולכל הנוכחים פה, שנזכה במהרה בימנו לראות שוב את כל השבטים יחד, מתחברים לעם אחד, כשהתורה היא עמוד האש, הלפיד, המחבר אותם לאורך כל הדרך. ובזכות זה נזכה בעז"ה שיבוא משיח צדקנו ויבנה את בית המקדש, בב"א.